Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΕΡΑΛΔΥ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΤΟΜΟΣ Α΄.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

(Τό πνευματικόν Ἀσκληπιεῖον τῆς Τρίκκης)

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ. ....

ΤΡΙΚΚΗ
1940

ΒΚ
Π37

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Αριθ. εισ. 13245L

Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΕΡΑΛΔΥ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΤΟΜΟΣ Α.΄

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

(Τὸ πνευματικὸν Ἀσκληπιεῖον τῆς Τρίκκης)

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπολίτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΤΡΙΚΚΗ
1940

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν σφραγῖδα καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Συγγραφέως.

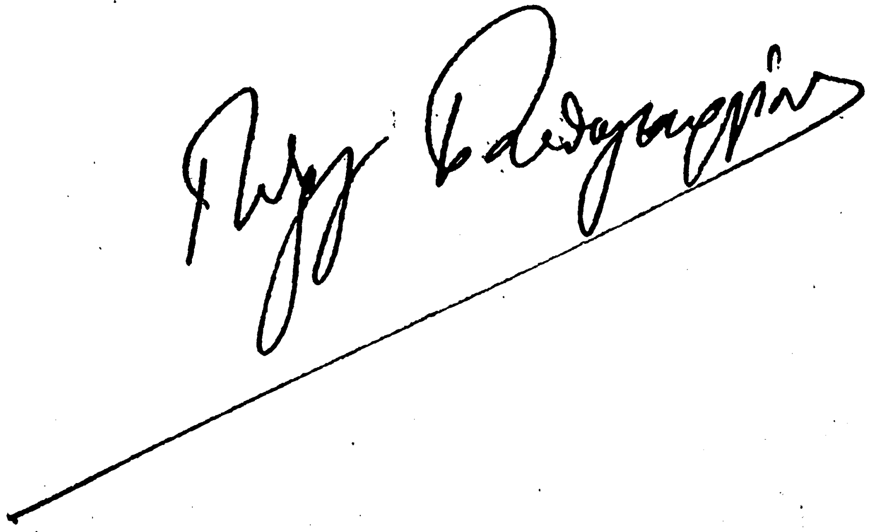

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη..» (Λουκ. 2,14) Ὡς εἰρωνία φαίνεται ὁ ὕμνος τῶν ἀγγέλων σήμερον μέσα εἰς τοὺς καπνοὺς καὶ τὰς φλόγας καὶ τὰ αἵματα τοῦ διαρκῶς ἐπεκτεινομένου πολέμου.

Καὶ ὅμως οἱ ἄγγελοι προεφήτευσαν μίαν ἀλήθειαν. Θὰ ἔλθῃ μιὰ ἡμέρα -καὶ διαρκῶς πλησιάζει-, ὁπότε ἡ εἰρήνη θὰ βασιλεύῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ δὲ παραφροσύνη τοῦ πολέμου θὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ παρελθόν.

Ἡ εἰρήνη, τὸ θεῖον τοῦτο δῶρον καὶ ἀληθὲς γνώρισμα τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἔρχεται ἀπ' ἔξω, ἀλλ' ἀπὸ μέσα. Τὴν εἰρήνην ἔχει κάθε ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη μέσα του τὸν Χριστόν. Ἡ εἰρήνη, ὅπως καὶ ὅλα τὰ πραγματικὰ ἀγαθά, εἶνε ζήτημα ἐσωτερικῆς μεταβολῆς, ψυχικῆς ἀναγεννήσεως ἢ εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου, νὰ γεννηθῇ κανεὶς πάλιν. Αἱ δεύτεραι αὐταὶ γεννήσεις ἤρχισαν νὰ γίνωνται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὕμνου τῶν ἀγγέλων καί διαρκῶς αὐξάνουν ὡς ποῦ θὰ ἔλθῃ μιὰ ἡμέρα νὰ καταλάβουν ὅλην τὴν γῆν. Εἰς αὐτὸν τὸ σκοπὸν ἀκολουθεῖ καὶ ἡ Τρίκκη μὲ τὸ Πνευματικόν της Ἀσκληπιεῖον·

Τὸν παλαιὸν καιρὸν ἐχάριζε τὴν σωματικὴν ὑγείαν εἰς χιλιάδας ἀσθενῶν διὰ τοῦ περιφήμου Ἀσκληπιείου, τοῦ θαμμένου σήμερον κάτω ἀπὸ τὰς οἰκοδομὰς τῆς σημερινῆς πόλεως. Διὰ τοῦ Πνευματικοῦ Ἀσκληπιείου θὰ χαρίσῃ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς καὶ θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον τὸ δεύτερον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τό πρῶτον. Εἰς τὴν «Χριστιανικὴν Κοινωνίαν» πραγματευόμεθα τὰ σπουδαιότερα προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὰ προβλήματα αὐτὰ δίδονται λύσεις, αἱ ὁποῖαι καθ' ἡμᾶς εἶναι καὶ ὀρθαί, διότι γνώρισμα τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Τόσον μεγάλην σημασίαν δίδει ὁ ἱδρυτὴς τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὥστε διὰ τὸν Ἑαυτόν του εἶπε: «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια» (Ἰωάν. 14,6) καὶ «Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ· πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς» (Ἰωάν. 18,37.)

Διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν ἕνας νέος ἄνθρωπος μορφοῦται, τὸν ὁποῖον ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ ὡς λάμποντα ἀπὸ κάλλος «τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναμορφώσασθαι».

Ἐννιαήμερον, 23 Αὐγούστου 1940

Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΕΡΑΛΔΥΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Εἰς μνήμην

τῆς μητρός μου ΘΕΟΔΩΡΑΣ

καὶ τῆς συζύγου μου ΣΟΦΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

1. Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΩΝ

Οὐδὲν ἄλλο θέμα εἰς τὸν κόσμον, οὔτε εἰς τὴν ἐπιστήμην, οὔτε εἰς τὴν φιλοσοφίαν, οὔτε εἰς τὴν τέχνην, οὔτε εἰς τὴν γῆν, οὔτε εἰς τὸν οὐρανόν, δύναται νὰ συγκριθῇ ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητα πρὸς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Τὸ ὑπέρλαμπρον Κράτος τοῦ Μεσσίου εἶναι ὁ ἄξων, περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται τό σύμπαν.

Ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν ἱδρύθη κατ' ἀρχὰς ἀσήμαντος σὰν ἕνας κόκκος σιναπιοῦ, ἀλλ' ἤδη εἶναι ἕνα τεράστιον δένδρον, τό ὁποῖον διαρκῶς ἁπλώνει τοὺς κλάδους του, ἕως ὅτου σκιάσῃ ὑπ' αὐτοὺς ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν εἶναι ἡ Ἐκκλησία, ὁ Χριστιανισμός.

Τὸν Χριστιανισμὸν δύναται νὰ ἐννοήσῃ κανείς, ἐὰν μελετήσῃ ἀπ' εὐθείας ὁλόκληρον τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ προπαντὸς τὴν Καινὴν Διαθήκην. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ τοιοῦτον πρὸς τὸ παρὸν εἶναι κτῆμα ἐλαχίστων προσώπων, διότι οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς ἔγραψαν εἰς γλῶσσας ἀκατανοήτους σήμερον ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ λείπουν τὰ κατάλληλα βιβλία, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν σύγχρονον γλῶσσαν θὰ ἔκαμνον προσιτοὺς τοὺς θησαυρούς των, θὰ καταβληθῇ προσπάθεια διὰ τῆς «Χριστιανικῆς Κοινωνίας» νὰ ἀποδοθῇ ἡ οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τρόπον περιληπτικὸν καὶ κατανοητὸν ὑφ' ὅλων καὶ δὴ ἐν τῇ πράξει, μέσα εἰς τὰ προβλήματα τῆς συγχρόνου ζωῆς.

Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως οἱ τρεῖς ὅροι Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, Ἐκκλησία καὶ Χριστιανισμός, ἐπλησίαζον πολύ, σχεδὸν ἐταυτίζοντο, μὲ τὴν πάροδον ὅμως τῶν αἰώνων ἔπαυσε τὸ τοιοῦτον νὰ συμβαίνῃ. Σήμερον οὔτε ὁ Χριστιανισμὸς οὔτε ἡ Ἐκκλησία συμπίπτουν πρὸς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη ἀντίληψις τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ ἡ ἀντίληψις αὐτὴ διαφέρει κατὰ ἐποχάς, κατὰ λαοὺς καὶ κατ' ἄτομον.

Τὴν Ἐκκλησίαν ἔπρεπε νὰ ἀποτελοῦν τὰ μέλη τῆς Βα-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

σιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ νὰ εἶναι μία, ἑνιαία καὶ ἀδιαίρετος. Δυστυχῶς ὅμως μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἡ Ἐκκλησία διεσπάσθη εἰς πολλὰς Ἐκκλησίας, σὰν νὰ ἐπρόκειτο περὶ διαφὸρων καὶ ξένων θρησκευμάτων, καὶ ἔχασε τὴν δύναμίν της ὑποταχθεῖσα εἰς τὴν πολιτείαν. Τὸ Κράτος τοῦ Χριστοῦ φαίνεται σὰν νὰ κυβερνᾶται πλέον ὑπὸ τῶν διπλωματῶν. Μετὰ τὴν διάσπασιν τῶν Χριστιανῶν εἰς πολλὰς Ἐκκλησίας, δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ ταυτίσωμεν τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ διακρίνομεν δύο Ἐκκλησίας, τὴν ὁρατὴν Ἐκκλησίαν, χωρισμένην εἰς πολλὰς Ἐκκλησίας ἐθνικιστικάς, καὶ τὴν ἀόρατον Ἐκκλησίαν ἢ Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν.

Ὁ χωρισμὸς τῆς ὁρατῆς Ἐκκλησίας ἐθεωρήθη μέγα κακὸν—καὶ εἶναι πράγματι—καὶ κατεβλήθησαν καὶ καταβάλλονται προσπάθειαι διὰ τὴν ἕνωσιν ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν. Αἱ προσπάθειαι ὅμως μέχρι τῆς στιγμῆς ἀπεδείχθησαν μάταιαι. Ἡ κακία μέχρι τῆς στιγμῆς νικᾷ τὴν ἀρετήν.

Ἐὰν ὅμως ἐξετάσῃ κανεὶς τὰ πράγματα βαθύτερον, θὰ ἴδῃ ὅτι ἡ διάσπασις αὕτη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐξωτερικὴ καὶ στερεῖται τῆς σημασίας, ἡ ὁποία ἀποδίδεται εἰς αὐτήν. Ἡ ἑνότης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πάντοτε ὑπῆρχε, ὑπάρχει καὶ θὰ ὑπάρχῃ, ἑνότης ἐσωτερική. Ἡ ἐσωτερικὴ ἑνότης ὑπάρχει μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἀοράτου Ἐκκλησίας.

Τὸ ὅτι ἡ διάσπασις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐξωτερική, περὶ τούτου δύναται νὰ πεισθῇ κανείς, ἐὰν λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰ μέλη μιᾶς ὡρισμένης Ἐκκλησίας Α. Ἡ Ἐκκλησία Α παρουσιάζει ἐξωτερικὴν ἑνότητα καὶ ἐμφανίζεται ὡς ἑνιαία καὶ ὑποτίθεται ὅτι τὰ μέλη της ἔχουν ὅλα τὴν αὐτὴν πίστιν. Καὶ ὅμως πόση ποικιλία ὑπάρχει! Κάτω ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν Χριστιανικῶν μελῶν της πόσοι ἄθεοι, κακοῦργοι καὶ παντὸς εἴδους ἁμαρτωλοὶ κρύπτονται! Τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς κατατάσσει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Α τὸ Χριστιανικὸν ὄνομα καὶ οὐδὲν πλέον. Τί ὠφελεῖ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ἡ ἐξωτερικὴ ἑνότης; Ἀλλοῦ λοιπὸν εἶναι τὸ σπουδαῖον. Τὸ σπουδαῖον εἶναι νὰ ἀποτελῇ

κανεὶς μέλος τῆς ἀοράτου 'Εκκλησίας, τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

Μ' ὅλα ταῦτα δὲν στερεῖται παντελῶς σημασίας καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἕνωσις τῶν 'Εκκλησιῶν. 'Ασφαλῶς πολλὰ μεγάλα κακά, καὶ ἰδίως πόλεμοι θὰ ἀπεφεύγοντο, ἐὰν ἡ 'Εκκλησία ἦτο καὶ ἐξωτερικῶς ἡνωμένη.

'Η προσπάθεια πρέπει νὰ συνεχισθῇ.

Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν εἶναι τὸ ποιητικόν ὄνομα τῆς 'Εκκλησίας. Λέγεται καὶ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ, Ἄνω 'Ιερουσαλήμ, καινὴ 'Ιερουσαλὴμ ('Αποκ. 3, 12). Μερικοὶ ἐννοοῦν ὡς Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν τὸν Παράδεισον, τὸ εὐτυχισμένον Πνευματικὸν Κράτος τοῦ μέλλοντος, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς θὰ συγκροτήσῃ ἐκ τῶν δικαίων ἢ ἁγίων, τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων. 'Εν τούτοις ὁ ὅρος εἶναι εὐρύτερος καὶ σημαίνει καὶ τὰ δύο, καὶ τὸν Παράδεισον καὶ τὴν σημερινὴν ἀόρατον 'Εκκλησίαν. Χιλιάδες σημερινῶν ζώντων ἀνθρώπων εἶναι μέλη τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. 'Η Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν ἐκτείνεται εἰς τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, εἰς τὸ παρελθόν, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον. 'Η Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, δηλαδὴ ὁ ἀληθὴς Χριστιανισμός, εἶναι κατάστασις πνευματική. «'Ιδοὺ γὰρ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν» (Λουκ. 17,21).

Τοῦ ὑπερόχου αὐτοῦ Πνευματικοῦ Κράτους ἀνώτατος ἄρχων, Βασιλεύς, εἶναι ὁ Χριστός, καὶ ἀξιωματοῦχοι καὶ πολῖται, οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ἅγιοι, δηλαδὴ οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι. Οἱ ὁρατοὶ ἀξιωματοῦχοι τῆς 'Εκκλησίας δὲν συμπίπτουν πάντοτε πρὸς τοὺς ἀξιωματούχους τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, καὶ καμμιὰ φορὰ δὲν εἶναι οὔτε κἂν ἁπλοῖ πολῖται. Πολὺ πιθανὸν ἕνα ἄσημον μέλος τῆς ὁρατῆς 'Εκκλησίας νὰ εἶναι μέγας ἀξιωματοῦχος τῆς ἀοράτου.

Τὸ ὅτι οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα τὸ εἶπεν ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς τοῦ Πνευματικοῦ Κράτους. «Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε, Κύριε εἰσελεύσεται εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν» (Ματθ. 7, 21) δηλαδὴ κάθε ἄτομον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζει ἑαυ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τὸν Χριστιανὸν καὶ μέλος μιᾶς ὁρατῆς Ἐκκλησίας Α, δὲν ἕπεται ὅτι εἶναι καὶ μέλος τῆς ἀοράτου Ἐκκλησίας, τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Τό σπουδαιότερον λοιπὸν ἐξ ὅλων τῶν ζητημάτων εἶναι, πῶς θὰ εἰσέλθῃ κανεὶς εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, πῶς δηλαδὴ θὰ βεβαιωθῇ ὅτι εἶναι πραγματικὸς πολίτης τοῦ Πνευματικοῦ Κράτους τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι εὐδιάκριτον, καὶ συχνὰ παρουσιάζεται ἡ αὐταπάτη. Ἡ αὐταπάτη ἔγκειται εἰς τὴν θρησκοληψίαν. Ὁ θρησκόληπτος φαντάζεται ἑαυτὸν εὐσεβέστατον, ἐνῷ δὲν εἶναι οὔτε εὐσεβής. Ὑπάρχουν θρησκόληπτοι τηροῦντες ὅλους τοὺς τύπους τῆς λατρείας, μὴ ἀπουσιάζοντες ἀπὸ καμμίαν λειτουργίαν καὶ ὅμως μὴ διστάζοντες νὰ διαπράττουν τὰ φοβερώτερα ἐγκλήματα. Οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων Ἄννας καὶ Καϊάφας καὶ ὁλόκληρος σχεδὸν ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ ἦσαν θρησκόληπτοι καὶ ὄχι εὐσεβεῖς.

Ἂν συγκρίνωμεν τὸν θρησκόληπτον μὲ τὸν εὐσεβῆ, ἐξωτερικῶς οὐδόλως διακρίνεται ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. Καὶ ὅμως πόσον τεραστία διαφορὰ ὑπάρχει μεταξύ των. Εἶναι σὰν δύο χαρτονομίσματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν εἶναι γνήσιον καὶ τὸ ἄλλο πλαστόν. Εἶναι τόση ἡ ὁμοιότης τοῦ πλαστοῦ, ὥστε καμμιὰ φορὰ δυσκολεύεται νὰ τὸ διακρίνῃ καὶ ὁ εἰδικός. Ἂς προσέξωμεν μήπως εἴμεθα θρησκόληπτοι καὶ ὄχι εὐσεβεῖς.

Ἡ πραγματικὴ εὐσέβεια, ἡ εἴσοδος εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, εἶναι μιὰ ὡρισμένη πνευματικὴ κατάστασις. Τὴν πνευματικὴν αὐτὴν κατάστασιν ἀποκτῶμεν, (εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν), ἐκτελοῦντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ «ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς Οὐρανοῖς» (Ματθ. 7,21).

Ἔστω ἤδη ἕνας ἄνθρωπος ἀποφασισμένος νὰ εἰσέλθῃ ὁπωσδήποτε εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν «ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν» (Ματθ. 11,12). Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὑφίσταται ψυχικὴν μεταβολὴν καὶ σιγὰ σιγὰ γίνεται ἅγιος, δηλ. ἄνθρωπος πνευματικός, Ἂς παρακολουθήσωμεν τὸν ἄνθρωπον τοῦτον εἰς τὴν μεταμόρφωσιν τῆς ψυχῆς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

του. Τὸ πρῶτον γνώρισμα τῆς ψυχικῆς του μεταμορφώσεως εἶναι: Α΄. ΨΥΧΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ. Τὴν ἐλευθερίαν διακρίνομεν ὡς γνωστόν, εἰς ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικήν. Ἡ ἐσωτερικὴ πάλιν ἐλευθερία εἶναι ἀτομικὴ ἢ προσωπική. Ἡ ἐσωτερικὴ ἢ ψυχικὴ ἐλευθερία ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα καὶ ἐξ αὐτῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἐξωτερική. Ὑπάρχουν ἐξωτερικῶς ἐ λεύθεροι, ἀλλὰ δοῦλοι ἐσωτερικῶς, καὶ ἄλλοι στερούμενοι τῆς ἐξωτερικῆς ἐλευθερίας καὶ ὅμως ἐλεύθεροι. Ὁ ἐθνικὸς μας ποιητὴς Διονύσιος Σολωμὸς πολὺ ὀρθῶς ἐκάλεσε τοὺς Μεσολογγίτας «ἐλευθέρους πολιορκημένους». Εἶναι περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι οἱ πολιορκοῦντες ἦσαν δοῦλοι. Ὁμοίως ὁ Αἴσωπος ἦτο ἐξωτερικῶς δοῦλος, ἀλλ' ἐσωτερικῶς ἐλεύθερος.

Ὅλοι οἱ μάρτυρες τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξωτερικῶς ἐστερήθησαν τῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' ἐσωτερικῶς οὐδέποτε τὴν ἔχασαν. Περὶ αὐτῆς λοιπὸν τῆς ἐλευθερίας πρόκειται ἐνταῦθα, τῆς ἐσωτερικῆς ἢ ψυχικῆς. Τὴν ἐλευθερίαν ταύτην ἠρνήθησαν καὶ ἀρνοῦνται πολλοὶ φιλόσοφοι. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι δὲν εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ψυχικῶς ἐλεύθεροι, ἀλλ' εἶναι δυνατὸν ὅλοι νὰ ἀποκτήσουν τὴν ψυχικὴν ἐλευθερίαν. Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη νὰ εἶναι ψυχικῶς ἐλεύθερος καὶ χριστιανὸς θὰ πῇ ψυχικῶς ἐλεύθερος ἄνθρωπος. Εἶναι ἀνεκτίμητον τὸ δῶρον τῆς ψυχικῆς ἐλευθερίας, διότι εἶναι τὸ κύριον γνώρισμα τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ δίπουν ὂν τὸ στερούμενον τῆς ψυχικῆς ἐλευθερίας δὲν εἶναι πλέον ἄνθρωπος, ἀλλὰ ζῶον. Ἀπὸ τὴν βαθμίδα τοῦ ζώου ἀναβιβάζει εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ Χριστὸς καὶ διὰ τοῦτο εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐλευθερωτής. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν θρησκεία τῆς ἐλευθερίας, ἡ δὲ Ἐκκλησία, τὸ Πνευματικὸν Κράτος, ὅπου ὁ πολίτης ἀπολαύει πλήρως τοῦ ἀγαθοῦ τῆς ἐλευθερίας. Μόνον εἰς τὸν Χριστιανισμὸν θεωρεῖται τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου ἱερόν. Ἡ κατ' ἐξοχὴν ἑορτὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸ Πάσχα, εἶναι ἑορτὴ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοιαύτη ἦτο καὶ ὡς σύμβολον παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις. Ἡ ἐθνική των ἑορτή, ὡς ἑορτὴ ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Αἰγυπτίων. Ἐξ ὅλων τῶν λαῶν μετὰ τὸν Ἰουδαϊκὸν περισσότερο ἐπλησίασε πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν ὁ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἑλληνικός. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἐλατρεύθη κυριολεκτικῶς ἡ ἐλευθερία καὶ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς τὸ γνώρισμα τοῦ Ἕλληνος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου δικαίως ἀπεκλήθησαν ὅλοι οἱ ἄλλοι **βάρβαροι** (βλέπε καὶ Γ. Παπαγεωργίου Ἐράλδυ ὁ Ἐθνικὸς Ὕμνος, Τρίκκη 1940). Πολὺ πλησιάζει πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, εἰς τὸ ἠθικόν μέρος, ἡ διδασκαλία τοῦ Σωκράτους, ὁ ὁποῖος εἶπε τὸ περίφημον «οὐ τὸ ζῆν περὶ πλείστου ποιητέον, ἀλλὰ τὸ εὖ ζῆν» «Δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδωμεν μεγάλην σημασίαν εἰς τὸ νὰ συγκρατηθῶμεν ἁπλῶς εἰς τὴν ζωήν, ἡ ὁποία εἶνε κοινὴ καὶ εἰς τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτά, ἀλλ' εἰς τὸ νὰ ζῶμεν πνευματικῶς—τὸ εὖ ζῆν». Ἀλλὰ τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὸ εὖ ζῆν εἶναι ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Πολὺ δύσκολον. Οἱ ἀρχαῖοι εἶπον «φύσιν μεταβαλεῖν οὐ ῥάδιον». Τὸ οὐ ῥάδιον εἶναι λιτότης καὶ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀδύνατον. Ἀλλὰ τὰ ἀδύνατα παρ' ἀνθρώποις, δυνατὰ ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη δύναμις τοῦ Χριστιανισμοῦ, κάμνει δυνατὰ τὰ ἀδύνατα.

Ἀπὸ ποῦ ἐλευθερώνει τὴν ψυχὴν τοῦ εἰσερχομένου εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν ὁ Χριστιανισμός; Πρῶτον ἀπὸ τὸν δαιμονισμόν (βλέπε τρίτον κεφάλαιον). Ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου βρίθει ὑλικῶν παρασίτων καὶ μικροβίων ἐν γένει, οὕτω καὶ ἡ ψυχή του ἔχει τὰ πνευματικὰ παράσιτα, τὸν δαιμονισμόν. Ἐὰν εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐξερεύνησις τῆς ψυχῆς ἑνὸς ἀνθρώπου, ἡ κυρία αἰτία εἶναι τὰ πνευματικὰ παράσιτα τῶν ὁποίων ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν. «Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει. Τότε λέγει: Εἰς τὸν οἶκον μου ἐπιστρέψω ὅθεν ἐξῆλθον· καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σχολάζοντα σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων» (Ματθ. 12, 43-45). Οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι ἔχουν τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι ἐλεύθεροι, ἐνῶ δὲν εἶναι. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὑποβολὴ ἐκτελεσθεῖσα μετὰ ἕν ἔτος. Ὁ δεχθεὶς κατόπιν ὑπνώσεως τὴν ὑποβολὴν ἐξετέλεσε τὰ διαταχθέντα εἰς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τὴν ὁρισθεῖσαν προθεσμίαν ἀκριβῶς καὶ ἰσχυρίσθη μὲ πεποίθησιν ὅτι ἐνήργησεν αὐτοβούλως.

Δεύτερον ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του. Ἡ ἐλευθέρα ψυχὴ ἔχει ὡς γνωρίσματα τὴν ἀλήθειαν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν εἰρήνην, τὴν χαρὰν καὶ τὴν γαλήνην. Μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐλευθέρου δὲν ὑπάρχει τίποτε, τὸ ὁποῖον νὰ ἐπαναστατῇ καὶ νὰ κάμνῃ ταραχάς. Τοὐναντίον ὁ ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ἐλευθέρα, εἶναι ὑπόδουλος εἰς τὰς διαφόρους κακίας καὶ τὰ πάθη. Εἶναι δοῦλος τῆς ἡδονῆς ὑπὸ τὰς διαφόρους αὐτῆς μορφάς.

Ἄγεται καὶ φέρεται ὑπό τοῦ σώματός του καὶ κυβερνᾶται ὑπ' αὐτοῦ χωρὶς νὰ δύναται νὰ τὸ κυβερνήσῃ. Εἶναι δοῦλος τοῦ σαρκικοῦ ἔρωτος, τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, τῆς χαρτοπαιξίας, τῶν λαχείων, τοῦ καπνίσματος, ἄλλων δηλητηρίων, τῶν γλυκισμάτων, τῆς πολυφαγίας καὶ λαιμαργίας, τοῦ χρήματος. Εἶναι δοῦλος τοῦ ψεύδους, τῆς ἀδικίας, τῆς πλεονεξίας, τῆς ὀργῆς, τοῦ φθόνου, τοῦ μίσους, τῆς κακολογίας, τῆς τεμπελιᾶς, τῆς ὑπερηφανείας. Ὑπερήφανος γίνεται ὁ ἄνθρωπος ὅταν εἶναι ὑγιής, εὐφυής, ὡραῖος, σοφός, πλούσιος, ρωμαλέος, πολιτικῶς ἰσχυρός. Ἡ ὑπερηφάνεια ἀποτελεῖ κίνδυνον, διότι εἶναι τὸ πνευματικὸν μεθυστικὸν ποτόν, τὸ ὁποῖον ἀποκοιμίζει τὰς πνευματικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν τὸν ἀφήνει νὰ ἴδῃ τὴν πραγματικήν του κατάστασιν καὶ ἑπομένως νὰ βελτιωθῇ.

Ἐὰν ἐξετάσῃ κανεὶς ὅλας τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἐλευθέρα, θὰ εὕρῃ ὡς αἰτίαν περισσοτέρας φορὰς τὴν λύπην εἴτε ἀμέσως εἴτε νὰ κρύπτεται εἰς τὸ βάθος μετημφιεσμένη ὑπὸ διαφόρους μορφάς. Θλίβεται κανεὶς καὶ πάσχει καὶ μαραζώνει, διότι δὲν ἔχει κάτι ἢ διότι δὲν κατορθώνει νὰ κάμῃ κάτι ἢ νὰ λύσῃ ἕνα ζήτημα, πού τὸν ἀπασχολεῖ. Ἂν ἡ κατάστασις αὐτὴ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ μακρὸν ἢ ἐπὶ βραχὺ μὲν διάστημα ἀλλ' ἐντατικῶς, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι καταβαράθρωσις τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἔχομεν παραδείγματα ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐγήρασαν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἢ καὶ ἀπέθανον ἀποτόμως. Ὁ μηχανισμός, μὲ τόν ὁποῖον ἐνεργεῖ ἡ ψυχή, φαίνεται νὰ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

εἶναι ὁ ἀκόλουθος. Ἡ θλιβομένη ψυχὴ διὰ μέσου τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἀφ' ἑνὸς συσπᾷ τὸ κυκλοφοριακὸν σύστημα καὶ ἰδίως τὰ τριχοειδῆ ἀγγεῖα καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐμποδίζει τὴν διατροφὴν τῶν ὀργάνων καὶ τὸν καθαρισμόν των ἀπὸ τῶν δηλητηρίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ βλάπτει τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῶν ἐνδοκρινῶν ἀδένων. Λ.Χ. ἀποτέλεσμα μιᾶς μεγάλης ὀργῆς δύναται νὰ εἶναι νόσος τοῦ Basedow. Ἵνα ἀποφύγωμεν τὰ δυσάρεστα ἀποτελέσματα τῆς ψυχικῆς ἀνελευθερίας μᾶς συμβουλεύει ὁ Κύριος νὰ ἀποφεύγωμεν τὰς ἀρχικὰς αἰτίας. Λ.Χ. ἐὰν θέλωμεν νὰ μὴ φθάσωμεν εἰς τὸ δυσάρεστον σημεῖον νὰ γίνωμεν δοῦλοι τοῦ σαρκικοῦ ἔρωτος, πρέπει νὰ προσέχωμεν τὸν ἐγκέφαλόν μας τὸν ὁποῖον δὲν πρέπει νά ἐρεθίζωμεν ἡμεῖς διὰ τὰς ἐπιθυμίας μας καὶ τὰς φαντασίας μας. «Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ» (Ματθ. 5,28). Τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα ἐπέρχεται καὶ δι' ἀσέμνων ἀναγνωσμάτων, εἰκόνων καὶ διηγήσεων. Ἄλλο παράδειγμα ψυχικῆς ἀνελευθερίας εἶναι ἡ ἀνησυχία διὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, ἡ μέριμνα τὶ θὰ φᾶμε ἢ τὶ θὰ πιοῦμε ἢ τὶ θὰ φορέσωμεν. Ἡ ἀνησυχία αὐτή, λέγει ὁ Κύριος, εἶναι χαρακτηριστικὴ τῶν μὴ χριστιανῶν. Ὁ πραγματικὸς χριστιανὸς μένει ἀτάραχος εἰς τὴν ψυχήν του ὅτι ὁ Θεὸς θὰ τοῦ δώσῃ ὅ,τι ἔχει ἀνάγκην. Αὐτὸ δὲν σημαίνει βέβαια ὅτι θὰ σταυρώσῃ τὰς χεῖρας του, ἀπεναντίας θὰ ἐργασθῇ, ὅσον δύναται. «Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται καγὼ ἐργάζομαι» (Ἰωάν. 5,17).

Μεγαλυτέραν ζημίαν φέρει τὸ μυστικόν, ὁ κρυφὸς καὶ ἀνεκπλήρωτος πόθος. Μὴ φοβηθῆτε νὰ ἀνοίξητε τὴν καρδιά σας, νὰ φύγῃ ὁ πόθος ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν εἶναι. Ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ἐπαίσχυντον πρᾶγμα γιὰ σᾶς. Μὴ διστάσητε οὔτε στιγμὴ νὰ τό φανερώσητε, ἐὰν θέλητε νὰ προλάβητε μεγαλυτέραν ζημίαν. Πρὸς τὸν σκοπόν τοῦτον ἔχομεν τὸ μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως. Πηγαίνετε εἰς ἄγνωστον πνευματικὸν μεγάλης ἡλικίας καὶ φανερώσατε τό μυστικόν σας.

Καλόν θὰ ἦτο βέβαια νὰ ἐπρολαμβάνετε μιὰ τέτοια κατάστασι, διότι μία ἀπό τὰς ἐντολὰς μᾶς συμβουλεύει: «Δὲν θὰ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἐπιθυμήσῃς, ὅσα ἔχει ἕνας ἄλλος ἄνθρωπος». Συνήθως οἱ πολλοὶ ἐννοοῦν περιουσίαν καὶ ὑλικὰ ἀγαθά, ἀλλὰ δὲν πρόκειται μόνον περὶ τούτου, ἀλλὰ καὶ περὶ σώματος. Παράβασιν τῆς ἐντολῆς ταύτης ἀποτελεῖ ὁ φθόνος, ἐπίσης τὸ λεγόμενον συναίσθημα τῆς μειονεκτικότητος. Ὁ πραγματικὸς χριστιανὸς δὲν ἐπηρεάζεται οὔτε ἀπὸ τὴν ὑπεροχὴν ἑνὸς ἄλλου ἀνθρώπου οὔτε ἀπὸ τὴν ἰδικήν του τοιαύτην ἢ τοιαύτην κατάστασιν εἴτε εἰς τὸ πνεῦμα εἴτε εἰς τὸ σῶμα.

Ἡ λύπη εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς φοβερωτέρους ἐχθροὺς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλ' ἐὰν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὑποφέρουν ἀπὸτὴν λύπην, περισσότερον ἀπὸ ὅλους νὰ κυριευθῇ ἀπὸ τὴν λύπην κινδυνεύει ὁ χριστιανός. Εἶναι εὐνόητον τοῦτο. Ὁ χριστιανὸς δὲν ἔχει τάς χεῖρας ἐλευθέρας Δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ὅπως ὅπως καὶ μὲ οἱαδήποτε μέσα.

Ὀφείλει νὰ ῥυθμίσῃ τήν ζωήν του σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἀποτέλεσμα τούτου εἶναι τὰ δεινὰ τοῦ βίου καὶ ἡ λύπη. «Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε» (Ἰωάν. 16.33) «Καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται» (2 Τιμόθ. 3,12).

Τήν λύπην δύναται νὰ καταπολεμήσῃ κανεὶς διὰ τῶν ἑξῆς:

1ον. **διὰ τῆς προσευχῆς**. «καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ».

2ον) **διὰ τῆς γνώσεως τῶν ἀποτελεσμάτων**, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ φοβερὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα φέρει εἰς τὸν ὀργανισμόν. Ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου τρίχες ἐλευκάνθησαν, καρδιακά, στομαχικὰ καὶ ἄλλα νοσήματα παρουσιάσθησαν, εὔρωστοι ἀδυνάτισαν, ὡραῖοι ἀσχήμηναν, εὐφυεῖς ἐτρελλάθηκαν, ἄλλοι ηὐτοκτόνησαν καὶ ἄλλοι ἀπέθανον.

3ον **Διὰ τῆς βυθομετρήσεως τῆς ψυχῆς, ὅσον ἀφορᾷ τὸν θησαυρόν**. Ὁ ἄνθρωπος λυπᾶται, ὅταν χάσῃ ἕνα πολύτιμοπρᾶγμα. Εἰς τὸ πολύτιμον αὐτὸ πρᾶγμα εἶναι συγκεντρωμένη ἡ καρδιά του, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τό ὀνομάζει θησαυρόν. «Ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρός σου, ἐκεῖ ἔστε καὶ ἡ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

καρδία σου» (Ματθ. 6, 21) Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν ὅλοι τὸν αὐτὸν θησαυρόν. Μιᾶς μητέρας θησαυρὸς εἶναι τὸ παιδί, ἄλλου θησαυρὸς εἶναι τὸ χρῆμα, ἄλλου ὁ ἔρως, ἄλλου ἡ δόξα. Ἕνας τέτοιος θησαυρὸς ὅμως εὔκολα χάνεται, κλέπτεται ἢ φθείρεται. Ὁ θησαυρὸς ὅμως τοῦ εὐσεβοῦς ἀνθρώπου εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ (ἐκεῖ εἶναι ἡ ψυχή του) καὶ γι' αὐτὸ ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν χάσῃ ἀπὸ τὰ θεωρούμενα ἐπίγεια ἀγαθά, ὁσονδήποτε πολύτιμον καὶ ἂν εἶναι τοῦτο, δὲν κυριεύεται ὑπὸ λύπης. Ἕνας τέτοιος θησαυρὸς οὔτε χάνεται οὔτε κλέπτεται οὔτε φθείρεται.

4ον. **Διὰ τῆς χαρᾶς.** Ἡ χαρὰ ὄχι μόνον ἐξουδετερώνει τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα τῆς λύπης, ἀλλὰ καὶ κάμνει κάτι περισσότερον. Ἐνισχύει, κατασκευάζει, ἀνανεώνει. «Δύναμις διὰ τῆς Χαρᾶς» λέγεται ἕνας πανίσχυρος ὀργανισμὸς μεγάλου κράτους. Εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἔχει ὁ γέλως, τὸ ᾆσμα, τό γλέντι καὶ ἡ συναναστροφὴ μὲ εὐθύμους, ἀλλὰ ἠθικοὺς ἀνθρώπους. Καὶ αὐτὴν τὴν μέθην ἐπιτρέπει ὁ Χριστιανισμός, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ πίνῃ κανεὶς ἐξεπίτηδες, ἵνα μεθύσῃ καὶ νὰ συμβῇ τοῦτο εἰς μίαν ἐξαιρετικὴν περίστασιν, χωρὶς νὰ δύνηθῇ νὰ τὸ προλάβῃ. Τὸ πρῶτον θαῦμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὸ γλέντι διὰ τῆς μετατροπῆς τοῦ ὕδατος εἰς οἶνον κατὰ τὸν γάμον ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας (Ἰωάν. 2, 11), ὅλα δὲ τὰ θαύματα ἀφιερωμένα εἰς τὴν χαράν. Ἐὰν ὅμως ἡ χαρὰ πρόκειται νὰ προκληθῇ διὰ τῆς θυσίας τῆς ἠθικῆς, τότε εὐχαρίστως θὰ ἐναγκαλισθῶμεν τὴν λύπην. Εἶναι χιλιάκις προτιμοτέρα ἡ λύπη.

Κατηγόρησαν τὸν Χριστιανισμὸν ὡς ἀπόκοσμον καὶ ἀρνητὴν τῆς ζωῆς, ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ὀνομασθῇ ἀρνητὴς τῆς ζωῆς, ἐκεῖνος ποὺ περικλείει μέσα του αὐτὴν ταύτην τὴν ζωὴν «Ἐγώ εἰμι ἡ ζωὴ» (Ἰωάν. 14,6). Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἀρνεῖται τὴν ἡδονήν, ἡ ὁποία εἶναι χρήσιμος διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ σώματος, τὴν ἀρνεῖται ὅμως ἀποφασιστικά, ὅταν ἔρχεται εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

οιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀρνήσεως εἴτε ἀσθένεια εἴτε θάνατος.

Μ' ὅλα τ' ἀνωτέρω ἡ ψυχικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀτελής, ἂν δὲν κόψῃ κανεὶς καὶ τὰ ψυχικὰ δεσμὰ πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους, τὰ λεγόμενα ψυχικὰ συμπλέγματα. Τοιαῦτα σμπλέγματα, τά ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ ἐμποδίσουν τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν εἶναι τὸ σύμπλεγμα πρὸς τοὺς γονεῖς, τὰ τέκνα, τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὴν κοινωνίαν, τὴν ὁποίαν τὸ Εὐαγγέλιον καλεῖ κόσμον. Ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ θραύσουν τὰ ψυχικὰ αὐτὰ δεσμά, ὅταν ἔρχωνται εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Εἶναι σκληραὶ αἱ περιπτώσεις αὐταί, ὅπου συμβαίνουν, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ διαφορετικά. Ὁ δεσμὸς πρέπει νὰ, θραυσθῇ. «Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος» (Ματθ. 10,37). Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸν κόσμον, τὴν κοινωνίαν ἡ ὁποία δεσμεύει τὰ ἄτομα ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν μὲ τὴν μόδα καὶ τὸν λοιπὸν τρόπον ζωῆς, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδέας. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς εἶναι ἀξιολύπητοι μερικοί. Δὲν ἔχουν οὔτε ἴχνος βουλήσεως. Σκλάβοι τοῦ εἰδώλου τῆς μόδας. Ἀκόμη καὶ ὅταν ἡ θεὰ μόδα ἐπιτάσσῃ τὰ πλέον ἀνθυγιεινὰ πράγματα, τὰ πλέον ἐξωφρενικά, θὰ εὑρεθοῦν πολυάριθμοι ἄνθρωποι, ποὺ δὲν θὰ διστάσουν νὰ ὑπακούσουν. Ὁ ψυχικῶς ἐλεύθερος ἄνθρωπος κρίνει, δὲν παρασύρεται, καὶ εὑρίσκει τὴν δύναμιν νὰ εἴπῃ **Ὄχι**. Νικᾷ τὸν κόσμον «ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον». (Ἰωάν. 16, 33).

Ἀντιχριστιανικὸν καὶ ἀνελεύθερον εἶναι καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς μυστικὴν ἑταιρείαν. Χριστιανισμὸς καὶ μυστικὴ ἑταιρεία εἶναι ἀσυμβίβαστα. Ὅλα τὰ ἔργα τοῦ σκότους εἶναι ἀντίθετα πρὸς τό Φῶς, ὁποῖον εἶναι ὁ Χριστιανισμός.

Ἐκδήλωσις, τῆς ψυχικῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ ψυχικὴ γαλήνη τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα ἡ κανονικὴ κυκλοφορία τοῦ αἵματος καὶ ἡ λοιπὴ ἀπρόσκοπτος λειτουργία τοῦ σώματος.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀπέκτησε τὴν ψυχικὴν ἐλευθερίαν, ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἦτο λερωμένος, ἄπλυτος, βρώμικος καὶ ἐπῆρε ἕνα λουτρόν, ἐκαθαρίσθη καλὰ καὶ ἐφόρεσε καθαρὰ καὶ καλοσιδερωμένα ροῦχα. Τὸ λουτρὸν αὐτὸ τῆς παλιγγενησίας γίνεται πράγματι διὰ τοῦ μυστηρίου τυῦ βαπτίσματος.

Β) ΗΡΩΪΣΜΟΣ. «Τοῖς δὲ δειλοῖς... ὁ θάνατος ὁ δεύτερος» (Ἀποκ. 21,8) Τὸ δεύτερον γνώρισμα τῆς ψυχικῆς μεταμορφώσεως, τὴν ὁποίαν ὑφίσταται ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν ἄνθρωπος, εἶναι ὁ ἡρωϊσμός. Ὁ ἡρωϊσμὸς συνδέεται ἀναποσπάστως, πρὸς τὴν ψυχικὴν ἐλευθερίαν καὶ εἶναι ὁ ἀδιαπέραστος χαλύβδινος θώραξ, ὁ ὁποῖος τὴν προστατεύει. Ἄνευ ἡρωϊσμοῦ ἡ ψυχικὴ ἐλευθερία δὲν δύναται νὰ σταθῇ. Διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ θὰ συγκρατήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ὅ,τι ἐπέτυχε μὲ τὴν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς του. Ὁ δειλὸς δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν δὲν δύναται δηλαδὴ νὰ εἶναι χριστιανός. Καὶ εἶναι πρόδηλον τὸ τοιοῦτον. Ἐφ' ὅσον ὁ χριστιανὸς θὰ ζῇ μέσα εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων (καὶ εἶναι ἀνάγκη καὶ καθῆκον τὸ τοιοῦτον) θὰ ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν ἀναποφεύκτως. Ἡ σύγκρουσις εἶναι βεβαία, ἀσφαλής. Ἀπὸ τὴν σύγκρουσιν αὐτὴν πρέπει νὰ ἐξέλθῃ νικητής, καὶ ἵνα συμβῇ τοῦτο, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ μὴ εἶναι δειλός, κάτι πλέον, πρέπει νὰ εἶναι ἥρως. Ὁ χριστιανὸς εἶναι στρατιώτης καὶ ἀγωνίζεται διὰ τὴν νίκην. Ὅπως ὁ στρατιώτης δὲν πρέπει νὰ ξέρῃ τὶ ἐστι φόβος, καὶ ἰδίως ὁ φόβος τοῦ θανάτου, οὕτω καὶ ὁ χριστιανός πρέπει νὰ εἶναι ἕτοιμος νὰ ἀποθάνῃ κάθε ὥρα καὶ στιγμὴ καὶ μὲ οἱονδήποτε θάνατον «Ὅποιος θέλει νὰ γίνῃ χριστιανός, ἄς πετάξῃ πρῶτον εἰς τόν κάλαθον τῶν ἀχρήστων πολλές ἰδέες του καὶ πολλὰ εὐχάριστα πράγματα, ἄς ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του ὅτι θὰ πολεμήσῃ σκληρά, ἄς εἶναι ἕτοιμος νὰ ἀποθάνῃ κάθε ὥρα καὶ στιγμὴ καὶ μὲ οἱονδήποτε θάνατον, καὶ χωρὶς πολλὰς σκέψεις καὶ συζητήσεις, ἐπὶ τὸ ἔργον». (Ματθ. 16,24). Ὄχι μόνον ὁ χριστιανός ἀλλὰ κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ διώξῃ ἀπὸ τὴν ψυχήν του τὸν φόβον· Ὁ φόβος ἐπενεργεῖ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, καθ' ὅν καὶ ἡ λύπη, καὶ βαραθρώνει τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. Ὅλοι ἔχουν πεῖραν τοῦ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

φόβου, πῶς παραλύει τὰ νεῦρα καὶ σταματᾷ τὰς λειτουργίας τοῦ σώματος.

Τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φόβου ἔχουν ὑπ' ὄψιν των· οἱ ἐπιτιθέμενοι, ἄνθρωποι καὶ ζῶα, καὶ δὲν βασίζονται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὰς δυνάμεις των, ἀλλὰ πρὶν ἐπιτεθοῦν, χρησιμοποιοῦν ὅλα τὰ μέσα, ἵνα ἐκφοβίσουν τὸν ἀντίπαλον καὶ παραλύσουν τὰς δυνάμεις του. Τότε ἡ ἐπιτυχία των ἔχει μεγαλυτέρας πιθανότητας. Οἱ ἄνθρωποι ἐκτὸς τῶν ὑλικῶν μέσων χρησιμοποιοῦν καὶ τὸν λόγον. Ὁ ληστὴς ἄφηνε ἄλλοτε μακρὰν κόμην, γένειον, μύστακας καὶ ἐφόρει μεγάλας μαχαίρας καὶ πιστόλας. Ὁ ἀντίπαλός μας ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἢ ἕνας ἀντίπαλος λαὸς χρησιμοποιεῖ καὶ τὴν συκοφαντίαν καὶ προσπαθεῖ νὰ καταρρίψῃ τὸ ἠθικὸν τοῦ ἀντιπάλου καὶ οὕτω ἐπιφέρῃ ἀπογοήτευσιν καὶ παράλυσιν ἐνεργείας. Εἰς πράξεις δὲν πρέπει νὰ προβαίνῃ κανεὶς βιαστικά, ὁ δισταγμὸς εἶναι πάντοτε καλὸς (σπεῦδε βραδέως), ἀλλ' ὁ φόβος ἢ ἡ ἀπογοήτευσις ὄχι. Μέγας ἀριθμὸς ἀσθενειῶν ἔχουν ὡς αἰτίαν τὸν φόβον ἢ τὴν λύπην ἢ ἀμφότερα.

Ὁποίαν θλιβερὰν εἰκόνα παρουσιάζουν σήμερον πολλοὶ ἄνθρωποι τῶν πόλεων. Τοὺς ἔχει κατακυριεύσει ὁ φόβος καὶ ἰδίως ὁ φόβος τοῦ θανάτου (ἐξηφανίσθη ὁ ἀνδρισμός). Ὄχι μόνον τρέμουν πρὸ τοῦ θανάτου, τοῦ πόνου καὶ τῆς στερήσεως, καὶ ἀρνοῦνται νὰ ἀκολουθήσουν μὲ θάρρος καὶ μὲ χαρὰν τὸν δρόμον, εἰς τὸν ὁποῖον τούς ἔρριψε ἡ ζωή, ἀλλ' ἔπαθον ἀληθινὴν σύγχυσιν καὶ προσπαθοῦν νὰ ἀπολαύσουν ὅ,τι δὲν τούς πρέπει καὶ εἰς ὥραν καὶ μέτρον, πού δὲν πρέπει. Οἱ γέροντες δὲν θέλουν νὰ ἀποθάνουν, ἀλλὰ νὰ γίνουν πάλιν νέοι. Ἡ γυναῖκα ἀρνεῖται νὰ γίνῃ μητέρα καὶ διαρκῶς ἀχρηστεύεται καὶ ἀνδροποιεῖται. Πολλοὶ ἄνδρες ἔγιναν γυναῖκες, οἱ δὲ νέοι βιάζονται νὰ γίνουν ἄνδρες. Ἀληθινὴ ἐπανάστασις τῶν φύλων καὶ τῶν ἡλικιῶν. Ἕνα εἶναι τὸ τέρμα τοῦ δρόμου αὐτοῦ, ἡ ἐξαφάνισις. Οἱ λαοὶ εἰς τοὺς ὁποίους συμβαίνει τὸ ἀτύχημα νὰ ἐμφανισθῇ αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ ἐπανάστασις, ἐξαφανίζονται ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Δυστυχῶς ὅμως ὀλίγοι ἄνθρωποι διέρχονται διὰ τῆς στενῆς πύλης καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ τοῦ ἡρωϊσμοῦ. Οἱ περισσότεροι ἀκολουθοῦν τὴν εὐρεῖαν λεωφόρον τῆς ὑποταγῆς, τῆς δειλίας. Μεγάλη ὁμοιότης ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ πνευματικοῦ πολέμου καὶ τῶν μαχῶν τῆς Ἰλιάδος. Ὅπως ἐκεῖ ὁ ποιητὴς προσέχει μόνον τοὺς ὀλίγους ἥρωας καὶ οὐδεμίαν σημασίαν δίδει εἰς τοὺς πολλοὺς ἁπλοὺς στρατιώτας, οὕτω καὶ εἰς τὸν πνευματικὸν πόλεμον ὀλίγοι, ἐλάχιστοι ἄνθρωποι ἀναπτύσσουν ψυχικὴν δύναμιν ἀναδεικνυόμενοι ἥρωες. Οἱ πολλοὶ ἵστανται εἰς τὴν βαθμίδα τοῦ ζῴου, τοῦ στερουμένου τοῦ πνευματικοῦ στοιχείου, εἶναι ζῶσαι μηχαναί. Εἰρωνείαν ἀποτελεῖ ἡ προσπάθεια τῶν μηχανικῶν τοῦ αἰῶνος μας νὰ κατασκευάσουν τὸν μηχανικὸν ἄνθρωπον, τὸ ρομπότ.

Ἀλλ' ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει ὑπ' ὄψιν του καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀνθρώπου νὰ σταθῇ ἥρως (ψυχική, διανοητική, σωματικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀδυναμία). Ἡ ἀδυναμία αὕτη εἶναι καθολικὴ καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν Κυριακὴν προσευχὴν ζητοῦμεν νὰ μὴ εὑρεθῶμεν πρὸ δοκιμασίας ἀνωτέρας τῶν δυνάμεών μας. Ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας ταύτης τοῦ ἀνθρώπου ὁ Χριστιανισμὸς ἐθεώρησε ὡς πρώτην ἀρετὴν τοῦ χριστιανοῦ τὴν ἐλεημοσύνην. Τόσην σημασίαν δίδει εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, ὥστε ὅταν κάποτε θὰ δικάσῃ τὸν κόσμον ὁ Χριστός, ὡς κριτήριον θά λάβῃ τὴν ἐλεημοσύνην ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν της ἔννοιαν.

Ἐλεημοσύνη δὲν εἶναι ἁπλῶς νὰ δώσῃ κανεὶς δυὸ τρεῖς δραχμὲς εἰς ἕναν πτωχόν. Ἐλεημοσύνη σημαίνει βοήθειαν ὑπὸ ὅλας τὰς μορφὰς ὑλικὰς καὶ πνευματικάς. Τό γνώρισμα τῆς πραγματικῆς ἐλεημοσύνης εἶναι ἡ ἀνύψωσις τοῦ συνανθρώπου. Πραγματικὴν ἐλεημοσύνην κάμνει ὁ δίδων ἐργασίαν, σταθερὸν πόρον ζωῆς διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ ἀνυψῶν πνευματικῶς. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ προσέξῃ κανεὶς τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον θὰ βοηθήσῃ. Τυφλὴ παροχὴ τῆς εὐεργεσίας, χωρὶς νὰ παρακολουθῆται ἡ ἐξυψωτική της ἐπίδρασις, δύναται καμμιὰ φορὰ νὰ κάμῃ κακὸν συνειθίζουσα εἰς τὴν ὀκνηρίαν καὶ ἄλλως ταπεινοῦσα τὸν ἄνθρωπον. Ὁ ἄν-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

θρωπος πρέπει νὰ ἔχῃ ἀξίαν, καὶ εἰς τοῦτο νὰ συντελέσῃ καὶ ὁ ἴδιος διὰ τῆς ἰδίας του προσπαθείας.

Καὶ τὸν ἡρωϊσμὸν ἐξετίμησαν, ὅσον ἔπρεπε, οἱ ἔξοχοι ἄνδρες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ὁ Θουκυδίδης εἰς τὸν περίφημον Ἐπιτάφιόν του θέτει εἰς τὸ στόμα τοῦ Περικλέους τὰ ἑξῆς ἀθάνατα λόγια «Εὐτυχία θὰ πῇ ἐλευθερία, καὶ ἐλευθερία θὰ πῇ ψυχὴ δυνατὴ δηλαδὴ ἡρωϊκὴ» «καί τὸ εὔδαιμον τὸ ἐλεύθερον, τὸ δὲ ἐλεύθερον τὸ εὔψυχον κρίναντες».

Μὲ τὰ ἑξῆς λόγια χαρακτηρίζει τὸν Χριστιανισμὸν ἕνας ξένος ἱεραπόστολος «νικηφόρος ζωτικότης».

Διὰ νὰ γίνῃ κανεὶς δεκτὸς εἰς τὸ Οὐράνιον Κράτος καὶ ἀποκτήσῃ τὸν τίτλον τοῦ πολίτου, πρέπει νὰ δείξῃ ὅτι εἶναι ἄξιος καὶ πρὸς τοῦτο νὰ ἀγωνισθῇ. Χωρὶς ἀγῶνα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ δεκτός.

Ὁ ἀγὼν τῆς δοκιμασίας γίνεται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν στάδιον. Τὸ Βασιλικὸν Κράτος τοῦ Χριστοῦ ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ βάθος, διὰ τὸν ἐσωτερικόν ἄνθρωπον, τὸ δὲ ἔπαθλον τῆς νίκης εἶναι ἐσωτερικὴ μεταβολή. Ὁ νικητὴς γίνεται ἐλεύθερος ἐσωτερικῶς ἄνθρωπος ἀγαθοῦ ἡρωϊκοῦ φρονήματος. Ὁ χριστιανὸς εἶναι ἥρως, ἥρως ἀνωτέρου βαθμοῦ, ἀνώτερος τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Ἀχιλλέως, διότι παλαίει ὑπὸ δυσμενεστέρους ὅρους.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι κράτος στρατιωτικόν, μαχητικόν. Εἶναι ἡ Πνευματικὴ Σπάρτη. Μὲ αἷμα ἡρώων ἐγράφη ἡ ἱστορία της καὶ πρῶτος καὶ ἄφθαστος εἰς ἡρωϊσμὸν ἔχυσε τὸ αἷμα Του ὁ Ἐσταυρωμένος τοῦ Γολγοθᾶ.

Γ.) ΑΓΑΠΗ. Τὸ τρίτον γνώρισμα τῆς ψυχικῆς μεταμορφώσεως, τὴν ὁποίαν ὑφίσταται ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν ἄνθρωπος, εἶναι ἡ ἀγάπη. Ἀλλ' ἡ ἀγάπη δὲν εὑρίσκεται εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον μὲ τὰ δύο πρῶτα γνωρίσματα. Τὰ δύο πρῶτα περιορίζονται εἰς τὸ ἄτομον, ἡ ἀγάπη ἐξέρχεται καὶ ἐναγκαλίζεται τὸ γένος. Τὰ δύο πρῶτα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸν ἐξοπλισμόν, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἐπίθεσιν καὶ τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ κακοῦ. Ὁ χριστιανικός ὅρος «ἀγάπη» με-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ταφερόμενος εἰς τὴν ἰδικήν μας γλῶσσαν ἀποδίδεται διὰ τῶν λέξεων «δρᾶσις καὶ θυσία». Ἄνευ ἔργων καὶ ἄνευ θυσίας δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἀγάπη. Ἀγαπᾷ κανεὶς ἀδειάζων τὸ πορτοφόλι του, χύνων τὸ αἷμα του, καταναλίσκων τὰς δυνάμεις του. Διαφορετικὴ ἀγάπη εἶναι ψεῦδος. Ὁ ἀγαπῶν χάνει, ζημιοῦται, διότι προσφέρει χωρὶς νὰ λαμβάνῃ. Ὅταν προσφέρῃ, ἵνα δεσμεύσῃ ἢ ἵνα πάρῃ περισσότερα, τότε κάμνει πολιτικὴν ἢ ἐμπόριον, δὲν ἀγαπᾷ. Ὁ ἀγαπῶν ὁμοιάζει μὲ τὸν ἥλιον, ὁ ὁποῖος ἀφειδῶς καὶ ἀφιλοκερδῶς ἀκτινοβολεῖ τὴν ἐνέργειάν του εἰς τοὺς πλανήτας. Οὔτε τὴν ἀγνωμοσύνην λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ὁ ἀγαπῶν, διότι ἂν πρόκηται νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην, δὲν ὑφίσταται τὴν ζημίαν, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν νοεῖται ἀγάπη. Κατὰ τὴν ποιητικὴν καὶ συμβολικὴν γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου «μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τὶ ποιεῖ ἡ δεξιά σου» (Ματθ. 6,3). Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν παροιμίαν «κάμε τὸ καλὸ καὶ ρίξτο στὸ γιαλό». Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀγαθὸν παρακινούμενος οὐχὶ ἐκ τοῦ φόβου τῆς μελλούσης τιμωρίας ἢ μελούσης ἀμοιβῆς. Μία τοιαύτη ἀγάπη ἐπεκτείνεται καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς (Ματθ. 5,44). Τὴν μεγίστην ἀγάπην δεικνύει ὁ θυσιάζων τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἀφιλοκερδῶς χάριν τῆς ὠφελείας τοῦ ἄλλου. Τοιαύτην ἀγάπην ἔδειξε ὁ Χριστὸς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα «μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχήν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ» (Ἰωάν. 15,13). Ἡ ἀγάπη εἶναι ἀπαίτησις ἀπὸ τὸν χριστιανόν «Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» (Ἰωάν. 13,34). Διὰ τῆς ἀγάπης ὁ χριστιανὸς βαδίζει πρὸς τὴν τελειότητα, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποβλέπει ὁ Χριστιανισμὸς «Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ Οὐράνιος τέλειός ἐστιν» (Ματθ. 5.48) Τὴν ἐντύπωσιν τῆς τελειότητος ἄφηνε καὶ εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν ὁ Κύριος διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἔργων του «οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ» (Ματθ. 9,33).

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀποκαλεῖ τὴν ἀγάπην καρπὸν τοῦ Πνεύματος «ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθοσύνη, πίστις, πραότης, ἐγ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

κράτεια» (Γαλατ. 5.22). Είς δὲ τὸ 13ον κεφάλαιον τῆς πρώτης πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος ἔγραψε τὸν ὕμνον τῆς ἀγάπης.

Συνενοῦντες τὰ τρία γνωρίσματα ἔχομεν. Χριστιανισμὸς θὰ πῆ: ψυχὴ ἐλευθέρα, ἡρωϊκὴ καὶ ἀγαπῶσα δηλ. ψυχὴ δυνατή.

Δ.΄ ΝΕΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ. Τὰ τρία γνωρίσματα, τῆς ἐλευθερίας, τοῦ ἡρωϊσμοῦ καί τῆς ἀγάπης, εἶναι δυνατὸν νὰ συναντήση κανεὶς καὶ ἐκτὸς τοῦ χριστιανισμοῦ. Οἱ ἔξοχοι ἄνδρες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὅπως ὁ Σωκράτης μέ τὴν τάσιν του πρὸς τὴν πνευματικὴν ζωὴν-τὸ εὖ ζῆν-, καθὼς καὶ οἱ πραγματικῶς μορφωμένοι τῆς σήμερον, ἀνήκουν ἐνταῦθα. Ἡ πραγματικὴ μόρφωσις εἶναι μόρφωσις τῆς καρδιᾶς, τοῦ συναισθήματος καὶ τῆς βουλήσεως δηλαδή. Ἀλλ᾽ ὅλα τ᾽ ἀνωτέρω δὲν ἀρκοῦν, γιὰ νὰ κάμουν ἕναν ἄνθρωπον χριστιανόν. Ὁ χριστιανὸς εἶναι «καινὴ κτίσις» «νέος Ἀδάμ» «ἄνθρωπος ἐξ Οὐρανοῦ» (1 Κοριν. 15.48) τελείως διαφορετικὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους πρὸς τοὺς ὁποίους εὑρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διακρίνει τὸν πραγματικὸν χριστιανόν, εἶναι τὸ πνευματικὸν φορτίον. Ὁ χριστιανὸς εἶναι φορεὺς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐνῷ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἀνεξαιρέτως εἶναι φορεῖς τοῦ δαιμονισμοῦ ἀσχέτως ὑγείας καὶ δυνάμεως.

Ε) ΑΘΑΝΑΣΙΑ. Τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς ψυχικῆς μεταμορφώσεως τοῦ εἰσερχομένου εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν ἀποτελεῖ ἡ ἀθανασία ἤ σωτηρία ἢ δικαίωσις, κατάταξις εἰς τοὺς χοροὺς τῶν ἁγίων ἢ δικαίων. Ἡ δικαίωσις δίδεται δωρεάν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, διὰ τῆς πίστεως εἰς εἰς τὸν Χριστόν. Δὲν εἶναι δηλαδὴ ἀποτέλεσμα τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἔχει δίκαιον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, διότι ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν κάμη ὁ ἄνθρωπος, τὰ ἔργα του δὲν δύνανται νὰ ἰσοφαρίσουν τὴν δικαίωσιν. Ἡ δυσαναλογία εἶναι τεραστία. Τὸ πρᾶγμα ὅμως γίνεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε φαίνεται σὰν νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν δὲν δύναται νὰ εἶναι ψιλὴ πίστις. Δὲν πιστεύει εἰς τὸν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Χριστόν, ὅποιος δὲν ἐκτελεῖ τὸ θέλημά Του, τὸ δὲ θέλημα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἐκτέλεσις ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ ἡ ζωὴ κατὰ τὸν ἠθικὸν νόμον. «Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις **δι' ἀγάπης** ἐνεργουμένη» (Γαλ. 5.6). Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀποδείξωμεν δοκιμαζόμενοι ὅτι πιστεύομεν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ὅτι τὸ θέλημά Του εἶναι δι' ἡμᾶς πολυτιμότερον καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῶν συντηρούντων τὴν ζωήν. Πρέπει νὰ ἀποδεὶξωμεν ὅτι εἴμεθα νικηταί τῆς ζωῆς. Δύο πράγματα συντηροῦν τὴν ζωήν, ἡ τροφὴ καὶ ὁ ἔρως, καὶ ἐδῶ συνήθως γίνεται ἡ δοκιμασία. Θὰ ἔλθουν περιπτώσεις εἰς τὴν ζωήν μας, κατὰ τὰς ὁποίας πρέπει νὰ δείξωμεν ὅτι εἴμεθα ἀνώτεροι καὶ τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ἔρωτος. Ὁ Κύριος ἐπίσης ἐδοκιμάσθη. Ἔμεινε χωρὶς τροφὴν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἔρωτα, πολλοὶ ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἦσαν ἱκανοὶ νὰ τὸν νικήσουν ἐφ' ὅρου ζωῆς. Ἀναφέρω τρεῖς, τόν Ιωάννην τὸν Βαπτιστήν, τὸν ἀγαπητὸν μαθητὴν Ἰωάννην καὶ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον.

Ἡ δοκιμασία δὲν πρέπει νὰ τίθεται ἀπὸ ἡμᾶς. Ἡ δοκιμασία θὰ ἔλθῃ μόνη καὶ συνήθως εἶναι μικρᾶς διαρκείας. Εἰς σπανίας περιπτώσεις διαρκεῖ ἔτη πολλά. Ἰδοὺ πῶς ἐκφράζονται τὰ ἀνωτέρω εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν «Ὅποιος προσέχει ἐξαιρετικὰ τὴν ἀγαπητήν του ζωὴν μὴ τυχὸν πάθῃ τίποτε, χάνεται, ἐνῷ ὅποιος δὲν λογαριάζει καθόλου τὴν ζωήν του εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, κερδίζει τὴν ἀθανασίαν» (Ἰωάν. 12,25). Ἡ ἀθανασία λοιπὸν δὲν δίδεται εἰς τὸν καθένα, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς νικητὰς τῆς ζωῆς ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος. Οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, οἱ χριστιανοί, παραβάλλονται πρός τοὺς ἀθλητὰς τοὺς ἀγωνιζομένους εἰς τὸ στάδιον, καὶ λαμβάνουν δῶρον, ὡς στέφανον τῆς νίκης, τὴν ἀθανασίαν «Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς » (Ἀποκ. 2.10).

Ὁ μεγαλύτερος θησαυρὸς εἰς τὸ σύμπαν εἶναι ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου ὠχριᾷ πᾶς ἄλλος «Τὶ γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τὴν δὲ ψυχὴ αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τὶ δώσῃ ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;» (Ματθ. 16,26).

Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι ἔργον τῶν σοφῶν καὶ τῶν ἐπιστημόνων οὔτε ἀποτείνεται πρὸς τὴν ποσότητα τῶν γνώσεων. Σοφὸς καὶ ἄσοφος ἐνώπιον τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔχουν τὴν ἴδιαν ἀξίαν. Ἴσως ὁ ἄσοφος νὰ ὑπερτερῇ, διότι νὰ ἴδῃ δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ τὸ παραπέτασμα τῶν φαντασιῶν καὶ τῆς ὑπερηφανείας τοῦ σοφοῦ. Οὔτε ἀποδείξεις παρουσιάζει ὁ Χριστιανισμὸς ἀλλ' ἀπευθύνεται εἰς τὴν καρδίαν καὶ γίνεται ἀποδεκτὸς διὰ τῆς πίστεως.

Τεράστιον εἶναι τὸ ἐπιτελεσθὲν ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ ἔργον.

Ὁ Χριστιανισμὸς ἠλευθέρωσε τὸν ἄνθρωπον ἐκ πολλαπλῆς δουλείας. Μὲ τὶ φοβερὲς ἁλυσσίδες ἦτο δεμένος ὁ προχριστιανικὸς ἄνθρωπος. Ἦτο σκλάβος εἰς τὰ πάθη του, εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του. Ἦτο σκλάβος εἰς τόν δαίμονα καὶ τὴν δεισιδαιμονίαν.

Τὶ ἐτολμοῦσε ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος νὰ κάμῃ καὶ ὡς ἄτομον καὶ ὡς κράτος, ἄν δὲν ἐπληροφορεῖτο προηγουμένως διὰ τῆς μαντικῆς, τὶ καὶ πῶς ἔπρεπε νὰ ἐνεργήσῃ; Ἦτο σκλάβος εἰς ἄλλους ἀνθρώπους μέσα εἰς τὸ ἴδιον ἔθνος. Ἦτο σκλάβος εἰς τὴν ἰδέαν τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ τῆς φυλῆς. Σκλάβος εἰς ἄλλα ἔθνη.

Καὶ ἦλθεν ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας καὶ συνετρίβησαν αἱ βαρειὲς ἁλυσσίδες. Καί εἶδεν ὁ ἄνθρωπος τὸν συνάνθρωπόν του, καὶ τὸν ἀνεγνώρισε καὶ τὸν ἠγάπησε. Τοῦ ἔτεινε τὸ χέρι, τὸν ἐβοήθησε νὰ ἀνεβῇ, νὰ χαρῇ καὶ αὐτός ν' ἀπολαύσῃ.

Κατέπεσαν τὰ χωρίσματα τοῦ φύλου. Κατέπεσαν τὰ χωρίσματα τοῦ γένους καὶ τῆς φυλῆς, καὶ ἕνας ἀνώτερος σκοπὸς ἐδείχθη εἰς τὸν ἄνθρωπον. Δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἀρνηθῇ κανεὶς ὅτι αἱ διαφοραὶ τοῦ φύλου καί τῶν γενῶν καὶ τῶν φυλῶν εἶναι μία πραγματικότης. Ἀπὸ τοῦ σημείου ὅμως αὐτοῦ μέχρι τοῦ σημείου, ἡ ὕπαρξις τῶν διαφορῶν νὰ γίνῃ αἰτία χωρισμοῦ καί μίσους καὶ περιφρονήσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως, ἡ διαφορὰ εἶναι μεγάλη. Καὶ δὲν ἐσταμάτησεν ἕως ἐδῶ τὸ λαμπρὸν Φῶς, τὸ ὁποῖον φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κό-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

σμον ('Ιωὰν. 1,9). Δὲν περιωρίσθη ἁπλῶς νὰ ἀποσπάσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰς ποικίλας καὶ βαρείας ἁλυσσίδας, τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος ἐπέβαλεν εἰς τὸν ἑαυτόν του. Ὁ ἄνθρωπος ἦτο δεμένος καὶ μὲ μιὰ ἄλλη ἁλυσσίδα. Εἶχε σκυμμένο τὸ κεφάλι καὶ ἦτο δεμένος εἰς τὴν γῆν. Καὶ τὴν τελευταίαν αὐτὴν ἁλυσσίδα ἔσπασε τὸ Φῶς, τοῦ ἐσήκωσε τὸ κεφάλι ὑψηλά, τοῦ ἔδειξε τὸν Οὐρανόν καὶ τοῦ εἶπε:

Ἰδού, ποῦ πρέπει νὰ τείνῃς.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

2. Η ΕΞ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΓΝΩΣΙΣ

Εἶναι τόσαι πολλαὶ αἱ γνώσεις, τὰς ὁποίας συνεσώρευσε μέχρι σήμερον ὁ ἄνθρωπος, ὥστε δὲν ἀρκεῖ πλέον ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου οὔτε δι' ἓν μικρὸν μέρος αὐτῶν. Ἀληθινοὶ ποταμοὶ ἀνθρωπίνης σοφίας διασχίζουν τὰς μεγάλας χώρας τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀπέναντι αὐτοῦ τοῦ διαρκῶς αὐξανομένου χωρὶς πρόβλεψιν νὰ σταματήσῃ ποτὲ τεραστίου ὄγκου εὑρίσκεται ἀντιμέτωπον ἓν μικρὸν βιβλίον. Εἰς τὸ μικρὸν αὐτὸ βιβλίον ἐμπεριέχεται ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ. Ἐλάχιστον πράγματι, ἀλλὰ περιέχον τὸ μέγιστον.

Ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ σοφία τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου εὑρέθησαν ἀντιμέτωποι ἀλλήλων. Ὅ,τι διηγεῖται τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ Μωϋσέως περὶ τῆς δοκιμασίας τῶν πρωτοπλάστων, ἐπαναλαμβάνεται εἰς ὅλας τὰς ἐποχάς καὶ εἰς κάθε ἄνθρωπον καὶ θὰ ἐπαναλαμβάνεται συνεχῶς καὶ εἰς τὸ μέλλον. Κάθε ἄνθρωπος θὰ εὑρεθῇ πρὸ τοῦ διλήμματος νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας καὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, μεταξὺ τῶν λόγων τῶν ἀνθρώνπων καὶ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Πάντοτε θὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι θὰ χαρακτηρίσουν τὸν Χριστιανισμὸν ὡς μωρίαν, ὅπως καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐμφανίσεσεώς του (Κορινθ. 1,18), ἀλλὰ διὰ τοὺς σωζομένους, διὰ τοὺς χριστιανούς, εἶναι Θεοῦ σοφία. Δι' ἡμᾶς, ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἡ ἀνθρωπίνη σοφία εἶναι «κενὴ ἀπάτη» (Κολοσ. 2,8). Ὅτι οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα, φαίνεται ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων ἑκατέρας σοφίας. Ποῦ ὁδηγεῖ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, ἀναπτύσσεται εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον. Ποῦ ὁδηγεῖ ἡ σοφία τῶν ἀνθρώπων, μᾶς διδάσκει ἡ ἱστορία. Ἡ ἐξ ἀνθρώπων γνῶσις προεκάλεσε τὸν σημερινὸν καταστρεπτικὸν πόλεμον καὶ ὅλους τοὺς προηγουμένους μὲ ὅλα τὰ παρακόλουθα καὶ τὰ ἐπακόλουθα κακὰ τῶν πολέμων. Ἡ ἐξ ἀνθρώπων γνῶσις ἐγέννησε τὴν θρησκείαν τῆς ἐπιστήμης καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τὰς δύο νέας φοβερὰς θρησκείας, αἱ ὁποῖαι διὰ τοῦ ξίφους ἐπιζητοῦν νὰ κατακυριεύσουν τὴν γῆν. Ὁ θάνατος κρύπτεται ὄπισθεν τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, ἡ ζωὴ ὄπισθεν τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ.

Διατὶ αἱ δύο σοφίαι δὲν καταλήγουν εἰς τὸ αὐτό; Διότι

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἡ μία περιέχει τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ἄλλη τὴν ἀλήθειαν, ἡ πρώτη τὴν ἀδυναμίαν καὶ ἡ δευτέρα τὴν δύναμιν. Δὲν δύναται, παρ' ὅλην τὴν καλὴν θέλησιν, ἡ ἀνθρωπίνη σοφία νὰ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ἀνωτέρα τῶν δυνάμεών της. Καὶ ἐν τούτοις δημιουργεῖ τὴν αὐταπάτην ὅτι τὴν κατέχει: Τὰ σαθρὰ βάθρα τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας εἶναι ἡ ἀδυναμία καὶ τὸ ἐμφιλοχωροῦν ψεῦδος.

Ἡ γνῶσις ἐξασκεῖ ἀκατανίκητον δύναμιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ καὶ ἑρμηνεύσῃ τὸ πᾶν. Διὰ κάθεν ὂν καὶ κάθε φαινόμενον ἐπιθυμεῖ νὰ δώσῃ μίαν ἑρμηνείαν. Ἀλλ' ὅταν δὲν δύναται νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ περὶ αὐτὸν συμβαίνονται ἢ τὸ παρελθόν, τότε καταφεύγει εἰς τὴν βίαν, ἐκβιάζει τὴν λύσιν καὶ δημιουργεῖ τὸν μῦθον. Ἔτσι ἐγεννήθη ἡ μυθολογία.

Πιστεύεται ὅτι ἡ μυθολογία ἀνήκει εἰς τὸ παρελθόν, καὶ μετ' εὐχαριστήσεως καὶ μειδιάματος ἀναγιγνώσκομεν τὰς φαιδρὰς μυθολογίας τοῦ παρελθόντος. Ἐν τούτοις ἡ μυθοπλαστικὴ τάσις τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔπαυσε. Ἡ μορφὴ ἤλλαξε, τὰ πράγματα ἔμειναν τὰ αὐτά. Καὶ σήμερον ὁ ἄνθρωπος, ὅπως καὶ πρὸ αἰώνων, ὅ,τι δὲν γνωρίζει ἢ δὲν δύναται νὰ ἐξηγήσῃ, τὸ ἐκβιάζει. Τὸν παλαιὸν καιρὸν ἐλέγετο μῦθος, σήμερον λέγεται ἐπιστημονικὴ ὑπόθεσις ἢ θεωρία. Ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ὑπερβολῆς, ἀποδεικνύει τὸ ὀλιγοχρόνιον τῶν ἐπιστημονικῶν θεωριῶν καὶ ἡ διαρκὴς ἀντικατάστασις τῆς μιᾶς θεωρίας ὑπὸ ἄλλης. Τὶ ἄλλο εἶναι παρὰ ψεῦδος, ὅ,τι ἀπορρίπτεται; Καὶ τὶ ἄλλο παρὰ τὸ ψεῦδος χαρακτηρίζει τὸν μῦθον;

Ἡ ἀνθρωπίνη σοφία ἀσυνειδήτως περιπίπτει εἰς τὸ τοῦ Πρωταγόρου «**πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος**». Ο,τι δύναται νὰ ἐννοήσῃ, τὸ παραδέχεται, ὅ,τι δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ, τὸ ἀπορρίπτει. Ὅ,τι φέρουν εἰς γνῶσιν αἱ ἀτελεῖς αἰσθήσεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ κατασκευασθέντα μέχρι τοῦδε χονδροειδῆ ἐργαλεῖα, τὸ παραδέχεται, τὰ ἄλλα ἀπορρίπτει. Ἀκολουθῶν ὅμως μίαν τοιαύτην μέθοδον ἦτο ἑπόμενον νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν μεγίστην ἀπάτην: Νὰ ἐκβιάσῃ τὸ σύμπαν ὥ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

στε νὰ χωρέσῃ, εἰς ὅ,τι κατέχει μέχρι τοῦδε ὁ ἄνθρωπος, νὰ ἑρμηνεύσῃ δηλαδὴ τὸ σύμπαν διὰ τῶν μέχρι τοῦδε γνώσεων καὶ νὰ δεχθῇ ὅτι ἡ ἑρμηνεία αὕτη εἶναι ἀληθής. Ἀλλὰ τὸ ψεῦδος εἶναι προφανές. Ἐφ' ὅσον τὸ μέτρον εἶναι τὸ ἀδύνατον, τὸ ἀτελές, τὸ διαρκῶς αὐξανόμενον, τὸ διαρκῶς μεταβαλλόμενον, τὸ ἀποτέλεσμα δὲν δύναται νὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια.

Ἀπέναντι τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας ἔχομεν νὰ τηρήσωμεν τὴν ἑξῆς στάσιν: Νὰ δεχθῶμεν τὰς μερικὰς προτάσεις καὶ νὰ ἀμφιβάλλωμεν διὰ τὰς γενικάς. Ἐδῶ ἔχει θέσιν τὸ Ἐπιχάρμειον «νᾶφε καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν».

Εὐθὺς ἀπὸ τῆς δημιουργίας του ὁ ἄνθρωπος ἀπέρριψε τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἠθέλησε νὰ στηριχθῇ εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις. Ἐξύβρισε δηλαδὴ τὸν Θεὸν ὡς ψεύτην καὶ ὑπερύψωσε τὸν ἑαυτόν του ὡς ἰσχυρὸν δυνάμενον νὰ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ γίνῃ σοφός. Ἀντὶ τῆς σοφίας ὅμως περιέπεσεν εἰς τοὺς ὄνυχας τοῦ δαιμονισμοῦ καὶ ἀντὶ τῆς δυνάμεως εὗρε τὸν θάνατον. Ἡ παλαιὰ αὐτὴ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται ἔκτοτε συνεχῶς. Ἀναρίθμητοι ἄνθρωποι ἕλκονται μὲ ἀκατανίκητον δύναμιν ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι ἰσχυροὶ καὶ ἱκανοὶ νὰ εὕρουν τὴν ἀλήθειαν, καὶ εὑρίσκουν ἐκεῖ τὸν θάνατον. Ἐπιστήμη, φιλοσοφία, θεοσοφία, μασωνισμός, πνευματισμός, ψυχικαὶ ἔρευναι κρύπτουν μέσα των τὸ δηλητήριον τοῦ ψυχικοῦ θανάτου.

Τὸ νεώτερον προϊὸν τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας εἶναι αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι. Τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας οἱ θαυμασταί των ὠνόμασαν καὶ «θετικάς», τοὺς δὲ αἰῶνας στροφῆς εἰς τὸν δρόμον αὐτὸν ἐχαρακτήρισαν ὡς «ἀναγέννησιν». Οἱ ὅροι ἐμμέσως περιέχουν ἐξύβρισιν κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ προηγηθέντος τῶν «θετικῶν» ἐπιστημῶν καὶ τῆς «ἀναγεννήσεως». Ἴδωμεν ὅμως ποῦ ὡδήγησαν τὸν ἄνθρωπον αἱ ψευτοθετικαὶ ἐπιστῆμαι καὶ ἡ ψευτοαναγέννησις. **Εἰς μίαν ψευδῆ θρησκείαν.** Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἀποτελοῦν θρησκείαν, διότι στηρίζονται ἐπίσης ἐπὶ τῆς πίστεως. Ποία εἶναι ἡ αὐθεντία ἐκείνη, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζονται αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ὅτι εἶναι θετικαί; Ὁ ἐγκέφαλος μερι-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

κῶν ἀνθρώπων καὶ χονδροειδῆ ἐργαλεῖα καὶ πειράματα. Ποῖος ἐπιστήμων εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀποδείξῃ τὸ σύνολον τῶν προτάσεων, τὰς ὁποίας δέχεται; Οὐδείς. Πιστεύει λοιπόν, καὶ πιστεύει εἰς μίαν θρησκείαν ψευδῆ· ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς διαρκοῦς μεταβολῆς της. Ἡ Β ἐπιστημονικὴ θεωρία κρημνίζει τὴν Α, ἡ Γ τὴν Β καὶ περὶ οὐδεμιᾶς ὑπάρχει βεβαιότης ὅτι θὰ μείνῃ ἀσφαλής. Εἶναι προφανὲς ὅτι ὅ,τι μεταβάλλεται δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀληθές. Οὐδενὸς ἀνθρώπου ὁ ἐγκέφαλος εἶναι ἄξιος ἐμπιστοσύνης, διότι ἀπατᾷ. Καὶ ὄχι μόνον οἱ ἀτομικοὶ ἐγκέφαλοι ἀπατοῦν, ἀλλὰ καὶ ἡ συνισταμένη τῶν ἐγκεφάλων ἐκείνων, ἡ ὁποία παρουσιάζεται ὡς ἡ ἀπρόσωπος ἐπιστήμη. Ἀλλ' ἀπρόσωπος ἐπιστήμη δὲν ὑπάρχει. Πάντοτε ὄπισθεν τῆς ἐπιστήμης ὑπάρχει ὁ Α, ὁ Β ἐπιστήμων, οἱ φορεῖς τῆς ἐπιστήμης.

Θεὸς τῆς θρησκείας αὐτῆς εἶναι ἡ «φύσις». Ἡ «φύσις» ἐπροσωποποιήθη. Τῆς ἀπεδόθη λογικόν, σκοπιμότης καὶ σχέδιον. Ὁ χριστιανὸς ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ ἀποφεύγῃ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὅρου «φύσις» ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν. Τοιαύτη «φύσις» δι' ἡμᾶς δὲν ὑπάρχει. Δι' ἡμᾶς εἶναι δημιουργία.

Ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη ὁμιλεῖ περὶ «ἀθανασίας τῆς ὕλης» περὶ «ἀθανασίας τῆς ἐνεργείας» περὶ «αἰωνίων καὶ ἀμεταβλήτων φυσικῶν νόμων» κλπ. Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι προτάσεις γνωστῶν ἀνθρώπων. Οὐδείς, οὐδέποτε δύναται νὰ ἀποδείξῃ τὰς προτάσεις αὐτάς, καθὼς καὶ ἄλλας πολλάς. Τὰ συμπεράσματα αὐτὰ εἶναι ἐπικίνδυνα, ὅταν γίνωνται δεκτὰ ἀνεπιφυλάκτως. Ἡ ἐπιστήμη δὲν δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ βεβαιότητα.

Ἀλλ' ὄχι μόνον αἱ προτάσεις τῆς ἐπιστήμης δύνανται νὰ παρασύρουν εἰς τὴν ψευδῆ θρησκείαν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπιστημονικοὶ ὅροι.

Ἐπάνω εἰς τοὺς ψευδεῖς ὅρους καὶ τὰς ψευδεῖς προτάσεις στηρίζεται τὸ ψευδὲς οἰκοδόμημα.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ὕφος τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἀπρεπές, πλῆρες κομπασμοῦ, αὐθεντίας περιφρονήσεως καὶ εἰρωνείας πρὸς ἀντιθέτους γνώμας.

Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἔβλαψαν πολύ. Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

φονεύουσι ὄχι μόνον τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰς μηχανὰς καὶ τὰ χημικά των μέσα ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν καθιστῶσαι τὸν ἄνθρωποντῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν νεκρὸν ζῶντα.

Θὰ ἤμεθα ὅμως ἄδικοι, ἐὰν παρεβλέπομεν καὶ τὰς μεγάλας ὠφελείας τὰς ἐκ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν προερχομένας. Ἐφ' ὅσον κατορθώνουν νὰ βαδίζουν ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Θεοῦ, συντελοῦν εἰς τὴν καλυτέραν κατανόησιν τῆς Δημιουργίας. Πλῆθος μέγα πλανῶν παρεμερίσθη διὰ τῆς προόδου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἀποτελοῦν δεύτερον Φῶς. Κατὰ δεύτερον λόγον αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι συνετέλεσαν εἰς τὴν προώθησιν τοῦ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν αὔξησιν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Τὰ ὑλικὰ ὅμως ἀγαθά, τὰ ὁποῖα προσφέρουν δὲν ἰσοφαρίζουν τὸν ψυχικὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διατρέχει ὁ ἀφοσιούμενος εἰς τὴν σπουδὴν αὐτῶν ἢ μᾶλλον ἀτελῶς σπουδάσας αὐτάς.

Ἡ σπουδὴ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἀποτελεῖ κατεύθυνσιν τῆς γνώσεως πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον. Ἡ σπουδὴ αὕτη ἔλαβε τεραστίαν ἔκτασιν καὶ αἱ συσσωρευθεῖσαι γνώσεις εἶναι ἀνυπολόγιστοι. Ἡ ἐξαιρετικὴ ὅμως αὐτὴ σπουδὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου εἶχε ὡς συνέπειαν νὰ λησμονήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτόν του. Οὕτω εὑρέθημεν πρὸ τοῦ ἑξῆς ἀτόπου: νὰ γνωρίζῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ καταπλήσσουσαν ἐμβρίθειαν τοὺς ἀστέρας, τὴν γῆν καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ νὰ ἀγνοῇ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ ἄτομόν του. Ἐὰν συγκρίνωμεν τὰ δύο εἴδη τῆς γνώσεως, τὴν γνῶσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ τὴν γνῶσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὑπεροχὴ τῆς δευτέρας εἶναι προφανής.

Πρῶτος ὁ Χίλων ὁ Σπαρτιάτης σοφὸς εἶπε: **γνῶθι σαυτόν.** Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Χίλωνος ἐθεωρήθη ἀνέκαθεν ὡς ὑψίστη σοφία, ὑπὸ δὲ τῶν ἱερέων τοῦ ἐν Δελφοῖς Μαντείου ἐπεγράφη ἐπὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Προφανῶς οἱ ἱερεῖς ἤθελον διὰ τοῦ ἐπιγράμματος νὰ δείξουν ὅτι μόνον διὰ τοῦ Μαντείου εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίσῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτόν του. Τὴν στροφὴν τῆς γνώσεως πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔδωκαν τὸ πάλαι κυρίως

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι. Ἀνεκτίμητος εἶναι ἰδίως ἡ συμβολὴ τοῦ Σωκράτους. Αὐτὸν τὸν δρόμον τῆς γνώσεως μᾶς συνιστᾷ καὶ ὁ Ἀμερικανὸς Alexis Cavvel μὲ τὸ βιβλίον του «ἀγνοοῦμεν τὸν ἄνθρωπον» «Man the unknown» Γαλλ. μετάφρ. L' homme, c' est inconnu.»

Τὴν σπουδὴν τοῦ ἀνθρώπου διακρίνομεν εἰς ἀτομικήν, τὴν αὐτογνωσίαν, καὶ εἰς γενικήν, τὴν ἀνθρωπογνωσίαν. Καὶ τὰ δύο πολὺ δύσκολα καὶ πολὺ ἐπικίνδυνα. Πάντως δυσκολωτέρα εἶναι ἡ αὐτογνωσία. Πολύτιμοι εἶναι αἱ γνώσεις τῆς αὐτογνωσίας καὶ ἀνθρωπογνωσίας, ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ βαστάξῃ τὸ βάρος των. Πᾶσαν ἀλήθειαν δὲν δύναται νὰ βαστάξῃ ὁ καθένας. Ὁ Κύριος πρὸς τοὺς μαθητάς του «Ἔτι πολλὰ ἔχω ὑμῖν λέγειν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι» (Ἰωάν. 16, 12). Διὰ πολλοὺς ἀνθρώπους εἶναι προτιμοτέρα ἡ ἄγνοια τῆς γνώσεως. Ἡ ἄγνοια διατηρεῖ τὴν εὐτυχίαν, ἡ γνῶσις φέρει τὴν δυστυχίαν. Ἡ γνῶσις τοῦ ἑαυτοῦ του, διὰ τὸν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ τὴν βαστάξῃ, τὸν καθιστᾷ ὑποχόνδριον, δειλὸν καὶ τοῦ ἀφαιρεῖ τὴν ὄρεξιν τῆς δράσεως καὶ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς. Λεπτὴ εἶναι ἡ θέσις τοῦ ἰατροῦ ἀπέναντι τοῦ ἀσθενοῦς. Ὄχι ψέμματα, ἀλλ' οὔτε καί ἀλήθεια. Ἄγνοια καὶ ἔμπνευσις τῆς ἐμπιστοσύνης.

Καὶ ἡ πρόγνωσις τοῦ μέλλοντος δὲν ὠφελεῖ πάντοτε. Ἡ πρόγνωσις τοῦ μέλλοντος δὲν ὠφελεῖ, διότι στήνει παγίδα ἢ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς καὶ τὸν καταδικάζει εἰς ἀδράνειαν. Ὁ Χριστιανὸς ἀδιαφορεῖ διὰ τὸ μέλλον λόγῳ τῆς πίστεώς του εἰς τὸν Θεόν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρόγνωσιν διὰ τῆς μαντικῆς, ταύτην τὴν ἀπορρίπτει ἐντελῶς ὡς προερχομένην ἐκ τοῦ δαιμονισμοῦ καὶ ρητῶς ἀπαγορευμένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Ἡ γενικὴ γνῶσις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀνθρωπογνωσία, στηρίζεται κυρίως ἐπὶ δύο μεγάλων ἐπιστημῶν, τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς ψυχολογίας. Ἀληθὴς λαβύρινθος εἶναι καὶ αἱ δύο ἐπιστῆμαι αὗται. Πολλοὶ ἄνθπωποι ἐχάθησαν (ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως) ἐκ τῆς σπουδῆς των. Γνωστὰ εἶναι τὰ παθήματα τῶν ἰατρῶν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς σπουδῆς των. Αἱ ἐπιστῆμαι αὗται δὲν εἶναι διὰ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τὸν καθένα. Δὲν θέλομεν νὰ ἀποτρέψωμεν ἐκ τῆς σπουδῆς των, ἀλλὰ νὰ δείξωμεν τὸ δύσκολον καὶ ἐπικίνδυνον τῆς σπουδῆς. Ἡ ἰατρικὴ καὶ ἡ ψυχολογία εἶναι δι' ἐξαιρετικὰς φύσεις. Οἱ κοινοὶ θνητοὶ καλὰ θὰ κάμουν νὰ μείνουν μακριὰ πρός τό συμφέρον καὶ τῶν ἰδίων καὶ τῶν ἄλλων.

Μία ἄλλη πηγὴ γνώσεως εἶναι ἡ ἀποκρυφολογία, τῆς ὁποίας τὴν διάδοσιν ἀνέλαβον αἱ λεγόμεναι ἑταιρεῖαι ψυχικῶν ἐρευνῶν. Ὅλα τὰ εἴδη τῆς μαντείας, μαγείας, τόν πνευματισμόν, ὑπνωτισμόν, ἀστρολογίαν, θεοσοφίαν, μασωνισμὸν κλπ. καταδικάζει ὁ Χριστιανισμὸς ὡς παρέχοντα τὴν γνῶσιν ἐκ τοῦ δαιμονισμοῦ.

Ἡ μεγάλη ἐπίδοσις εἰς τὴν ἀπόκτησιν γνώσεων βλάπτει καὶ ἄλλως. Ἡ νόησις ἐργάζεται κυρίως διὰ καταναλώσεως δυνάμεων τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Αἱ δυνάμεις ὅμως τοῦ νευρικοῦ συστήματος εἶναι ἀπαραίτητοι δι' ὅλας τὰς λειτουργίας τοῦ σώματος. Ὅταν ἡ νόησις κάμῃ κατάχρησιν τῶν δυνάμεων αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι ἀνεξάντλητοι, τότε δυσκολεύονται αἱ ἄλλαι λειτουργίαι καὶ ἐπέρχεται δυσαρμονία καὶ νόσος. Ἡ μεγάλη πνευματικὴ ἐργασία δὲν εἶναι διὰ τὸν καθένα. Πολλοὶ ἐπλήρωσαν ἀκριβὰ ὑπερβάντες τό ὅριον ἀντοχῆς τοῦ νευρικοῦ των συστήματος.

Ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης εἶναι τὰ βιβλία σήμερον μὲ ἕνα λαβύρινθον κατευθύνσεως καὶ μὲ ἕνα φοβερόν πνευματικὸν πόλεμον. Μέσα εἰς τὸ τρικυμιῶδες αὐτὸ πέλαγος εἶναι δύσκολον νὰ φθάσῃ κανεὶς εἰς λιμένα ἀσφαλῆ χωρὶς ὁδηγόν. Τὴν σύγχυσιν αὐξάνουν περισσότερον οἱ συγγραφεῖς τῆς φαντασίας ζημιοῦντες τρομερὰ τοὺς ἀπείρους καὶ ἀόπλους εἰς τὸν πόλεμον τῆς γνώσεως. Μυθιστοριογράφοι, θεατρικοὶ συγγραφεῖς, δημοσιογράφοι, ποηταὶ γράφοντες μόνον ἐκ κενοδοξίας ἢ διὰ τὸ χρῆμα καὶ ἀδιαφοροῦντες διὰ τὰς συνεπείας τὰς ὁποίας δύνανται νὰ ἔχουν τὰ γραφόμενα των ἐπὶ τῆς μάζης. Εὰν ἀναμετρήσῃ κανεὶς τὰ ἀναρίθμητα κακά, τὰ ὁποῖα, ἐπιφέρουν οἱ συγγραφεῖς τῆς φαντασίας δὲν θὰ δώσῃ ἄδικον εἰς τὸν Ἕλληνα φιλόσοφον, διότι δὲν τοὺς ἤθελε εἰς τὴν πολιτείαν του (Πλάτων). Τὸ μικρότερον κακόν, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ πάθῃ κανεὶς ἐκ τῆς μολυσμένης αὐτῆς πηγῆς τῆς γνώ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

σεως τῆς τόσον κοινῆς καὶ προσιτῆς, εἶναι νὰ μολύνῃ τὴν ῥοήν τῆς συνειδήσεώς του, ἡ ὁποία οὕτω θὰ ἀποκτήσῃ τὴν συνήθειαν νὰ φέρῃ διαρκῶς καὶ εὐχερῶς ἀποβλητέας παραστάσεις καὶ ἰδέας. Ἐὰν εἶναι καλὸς ἄνθρωπος, θὰ δημιουργήσῃ οὕτω ἕνα ἐσωτερικὸν ἀγῶνα ἐκδιώξεως τῶν παραστάσεων καὶ ἰδεῶν, καὶ κυριαρχίας ἐπὶ τῆς ῥοῆς, ἀγῶνα ὁ ὁποῖος δύναται νὰ ἀποβῇ μακροχρόνιος, ἐὰν ἡ μόλυνσις ἦτο μεγάλη. Ὄχι ὀλιγωτέραν ζημίαν φέρει ἡ συναναστροφὴ μὲ κακούς, ἀνηθίκους καὶ ἐν γένει κατωτέρους ἀνθρώπους. Ἐφ᾿ ὅσον δὲν δυνάμεθα νὰ τοὺς ἀφομοιώσωμεν τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, θὰ τοὺς ἀποφύγωμεν ἢ τοὐλάχιστον, ὅταν εὑρίσκωνται ἐπάνω εἰς τὴν κακίαν τους. Ἐπίσης ὁ κινηματογράφος. Συνηθίζει εἰς φανταστικὰ πράγματα καὶ πρόσωπα καὶ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ἐξασκεῖ ὑποβολὴν ἀσυνειδήτως καὶ διαφθείρει ψυχικῶς, ἔστω καὶ ἐὰν τὸ ἔργον εἶναι καλόν.

Ἡ ψυχικὴ ἐξαχρείωσις τῶν ἀδυνάτων διὰ τοῦ κινηματογράφου εἶναι ἀσφαλής. Αἱ κινηματογραφικαὶ ταινίαι τότε θὰ ἦσαν καλαί, ἐὰν οἱ ἠθοποιοὶ ἦσαν καὶ ψυχικῶς ἁγνοί. Ἕως ὅτου ἀποκτήσωμεν τοιαύτας ταινίας, ἐπιβάλλεται ἐκλογὴ τῶν ταινιῶν καὶ ὅσον τὸ δυνατόν, ἀραιὰ φοίτησις.

Ἔχοντες ὑπ᾿ ὄψιν τὴν μεγάλην κακίαν, ἡ ὁπαία ἐπικρατεῖ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν, καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀποφύγουν τὰς βλαβεράς της ἐπιδράσεις πολλοὶ τῶν χριστιανῶν ἔφυγον ἐκ τοῦ κόσμου καὶ καιέφυγον εἰς τὴν ἀπομόνωσιν γενόμενοι μοναχοὶ καὶ ἐρημῖται.

Ἀπ᾿ ἔξω βεβαίως καὶ ἐκ τοῦ μακρόθεν δὲν δύναται κανεὶς νὰ κρίνῃ, ἀλλὰ τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα καταδικάζει τὴν ὁλικὴν φυγήν.

Ἡ μερικὴ φυγὴ καὶ ἡ προσωρινὴ φυγὴ εἶναι ἀξιοσύστατοι. Ὁ Χριστιανὸς πρέπει νὰ ζήσῃ μέσα εἰς τὸν κακὸν αὐτὸν κόσμον καὶ νὰ τὸν νικήσῃ «Πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον» (Α΄. Ἰωάν. 5, 4).

Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἀποκλείει τὴν ἔρευναν τῆς δημιουργίας καὶ τοῦ ἀνθρώπου, τοὐναντίον. Δέχεται ὅμως ὅτι ἡ ἔρευνα

αὕτη, ἐὰν δὲν φωτίζεται ἀπὸ τὸ θεῖον Φῶς, οὐδέποτε δύναται νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ ὁδηγεῖ ἀσφαλῶς εἰς τὸν θάνατον.

Ὁ ἀσφαλὴς ὁδηγός τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ Ἁγία Γραφὴ καὶ ἰδίως ἡ Καινὴ Διαθήκη. Ἡ Καινὴ Διαθήκη ὡς σύνολον πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ἀπὸ ὅλους. Ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις εἶναι δύσκολος. Χρειάζεται εἰσαγωγὴ καὶ ἑρμηνεία. Ἁπλῆ μετάφρασις εἶναι ἐπικίνδυνος, ἴσως βλάπτει, διότι ὁδηγεῖ εἰς παρανοήσεις. Ἡ μετάφρασις μεταφέρει μόνον λέξεις καὶ ταύτας ἴσως ἐσφαλμένως. Ζωήν, ἱστορίαν καὶ πνεῦμα καμμία μετάφρασις δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ μεταφέρῃ. Καὶ αὐτὸ ὅμως δὲν ἀρκεῖ. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι βιβλίον. Εἶναι κάτι ζῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀνώτερον ἀκόμη καὶ ἀπαραίτητον εἶναι ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν ζῶσαν Ἐκκλησίαν.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

3. Ο ΔΑΙΜΟΝΙΣΜΟΣ

Οἱ μὴ Χριστιανοὶ δὲν παραδέχονται τὴν ὕπαρξιν τῶν δαιμόνων. Ἕνας λόγος τούτου εἶναι καὶ τὸ ὅτι εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των. Ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένη μὲ τὸν δαιμονισμόν. Οἱ ἱστορικοὶ φυσικὰ καὶ οἱ λοιποὶ «θετικοὶ» ἐπιστήμονες δὲν τὸν παραδέχονται, ἀλλ' ἡ ἄρνησις ἑνὸς γεγονότος δὲν σημαίνει καὶ ὅτι τοῦτο δὲν ὑπάρχει. Ἐγὼ δύναμαι νὰ ἀρνηθῶ καὶ ὅλον τὸν κόσμον (δὲν εἶναι ὑπερβολή, ὑπάρχουν πράγματι τοιοῦτοι φιλόσοφοι), ὁ κόσμος ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ καὶ δὲν συμμορφοῦται πρὸς τὴν ἰδικήν μου θέλησιν καὶ τὰς ἰδικάς μου ἰδέας. Ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος δὲν πλάττει τὸν κόσμον, ὅπως τοῦ ἀρέσει, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ τὸν ἐννοήσῃ, ὅπως εἶναι. Ὄχι **ὅπως ἡμεῖς** θέλομεν νὰ εἶναι, ἀλλ' **ὅπως πράγματι** εἶναι. Ἡ πραγματικότης εἶναι ἀνωτέρα ἡμῶν.

Οἱ δαίμονες ὄχι μόνον ὑπάρχουν πολυάριθμοι εἰς τὸν ἀέρα, τὰ φυτά, (ἡ ὁμιλοῦσα φηγὸς τῆς Δωδώνης, τὰ ὁμιλοῦντα δένδρα τῶν Ἐρυθροδέρμων) τὰ ζῷα καὶ τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ἐπίγεια καὶ ὑπόγεια ὕδατα κλπ, ἀλλὰ καὶ ἀναπτύσσουν δρᾶσιν ἐντονωτάτην προξενοῦντες παντὸς εἴδους κακά, νόσους, θεομηνίας, καταστροφάς, πολέμους κλπ.

Τὰ 99% τῶν δεινῶν τοῦ ἀνθρώπου ἄν μὴ ὅλα, ἔχουν ὡς βαθυτέραν αἰτίαν τὸν δαιμονισμόν.

Οἱ ἄνθρωποι βλέπουν τὰς ἐγγὺς τοῦ ἀποτελέσματος αἰτίας. Βαθύτερον δέν δύναται νὰ προχωρήσουν. Εἰς τὴν νόσον λ.χ. βλέπουν τὸ μικρόβιον. Πέραν τοῦ μικροβίου δὲν δύνανται νὰ προχωρήσουν καὶ λέγουν: ἀποκλειστικὴ αἰτία τῆς νόσου τὸ μικρόβιον.

Καὶ αὐτὴ ἡ ἁπλῆ μελέτη τοῦ δαιμονισμοῦ βλάπτει. Εἰς τοὺς μὲν θὰ ἐξασκήσῃ δι' ὑποβολῆς φόβον καὶ θὰ τοὺς κάμῃ δεισιδαίμονας, ἄλλους ἀντὶ νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ ἀπὸ τοῦ δαιμονισμοῦ θὰ τοὺς ῥίψῃ περισσότερον εἰς τὴν ἀγκάλην του,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

διότι οἱ ἄνθρωποι προκειμένου περὶ κακοῦ ὁμοιάζουν μὲ τὰ μικρὰ παιδιά. Πὲς εἰς τὸ μικρὸ παιδί, μὴν τὸ κάμῃς αὐτό, γιὰ νὰ τὸ κάμῃ.

Ἡ Ἁγία Γραφὴ ὁμιλεῖ ἐν ἐκτάσει περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τοῦ ἔργου τῶν δαιμόνων. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν δαιμόνων χαρακτηρίζεται ὡς ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου «νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω» (Ἰωάν. 12,31) «ἄρχων τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τὸ πνεῦμα τὸ νῦν ἐνεργοῦν ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας» (Ἐφεσ. 2, 2) «ὁ ἔχων τὸ κράτος τοῦ θανάτου» (Ἑβρ. 2, 14) «ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος Διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην» (Ἀποκ. 12, 9).

Ὁ ἀγὼν τῶν Χριστιανῶν εἶναι κυρίως ἀγὼν κατὰ τῶν δαιμόνων «Νήψατε, γρηγορήσατε. Ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπιεῖν» (1 Πέτρου 5, 8).

Ἐσφαλμένως συνεδέθη ὁ δαιμονισμὸς μὲ τὰ φρενικὰ μόνον νοσήματα. Ὁ δαιμονισμὸς δύναται νὰ εἶναι ἐν πλήρει δράσει ἐπὶ ἀνθρώπου κατὰ τὰ ἄλλα ὑγιοῦς οὐδὲν ἀπολύτως ἀντιλαμβανομένου. Μάλιστα πιθανώτερον φαίνεται ὑποκείμενος εἰς τὸν δαιμονισμὸν ὁ ὑγιὴς τοῦ ἀσθενοῦς. Παραλείπω τὴν περίπτωσιν τοῦ δελεασμοῦ εἰς τὸ κακὸν καὶ τῆς ἀπάτης. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι καθ' ὅλα τὰ ἄλλα ὑγιεῖς, ἐκ τοῦ σώματος τῶν ὁποίων ὅμως ἐκπέμπονται φονικαὶ δυνάμεις, ἀληθιναὶ ἀκτῖνες τοῦ θανάτου, ἰδίως ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν, χωρὶς οὗτοι νὰ ἔχουν συνείδησιν τοῦ πράγματος. Δύνανται νὰ ἐξαποστείλουν τὴν βλαβερὰν δύναμιν καὶ ἀπὸ μακρὰν μὲ μίαν ἐπιστολήν των ἢ καὶ ἁπλῶς μὲ τὴν σκέψιν των. Τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ὁ λαὸς ἀποκαλεῖ γρουσούζηδες. Ἄλλοι πάλιν στεροῦνται μὲν τῶν ἀκτίνων τοῦ θανάτου, ἀλλ' ἀναπτύσσουν μίαν ἐξαιρετικὴν ὑπεροχὴν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἀπολήγουσαν εἰς ζημίαν χιλιάδων ἄλλων ἀνθρώπων. Τὰς σκέψεις των, τὰ ἔργα των, καὶ ἐν γένει τὴν δρᾶσιν των φαντάζονται οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι ὡς ἰδικά των, ἀλλ' ἀπατῶνται. Εἶναι τυφλὰ ὄργανα τοῦ πονηροῦ πνευ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ματικοῦ των φορτίου. Τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους ἡ Γραφὴ ὀνομάζει τέκνα τοῦ διαβόλου «ὑμεῖς ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστὲ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν» (Ἰωάν. 8, 44) «υἱὲ διαβόλου» (Πράξ. 13, 10). Οἱ δαίμονες κατορθώνουν νὰ βλάψουν, ὑλικῶς μόνον, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἁγίους ἄνδρας, ὅταν ὁ Θεὸς τὸ ἐπιτρέπῃ διὰ τὸ καλὸν των.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του «καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων. ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. Ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν Κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ. Καὶ εἴρηκέν μοι· ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» (2 Κορινθ. 12, 7). Καὶ νὰ φονεύσουν τοὺς ἁγίους δύνανται οἱ δαίμονες, ἐὰν ὁ Θεὸς τὸ ἐπιτρέψῃ «ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς» (Ἰωάν. 8, 44) «μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι» (Ματθ. 10, 28).

Εἰς πολὺ παλαιὰν ἐποχὴν οἱ δαίμονες ἐτρομοκράτησαν τὸν ἄνθρωπον μὲ τὰς προσωπικάς των ἐμφανίσεις καὶ τὰς ποικιλομόρφους μεταμορφώσεις καὶ ἐπέφεραν διανοητικὴν σύγχυσιν. Εἶναι ἐξωφρενικαὶ αἱ ἰδέαι τῶν λαῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τῶν σημερινῶν ἀγρίων, ὅσοι ἔπαθον διανοητικὴν σύγχυσιν. Ἡ διανοητικὴ σύγχυσις εἶναι κάτι τὸ τρομερὸν καὶ μεμονωμένως ἀπαντᾷ παντοῦ.

Παλαιὰ μορφὴ τοῦ δαιμονισμοῦ εἶναι ἡ μαγεία ἐν γένει. Αἱ εἰδωλολατρικαὶ θρησκεῖαι τῆς ἀρχαιότητος, καθὼς καὶ αἱ σημεριναὶ τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς εἶναι καθαρὰ δαιμονολατρεία (Δευτερ. 32,17. Ψαλμ. 105, 37 Α΄. Κορινθ. 10,20). Ἡ Ἰλιὰς καὶ ἡ Ὀδύσσεια περιέχουν πολὺ ὀλιγωτέραν φαντασίαν παρ' ὅ,τι πιστεύεται. Ἡ Ἀθηνᾶ ὁδηγοῦσα τὸν Ὀδυσσέα δὲν εἶναι πλάσμα τοῦ ποιητοῦ, οὔτε αἱ ἐπεμβάσεις τῶν Θεῶν εἰς τὰς μάχας τῆς Ιλιάδος. Ὁ τρόμος τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἀπέναντι τῶν δαιμόνων εἰκονίζεται πιστὰ εἰς τὰς παλαιὰς παραδόσεις τῶν λαῶν καὶ τοὺς μύθους. Ἡ περὶ πρώτων ἀνθρώπων

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

εἰκών, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν οἱ ἀσχολούμενοι σχετικῶς ἐπιστήμονες εἶναι ψευδής. Δὲν ἠπατᾶτο ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος. Αἱ παλαιαὶ θρησκεῖαι ἐδημιουργήθησαν κυρίως ἐκ τῶν ἐμφανίσεων καὶ ἐμπνεύσεων τῶν δαιμόνων (ὄνειρα, μαντεῖα, μυστήρια) καὶ ὄχι ἐκ τῆς ἀμαθείας τοῦ πρωτογόνου ἀνθρώπου. Ἡ ἀρχαία θρησκεία δὲν εἶναι μόνον φυσιολατρεία, καὶ ἡ ἑρμηνεία της ὡς φυσιολατρείας μόνον, εἶναι ψευδής. Ἡ ἀρχαία θρησκεία εἶναι κρᾶμα φυσιολατρείας καὶ δαιμονισμοῦ μὲ σύγχυσιν διανοητικήν.

Οἱ δαίμονες εἶναι πονηρότατα ὄντα ἀσυγκρίτου πείρας, δυνάμεως καὶ πονηρίας. Εἶναι πολὺ ἀφελὴς ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων δύναται νὰ καταπολεμήσῃ ἢ ὑποτάξῃ εἰς τὴν βούλησίν του τοὺς δαίμονας (μάγοι καὶ ἐπιστήμονες ἀσχολούμενοι μὲ τὴν ἀποκρυφολογίαν ἐν γένει). Εἰς ἑκάστην ἐποχὴν οἱ δαίμονες ἀλλάσσουν τακτικὴν καὶ χρησιμοποιοῦν πάντοτε τὴν ἀπάτην μὴ διστάζοντες νὰ παρουσιασθοῦν καὶ ὡς ἄγγελοι φωτὸς κατὰ τὴν Γραφὴν «αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτὸς» (2 Κορινθ. 11,14).

Ἡ σημερινὴ μορφὴ εἶναι μορφὴ τῆς ἐπιστήμης. Σήμερον ὁ δαιμονισμὸς λέγεται παραψυχολογία, μεταψυχικὴ καὶ ἐν γένει φαινόμενα τῆς ἑταιρείας ψυχικῶν ἐρευνῶν. Ἡ μεγάλη ἀπάτη, τὴν ὁποίαν ἐπέτυχεν ὁ δαιμονισμὸς εἰς τὰς ἑταιρείας ψυχικῶν ἐρευνῶν, εἶναι ὅτι κατώρθωσε νὰ γίνῃ πιστευτὸς ὡς διάφορα φυσικὰ φαινόμενα ὑπὸ μορφὴν κυρίως ἀκτίνων. Τὸ ὅτι ὅμως πρόκειται περὶ ἀπάτης φαίνεται καθαρὰ ἐκ τοῦ ἀδιαφιλονικήτου γεγονότος ὅτι αἱ ἀκτινοβολίαι αὐταὶ παρουσιάζουν λογικότητα καὶ συνείδησιν. Τοιαῦτα εἴδη φαινομένων εἶναι: τὸ τραπεζάκι, ἡ αὐτόματος γραφή, ὁ ὑπνωτισμός, ἡ ὑποβολή, ἡ ἀνάγνωσις σκέψεων, ἡ διόρασις, ἡ ψυχομετρία, ἡ πρόρρησις, ἡ ὁμιλία ξένων γλωσσῶν καὶ τῆς ἱερογλυφικῆς ἀκόμη ὁμιληθείσης πρὸ χιλιάδων ἐτῶν, ἡ τηλεκινησία, ἡ ὑλοποίησις τῶν πνευμάτων κλπ. Τὸ περίφημον πνεῦμα Καίτη Κίγκ τοῦ ἄγγλου πειραματιστοῦ Crookes ἐνεφανίζετο τὴν ἡμέραν ὡς κόρη ἐπὶ σειρὰν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἐτῶν καὶ ἐλήφθησαν καὶ φωτογραφίαι αὐτοῦ. Συνομιλία ἀπ' εὐθείας μὲ τὰ πνεύματα ὑπὸ τῶν παρισταμένων εἰς τὴν συνεδρίαν περιεγράφονται εἰς τὸ βιβλίον J. Arthur Findlay «Εἰς τὸ χεῖλος τοῦ αἰθερικοῦ». 'Απ' εὐθείας συνομιλίας εἶχε ὁ 'Ιουλιανὸς ὁ Παραβάτης, οἱ ἥρωες τῆς Ἰλιάδος κλπ. Οἱ πνευματισταὶ πιστεύουν ὅτι τὰ ἐμφανιζόμενα πνεύματα κατὰ τὰς συνεδρίας των εἶναι πνεύματα ἀνθρώπων ἀποθανόντων, ὡς τὰ ἴδια διϊσχυρίζονται, ἀλλ' ἀπατῶνται. Τὰ ἐμφανιζόμενα πνεύματα εἶναι μόνον δαίμονες ψευδόμενοι ἀναισχύντως καὶ πλαστοπροσωποῦντες τοὺς νεκρούς. Κατ' ἀρχὰς προσφέρουν ψήγματα τινα ἀληθείας, ἵνα κερδίσουν τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν πειραματιζομένων, ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς προσφορᾶς εἶναι ψεύδη. Ὁ κύριος σκοπὸς τῶν δαιμόνων διὰ τῆς τακτικῆς των αὐτῆς εἶναι ἡ κατοχὴ τῆς ψυχῆς τῶν πειραματιζομένων, ἡ δαιμονοληψία. Ἐκ τῶν πειραματιζομένων τὸν μεγαλύτερον κίνδυνον διατρέχει τὸ διάμεσον πρόσωπον, γνωστὸν μὲ τὴν λατινικὴν λέξιν μέντιουμ. Πολλοὶ διάμεσοι κατέληξαν εἰς τὴν παραφροσύνην καὶ τὴν αὐτοκτονίαν. Συνήθως τὰ διάμεσα πρόσωπα εἶναι γυναῖκες καὶ εἰς τὰ μαντεῖα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ἐλέγοντο Πυθεῖαι. Ὁ 'Απόλλων κατελάμβανε τὴν Πυθίαν καὶ ἔδιδε τούς χρησμούς. Εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης λέγονται «μάγισσα» ἢ «γυνὴ ἔχουσαν πνεῦμα μαντείας» ἢ «νεκρόμαντις». Νὰ συλλογισθῇ κανεὶς ἀντὶ ποίας γελοίας ἀμοιβῆς προσφέρουν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι τὴν ψυχήν των. Ὁμοιάζουν μὲ τοὺς ἀγρίους, τοὺς ὁποίους ἐξαπατοῦν οἱ Εὐρωπαῖοι μὲ ἀντικείμενα εὐτελοῦς ἀξίας καὶ τοὺς παίρνουν τὸν χρυσὸν καὶ τὸ ἐλεφαντοστοῦν.

Εἰς τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐδόθησαν καὶ ἄλλαι ἑρμηνεῖαι, ἐκ τῶν ὁποίων προσελκύει σήμερον τοὺς περισσοτέρους ἡ ὑλιστική. Θεωροῦνται δηλαδὴ ὡς ἄγνωστα φυσικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα προκαλεῖ τό σῶμα τοῦ διαμέσου, καὶ τῶν νέων τούτων φαινομένων ζητοῦνται οἱ νόμοι. Ἡ εὕρεσις τῆς ἀληθείας εἶναι πάντοτε δύσκολος καὶ ἡ ἀπάτη συχνή. Ἐπὶ χιλιάδας ἐτῶν ἠπατᾶτο ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν κίνησιν τοῦ ἡλίου καὶ ἐπίστευεν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ὅ,τι τοῦ παρουσίαζον οἱ ὀφθαλμοί του. Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι ἠπατήθησαν καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ «εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπιτροπὴ ἀρχιερέων ἐμελέτησε τὸ ζήτημα καὶ ἀπεφάνθη ὅτι εἶναι ἄδικος ἡ παρεξήγησις τοῦ πνευματισμοῦ καὶ διακόσιοι ἱερωμένοι κηρύσσουν ὅτι ἡ φιλοσοφία τοῦ πνευματισμοῦ ἐνισχύει τὴν θρησκευτικὴν πίστιν» (Ἐλεύθερον Βῆμα 16 Ἰαν. 1940).

Ὅτι τὰ ἀνωτέρω φαινόμενα ὀφείλονται εἰς τοὺς δαίμονας ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων χωρίων θὰ ἀναφέρωμεν μόνον τρία.

1) Δευτερονόμιον 18,6-14

«Ἀφοῦ εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν Κύριος ὁ Θεός σου δίδει εἰς σέ, δὲν θέλεις μάθει νὰ πράττῃς κατὰ τὰ βδελύγματα τῶν ἐθνῶν ἐκείνων.

Δὲν θέλει εὑρεθῇ εἰς σὲ οὐδεὶς διαπερνῶν τὸν υἱόν αὐτοῦ ἢ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, διὰ τοῦ πυρὸς ἢ μαντευόμενος μαντείαν ἢ προγνώστης τῶν καιρῶν, ἢ οἰωνοσκόπος, ἢ μάγος, ἢ γόης, ἢ ἀντοποκριτὴς δαιμονίων, ἢ τερατόσκοπος, ἢ νεκρόμαντις (μέντιουμ). Διότι πᾶς ὁ πράττων ταῦτα εἶναι βδέλυγμα εἰς τὸν Κύριον· καὶ ἐξ αἰτίας τῶν βδελυγμάτων τούτων, Κύριος ὁ Θεός σου ἐκδιώκει αὐτοὺς ἀπ' ἔμπροσθέν σου.

Τέλειος θέλεις εἶσθαι ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. Διότι τὰ ἔθνη ταῦτα, τὰ ὁποῖα θέλεις κατακληρονομήσει, ἔδωκαν ἀκρόασιν εἰς προγνώστας τῶν καιρῶν, καὶ εἰς μάντεις· σὲ ὅμως Κύριος ὁ Θεός σου δὲν ἀφῆκε νὰ πράττῃς οὕτω.»

2) Α΄. Βιβλίον Σαμουήλ Κεφ. 28

«Κατ' ἐκείνας δὲ τάς ἡμέρας συνήθροισαν οἱ Φιλισταῖοι τὰ στρατεύματα αὐτῶν πρὸς ἐκστρατείαν, διὰ νὰ πολεμήσωσι μετὰ τοῦ Ἰσραήλ... **Καὶ ἐξέβαλεν ὁ Σαοὺλ ἐκ τοῦ τόπου τοὺς ἔχοντας πνεῦμα μαντείας καὶ τοὺς μάγους.** Συνηθροίσθησαν λοιπὸν οἱ Φιλισταῖοι καὶ ἦλθον καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐν Σουνὴμ· καὶ συνήθροισεν ὁ Σαοὺλ πάντα τὸν Ἰσραήλ, καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐν Γελβουέ. Καὶ ὅτε εἶδεν ὁ Σαοὺλ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τὸ στρατόπεδον τῶν Φιλισταίων, ἐφοβήθη καὶ ἐτρόμαξεν ἡ καρδία αὐτοῦ σφόδρα. Καὶ ἠρώτησεν ὁ Σαοὺλ τὸν Κύριον· ἀλλ' ὁ Κύριος δὲν ἀπεκρίθη πρὸς αὐτόν, οὔτε δι' ἐνυπνίων, οὔτε διὰ τοῦ Οὐρίμ οὔτε διὰ προφητῶν. Τότε εἶπεν ὁ Σαοὺλ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ. Ζητήσατέ μοι γυναῖκα ἔχουσαν πνεῦμα μαντείας, διὰ τὰ ὑπάγω πρὸς αὐτήν καί νὰ ἐρωτήσω αὐτήν. Καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ εἶπον πρὸς αὐτόν. Ἰδοὺ εἶναι ἐν Ἐν-δὼρ γυνή τις ἔχουσα πνεῦμα μαντείας. Καὶ μετεσχηματίσθη ὁ Σαούλ, καὶ ἐνεδύθη ἄλλα ἱμάτια, καὶ ὑπῆγεν αὐτός, καὶ δύο ἄνδρες μετ' αὐτοῦ, καὶ ἦλθον πρὸς τὴν γυναῖκα διὰ νυκτός. Καὶ εἶπε. Μάντευσον, παρακαλῶ, εἰς ἐμὲ διὰ τοῦ πνεύματος τῆς μαντείας, καὶ ἀναβίβασόν μοι ὅντινα σοὶ εἴπω. Καὶ εἶπεν ἡ γυνή πρὸς αὐτόν. Ἰδού σὺ ἐξεύρεις ὅσα ἔκαμεν ὁ Σαούλ, τίνι τρόπῳ ἐξωλόθρευσε τοὺς ἔχοντας πνεῦμα μαντείας, καὶ τοὺς μάγους, ἐκ τοῦ τόπου· διατὶ λοιπὸν σὺ παγιδεύεις τὴν ζωήν μου, διὰ νὰ μὲ θανατώσωσι; Καὶ ὤμοσε πρὸς αὐτὴν Σαούλ εἰς τὸν Κύριον, λέγων. Ζῇ Κύριος, δὲν θέλει δὲ συμβῇ οὐδὲν κακὸν διὰ τοῦτο. Τότε εἶπεν ἡ γυνή, τίνα νὰ σοι ἀναβιβάσῳ; Καὶ εἶπε. Τὸν Σαμουὴλ ἀναβίβασόν μοι. Καὶ ὅτε εἶδεν ἡ γυνὴ τὸν Σαμουήλ, ἐβόησε μετὰ φωνῆς μεγάλης καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν Σαούλ, λέγουσα. Διατὶ μὲ ἠπάτησας; καὶ σὺ εἶσαι ὁ Σαούλ. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεύς· Μὴ φοβοῦ τὶ εἶδες λοιπόν; Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν Σαούλ, Θεοὺς εἶδον ἀναβαίνοντας ἐκ τῆς γῆς. Καὶ εἶπε πρός αὐτήν. Τὶς εἶναι ἡ μορφὴ αὐτοῦ; Ἡ δὲ εἶπε· γέρων τις ἀναβαίνει, καὶ εἶναι περιτετυλιγμένος μὲ ἐπένδυμα. Καὶ ἐγνώρισεν ὁ Σαούλ ὅτι ἦτο ὁ Σαμουήλ, καὶ ἔκυψε κατὰ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, καὶ προσεκύνησε. Καὶ εἶπεν ὁ Σαμουὴλ πρὸς τὸν Σαούλ, διατὶ μὲ παρηνόχλησας, ὥστε νὰ μὲ κάμῃς νὰ ἀναβῶ; Καὶ ἀπεκρίθη ὁ Σαούλ. Εὑρίσκομαι ἐν μεγάλῃ ἀμηχανίᾳ· διότι οἱ Φιλισταῖοι πολεμοῦν ἐναντίον μου, καὶ ὁ Θεὸς ἀπεμακρύνθη ἀπ' ἐμοῦ, καὶ δὲν μοὶ ἀποκρίνεται πλέον, οὔτε διὰ προφητῶν οὔτε δι' ἐνυπνίων· διὰ τοῦτο δὲ ἐκάλεσα διὰ νὰ φανερώσῃς εἰς ἐμὲ τί νὰ κάμῳ κλπ.»

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

3) Πράξεων τῶν Ἀποστόλων 16ον κεφάλ. 9 - 19.

«Καὶ ὅραμα ἐφάνη διὰ νυκτὸς εἰς τὸν Παῦλον· Ἀνήρ τις Μακεδὼν ἵστατο παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων (Ὁ Παῦλος, ὁ Σίλας, ὁ Σιμοθέος εὑρίσκοντο τότε ἐν Τροίᾳ), Διάβα εἰς Μακεδονίαν, καὶ βοήθησον ἡμᾶς. Καὶ ὡς εἶδε τὸ ὅραμα, εὐθὺς ἐζητήσαμεν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, συμπεραίνοντες ὅτι ὁ Κύριος προσκαλεῖ ἡμᾶς διὰ νὰ κηρύξωμεν τὸ Εὐαγγέλιον πρὸς αὐτούς. Ἀποπλεύσαντες λοιπὸν ἀπὸ τῆς Τρῳάδος, ἐπεράσαμεν κατ' εὐθεῖαν εἰς Σαμοθράκην, καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν εἰς Νεάπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Φιλίππους, ἥτις εἶναι πρώτη πόλις τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς Μακεδονίας, ἀποικία Ρωμαϊκή. Καὶ διετρίβομεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἡμέρας τινάς. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως πλησίον τοῦ ποταμοῦ, ὅπου ἐσυνειθίζετο νὰ γίνηται προσευχή, καὶ καθήσαντες ἐλαλοῦμεν πρὸς τὰς ἐκεῖ συνελθούσας γυναῖκας. Καὶ γυνή τις Λυδία τὸ ὄνομα, πωλήτρια πορφύρας, ἐκ πόλεως Θυατείρων, σεβομένη τὸν Θεόν, ἤκουε· τῆς ὁποίας ὁ Κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν διὰ νὰ προσέχῃ εἰς τὰ λαλούμενα ὑπὸ τοῦ Παύλου. Ἀφοῦ δὲ ἐβαπτίσθη αὐτὴ καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα. Ἐὰν μὲ ἐκρίνατε ὅτι εἶμαι πιστὴ εἰς τὸν Κύριον, εἰσέλθετε εἰς τὸν οἶκον μου, καὶ μείνατε καὶ μᾶς ἐβίασεν. Ἐνῷ δὲ ἐπορευόμεθα εἰς τὴν προσευχήν, ἀπήντησεν ἡμᾶς δούλη τις ἔχουσα πνεῦμα Πύθωνος, ἥτις ἔδιδε πολὺ κέρδος εἰς τοὺς κυρίους αὐτῆς μαντευομένη. Αὕτη ἀκολουθήσασα τὸν Παῦλον καὶ ἡμᾶς, ἔκραζε λέγουσα. Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου, οἵτινες κηρύττουσι πρὸς ἡμᾶς ὁδὸν σωτηρίας. Τοῦτο δὲ ἔκαμεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Βαρυνθεὶς δὲ ὁ Παῦλος, καὶ στραφείς, εἶπε πρὸς τὸ πνεῦμα.

Προστάζω σὲ ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ νὰ ἐξέλθῃς ἀπ' αὐτῆς. Καὶ ἐξῆλθε τὴν αὐτὴν ὥραν. (Σπουδαιότης τῶν λόγων τοῦ Παύλου διὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν πνευματιστικῶν φαινομένων) Ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς, ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς

τοῦ κέρδους αὐτῶν, πιάσαντες τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν, ἔσυραν εἰς τὴν ἀγορὰν πρὸς τοὺς ἄρχοντας...» (Κατὰ τὴν μετάφρασιν τῆς Βρεττανικῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας)

Ἀλλ' οἱ υἱοὶ τῆς ἀπωλείας ἐθελοτυφλοῦσι πρὸ τοῦ λαμπροῦ τούτου φωτὸς καὶ ἀποκαλοῦσι τοὺς συμβουλευομένους τὴν Γραφὴν ὀπισθοδρομικοὺς καὶ ἐχθροὺς τῆς προόδου.

Κίνδυνον δαιμονισμοῦ διατρέχει ὁ ἄνθρωπος παραβαίνων ὁπωσδήποτε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἤτοι ἀπομακρυνόμενος τοῦ Χριστιανισμοῦ. Πᾶν ὅ,τι δὲν εἶναι Χριστιανισμὸς εἶναι δαιμονισμός. Ἐλεύθεροι ἄνθρωποι ὑπάρχουν μόνον μέσα εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

Προσφιλεῖς παγίδες τοῦ δαιμονισμοῦ εἶναι: ἡ γνῶσις, ἡ νόσος καὶ ὁ ἔρως. Εἰς τὸ ζήτημα τῆς γνώσεως ὁ δαιμονισμὸς ψαρεύει, ἐκτὸς τῆς ὑλόφρονος φυσικῆς ἐπιστήμης, διὰ τῶν ἀποκρύφων ἐπιστημῶν. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ὁ πνευματισμὸς μὲ τὰ ποικίλα του ἄλλα ὀνόματα, ἡ ἀλχημία, ἀστρολογία, βουδισμός, ὑπνωτισμός, μασωνισμός, θεοσοφία, χριστιανικὴ ἐπιστήμη, μαγεία, παντὸς εἴδους μαντεῖαι, ὀνειρομαντεία, χαρτομαντεία κλπ. Ἡ πρόγνωσις τοῦ μέλλοντος εἶναι μέγα δέλεαρ τοῦ δαιμονισμοῦ.

Ἔργον τοῦ δαιμονισμοῦ εἶναι καὶ ἡ πίστις εἰς ἀπόλυτον πεπρωμένον, ἡ μοιρολατρεία, καὶ ἡ συνεπείᾳ ταύτης ἀπαισιοδοξία καὶ ἀχρήστευσις τοῦ ἀνθρώπου. Γίνεται πολὺ δυστυχὴς ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος θὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐγεννήθη κάτω ἀπὸ κακὸ ἀστέρι καὶ ὅτι ἡ τύχη του τὸν κατατρέχει. Αἱ προγνώσεις τοῦ μέλλοντος εἶναι ψευδολογήματα τῶν δαιμόνων, ἵνα εὐκολώτερον χαλιναγωγήσουν τὸ θῦμα των εἰς τοὺς σκοποὺς των.

Εἰς τὴν νόσον ὁ δαιμονισμὸς ψαρεύει καὶ διὰ τῆς ἀποκρύφου ἰατρικῆς. Γνωστότατον εἶδος τοιαύτης θεραπείας εἶναι διὰ τοῦ λεγομένου ζωϊκοῦ μαγνητισμοῦ. Βεβαίως τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἔχει μαγνητισμὸν καὶ ἠλεκτρισμόν, ὅπως ἀπέδειξεν ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη, εἰς τὴν προκειμένην ὅμως περίπτωσιν δὲν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

πρόκειται περὶ τοῦ φυσικοῦ μαγνητισμοῦ. Τὸν «μαγνητισμὸν» αὐτὸν πρῶτος ἐμελέτησε ὁ ἰατρὸς Franz Anton Mesmer καὶ ἐξ αὐτοῦ ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ τὸν ἀποκαλέσω μεσμερικὸν μαγνητισμόν. Ὁ Μέσμερ ἐνόμισε ὅτι ἀνεκάλυψεν φυσικὸν φαινόμενον, ἕνα εἶδος ῥευστοῦ, μάλιστα μαγνητικοῦ, καὶ ἀπεκάλεσε τὸ φαινόμενον ζωϊκὸν μαγνητισμόν. Εὗρε μάλιστα ὅτι ὑπάρχει καὶ ἀντίθετον ῥευστὸν μὲ ἐντελῶς ἀντιθέτους ἰδιότητας.

Αἱ ἰδιότητες τῶν ρευστῶν ἀναφέρονται ἐν συντόμῳ εἰς τὰς 27 προτάσεις τοῦ βιβλίου του Abhandlungen über die Entdeckung des thierischen Magnetismus 1781.

Τὸ μεσμερικὸν ῥευστὸν μεταδίδεται καὶ εἰς ἀντικείμενα, ὅπως ἀποδεικνύουν τὰ πειράματα τῆς ψυχομετρίας Gustav Pagenstecher Die Geheimnisse der Rsychometrie 1928.

Τὸ ἀντίθετον ῥευστὸν τοῦ μεσμερικοῦ μεταδιδόμενον διὰ τῶν χειρῶν τῶν ἁγίων καὶ τῆς Ἐκκλησίας, λέγεται ἁγιασμός. Διὰ τοῦ μεσμερικοῦ ῥευστοῦ θεραπεύει ἡ μαγικὴ ἰατρική, διὰ τοῦ ἁγιασμοῦ ἡ Ἐκκλησία.

Διὰ δαιμονικῆς ἀκτινοβολίας ἐργάζεται ἐπίσης ἡ ῥαβδοσκοπία καὶ τὸ αἰωρούμενον ἐκκρεμές. Καὶ ἐδῶ ἐπιστεύθη μετὰ πεποιθήσεως ὅτι πρόκειται περὶ φυσικῶν φαινομένων. Καὶ ὅμως τὸ γεγονός ὅτι μόνον διάμεσα πρόσωπα γίνονται ῥαβδοσκόποι, πείθει περὶ τοῦ ἐναντίου. Ἐπίσης τὸ γεγονὸς ὅτι μετὰ παρέλευσιν ὡρισμένου χρόνου ὁ ῥαβδοσκόπος γίνεται τόσον εὐαίσθητος, ὥστε δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκη τῆς ῥάβδου. Ἀρκεῖ νὰ περιφέρῃ ἁπλῶς τὴν χεῖρα του εἰς τὸν ὁρίζοντα, ἵνα ὁρίσῃ ποῦ ὑπάρχει ὕδωρ κλπ. Διὰ τὴν δαιμονικὴν προέλευσιν τοῦ αἰωρουμένου ἐκκρεμοῦς θὰ ἀναφέρω τὸ ἑξῆς παράδειγμα εἰλημμένον ἐκ βιβλίου G. W. Surya Okkulte Diagnostik 1934 «Σήμερον ὁ ἀββᾶς Mermet Jussy παρὰ τὴν Γενεύην τῆς Ἑλβετίας. Ὁ θαυματοποιὸς οὗτος ἐργάζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς μεγάλας ἀποστάσεις. Εἶναι εἰς θέσιν νὰ εὕρῃ ἐπὶ τοῦ σπουδαστηρίου του μετὰ καταπλησσούσης ἀσφαλείας ἀπολεσθέντας, ἀτυχήσαντας, αὐτοκτονήσαντας ἢ δολοφονηθέντας καὶ πρὸς τοῦτο

χρησιμοποιεῖ τὸν γεωγραφικὸν χάρτην τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς, φωτογραφίας τῶν ἀτυχησάντων καὶ τὸ ἐκκρεμές. Μετὰ τῆς αὐτῆς ἀσφαλείας καὶ μόνον μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου καὶ τοῦ ἀκτινοβόλου ἐκκρεμοῦς, ὅπως ἀποκαλεῖ ὁ ἴδιος τὸ αἰωρούμενον ἐκκρεμές, εὑρίσκει εἰς οἱανδήποτε ἀπόστασιν π.χ. μέχρι Ἰνδιῶν, νέας Γουϊνέας κλπ. ὕδατα, πετρέλαιον, ἄνθρακας καὶ ὀρυκτὰ παντὸς εἴδους. Ἀλλ' ἐξ ἴσου μεγάλη εἶναι καὶ ἡ φήμη του ὡς διαγνώστου καὶ θεραπευτοῦ ἀσθενῶν. Ἰατροὶ τοῦ στέλλουν μετ' ἐμπιστοσύνης ἀσθενεῖς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀστυνομία εἰς δυσκόλους περιστάσεις τὸν παρακαλεῖ διὰ τὰς συμβουλάς του καὶ τὴν συνεργασίαν του.»

Καὶ ἡ χειροπρακτικὴ ἐργάζεται μὲ τὸ μεσμερικόν ῥευστόν, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἱδρυτής της D. D. Palmer ἐπὶ δέκα ἔτη προηγουμένως ἐξήσκει μαγνητοθεραπείαν, A. Albertini Gutachten über die Chiropraktik 1937.

Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ ἡ ψυχανάλυσις, διότι ἡ θεραπεία της δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τυφλὴ ἐκτέλεσις τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ παρασίτου δαίμονος. Τὰς ἐπιθυμίας τοῦ δαίμονος μανθάνει κυρίως ὁ ψυχαναλυτὴς ἐκ τῶν ὀνείρων τοῦ ἀσθενοῦς. Τὰ ὄνειρα, περὶ τὰ ὁποῖα τόσος ἀγὼν διεξάγεται, εἶναι ἔργον τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Περὶ τούτου πείθεται κανείς, ἐὰν προσέξῃ τὰ ἑξῆς: α) τὸν συμβολισμόν των καὶ β) τὸν προφητικὸν των χαρακτῆρα. Ὁ συμβολισμὸς ἀποδεικνύει ὅτι δὲν εἴμεθα ἡμεῖς οἱ κατασκευασταὶ τοῦ ὀνείρου, διότι ὁ συμβολισμὸς προϋποθέτει ὄχι μόνον πρόγνωσιν, ἀλλὰ καὶ εὐφυεστάτην σύγκρυψιν. Γνωρίζω ἄνθρωπον, τοῦ ὁποίου ὁ προφητικὸς χαρακτὴρ τῶν ὀνείρων φθάνει μέχρι σημείου καταπληκτικοῦ, οὐδεμίαν φυσικὴν ἐξήγησιν ἐπιδεχομένων. Τὸ ὄνειρον δύναται νὰ ἔχῃ διπλῆν προέλευσιν ἢ ἐκ μέρους τῶν ἀγγέλων ἢ ἐκ μέρους τῶν δαιμόνων. Συνήθως ὅμως συμβαίνει τὸ δεύτερον καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ δίδωμεν σημασίαν εἰς τὰ ὄνειρα, διότι ὁ σκοπός των εἶναι ἡ ὑποδούλωσίς μας εἰς αὐτά. Δι' ἡμᾶς πρέπει νὰ εἶναι ἁπλῆ μόνον καὶ καθημερινὴ ἀπόδειξις τῆς πνευματι-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

κότητός μας. Ἀλλ' ὁ ψυχαναλυτὴς δὲν κάμνει τίποτε ἄλλο παρά χρέη ἱερέως τοῦ νέου μαντείου τῶν Δελφῶν τοῦ ἐγκατασταθέντος εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀσθενοῦς. Ὁ Ἀπόλλων διὰ τῶν ὀνείρων δίδει τοὺς νέους χρησμοὺς καὶ ἐκεῖνος τοὺς ἑρμηνεύει. Εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐπιτρέπεται νὰ καταφύγουν εἰς τὴν ψυχανάλυσιν. Ἡμεῖς ἔχομεν μυστήριον, τὴν ἐξομολόγησιν.

Εἰς τὸν ἔρωτα ὁ δαιμονισμὸς ψαρεύει διὰ τῶν ποικίλων μορφῶν τῆς πορνείας. Ἀμείλικτον πόλεμον κατὰ τῆς πορνείας ἔχει κηρύξει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Αἱ πόρναι εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν δαιμόνων καὶ ὁ συνουσιαζόμενος μετὰ πορνῶν περιπίπτει εἰς τὸν δαιμονισμόν. Κακὸν εἶναι καὶ ἡ σύφιλις καὶ ἡ βλενόρροια καὶ ἡ φυματίωσις καὶ ἡ ἀνικανότης καὶ ἡ ψυχικὴ διαστροφὴ καὶ ἀποκτήνωσις, τὰ δῶρα τῆς πορνείας, ἀλλ' ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι τίποτε ἀπέναντι τοῦ δαιμονισμοῦ. Μερικοὶ Χριστιανοὶ ἀγνοοῦντες τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ἐπεχείρησαν νὰ συνουσιασθοῦν μὲ πόρνας καὶ ἐστάθη ἀδύνατον.

Ἐνόμισαν ὅτι ἦσαν ἀνίκανοι, ἀλλὰ τὴν πραγματικὴν αἰτίαν ἠγνόουν. Ἡ πραγματικὴ αἰτία ἦτο ἡ ἀντίθεσις τοῦ πραγματικοῦ κόσμου.

Καὶ ὅμως εὑρέθη ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἐφαντάσθη ὅτι ἠδύνατο νὰ διορθώσῃ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, καὶ ἤνοιξε πρῶτος διάπλατα τὰς πύλας εἰς τὸν δαιμονισμὸν διὰ τῆς καταργήσεως τῶν μυστηρίων τοῦ γάμου καὶ τῆς ἐξομολογήσεως. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦτο ὁ Λούθηρος. Ὁ Λούθηρος ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἔπασχε· ἦτο οὐροαρθριτικῆς κράσεως. Κυρίως ἐβασανίζετο ἐκ λίθων τῶν νεφρῶν καὶ τῆς κύστεως. Ἀλλὰ καὶ αἱμορροΐδας εἶχε, δυσκοιλιότητα, ἀδυναμίαν τῶν πεπτικῶν ὀργάνων, βόμβους ὤτων ὠτίτην, ζάλην, ἀδυναμίαν καρδιᾶς, νευρικὰς ἐνοχλήσεις, ὁράσεις καὶ ψευδαισθήσεις. Dr Martin Luthers Krankheiten von Wilhelm Ebstein Stuttgart 1908.

Ὑποθέτω ὡς ἓν τῶν αἰτίων τῆς μεταρρυθμίσεως τὰ νοσήματα τοῦ Λουθήρου, τὰ ὁποῖα ὑποσφαίνεται, ἀπέδωκεν εἰς τὴν

ἐγκράτειαν. Εἰς ἡλικίαν 42 ἐτῶν ἐνυμφεύθη τὴν 26έτιδα μοναχὴν Αἰκατερίνην Μπόρα.

Τὰ ἐκ τῆς μεταρρυθμίσεως ἀγαθὰ δὲ ἰσοφάρισαν τὰ κακά διότι διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως ἐπλήγη ἡ Ἐκκλησία εἰς τὴν ἑνότητά της καί ὁ δαιμονισμὸς εὗρε ἔδαφος εὐρυτέρας δράσεως.

Ἔργον τοῦ δαιμονισμοῦ δύνανται νὰ εἶναι καὶ ἐρωτικαὶ διαστροφαί. Οἱ περιηγηταὶ ἀναφέρουν ὅτι ὁ σαμᾶνος, ὁ ἰατρὸς καὶ μάγος τῶν ἀγρίων, δύναται διὰ μόνης τῆς βουλήσεώς του νὰ ἀναγκάσῃ ἕνα πρόσωπον νὰ ἀναλάβῃ ἀνδρικὸν ἤ γυναικεῖον ἐρωτικὸν ρόλον ἀσχέτως φύλου.

Ἡ σαρκικὴ ἀπόλαυσις εἶναι μέγα δέλεαρ διὰ τὸν δαιμονισμόν. Πολλοί ἄνθρωποι χάριν τῆς σαρκικῆς ἀπολαύσεως προθύμως προσφέρουν τὴν ψυχήν των εἰς τὸν διάβολον. Τὸ δρᾶμα τοῦ Φάουστ ἐπαναλαμβάνεται καθ' ἑκάστην. Ὁ Φάουστ δὲν εἶναι ἔργον τῆς φαντασίας τοῦ Γκαῖτε, ἀλλὰ κάτι τι παρμένο ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ἔργον Φάουστ ἐκτελεῖ καὶ ὁ καταφεύγων εἰς τὰ μάγια πρὸς ἀπόκτησιν ἔρωτος.

Ἀντιχριστιανικὸς εἶναι καὶ ὁ ζευγαρωτὸς χορός ὁ λεγόμενος παρ' ἡμῖν Εὐρωπαϊκός, ἐφ' ὅσον τὸ χορευτικὸν ζεῦγος δὲν εἶναι καὶ πραγματικὸν νόμιμον ζεῦγος. Ὁ ζευγαρωτὸς χορὸς εἶναι σαφῶς ἐρωτικὸς χορός, ὡς τοιοῦτος ἀπὸ Χριστιανικῆς ἀπόψεως δὲν δύναται νὰ σταθῇ παρὰ μόνον μεταξὺ συζύγων. Ὅπως ὅλαι αἱ ὡραῖαι τέχναι, οὕτω καὶ ὁ χορὸς ὁμιλεῖ μίαν σαφῆ συναισθηματικὴν γλῶσσαν. Ὁ χορὸς δύναται νὰ ἐκφράσῃ ὅλας τὰς ἰδέας καὶ ὅλα τὰ συναισθήματα.

Ἀντὶ τοῦ ἀποκλειστικῶς σαρκικοῦ ζευγαρωτοῦ χοροῦ ἀσυγκρίτως ἀνώτερον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἡμεῖς ἔχομεν τὸν ἑλληνικὸν χορόν. Ὁ ἑλληνικὸς χορὸς εἶναι κυρίως ἡρωϊκὸς χορός, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐρωτικὸν συναίσθημα ἐκφράζων μὲ λεπτότητα καὶ χάριν. Τὸ φυσικὸν περιβάλλον τοῦ ἑλληνικοῦ χοροῦ εἶναι τὸ ὕπαιθρον, ὅπου ἐγεννήθη. Ὅταν ὁ κορυφαῖος τοῦ χοροῦ χορεύῃ τὸν «ἀετὸν» λ.χ. φαντάζεται ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ὁ βασιλεὺς τοῦ ὕψους καὶ διὰ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τῶν χορευτικῶν κινήσεων προσπαθεῖ νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἐλαστικότητα, τὴν χάριν καὶ τὴν δύναμίν του. Ὁ ἑλληνικὸς χορὸς εἶναι χορὸς ὑγείας καὶ ξεκουράζει, ἐνῷ τοῦτο δὲν δύναται νὰ λεχθῇ διὰ τὸν Εὐρωπαϊκόν. Χιλιάδες ἀδυνάτων ὡδηγήθησαν εἰς τὸν ὄλεθρον διὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χοροῦ.

Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι δύναται νὰ ἀπολαμβάνουν τὸν ἔρωτα παντοῦ, οἱ πνευματικοὶ ὅμως ἄνθρωποι, οἱ Χριστιανοί, μόνον μέσα εἰς τὸν ἅγιον γάμον, καὶ διὰ τοῦτο καταδικάζουν τὸν ζευγαρωτὸν χορὸν ὡς ἀφαιροῦντα τὸν ἁγιασμόν.

Ἀντιμέτωποι τῶν δαιμόνων εἶναι οἱ ἄγγελοι. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔργων τῶν ἀγγέλων εἶναι καὶ ἡ προστασία τῶν εὐσεβῶν ἀνθρώπων.

Ἀκαταμάχητον ὅπλον κατὰ τῶν δαιμόνων εἶναι ἡ προσευχή.

Ἐκτοπισμόν δαιμόνων δύνανται νὰ κάμουν μόνον ἅγιοι ἄνθρωποι κατόπιν νηστείας καὶ προσευχῆς (Ματθ. 17.21).

Ὁ Χριστιανός ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ μὴ φοβᾶται τοὺς δαίμονας, νὰ μὴ εἶναι δηλαδὴ δεισιδαίμων. Ὀφείλει νὰ ἐνεργῇ καὶ νὰ ζῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὡσὰν νὰ μὴ ὑπῆρχον καθόλου δαίμονες, οὐδέποτε ὅμως νὰ λησμονῇ τὴν ὕπαρξίν των καὶ πρὸ παντὸς τὴν πανουργίαν των.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

4. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Μέσα εἰς τὸν πολιτισμόν ἐξεδήλωσε τὴν πνευματικότητά του ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ μέσα εἰς τὸν πολιτισμὸν καταρρέει 'Ο πολιτισμὸς εἶναι τὸ προϊὸν διπλῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου. 'Αφ' ἑνὸς μὲν τῆς πνευματικότητος, καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς τάσεώς του νὰ ἀποφύγῃ τὸν πόνον καὶ τὴν πάλην. Ἡ ὑλικὴ ὅμως αὕτη πλευρὰ τοῦ πολιτισμοῦ ἐνισχυθεῖσα σὺν τῷ χρόνῳ σημαντικῶς ἤρχισε νὰ φθείρῃ τὸν ἄνθωπον, διότι τὸν ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὸ φυσικόν του περιβάλλον. Ὁ ὑλικὸς πολιτισμὸς ἔβαλε κατὰ τῆς ψυχῆς καὶ κατὰ τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ψευδοῦς γνώσεως, κατὰ τοῦ σώματος διὰ κακῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν ὅρων τῆς εὐδοκιμήσεώς του, ἐπὶ τῆς κινήσεως, τῆς τροφῆς, ἀναπνοῆς κλπ.

Ὅταν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἔγιναν αἰσθηταὶ αἱ ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ βλάβαι, ἤρχισε πολεμικὴ ἐναντίον του καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπὸ το Ρουσὼ πρώτου ἐζητήθη ἐπιστροφὴ εἰς τὴν φύσιν. Ἡ ἰδέα κατ' ἀρχὰς εὑρέθη θαυμασία, ὅταν ὅμως ἐγνώσθη καλύτερον ἡ ζωὴ τῶν ζώντων μέσα εἰς τὴν φύσιν ἀνθρώπων, των λεγομένων ἀγρίων τότε κατενοήθη ἡ πλάνη.

Διαπιστοῦται λοιπὸν διπλῆ ἀλήθεια α) ὅτι ὁ πολιτισμός, ὅπως εἶναι σήμερον, φθείρει τὸν ἄνθρωπον καὶ β) ἡ ἐπιστροφὴ εἰς τὴν φύσιν εἶναι ἀσύμφορος. Ἀλλ' ὄχι μόνον ἀσύμφορος, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατος εἶναι ἡ ἐπιστροφὴ εἰς τὴν φύσιν, διότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλέον αἰχμάλωτος τοῦ πολιτισμοῦ. Ζήτημα ἐξόδου ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ δὲν δύναται πλέον νὰ ὑπάρξῃ.

Ἡ γραμμή, τὴν ὁποίαν ὀφείλει νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ Χριστιανὸς ἐντὸς τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι σαφής. Ἡμᾶς δὲν δύναται νὰ φθείρῃ ὁ πολιτισμός, τοὐλάχιστον ψυχικῶς. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ σῶμα, ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ ἀμβλύνωμεν τὰ φθείροντα στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ.

Τὴν ψυχὴν μας δὲν δύναται νὰ θίξῃ καθόλου, διότι ἡ ψυχή μας δὲν εἶναι προσκολλημένη εἰς ὑλικὰ ἀγαθά. Οἱ μὴ Χρι-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

στιανοὶ θεωροῦν τὸν πολιτισμὸν ὡς τὸ ὕψιστον ἀγαθὸν καὶ περιφρονητικῶς προσβλέπουν τοὺς ἀνθρώπους τοὺς στερομένους ὑλικοῦ πολιτισμοῦ. Τὴν ἀξίαν τῶν ἀνθρώπων μετροῦν ἀπὸ τὴν τέχνην των καὶ ἀπὸ τὴν λεπτότητα καὶ ἀφθονίαν τῶν μέσων ἀνέτου βίου. Ἡμεῖς κάμνομεν διάκρισιν μεταξὺ τέχνης καὶ ζωῆς. Ὅποιος ἔχει μαζί του τὴν τέχνην δὲν θὰ πῇ ὅτι ἔχει μαζί του καὶ τὴν ζωήν, καί ὅποιος ἔχει τὴν ζωήν, δὲν θεωρεῖ σπουδαῖον τὴν ἔλλειψιν τῆς τέχνης. Ἡ τέχνη εἶναι ἀπομίμησις τῆς ζωῆς ἢ ἐξυπηρετικὴ τῆς ζωῆς.

Ἔπειτα ἐξετάσωμεν κατὰ πόσον εἶναι δικαία ἡ κατωτέρα ἐκτίμησις τοῦ ἀνθρώπου τοῦ χαμηλοῦ πολιτισμοῦ, ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ παρελθόντος. Ἀνατρέχομεν εἰς τὸ παρελθόν, διότι κανονικὰ ὁ ὑλικὸς πολιτισμὸς εἶναι συνάρτησις τοῦ χρόνου. Οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τοὺς πρώτους ἀνθρώπους ἐπιστήμονες σχηματίζουν περὶ αὐτῶν ἐσφαλμένην ἰδέαν. Τοὺς θεωροῦν ὅλους ὡς ἀγρίους καὶ μόλις ἐξελθόντας ἐκ τῆς ζῳώδους καταστάσεως. Ἀλλ᾽ ἐὰν τὸ ἀρνὶ τῆς σήμερον ἦτο ποτὲ αἱμοχαρὲς καὶ ἐτρέφετο μὲ σάρκας καὶ μὲ αἷμα ἀντὶ χόρτου, τότε καὶ ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ θὰ ἦτο ἀληθής. Ἀσφαλῶς ἕν μέρος τῶν πρώτων ἀνθρώπων (ὁ Κάϊν τῆς Γραφῆς) ἦσαν ἄγριοι, ὅπως καὶ σήμερον συμβαίνει, πληθώρα Καννιβάλων καὶ μεγίστων κακούργων νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὰ ὕψιστα κέντρα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὁ πολιτισμὸς τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς νὰ μὴ τοὺς ὠφελεῖ καθόλου, ἀλλ᾽ εἰς τὸ σύνολον ὁ πρῶτος ἄνθρωπος δὲν ἦτο ἄγριος. Ἁπλότης καὶ ἀγριότης εἶναι δύο ἐντελῶς διάφορα πράγματα. Ὅσο ὀπισθοχωροῦμεν πρὸς τὰ ὀπίσω εἰς τὸ παρελθόν, τόσον ἁπλουστέραν συναντῶμεν τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου (ἔλλειψις ὑλικοῦ πολιτισμοῦ) καὶ ὅσο προχωροῦμεν πρὸς τὰ ἐμπρός, τόσο συνθετωτέρα γίνεται (αὔξησις τοῦ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ). Ἡ ζωὴ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἦτο ὁμολογουμένως ἁπλῆ, ὄχι ὅμως καὶ ἀγρία. Ὁ ἄνθρωπος οὐσιωδῶς δὲν ἤλλαξε. Καὶ εἰς τὸ παρελθόν, καὶ τώρα, καὶ εἰς τὸ μέλλον μένει ὁ ἴδιος. Ὅ,τι παρουσίασε ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς τέχνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν γένει, τὸ παρουσίασε, διότι τὸ εἶχε μέσα του.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἐφανέρωσε, ὅ,τι εἶχε, καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ φανερώνῃ, ὅ,τι εἶχε καὶ ἔχει, καὶ δὲν ἀποκτᾷ, ὅτι δὲν εἶχε.

Παραλλήλως πρὸς τὸν ὑλικὸν πολιτισμὸν βαδίζει καὶ ὁ διανοητικός. Ἐκεῖ ὅπου αὐξάνει ὁ ὑλικὸς πολιτισμός, καὶ λεπτύνεται καὶ γίνεται εὔκολος ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου, φαίνεται ὡς ἐὰν καὶ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου γίνεται ἀνώτερος καὶ ὁ ὅλος ἄνθρωπος γίνεται ἀνώτερος ἀποδιδομένης μεγαλυτέρας ἀξίας εἰς τὴν νόησιν.

Τὸ τοιοῦτον ὅμως εἶναι ἀπάτη. Αἱ γνώσεις μόνον τοῦ ἀνθρώπου αὐξάνουν, ἀλλ' ὄχι καὶ ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος παραμένει ὁ ἴδιος ἢ μᾶλλον καταπίπτει σωματικῶς καὶ ἠθικῶς. Ὅ,τι κατορθώνουν αἱ μηχαναί, δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὅτι κατορθώνει ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὴν σοφίαν τῶν βιβλιοθηκῶν δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν σοφίαν τοῦ ἀνθρώπου. Τοὺς δύο ἀνθρώπους πρέπει νὰ κρίνωμεν εἰς τὰς ἱκανότητας. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ παρελθόντος κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος, ὑστέρει ὁμολογουμένως ψυχικῶς, δηλαδὴ ἠθικῶς, λόγῳ τῆς ἀπομακρύνσεώς του ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νοητικῶς καὶ σωματικῶς ἦτο ἀνώτερος. Ποιὸς δύναται σήμερον νὰ κάμῃ χωρὶς τὸ βοήθημα τῆς γραφῆς τὰς χιλιάδας τῶν ὡραίων στίχων τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας, ἵνα εἰς μόνον τὸ παράδειγμα τοῦ Ὁμήρου περιορισθῶμεν; Οὐδείς. Καὶ ὅμως τὸ παρελθὸν δὲν εἶχε μόνον ἕνα Ὅμηρον. Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἵνα παραγάγῃ ἔργα ἐκτιμώμενα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὅπως εἶναι τὰ ἔργα τῆς καλλιτεχνίας, τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς μηχανικῆς, ἔχει ἀνάγκην τελείου νευρικοῦ συστήματος ἢ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει. Ἀλλὰ τέλειον νευρικὸν σύστημα δὲν δύναται νά νοηθῇ χωρὶς γερὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα. Ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει τὸ πρῶτον ὑπάρχουν καὶ τὰ ἄλλα. Καρδία, κυκλοφοριακὸν σύστημα, πνεύμονες, δέρμα, αἰσθητήρια ὄργανα, πεπτικὰ ὄργανα νεφρά, ἧπαρ, ἐνδοκρινεῖς ἀδένες, μυϊκὸν σύστημα, ὀστᾶ τὰ πάντα ἦσαν τελειότερα εἰς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ συνεπῶς καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ νοῦ καὶ τοῦ σώματος ἀνώτεραι. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ κατωτέρου ὑλικοῦ πολιτισμοῦ ἔζη καὶ ἐγεννᾶτο φυσιολογικὰ μέσα σὲ μιὰ θάλασσα ἐνεργείας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπερρόφα τὸ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

σῶμα του μέχρι περισσείας, ἐνῷ ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἀνωτέρου ὑλικοῦ πολιτισμοῦ ζῇ καὶ γεννᾶται ἀντιφυσιολογικά. Καὶ ὄχι μόνον δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις ἀνωτερότητος, ἀλλὰ τὰ ποικίλα δηλητήρια τοῦ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ, καί ἰδίως τὸ οἰνόπνευμα καὶ ἡ σύφιλις, τὸν ἔκαμαν νὰ παραλογίζεται. Ἰδοὺ τὶ λέγουν σχετικῶς καὶ οἱ ἄλλοι. «Καὶ ὅτι μὲν ἡ εὐδαιμονία δὲν παρακολουθεῖ τὸν πολιτισμόν, περὶ τούτου πείθεταί τις ρίπτων βλέμμα εἰς τὴν ταλαιπωρίαν καὶ εἰς τὴν ἀθλιότητα, μεθ' ἧς ἐν ἐποχαῖς ἄκρου πολιτισμοῦ διάγουσιν ἐν ταῖς βιομηχανικαῖς ἰδίως πόλεσι τὰ πλήθη. Ὅτι δὲ καὶ ἡ ἠθικότης δὲν συμβαδίζει μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ δεικνύει τὸ γεγονός, ὅτι ἔθνη προηγμένα ἐν τῷ πολιτισμῷ ὑστεροῦσι καταφανῶς ἐν τῇ ἠθικῇ καὶ τοὐναντίον οἱ εἰς λόγον πολιτισμοῦ ὑποδεέστεροι εἶναι πολλάκις ἠθικῶς ἀνώτεροι. Βεβαίως ὁ πολιτισμὸς προϊὼν καὶ δημιουργῶν ἠθικὰ καθιδρύματα ἀποδιώκει τὴν βαρβαρότητα καὶ ἀσκεῖ μεγάλην ροπὴν ἐπὶ τὴν ἠθικὴν διάπλασιν τῆς κοινωνίας. Πλὴν εἶναι δυνατὸν νὰ **νὰ μείνῃ ἀμέτοχος ὁ ἔσω ἄνθρωπος** καὶ μόνον πρὸς σκοποὺς ἰδιοτελεῖς νὰ καρποῦται τις τῶν ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ» (Χρήστου Ἀνδρούτσου. Σύστημα Ἠθικῆς σελ.81) ἐπίσης «Ὁ Höffding (Ethik σ. 186) παρατηρεῖ ὀρθῶς, ὅτι ὁ βίος σήμερον ἐν τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ **τρέπων τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τὰ ἔξω**, ἐπὶ τὴν δίνην τῶν ποικίλων γεγονότων καὶ σχέσεων, συντελεῖ, ὥστε οὗτος νὰ λησμονῇ παντάπασι ἑαυτόν, οὕτω δὲ θεωρῶν ὡς τὸ μόνον πραγματικὸν τὸ ἐξωτερικόν, ὑπὸ τοῦ ρεύματος τοῦ ὁποίου περιδινεῖται ἀείποτε, **παραμελεῖ ἐντελῶς τὸν ἔσω ἄνθρωπον**. Αἱ ἀκολουθίαι τῆς τοιαύτης αὐτοῦ παραμελήσεως εἶναι, ὅτι οὗτος βαθμηδὸν πνευματικῶς αὐτοκτονεῖ ἀπαλλαττόμενος τοῦ ἰδεώδους, ἀποβάλλων πᾶν ἐλατήριον ἠθικῆς ἐκτιμήσεως καὶ στερούμενος τῶν ἀληθινῶν δυνάμεων, αἵτινες ἀναβλύζουσαι μόνον ἐκ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἐπάγονται τὰς μεταβολὰς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ» (σελ. 166).

Ἀπέναντι τοῦ ὑλικοῦ καὶ διανοητικοῦ πολιτισμοῦ ὑπάρχει ἕνας ἄλλος, ὁ ψυχικός ἢ ἠθικός, ὁ Χριστιανικὸς πολιτισμός, ὁ πραγματικὸς πολιτισμός. Ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς ἐπιζητεῖ «τὸ ἀρ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

χαῖον κάλλος ἀναμορφώσασθαι» Εἰς τὸν πολιτισμὸν αὐτὸν ἀγαθὸν εἶναι ὅ,τι συμβάλλει εἰς τὴν ἁγιοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου. Πρὸς ἁγιοποίησιν ἀπατεῖται ψυχικὴ δύναμις, ἡ δέ ψυχικὴ δύναμις ἀναπτύσσεται διὰ τοῦ κόπου, τοῦ πόνου, τῆς στερήσεως, τῶν θυσιῶν, τῶν κινδύνων, καὶ τῆς κατανικήσεως ἐν γένει ἐμποδίων. Ἡ προσπάθεια τῆς δημιουργίας μιᾶς κοινωνίας χωρὶς πάλην καὶ πόνον εἶναι ματαία. Ἡ κοινωνία αὐτὴ θὰ ἦτο ψυχικῶς νεκρὰ καὶ ἑπομένως χωρὶς ἀξίαν.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἀγαθὸν δύναται νὰ εἶναι καὶ ἡ νόσος.

Πολλοὺς ἔσωσε ἡ νόσος, ἐνῷ ἡ ὑγεία ἠδύνατο νὰ τούς καταστρέψῃ. Δὲν εἶναι ἀληθὲς πάντοτε ὅτι ὁ ὑγιής νοῦς εὑρίσκεται ἐν τῷ ὑγιεῖ σώματι. Καμιὰ φορὰ ὁ ὑγιὴς νοῦς εὑρίσκεται ἐν τῷ νοσοῦντι σώματι. Ἡ νοσηρότης τοῦ σώματος καὶ ὁ πόνος ὡδήγησε πολλοὺς εἰς τὴν φιλοσοφίαν, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἀνωτέραν πνευματικὴν παραγωγὴν ἐν γένει. Σιδηρᾶς ὑγείας ἀπολαύουν πολλοὶ τῶν κακούργων, οὐδεὶς ὅμως λόγος καὶ περὶ νοῦ ὑγιοῦς. Οἱ μεγάλοι πόται καὶ οἱ διαπράττοντες τὰ μεγάλα ἐρωτικὰ αἴσχη εἶναι ἐπίσης ἄνθρωποι ἰσχυρᾶς κράσεως, ποιὸς ὅμως ἐχέφρων θὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἔχουσι νοῦν ὑγιᾶ;

Καὶ ἡ δύναμις δὲν εἶναι πάντοτε ἀγαθόν. Πολλοὺς ἡ δύναμις κατέστρεψε, καὶ ἄτομα καὶ λαούς, διότι δὲν ἔτυχε νὰ συνοδεύεται καὶ ἀπὸ τὸν ἀπαιτούμενον νοῦν.

Τὸ κάλλος ἔγινε αἰτία καταστροφῆς εἰς πολλούς. Χιλιάδων ὑπάρξεων τὸν θάνατον καὶ τὴν δυστυχίαν προυκάλεσε ἡ ὡραία Ἑλένη.

Πόσον εὐλογημένη εἶναι καμμιὰ φορὰ ἡ ἀσχημία. Πολλαὶ γυναῖκες καὶ πολλοὶ ἄνδρες ὀφείλουν τὴν ἁγιότητα των καὶ τὴν λοιπὴν πνευματικήν των ἀξίαν εἰς τὴν ἀσχημίαν. Ἡ ἀσχημία εἶναι ὁ χαλύβδινος θώραξ ὁ προφυλάσσων καὶ ἀποκρούων τὰς βδελυρὰς ἐπιθέσεις καί ἐπιτρέπων εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ συγκεντρωθῇ εἰς ἑαυτόν. Ὁ νοῦς τοῦ ὡραίου ἀνθρώπου εἶναι μεθυσμένος ἀπὸ τὰς ψευδεῖς ἐκδηλώσεις τῶν ἄλλων καὶ ἀπὸ τὴν ἰδικήν του ὑπερηφάνειαν. Ἡ ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν μας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

δὲν πρέπει νὰ γίνῃ μὲ βάσιν ἀποκλειστικῶς τὸ ὡραῖον, διότι τὰ παιδιὰ αὐτά, ἐὰν αἱ περιστάσεις τῆς ζωῆς δὲν ἔλθουν εὐνοϊκαί, δὲν θὰ μπορέσουν νὰ τὰς ἀντιμετωπίσουν καὶ θὰ ὑποφέρουν. Ἡ ὡραιοπάθεια εἶναι νόσος. Πρέπει νὰ μπορῇ κανεὶς νὰ ζῇ καὶ χωρὶς τὸ ὡραῖον. Ἀλλὰ καὶ τὸ λεγόμενον ὅτι ἡ καλλιτεχνικὴ μόρφωσις ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἠθικότητα δὲν εἶναι ἀληθές. Ὁ βίος τῶν καλλιτεχνῶν καὶ τῶν λαῶν μὲ τὴν μεγαλυτέραν ἐπίδοσιν εἰς τὴν καλλιτεχνίαν διαψεύδει καὶ τοῦτο. Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη νὰ ἀγαπᾷ τὸ ὡραῖον καὶ πρέπει νὰ τὸ ἀγαπᾷ, ἀλλ' ἄλλο τὸ ὡραῖον καὶ ἄλλο τὸ ἅγιον. Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν ἠθικὴν διέρχεται διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ὄχι διὰ τῆς καλλιτεχνίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν πλοῦτον, πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς ἐξαιρετικῆς φύσεως, ἵνα μὴ βλαβῇ. Ὁ πλοῦτος ἐμποδίζει περισσότερον παντὸς ἄλλου πράγματος τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ψυχικῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶναι πασίγνωστα τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Εἶναι δυστύχημα νὰ γεννηθῇ κανεὶς πλούσιος. Μόνον εἰς μίαν περίπτωσιν ἔχει ἀξίαν ὁ πλοῦτος, ὅταν ἀπεκτήθη δι' ἐργασίας τιμίας, ἀλλὰ καὶ τότε εἶναι ἀβλαβής, ὅταν ὁ κάτοχος τοῦ πλούτου εἶναι συγχρόνως ἄνθρωπος συνετός. Τὸ μεγαλύτερον δυστύχημα εἶναι ὁ πλοῦτος εἰς χεῖρας ἀνθρώπου ἀνοήτου.

Ὁ ἄνθρωπος ἐρχόμενος εἰς τὴν ζωὴν καλεῖται νὰ νικήσῃ, ὄχι ὅμως χρησιμοποιῶν κάθε μέσον, ἀλλὰ μόνον ὅσα τοῦ ἐπιτρέπει ὁ Θεός.

Ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτοὺς ἡ νίκη καθίσταται δυσκολωτέρα καὶ συνυφασμένη μὲ θυσίας. Ἄνευ θυσιῶν νίκη ἀδύνατος.

Ὁ χριστιανισμὸς ἀσχολεῖται μὲ τὸ βάθος τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὸν ἐσώτατον ἄνθρωπον, τὴν ψυχήν. Ὁ μέγας παιδαγωγὸς καὶ ἰατρὸς εἶναι ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος χρησιμοποιῶν κατὰ τὰς περιστάσεις ὅλα τὰ μέσα καὶ ὅλους τοὺς δρόμους δημιουργεῖ τὸν Νέον Ἄνθρωπον.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

5. Η ΝΟΣΟΣ

Μέσα εἰς τὴν πλήμμυραν τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως τοῦ 20οῦ αἰῶνος «ἀγνοοῦμεν τὸν ἄνθρωπον» φωνάζει ἕνας μεγάλος ἰατρὸς καὶ καθηγητὴς Πανεπιστημίου, ὁ Alexis Carrel («Man, the unknown»).

Ἡ ὁμολογία αὕτη τιμᾷ τὸν θαρραλέον ἐπιστήμονα καὶ συγχρόνως πείθει τὸν καθένα πόσο δύσκολος ἐπιστήμη εἶναι ἡ ἰατρική. Ἡ ἰατρικὴ δὲν εἶναι γιὰ τὸν καθένα, ἀλλὰ διὰ τὰς ἐκλεκτὰς φύσεις. Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ, τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀπολυτροῦντος τοὺς πάσχοντας ἀπὸ τὸν πόνον καὶ τὴν δυστυχίαν εἶναι ἐπάγγελμα ἱερόν, καὶ εἰς πολὺ παλαιοὺς χρόνους ἐξησκεῖτο ὑπὸ τῶν ἱερέων, καὶ ἰατρεῖα ἦσαν οἱ ναοί.

Σήμερον ὅμως δὲν δύναται νὰ λεχθῇ τοῦτο δι' ὅλους τοὺς ἰατρούς.

Πολλὰ ἄτομα εἰσεχώρησαν εἰς τὴν ἰατρικὴν μὲ σκοπὸν νὰ πλουτήσουν διὰ τῆς ἰατρικῆς ἐκμεταλλευόμενα τὰ ἱερὰ χρήματα τῶν πασχόντων.

Ὁ ἀληθὴς ἰατρὸς δὲν ὑπολογίζει πόσα χρήματα θὰ πάρῃ ἀλλὰ ποῖος εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον θὰ χαρίσῃ τὴν ὑγείαν εἰς τὸν νοσοῦντα. Δυστυχῶς ὄχι μόνον δὲν ὑπάρχει βεβαιότης ὅτι ὁ Α ἰατρὸς εἶναι ἄξιος ἐμπιστοσύνης, ἀλ' οὔτε αὐτὴ ἡ ἰατρικὴ εἶναι ἐπιστήμη ἑνιαία καὶ σταθερά. Διαρκῶς μεταβάλλεται καὶ ἀλλάσσει θεωρίας καὶ θεραπευτικὰ μέσα Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλ' εἶναι διῃρημένη εἰς παντοίας σχολάς, ἐκ τῶν ὁποίων σήμερον περισσότερον προσελκύουν τρεῖς ἡ παθολογία, ἡ φυσιοθεραπεία καὶ ἡ χειρουργική.

Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ ἰσχυρισθῇ κανεὶς ὅτι δὲν ὑπάρχει ἰατρικὴ ἐπιστήμη, ἀλλὰ μόνον ἰατροί, ἔξοχοι δηλαδὴ ἄνδρες ἔχοντες τὸ χάρισμα νὰ χαρίζουν τὴν ὑγείαν εἰς τοὺς νοσοῦντας. Τὸ συμφέρον μας λοιπὸν ἐπιβάλλει νὰ εὕρωμεν ποῖος εἶναι πράγματι ἰατρὸς καὶ δὲν εἶναι δύσκολον τὸ τοιοῦτον. Ἡ πρᾶξις εἶναι τὸ καλύτερον δίπλωμα καὶ οἱ θεραπευθέντες ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ οἱ καλύτεροι καθηγηταί. Ὁ πραγματικὸς ἰατρὸς ἀπολαύ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἐξαιρετικῆς τιμῆς, καὶ ἕνας τοιοῦτος ἦτο πάλαι ὁ βασιλεὺς τῆς Τρίκκης Μαχάων, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Γιὰ τὸν Μαχάονα εἶπε ὁ Ὅμηρος τὸν περίφημον στίχον «ἕνας γιατρὸς ἀξίζει ἴσα μὲ πολλούς ἄλλους» «ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων» (Ὁμήρου Ιλ. Λ. 514). Ὅλοι οἱ ἰατροὶ τῆς ἀρχαιότητος ἦσαν τέκνα τῆς Τρίκκης, τὴν μεγαλυτέραν ὅμως δόξαν, ἀριθμῶν καὶ σήμερον μυριάδας ὀπαδῶν, ἀπέκτησε ὁ Ἱπποκράτης ἀπὸ τὴν νῆσον Κῶν, ὁ 17ος ἀπόγονος τοῦ Ποδαλειρίου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἰατρὸς ἦτο καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς (Κολοσ. 4,14). Ἐξαιρετικὴ εὔνοια τῆς τύχης εἶναι ἡ εὕρεσις ἑνὸς Λουκᾶ, ἑνὸς ἰατροῦ δηλαδὴ Χριστιανοῦ.

Εἰς τὸ ζήτημα τῆς νόσου προέχει κατὰ πρῶτον ἡ προσφυγὴ εἰς τὸν ἐνδεδειγμένον ἰατρόν· εἶναι σχεδὸν τὸ πᾶν. Ὁ πραγματικὸς ἰατρὸς γνωρίζει ποίαν θεραπείαν πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ. Σήμερον τείνει νὰ γίνῃ δεκτὴ ἀπὸ ὅλους ἡ πρότασις: **δὲν ὑπάρχουν νοσήματα, ἀλλὰ νοσοῦντες** δηλαδὴ μία καὶ ἡ αὐτὴ νόσος ὑπὸ ἄλλην μορφὴν παρουσιάζεται εἰς τὸ Α ἄτομον καὶ ὑπὸ ἄλλην εἰς τὸ Β. Ἄλλως ἀντιδρᾷ ὁ Α ὀργανισμὸς καὶ ἄλλως ὁ Β καὶ συνεπῶς ἄλλη θεραπεία ἐνδείκνυται εἰς τὸν Α καὶ ἄλλη εἰς τὸν Β. Ἐκτὸς τούτου ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ φανερώσωμεν ἀμέσως τὸ νόσημά μας μὴ ἀποκρύποντες τίποτε. Οἱ χωρικοὶ καὶ αἱ γυναῖκες κρύπτουσι τὸ νόσημα καὶ διὰ τοῦτο γίνονται πρόξενοι μεγάλων κακῶν καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν τους καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, μὲ τοὺς ὁποίους ἔρχονται εἰς συνάφειαν. Τὸ νόσημα δὲν εἶναι ἐντροπή, οἱονδήποτε καὶ ἂν εἶναι. Θεῖοι καὶ ἀνθρώπινοι νόμοι ἐπιτάσσουν νὰ φανερώσωμεν τὸ νόσημα.

Ἄριστος ὁδηγὸς εἶναι μία γενικὴ ἐξέτασις ὅλων τῶν λειτουργιῶν τοῦ σώματος. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν τὸν ἴδιον ὀργανισμὸν καὶ ὁ καθένας πρέπει νὰ γνωρίζῃ τί ὀργανισμὸν ἔχει, ἵνα προσαρμόζῃ τὴν ζωὴν του πρὸς αὐτόν. Πολὺ καλὸν θὰ ἦτο ἡ γενικὴ ἐξέτασις καθὼς καὶ πᾶν νόσημα νὰ κατεγράφετο ἑκάστοτε εἰς ἓν ἀτομικὸν βιβλιάριον ὑγείας, πολύτιμον διὰ τὸν θεράποντα ἰατρόν. Τὸ ἀτομικὸν βιβλιάριον

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ὑγείας δύναται νὰ προκαλέσῃ ὑποχονδρίαν, ἀλλ' ἡ ὠφέλεια εἶναι μεγαλυτέρα τῆς βλάβης.

Ἡ νόσος ἀποτελεῖ ἀκόμη πρόβλημα διὰ τοὺς ἐπιστήμονας. Ἡ καθολικὴ ἑρμηνεία τῆς νόσου φαίνεται ἀνωτέρα τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀπὸ τὰς πλέον πολυπλόκους δημιουργίας, τὰς ὁποίας εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῇ κανεὶς μὴ παραμένων ἐπὶ πλέον σταθερός, ἀλλ' ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν μεταβαλλόμενος. Ὁ νοσῶν ἄνθρωπος εἶναι μία φάσις τῆς πολυπλόκου αὐτῆς δημιουργίας καὶ παρουσιάζει ἐξ ἴσου μεγάλην δυσκολίαν πρὸς κατανόησιν, ὅσον καὶ ὁ ὑγιής. Ἡ εὕρεσις τῶν ἐγγὺς αἰτίων, ἅτινα προεκάλεσαν τὸ νόσημα λέγεται διάγνωσις. Ἡ διάγνωσις εἶναι πολύτιμος καὶ ὑπάρχουν περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ζωὴ τοῦ ἀσθενοῦς ἐξαρτᾶται ἀπὸ μίαν ταχεῖαν διάγνωσιν. Εἰς τὴν διάγνωσιν κρίνεται ὁ ἰατρός. Δὲν εἶναι ὅμως πάντοτε δυνατὴ ἡ διάγνωσις, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀπαραίτητος. Ὁ καλὸς ἰατρὸς δύναται νά θεραπεύσῃ καὶ χωρὶς ὀρθὴν διάγνωσιν. Ἀπόδειξις οἱ ἰατροὶ τῆς ἀρχαιότητος, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔκαμνον ὀρθὰς διαγνώσεις πάντοτε, καὶ ὅμως ἔκαμνον θεραπείας. Ὅταν ὁ ἰατρὸς δὲν εἶναι βέβαιος περὶ τῆς διαγνώσεως, θὰ ἐφαρμόσῃ γενικὴν θεραπείαν, θὰ βοηθήσῃ δηλαδὴ τὸν ὀργανισμὸν νὰ ἀναπτύξῃ μόνος του ὅλας τὰς δυνάμεις πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ θὰ παρακολουθήσῃ τὰς ἐκδηλώσεις. Ἐὰν μὲ τὴν πίστωσιν τοῦ χρόνου οὔτε διάγνωσις γίνεται οὔτῃ ἡ νόσος ὑποχωρεῖ ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ προσφυγὴ εἰς ἀνώτερον ἰατρόν, ὅπως εἶναι ὁ καθηγητής. Ὁ ὀργανισμὸς τοῦ νοσοῦντος ἀνθρώπου ὁμιλεῖ μίαν ὡρισμένην γλῶσαν, τὴν γλῶσσαν ὅμως αὐτὴν μόνον ὀλίγοι ἀντιλαμβάνονται ὀρθῶς. Οἱ περισσότεροι δυστυχῶς τὴν παρανοοῦν καὶ ἀντὶ νὰ βοηθήσουν, καυμιὰ φορὰ δυσκολεύουν ἢ καὶ βλάπτουν τὸν ὀργανισμόν.

Συνήθως ἀποδίδεται τὸ νόσημα εἰς μίαν μόνον αἰτίαν. Τό τοιοῦτον ὅμως δὲν συμβαίνει πάντοτε. Τὸ νόσημα ὀφείλεται εἰς πολλὰς συγχρόνως αἰτίας.

Μία πηγὴ νοσημάτων εἶναι ὁ δαιμονισμὸς (βλέπε 3ον Κεφ.) Τὸν δαιμονισμὸν οἱ ἐπιστήμονες δὲν παραδέχονται, διότι περιμέ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

νουν νὰ τὸν ἀνακαλύψῃ τὸ μικροσκόπιον ἢ ἡ χημικὴ ἀνάλυσις. Τὸ ὅτι οἱ ἰατροὶ καὶ τὰς ἐκ τῶν δαιμόνων προερχομένας νόσους εἶναι εἰς θέσιν νὰ καταπολεμοῦν, δὲν ἀναιρεῖ τὸ γεγονὸς τῆς προελεύσεώς του. Τῶν αὐτῶν φυσικῶν μέσων ποιοῦνται χρῆσιν οἱ δαίμονες πρὸς παραγωγὴν τῆς νόσου καὶ οἱ ἰατροὶ πρὸςκαταπολέμησίν της, ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον οὐδεὶς ἰατρὸς εἶναι εἰς θέσιν νὰ κατορθώσῃ διὰ τῆς ἰατρικῆς, εἶναι ἡ ἐκτόπισις τοῦ δαίμονος Ο ἀσθενὴς ἔπαυσεν ἴσως νὰ αἰσθάνεται σοβαρὰς σωματικὰς ἐνοχλήσεις, ἀλλὰ τοῦ δαίμονος δὲν ἀπηλλάγη. Ἰδοὺ πειστικώτατον παράδειγμα: Ψυχίατρος πάσχων ὁ ἴδιος ἐκ μελαγχολίας περιπατῶν μετὰ συναδέλφου ἐρρίφθη ἔμπροσθεν παρερχομένης σιδηροδρομικῆς ἁτμαμάξης καὶ ηὐτοκτόνησε (Fritz Schulhof Praktische Psychiatrie) Ὁ ἰατρὸς οὗτος ἐξασκῶν τὸν λεπτότερον κλάδον τῆς ἰατρικῆς ἐθεράπευεν ἄλλους πάσχοντας ἐκ τοῦ αὐτοῦ νοσήματος, ἐξ οὗ ἔπασχε καὶ ὁ ἴδιος καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν του κατώρθωσε νὰ δώσῃ τὴν ὄψιν τοῦ ὑγιοῦς, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξασκήσῃ τὸ ἐπάγγελμα, καὶ ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ ἀποφύγῃ τὴν αὐτοκτονίαν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ὤθει ὁ δαίμων τοῦ ὁποίου τὴν ἐπήρειαν ὑφίστατο.

Δευτέρα μεγάλη πηγὴ νοσημάτων εἶναι τὰ σφάλματα τοῦ ἀνθρώπου ὡς πρὸς τὴν ψυχήν του. Ἡ ψυχὴ φθείρει τὸ σῶμα, ὅταν δὲν ἀκολουθήσῃ κανεὶς ὀρθὴν ψυχικὴν πολιτικήν. Τὸ γεγονὸς παρετηρήθη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ διεμόρφωσε σιγὰ σιγὰ τὸν κλάδον τῆς ἰατρικῆς τὸν καλούμενον ψυχοθεραπείαν. Γνωστὸν βιβλίον ψυχοθεραπείας εἶναι «ἡ Ὑγιεινὴ τῆς ψυχῆς» τοῦ βαρώνου Ἔρνστ φὸν Φοϊχτερσλέμπεν μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Ἀρ. Κουρτίδου (Ernst Frh v. Feuchtersleben. Zur Diätetik der Seele Wien 1838.)
Εἶναι τόσον μεγάλη ἡ ἐπίδρασις τῆς ψυχῆς ἐπὶ τοῦ σώματος, ὥστε μερικοὶ ἰατροὶ ἔφθασαν εἰς τὸ σημεῖον νὰ παραδεχθοῦν τὸ σῶμα ὡς δημιούργημα τῆς ψυχῆς (Ednara Reich Rhysiologie des Magischen 1890). Ἐν τούτοις ἡ ἔκτασις τῆς ψυχοθεραπείας εἶναι περιωρισμένη, κυρίως προληπτική, καὶ ὁ μὴ εἰδικὸς

κινδυνεύει νὰ ἐφαρμόσῃ ψυχοθεραπείαν, ἐκεῖ ὅπου ἐνδείκνυται ταχεῖα ἰατρικὴ ἐπέμβασις ἄλλου εἴδους.

Τὴν καλυτέραν προληπτικὴν ψυχοθεραπείαν ἀποτελεῖ ὁ Χριστιανισμὸς δυναμένην νά συνοψισθῇ εἰς ὀλίγας προτάσεις.
1) **Ἀποδίωξον τὴν λύπην καὶ τὸν φόβον** τοὺς ὑπούλους αὐτοὺς ἐχθροὺς σου τοὺς ὑποσκάπτοντας ἐν τῷ κρυπτῷ τὴν εὐτυχίαν σου. Ὁ λυπούμενος καὶ ὁ φοβούμενος ἁμαρτάνει ὡς μὴ ἔχων ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Θεόν.
2) **Ἀνάπτυξον ψυχικὴν γαλήνην** (εἰρήνην) ἀποδιώκων πᾶσαν μέριμναν καὶ πᾶν ψυχικὸν πάθος.
3) **Μὴ κρύβεις εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς σου τίποτε** Τὸ μυστικὸν αὐτὸ εἶναι σκώληξ, ὁ ὁποῖος σιγὰ σιγὰ θὰ σὲ καταφάγῃ. Ταξίδευσε εἰς μίαν ἄλλην πόλιν καὶ φανέρωσε τὸ μυστικόν χωρὶς νὰ κρύψῃς τίποτε, εἰς ἕνα πνευματικὸν **ἀνεγνωρισμένης ἀξίας**. Μὴ φανερώνῃς εἰς τὸν πνευματικὸν ποῖος εἶσαι οὔτε ὀνόματα ἄλλων προσώπων. Ὁ πνευματικὸς εἶναι καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος καὶ δὲν πρέπει νὰ γνωρίζῃ παρὰ μόνον ὅσα χρειάζεται ὁ Θεός.
4) **Νὰ δέχεσαι μὲ χαρὰν τὰ πάντα εἰς τὴν ζωήν.**
Καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ φαινόμενα κακά.

Ἀπορρίπτοντες τὸν κουεϊσμὸν (Coué) ὡς ἐξαπατῶντα συνοψίζομεν ὅλας τὰς ἀνωτέρω προτάσεις εἰς μίαν: **ἔχε ἀκλόνητον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Θεόν.** Κουεϊσμὸς εἶναι καὶ ἡ γνωστὴ παρερμηνεία τῆς φράσεως τῆς Κ.Δ. «ἡ πίστις σου σέσωκέ σε» (Ματθ. 9.22). Τὴν αἱμορροοῦσαν γυναῖκα δὲν ἐθεράπευσεν ἡ πίστις αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, δηλαδὴ ἡ αὐθυποβολή, ἀλλ' ἡ ποιότης τῆς πίστεώς της ὅτι δηλαδὴ ὁ Κύριος ἠδύνατο νὰ τὴν θεραπεύσῃ ὅπως καὶ τὴν ἐθεράπευσε. Ἐὰν ὁ Κύριος δὲν ἐξήσκει ὑπερφυσικὴν θεραπείαν, ἡ αἱμορραγία δὲν θὰ ἐσταμάτα. Τοῦ αὐτοῦ νοήματος χωρία εἶναι: « Ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι» (Ματθ. 8,13) «κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν» (9,29) «γενηθήτω σοι ὡς θέλεις» (15, 28).

Τρίτη μεγάλη πηγὴ (νοσημάτων εἶναι σφάλματα εἰς τὸ σῶμα προερχόμενα ἀπὸ ἐσφαλμένον τρόπον ζωῆς. Τὰ νοσήματα ταῦτα ἀποφεύγονται, ὅταν κατέχῃ κανεὶς τὰς σχετικὰς γνώ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

σεις ὑγιεινῆς τοῦ σώματος καὶ ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ τὰς ἐφαρμόζῃ. Τετάρτη πηγὴ νοσημάτων εἶναι βλαβερὰ ἐπίδρασις ἄλλων ἀνθρώπων ἢ τοῦ περιβάλλοντος ἐν γένει.

Πέμπτη πηγὴ νοσημάτων εἶναι ἡ νοσηρὰ κληρονομικότης (βλέπε 6 κεφάλ.)

Μερικοὶ νομίζουν ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς θεωρεῖ ὡς μόνην αἰτίαν τῶν νοσημάτων τὰς ἁμαρτίας. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀληθές, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ χωρίου: «ραββί, τὶς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ» (Ἰωάν. 9,2). Ἀσφαλῶς ὅμως αἱ κυριώτεραι αἰτίαι τῶν νοσημάτων εἶναι αἱ ἁμαρτίαι, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων ἀπομακρύνεται ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄνθρωπος μένει ἀπροστάτευτος καὶ προσβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Πρὶν θεραπεύσει τὸν παραλυτικὸν ὁ Κύριος τοῦ συγχωρεῖ τὰς ἁμαρτίας «θάρσει, τέκνον, ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι» (Ματθ. 9,2).

Μεταξὺ τῶν διαφόρων σχολῶν τῆς ἰατρικῆς ὑπάρχει φοβερὸς πόλεμος. Οἱ ἰατροὶ τοῦ λαοῦ κατηγοροῦν τοὺς ἐπιστήμονας καὶ οἱ ἐπιστήμονες κατειρωνεύονται τοὺς λαϊκοὺς ἰατρούς. Τοὺς τελευταίους εἰς ὡρισμένα κράτη καταδιώκει καὶ ὁ νόμος. Οἱ φυσιοθεραπευταὶ κατηγοροῦν τοὺς παθολόγους καὶ χειρούργους, καὶ οὗτοι πάλιν τοὺς φυσιοθεραπευτάς. Οἱ φυσιοθεραπευταὶ κατηγοροῦν τοὺς παθολόγους ὅτι «τὰ χρησιμοποιούμενα ὑπ' αὐτῶν μέσα πρὸς θεραπείαν εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συνθετικὰ κατασκευάσματα τῆς βιομηχανικῆς χημείας καὶ ἐξασκοῦν ἀληθινὴν βίαν εἰς τὸν ὀργανισμὸν ἢ τὸν ἀντικαθιστοῦν εἰς τὰς λειτουργίας του. Αἱ δηλητηριώδεις ἐνέσεις, τὰ διὰ τοῦ στόματος χημικὰ φάρμακα, αἱ ἀκτινοθεραπεῖαι, ἠλεκτρισμοὶ κλπ. εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βλαβερὰ θεραπευτικὰ μέσα καὶ πρέπει νὰ γίνεται χρῆσις αὐτῶν μετὰ μεγάλης φειδοῦς. Τὰ χημικὰ φάρμακα ὄχι μόνον δὲν θεραπεύουν τὰς περισσοτέρας φοράς, ἀλλὰ δυσκολεύουν καὶ τὴν καρδίαν κατόπιν νὰ τὰ ἀποβάλῃ ἔξω τοῦ σώματος. Αὐτὸς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς σημαντικοὺς λόγους νὰ αὐξήσουν τὰ καρδιακὰ νοσήματα καταπληκτικῶς εἰς τοὺς λαοὺς μὲ θάλλουσαν φαρμακευτικὴν βιομηχανίαν. Τὰ προϊόντα πρέπει νὰ καταναλωθοῦν. (Χωρὶς νὰ τὸ δια-

τάξῃ ὁ ἰατρὸς δὲν πρέπει νὰ λαμβάνῃ κανεὶς κανὲν ἀπολύτως φάρμακον. Ὑπάρχουν ἀνόητοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι κάμνουν τὸν ἰατρὸν εἰς τὸν ἑαυτόν τους καὶ παρασυρόμενοι ἀπὸ τὰς διαφημίσεις τῶν ἐργοστασιαρχῶν ἀποκτοῦν τὴν συνήθειαν νὰ πέρνουν φάρμακα. Οἱ τοιοῦτοι ἀπὸ ὑγιεῖς γίνονται ἀσθενεῖς, μερικοὶ δὲ βλάπτουν ἀνεπανορθώτως τόν ὀργανισμόν). Οἱ ἰατροὶ οἱ πιστεύοντες τυφλῶς εἰς τὰ διδάγματα τῆς ἰατρικῆς αὐτῆς στεροῦνται ἰδικῆς των πρωτοβουλίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τοὺς ἀφαιρεῖ τὸ δικαίωμα νὰ ὀνομάζουν ἑαυτοὺς ἰατροὺς καὶ ἀσυνειδήτως ἤ ἐνσυνειδήτως τοὺς μεταβάλλει εἰς πράκτορας τῶν βιομηχάνων.»

Τοὺς χειρούργους κατηγοροῦν ὅτι «ἐκτελοῦν ἐγχειρήσεις περιττάς. Ἡ δι' ἐγχειρήσεως θεραπεία, δι' ἀφαιρέσεως τῶν ὀργάνων, εἰς τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι εἶναι ἐντοπισμένη ἡ νόσος, δὲν ἀποτελεῖ θεραπείαν, ἀλλὰ μετατόπισιν τῆς βλάβης. Τερατώδεις εἶναι αἱ λεγόμεναι προληπτικαί ἐγχειρήσεις εἰς τὰς ἀμυγδαλάς, τὴν ρῖνα καὶ τὴν σκωληκοειδῆ ἀπόφυσιν. Ὅλα αὐτὰ τὰ ὄργανα εἶναι ἀπαραίτητα εἰς τὸν ὀργανισμὸν καὶ ἡ ἀφαίρεσίς των μεταβάλλει τὸν ὑγιᾶ ἄνθρωπον εἰς πάσχοντα. Τό ὄργανον, τοῦ ὁποίου τὴν λειτουργίαν, δὲν ἐννοεῖ ὁ ἄνθρωπος, δὲν θὰ πῇ ὅτι περιττόν».

«Ἡ φυσιοθεραπεία μεταχειρίζεται πρός θεραπείαν τῶν νοσημάτων μέσα ἁπλᾶ φειδομένη τοῦ ὀργανισμοῦ, ὅσον δυνατόν περισσότερον. Τὰ θεραπευτικά της μέσα εἶναι: ἡ ῥύθμισις τῆς εἰσαγωγῆς καί ἐξαγωγῆς εἰς τὸ σῶμα διὰ τῆς παροχῆς τῆς ὀρθῆς τροφῆς ἤ τῆς στερήσεως τῆς τροφῆς ἐντελῶς, ῥύθμισις τῆς ἀναπνοῆς, μετατόπισις εἰς εὐνοϊκὸν περιβάλλον, ρύθμισις τῆς κινήσεως καὶ ἀναπαύσεως, χρησιμοποίησις τῶν θεραπευτικῶν ἰδιοτήτων τοῦ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ ὕδατος, τοῦ ἡλίου κλπ.» A. Brauchle Handbuch der Naturheilkunde O. Buchinger Das. Heilfasten - Ragnar Berg u. M. Vogel Die Grundlagen einer richtigen Ernährung M Bircher - Benner Ernährungskrankheiten.

Ὁ πραγματικὸς ἰατρὸς δέν προσκολλᾶται τυφλῶς εἰς μίαν σχολήν, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ θεραπευτικὰ μέσα ἀπὸ παντοῦ μὴ ἀπαξιῶν προσοχῆς οὔτε τὴν ἰατρικὴν τοῦ λαοῦ. Ὑπάρχουν περιπτώσεις, ὅπου ἐπιβάλλεται ἡ βία τοῦ ἰσχυροῦ φαρμάκου. Ἄλλοτε

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

πάλιν ὅταν τό ὄργανον πράγματι πάσχῃ καὶ ὑπάρχῃ κίνδυνος θανάτου, ἐνδείκνυται ἡ ἐγχείρησις. Ἀπέναντι τοῦ θανάτου εἶναι ἴσως προτιμοτέρα ἡ ἐλαττωματικὴ ζωή. Εἰς ἄλλας πάλιν περιπτώσεις ἡ καλυτέρα θεραπεία γίνεται διὰ τῆς φυσιοθεραπείας.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων εἰδικοτήτων τῆς ἰατρικῆς πρέπει νὰ ὑπάρχῃ εἰλικρινὴς συνεργασία. Ἕνας ἰατρός δὲν δύναται σήμερον νὰ κατέχῃ ὅλας τὰς γνώσεις καὶ ὅλας τὰς ἱκανότητας, τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖ ἡ ἰατρική. Ἐξ ὅλων τῶν εἰδικῶν ἰατρῶν τὴν κορυφὴν κατέχει ὁ διαγνώστης. Ὁ ἰατρὸς οὗτος συνήθως εἶναι παθολόγος.

Ἐκτὸς τῶν σωματικῶν ἰατρῶν ὑπάρχουν καὶ οἱ ἀσώματοι. Εἰς ὡρισμένους ἁγίους, καὶ συνήθως εἰς ὡρισμένους τόπους, ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ χάρισμα νά θεραπεύουν ἀπὸ ποικίλα νοσήματα,

Ἂς μὴ λησμονοῦμεν ὅτι ἡ νόσος δὲν εἶναι πάντοτε κακόν. Παραλείπω τὴν περίπτωσιν τῆς θεραπείας ἑνός νοσήματος καταστρεπτικοῦ δι' ἄλλου νοσήματος ὀλιγώτερον βλαβεροῦ. Παράδειγμα ἡ προσπάθεια θεραπείας τῆς συφιλιδικῆς παραλύσεως διὰ τῆς ἑλονοσίας, ὁπότε ἡ ἐπάρατος ἑλονοσία ἐπιζητεῖται καὶ θεωρεῖται εὐεργεσία. Ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως αὐτῆς καμμιὰ φορὰ ἡ νόσος εἶναι μέσον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν ἑνὸς ἀνθρώπου (ἑβρ. 12,6).

Ὁ νοσήσας ἄνθρωπος ἐκτὸς τῆς τυχὸν ἀποκτηθείσης ἀνοσίας ἀπέναντι τῆς αὐτῆς νόσου, ψυχικῶς εἶναι ἀνώτερος τοῦ ὑγιοῦς. Ὁμοιάζει μὲ τὸν πεπειραμένον στρατιώτην τὸν βαπτισθέντα εἰς τὸ πῦρ τῆς μάχης καὶ τὰς κακουχίας τοῦ πολέμου,

Ἡ ἰδέα τῆς τελειότητος καί ἡ ὑπερβολικὴ φροντὶς διὰ τὴν ὑγείαν εἶναι σφάλματα. Ἀφαιροῦν τὴν χαρὰ τῆς ζωῆς.

Ὁ φόβος τοῦ θανάτου προσκαλεῖ τὸν ἰατρὸν συνήθως. Ἀλλ' ἀργότερον ἢ ἐνωρίτερον ἡ γεῦσις τοῦ θανάτου εἶναι δι' ὅλους ἀναπόφευκτος. Ὁ Χριστιανὸς δὲν πρέπει νὰ φοβᾶται τὸν θάνατον. Πρέπει νὰ εἶναι παρεσκευασμένος νὰ τὸν δεχθῇ εἰς οἱανδήποτε στιγμήν.

Ἐὰν τὸ ρεῦμα τῆς ζωῆς μᾶς φέρῃ ἀντιμετώπους ἑνὸς Γολγοθᾶ, τὸν Γολγοθᾶν αὐτὸν πρέπει νὰ τὸν βαστάξωμεν ἀγογγύστως. Ὁ Γολγοθᾶς δίνεται εἰς τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα ἀναπτύξουν τὴν ψυχικήν των δύναμιν. Ἕνα ἀκατάβλητον πνεῦμα ἀγῶνος πρέπει νὰ μᾶς ἐμψυχώνῃ πάντοτε.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

6. Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΤΗΣ

Τὰς πρώτας πειραματικὰς ἐρεύνας ἐπί τῆς κληρονομικότητος ἔκαμεν ὁ Αὐγουστῖνος μοναχὸς Γρηγόριος Ἰωάννης Μένδελ εἰς τὸν κῆπον τοῦ Μοναστηρίου του ἐν Brünn τῆς Τσεχοσλοβακίας δημοσιεύσας τὰ πορίσματα τῶν πειραμάτων του τὸ 1866. Πρὸς τιμὴν τοῦ Μένδελ οἱ εὑρεθέντες ὑπ' αὐτοῦ νόμοι λέγονται μενδελισμός.

Ἐὰν διασταυρώσωμεν δύο ποικιλίας τοῦ φυτοῦ mirabilis jalapa τῆς μιᾶς παραγούσης μόνον ἐρυθρὰ ἄνθη καὶ τῆς ἄλλης μόνον λευκά, θὰ συμβῇ τὸ ἑξῆς. Ἡ πρώτη γενεὰ ἀπογόνων θὰ παράγῃ ἄνθη ροδίνου χρώματος. Τὰ φυτὰ τῆς πρώτης γενεᾶς γονιμοποιοῦμεν ἀναμεταξύ των.

Οἱ ἀπόγονοί των, ἡ δευτέρα θυγατρικὴ γενεά, θὰ παρουσιάζῃ: κατὰ τὸ ἕν τέταρτον ἐρυθρὰ ἄνθη, κατὰ τό ἥμυσι ρόδινα καὶ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον τέταρτον λευκά. Εἰς τὸ ἑξῆς τὰ μὲν φυτὰ τὰ παράγοντα ἐρυθρὰ καὶ λευκὰ ἄνθη ἐφ' ὅσον θὰ γονιμοποιοῦνται ἀναμεταξύ των, θὰ παράγουν διαρκῶς φυτὰ ἀποκλειστικῶς ἐρυθρὰ ἢ λευκά. Τά φυτά ὅμως μὲ τὰ ρόδινα ἄνθη θὰ ἐμφανίζουν ἐπ' ἄπειρον τριῶν εἰδῶν ἀπογόνους καὶ δὴ μὲ τὴν σταθερὰν ἀναλογίαν 1)4 ἐρυθρά, 1)2 ρόδινα καὶ 1)4 λευκά. Ὁ νόμος αὐτός, ὁ ὁποῖος ἰσχύει καὶ ἐπὶ περισσοτέρων καὶ οἱωνδήποτε γνωρισμάτων, θεωρεῖται γενικὸς δι' ὅλα τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτά.

Διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ κυττάρου ἐρευνῶν θεωροῦνται ὡς ὑλικοὶ φορεῖς τῶν γνωρισμάτων τῆς κληρονομικότητος τὰ χρωματοσώματα. Τὰ χρωματοσώματα σχηματίζονται ἀπὸ μίαν σπουδαίαν οὐσίαν τοῦ πυρῆνος τοῦ κυττάρου, τὴν χρωματίνην, εἰς μίαν ὡρισμένην φάσιν τῆς γενέσεως τοῦ κυττάρου. Ἀπαντοῦν κατὰ ζεύγη εἰς διάφορα σχήματα καὶ εἶναι σταθερὸς ὁ ἀριθμός των δι' ὅλα τὰ κύτταρα ἑνὸς ὡρισμένου ζωϊκοῦ ἢ φυτικοῦ εἴδους, ἐξαιρέσει τῶν κυττάρων τῆς ἀναπαραγωγῆς, τῶν σπερμίων καὶ τῶν ὠαρίων, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὸ ἥμισυ τῶν χρωματοσωμάτων π.χ. τὰ χρωματοσώματα τῶν κυττάρων τοῦ σώματος τοῦ ἀνδρὸς εἶναι 47, **τῶν σπερμίων** 23 ἢ 24, τῆς **δὲ γυναικὸς τῶν μὲν κυττάρων τοῦ σώ-**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ματος 48, τῶν δὲ φαρίων 24. Ὑπάρχουν κληρονομικαὶ ἀσθένειαι θεωρούμεναι ἑδραζόμεναι ἐπὶ τοῦ ζεύγους χρωματοσωμάτων τοῦ φύλου, διότι προσβάλλουσι κατὰ προτίμησιν τοὺς ἄνδρας π.χ. ἡ αἱμοφυλία καὶ ἡ χρωματοτύφλωσις ἢ δαλτωνισμός.

Τὰς ἐπὶ τῶν χρωματοσωμάτων καὶ τῆς κληρονομικότητος ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας δύναται νὰ ἴδῃ κανείς είς τὰ σχετικὰ πολυάριθμα συγγράματα. Πρακτικὰ συμπεράσματα ἐκ τῶν ἐρευνῶν τούτων προκύπτουν τά ἑξῆς. Οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι ἴσοι. Οὔτε γεννῶνται ἴσοι οὔτε γίνονται. Ἡ ἀνθρωπίνη ἀξία εἶναι ἡ συνισταμένη πολλῶν συνιστωσῶν, ἀλλὰ μία ἐξ αὐτῶν σπουδαία εἶναι ἡ κληρονομικότης. Πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ ἰδιότητες τοῦ ἀνθρώπου εἴτε καλαὶ εἴτε κακαὶ εἴτε εἰς τὸ σῶμα εἴτε εἰς τό πνεῦμα εἴτε εἰς τὴν ψυχὴν ἀναφέρονται ἔχουν τὴν συνιστῶσαν των εἰς τὴν κληρονομικότητα. Διὰ τῆς κληρονομικότητος δὺναται κανεὶς σήμερον νὰ βοηθηθῇ σπουδαίως εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν συμβαινόντων εἰς τὸν ἑαυτόν του, τῶν προτερημάτων του, τῶν ἐλαττωμάτων του καὶ τῶν ἀσθενειῶν του. Τό οἰκογενειακόν δένδρον, ὅταν λέγῃ τὴν ἀλήθειαν χωρὶς νὰ ὑπερβάλλῃ οὔτε νὰ ἀποκρύπτῃ εἶναι σπουδαῖον βοήθημα διά τόν ἰατρόν.

Ἡ δὺναμις τῆς κληρονομικότητος εἶναι μεγάλη, οὐδέποτε ὅμως ὁλική. Οὐδέποτε ὑπῆρξεν οὔτε θὰ ὑπάρξουν δύο ἄνθρωποι ἐντελῶς ὅμοιοι. Εἰς τὴν δημιουργὶαν τοῦ νέου ἀνθρώπου συμμετέχουν ἐξ ἴσου οἱ δύο γονεῖς. 24 χρωματοσώματα ἀγνώστων ἰδιοτήτων προσφέρει ἡ μητέρα καὶ 23 ἢ 24 ἐπίσης ἀγνώστων ἰδιοτήτων ὁ πατέρας. Ὁ νέος ἄνθρωπος λοιπὸν εἶναι ἕνας νέος συνδυασμὸς τοῦ παρελθόντος, ἕνα νέον κράμα τῶν προγόνων του, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμπίπτῃ ἐξ ὁλοκλήρου οὔτε πρὸς τὸν πατέρα οὔτε πρὸς τὴν μητέρα οὔτε πρὸς ἄλλον τινά ἐκ τῶν συγγενῶν ἢ τῶν προγόνων. Διαρκῶς ἐμφανίζεται κάτι τὸ νέον, τὸ μὴ προϋπάρξαν. Ὁ νέος αὐτὸς συνδυασμὸς τῶν κληρονομικῶν στοιχείων εἶναι τὸ κεφάλαιον τρόπον τινά, μὲ τὸ ὁποῖον ἐφοδιάζει ἡ Δημιουργία διὰ τὴν ζωήν τὸν νέον ἄνθρωπον. Μὲ τὸ κεφάλαιον αὐτὸ τοῦ παρελθόντος θὰ ἐργασθῇ οὗτος καὶ θὰ αὐτοδημιουργηθῇ τῇ ἐπιδράσει καὶ τοῦ πε-

ριβάλλοντος. Ὥστε ἕκαστος ἄνθρωπος εἶναι ἡ συνισταμένη τριῶν συνιστωσῶν 1) τῆς κληρονομικότητος 2) τοῦ περιβάλλοντος καὶ 3) τῆς αὐτενεργείας του. Ἐὰν ἔχῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν ταῦτα, δύναται νὰ ἐξηγήσῃ διατὶ ὁ υἱὸς ἑνὸς ἐξόχου ἀνδρὸς εἶναι ἄσημος καὶ ἀντιστρόφως ἑνός ἀσήμου ἐξοχότης.

Τὰ κοσμικὰ κράτη θεωροῦν καλὴν κληρονομικότητα τὴν παράγουσαν δυνατοὺς ἄνδρας καταλλήλους διὰ τὸν στρατόν, τὸν ἀθλητισμὸν καὶ τὴν ἀναπαραγωγήν τοῦ εἴδους, καὶ προσβλέπουν μετὰ δυσφορίας τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἀδυνάτων. Τὸ Πνευματικὸν Κράτος, ἡ Ἐκκλησία, θεωρεῖ ἐξ ἴσου καὶ τοὺς ἀδυνάτους **καὶ καμμιὰ φορὰ καὶ τοὺς ἀνωτέρους**. Ὅλοι οἱ γεννώμενοι ἄνθρωποι δὲν ἔχουν τὸν αὐτὸν προορισμόν. Ὁ ἀνώτερος προορισμὸς εἶναι ὁ πνευματικός, ἡ τελικὴ διαμόρφωσις τοῦ ἀνθρώπου εἰς ὄν πνευματικόν.

Ἄλλη ἀλήθεια εἶναι ἡ ὕπαρξις φυλῶν μὲ διαφορετικὰς ἰδιότητας. Ὅπως διαφέρουν τὰ ἄτομα μιᾶς φυλῆς ἀναμεταξύ των, οὕτω διαφέρουν καὶ αἱ φυλαὶ ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην. Κάθε μία φυλὴ ἔχει ὡρισμένας ἀρετὰς καὶ ὡρισμένας κακίας. Εἰς τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτὰ ἐπεμβαίνων ἐπὶ τῆς ἀναπαραγωγῆς των ὁ ἄνθρωπος παρήγαγε νέας ποικιλίας, μὲ ἰδιότητας, τὰς ὁποίας αὐτός ἤθελε. Ἡ ἐπέμβασις αὕτη ἐπὶ τῆς ἀναπαραγωγῆς ἐπεζητήθη καὶ διὰ τόν ἄνθρωπον πρὸς δημιουργίαν μιᾶς καλυτέρας φυλῆς. Ἡ κίνησις αὕτη λέγεται εὐγονισμός.

Ὁ εὐγονισμὸς ἀποτελεῖ πλάνην αὐστηρῶς ἐφαρμοζόμενος. Ὅ,τι γίνεται εἰς τὰ ζῷα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μεταφερθῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἡ δημιουργία τῶν ἀτόμων καὶ τῶν φυλῶν εἶναι εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι τῶν ἀνθρώπων. Ἐξ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ἀπορρίπτει, ὁ Θεὸς δημιουργεῖ συνήθως κάτι ὑπέροχον. Ἡ μεγαλοφυΐα λόγου χάριν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀφείλεται εἰς ζεῦγος ἀναμείξαν ἐπικινδύνως τὰ κληρονομικά του στοιχεῖα.

Ἡ μελέτη τῶν ζητημάτων τῆς κληρονομικότητος ἐγκλείει τὸν κίνδυνον νὰ παρασυρθῇ κανείς εἰς μίαν ψευδῆ θρησκείαν, τῆς ὁποίας Θεὸς θὰ εἶναι τὸ αἷμα καὶ ἡ φυλή. Ὁ ἄνθρωπος τῆς φυλῆς ἀνήκει εἰς τὸ παρελθόν, εἶναι ὁ προχριστιανικὸς ἄνθρωπος. Ὁ ἄν-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

θρωπος τῆς φυλῆς δημιουργεῖ χάσμα μεταξὺ τῶν λαῶν διὰ τῆς περιφρονήσεως τῶν μέν, ἀπὸ τοὺς δέ, σχηματίζει ἐπίσης χάσμα μεταξύ τῶν ἀτόμων διὰ τῆς διακρίσεως αὐτῶν εἰς ἄτομα ἐκλεκτοῦ γένους καὶ κατωτέρου γένους. Ἡ διάκρισις αὕτη μεταξὺ τῶν λαῶν ἐγκυμονεῖ μίση καὶ πολέμους. Ἐπιμελῶς πρέπει νὰ ἀποφύγῃ κανεὶς τὸν χαρακτηρισμὸν ἑνὸς λαοῦ ὅτι ἔχει αὐτὰς ἢ ἐκείνας τὰς ἰδιότητας **παγίως**. Οὐδεὶς ἀπολύτως εἶναι εἰς θέσιν νὰ χαρακτηρίσῃ ἕνα ὁλόκληρον λαόν. Ὅ,τι ἰσχύει εἰς τὰ ζῷα, δὲν δύναται νὰ μεταφερθῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ὄχι μόνον τῶν λαῶν οἱ χαρακτηρισμοὶ εἶναι ψευδεῖς καὶ καμμιὰ φορὰ καὶ κακοήθεις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀτόμων.

Ἀντιμέτωπος τοῦ ἀνθρώπου τῆς φυλῆς, **ἀνθρώπου τῆς γῆς**, ἵσταται ὁ Χριστιανός, **ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος**. Πρὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ ἰδανικὸν τρόπον εἶχε δημιουργήσει τὸν ἄνθρωπον τῆς φυλῆς ἡ Σπάρτη ἐφαρμόσασα κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τοὺς νόμους τῆς κληρονομικότητος. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως ἐκεῖνος δὲν δύναται νὰ ἀποτελῇ τὸ ἰδανικόν. Τὸ ἰδανικὸν μᾶς παρουσιάζει ἡ Πνευματικὴ Σπάρτη, ἡ Ἐκκλησία, διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ Πνευματικὴ Σπάρτη ἀποτείνεται εἰς τὸ ἄτομον καὶ ὄχι εἰς τὴν φυλήν.

Μία **νέου εἴδους** σιδηρᾶ πειθαρχία ζητεῖται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, νὰ γίνῃ στρατιώτης ἑνὸς **νέου εἴδους στρατοῦ** καὶ νὰ πολεμήσῃ καὶ ἀποθάνῃ εἰς ἕνα **νέου εἴδους πόλεμον**.

Ὁ Χριστιανὸς καλεῖται νὰ νικήσῃ τὴν κληρονομικότητα, καθ' ἣν περίπτωσιν τὸν ἐπιβαρύνει, διαμορφώνων ἑαυτὸν εἰς ἄνθρωπον διαφορετικὸν ἐκείνου, τὸν ὁποῖον θὰ διεμόρφωνε ἡ κληρονομικότης ἀφιεμένη εἰς ἑαυτήν. Ὀφείλει νὰ βαστάσῃ ἀγογγύστως τὰ βάρη τῆς κληρονομικότητος, καθ' ἣν περίπτωσιν ταῦτα εἶναι μία νόσος ἢ ἀδυναμία τοῦ σώματος ἢ τοῦ πνεύματος ἢ δυσμορφία τις. **Ἐπιβαρύνουσα κληρονομικότης ὑπερνικωμένη αὐξάνει τὴν ψυχικὴν δύναμιν.**

Ἀλλ' ἐὰν ὁ Χριστιανισμὸς καταδικάζῃ τὰς ὑπερβολὰς τοῦ εὐγονισμοῦ, ὑποστηρίζει τοὐναντίον ἐκθύμως τὸν καλῶς ἐννοούμενον εὐγονισμόν. Ὁ Χριστιανὸς ἐγεννήθη ἵνα κάμνῃ τὸ καλὸν καὶ

ὄχι τὸ κακόν. Ποῖος δύναται νὰ ἔχῃ διαφορετικὴν γνώμην ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίσωμεν ἀπὸ τὸν γάμον ἕνα ἄτομον **μὲ σύφιλιν ἐν πλήρει δράσει ἤ μὲ βλενόρροιαν ἤ μὲ φυματίωσιν;** Ἡ συγκατάθεσις εἰς τοιοῦτον γάμον ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν διάπραξιν φο βεροῦ ἐγκλήματος καὶ ὅπως ἐμποδίζομεν τὸν ἐγκληματίαν νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐγκληματικήν του δρᾶσιν ἐγκλείοντες αὐτὸν εἰς τὰς φυλακάς, οὕτω ὀφείλομεν νὰ ἐμποδίσωμεν ἀπὸ τὸν γάμον καί τὰ ἄτομα τὰ προσβεβλημένα ἀπὸ μερικὰς βαρείας νόσους εἴτε κληρονομικὰς εἴτε μεταδοτικάς. Ἡ ἰδέα τῆς καθολικεύσεως τοῦ γάμου εἶναι ὄχι μόνον οὐτοπία, ἀλλὰ καὶ βλαβερά. Εἰς τὸν γάμον δὲν πρέπει νὰ προσέλθουν ὅλοι, ἀλλὰ μόνον οἱ κατάλληλοι, καὶ κατάλληλοι δὲν εἶναι καθόλου οἱ στερούμενοι ὑγείας.

Ὁ Χριστιανικὸς γὰμος εἶναι ἰδεώδης γὰμος ἀποτελῶν τὸ κύτταρον τῆς ὑγιοῦς κοινωνίας καὶ ἀπαιτῶν ἀπαραιτήτως τούς ἑξῆς δύο ὅρους: 1) ἀμοιβαίαν ὑγεὶαν καὶ)2 ἀμοιβαίαν ἁγνότητα, τὸ ὀλιγώτερον ἀνοχὴν καὶ τὸ καλύτερον ἀμοιβαῖον ἔρωτα. Ὁ τέλειος Χριστιανικὸς γάμος ἔχει καὶ τρίτον ὅρον, τὸ ἀμοιβαῖον χριστιανικὸν φρόνημα.

Τὸ φρόνιμον εἶναι ὁ Χριστιανὸς νὰ νυμφευθῇ Χριστιανήν διότι ἄλλως ἐνδεχόμενον νὰ εἰσέλθῃ εἰς σκληρὰς δοκιμασίας «μή γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις· τὶς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ, ἤ τὶς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;» (2 Κορινθ. 6,14.)

Οὐδεὶς πραγματικὸς Χριστιανὸς στερούμενος ὑγείας θὰ προσέλθῃ ποτὲ εἰς γάμον, ὀφείλομεν ὅμως νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς ἑξῆς περιπτώσεις :

Α) **Τῆς ἀγνοίας.** Ἐγνώρισα ἕναν ἐργάτην μεμνηστευμένον μὲ ὀρφανὴν πτωχὴν κόρην. Ὁ ἐργάτης εἶχε τὴν ἰδέαν ὅτι ἔκαμνε μίαν πρᾶξιν ἱπποτικὴν καὶ ἔλεγε ὅτι **θέλει νὰ τὴν σώσῃ.** Ἀλλ' ὁποία τραγικὴ εἰρωνεία! Ὁ νέος εἶχε ἐντελῶς κατεστραμμένον τὸν ἕνα πνεύμονα ἐκ φυματιώσεως καὶ δὲν τὸ ἤξευρε.

Β) **τῆς ἀναισθησίας.** Ὑπάρχουν ἄνθρωποι μὴ δίδοντες σημασίαν εἰς τὴν μόλυνσιν τοῦ συντρόφου των καὶ τῶν τέκνων των καὶ Γ) **Τῆς ἀπάτης.** Μολονότι εἶναι ἐν γνώσει τῆς φοβερᾶς των

ἀσθενείας καὶ τῶν συνεπειῶν της, τὴν κρύπτουν, ἵνα ἀπολαύσουν τὸν ἰσχυρὸν ἔρωτα τοῦ ἀνθρώπου, μεθ' οὗ ἐπιθυμοῦν νὰ συνδεθοῦν, ἢ καρπωθοῦν τὴν πλουσίαν περιουσίαν του, τὴν ἰσχυράν του κοινωνικὴν ἢ πολιτικὴν θέσιν κλπ.

Ὁ τελῶν τό μυστήριον τοῦ γάμου ἱερεὺς φέρει βαρεῖαν εὐθύνην καὶ ὀφείλει νὰ πεισθῇ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοὐλάχιστον τῶν δύο πρώτων ὅρων τοῦ Χριστιανικοῦ γάμου, ἄλλως νὰ ἀρνηθῇ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου. Πρὸς τοῦτο ἕκαστος τῶν μελλονύμφων ὀφείλει νὰ ἐξετασθῇ ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου ἰατροῦ τῆς πολιτείας ἢ ἄλλου ἰατροῦ **ἀνεγνωρισμένης ἀξίας καὶ τιμιότητος.** Ὁ ἱερεὺς ὀφείλει νὰ ὁμιλήσῃ προσωπικῶς μετὰ τοῦ ἐξετάσαντος ἰατροῦ καὶ νὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ ἰδιοχείρως πιστοποιητικά, εἰς τὰ ὁποῖα ῥητῶς νὰ ἀναφέρεται ὅτι δὲν ὑπάρχουν βαρέα κληρονομικὰ ἢ μεταδοτικὰ νοσήματα κωλύοντα τὸν γάμον, ὁποῖα εἶναι 1) **Ἡ σύφιλις** (πιστοποιητικὰ ἐξετάσεως τοῦ αἵματος 2) **ἡ βλενόρροια** 3) **ἡ φυματίωσις** (Ἀκτινογραφίαι. Ἡ φυματίωσις διαγιγνώσκεται μόνον διὰ τῆς ἀκτινογραφίας. Ἡ μεγίστη τῶν ἀνοησιῶν εἶναι νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον φυματικός) 4) Ὁ ἀλκοολισμὸς 5) ἡ λέπρα κλπ·

Ἡ Πνευματικὴ Σπάρτη ἐκθύμως ὑποστηρίζει τὸν εὐγονισμὸν αὐτόν, διότι ἡ εὐχή της εἶναι «τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναμορφώσασθαι». Τὸ ἀρχαῖον κάλλος δυνάμεθα νὰ πλησιάσωμεν καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Ὡς ἀρχαῖον κάλλος δὲν θὰ ἐννοήσωμεν κάλλος ἐξωτερικόν, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον ἐν ὅλῃ του τῇ τελειότητι καὶ ἀξίᾳ. Τελειότης σωματική, ἐσωτερικὴ πρὸ παντός, τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων, καρδία γερή, ἐντόσθια γερὰ, νεῦρα γερά, ἀδένες γεροί, ψυχὴ ἁγνή, πνεῦμα φωτεινὸν καὶ βούλησις ἰσχυρά.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

7. ΤΟ ΣΩΜΑ

Τὴν ἀναπόφευκτον φθορὰν τοῦ σώματος διὰ τῆς ζωῆς εἶναι δυνατὸν νὰ μετριάσωμεν, ἐὰν γνωρίζωμεν τὰς βλαβερὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τῶν σπουδαιοτέρων ὀργάνων καὶ λειτουργιῶν τοῦ σώματος.

Καρδία. Εἶναι ἡ γενικὴ ἐπιμελητεία τοῦ σώματος. Αὐτὴ διανέμει τὰς δυνάμεις εἰς τὰ 30 ἑκατομμύρια ἑκατομμυρίων κυτάρρων τοῦ ὀργανισμοῦ. Τὸ ὄργανον αὐτὸ εἶναι τὸ μοναδικὸν ὄργανον, τὸ ὁποῖον ἐργάζεται ἀδιακόπως ἡμέραν καὶ νύκτα χωρὶς νὰ σταματᾷ ποτέ. Ἡ δύναμις τοῦ καρδιακοῦ μυὸς εἶναι τεραστία. Καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος δι' ἀπερισκέπτου ζωῆς ὑποσκάπτει τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀντοχὴν τοῦ θαυμασίου τούτου ὀργάνου μὲ ἀποτέλεσμα ἢ τὸν ἐνωρίτερον τοῦ δέοντος θάνατον ἢ τὴν ἐμφάνισιν νοσημάτων καὶ τὴν ἐξασθένησιν τοῦ ὀργανισμοῦ. Εἶναι φανερὸν ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ καρδία ἔχει τὴν τροφοδοσίαν ὁλοκλήρου τοῦ ὀργανισμοῦ, ὅλα τὰ ὄργανα λαμβάνουν τὸ ἀναλογοῦν μερίδιον δυνάμεων ἀπὸ τὴν καρδίαν. Δὲν κάμνομεν λάθος ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἡ καρδία χωνεύει τὸ φαγητόν, ἡ καρδία περιπατεῖ, ἡ καρδία ὁδηγεῖ τὴν ἀτμομηχανήν, ἡ καρδία σκέπτεται κλπ. Ὅλαι αἱ πράξεις τοῦ ὀργανισμοῦ ἐκτελοῦνται διὰ καταναλώσεως δυνάμεων καὶ χορηγὸς ὅλων τῶν δυνάμεων αὐτῶν εἶναι ἡ καρδία. Ἕνεκα τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ἐνομίσθη ὑπὸ τινων ὅτι τῶν περισσοτέρων νοσημάτων πρωτεῦον αἴτιον εἶναι ἡ καρδία καὶ κατεβλήθη προσπάθεια θεραπείας ὁμάδων ὁλοκλήρων νοσημάτων δι' ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς καρδίας. Ἡ θεωρία αὐτὴ ἐν μέρει δύναται νὰ εἶναι ἀληθής. Ἐξαρτῶνται μὲν ὅλα τὰ ὄργανα ἐκ τῆς καρδίας καὶ τοῦ αἵματος, ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως ἡ καρδία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰ ὄργανα, διότι πολλὰ ὄργανα συνεργάζονται εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ αἵματος. Ἡ ποιότης τοῦ αἵματος παίζει πρωτεύοντα ῥόλον εἰς τὴν ὅλην ὑγείαν. Βελτίωσις τοῦ αἵματος σημαίνει βελτίωσιν, καὶ τῶν ὀργάνων μερικῶς, καὶ τοῦ ὅλου ἀνθρώπου. Ἡ ποιότης τοῦ αἵματος παραλλάσσει ὄχι μόνον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου εἰς τὸν ἄλλον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἄτομον ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν. Τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν βελτίωσιν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τοῦ αἵματος εἶναι νὰ τὸ ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν δηλητηρίων. Τὰ δηλητήρια δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν εἰς δηλητήρια τὰ ὁποῖα παράγει τὸ ἴδιον τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, εἰς δηλητήρια εἰσαγόμενα ἀνοήτως ἔξωθεν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ εἰς δηλητήρια τῆς ψυχῆς. Τὰ δηλητήρια, τὰ ὁποῖα παράγει τὸ ἴδιον τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ἐξάγουν ἐκτὸς τοῦ σώματος ἢ ἀχρηστεύουν εἰδικὰ ὄργανα, ὅπως εἶναι ὁ πνεύμων, τὰ νεφρά, τὸ δέρμα, τὸ ἧπαρ, τὸ παχὺ ἔντερον. Ἐὰν ἕν ἐκ τῶν ὀργάνων τούτων πάθῃ ὁ ἀντίκτυπος θὰ γίνῃ ἀμέσως αἰσθητὸς εἰς τὴν καρδίαν. Συνήθεις παθήσεις εἶναι: Τῶν νεφρῶν διὰ τῆς τροφῆς, καὶ ἰδίως τῶν ὑπερβολικὰ ἁλμυρῶν φαγητῶν, τοῦ ἥπατος διὰ τοῦ οἰνοπνεύματος καὶ τοῦ ἐντέρου διὰ τοῦ καθιστικοῦ βίου καὶ τῆς τροφῆς. Τὸ ἔντερον παθαίνει ἀδράνειαν, δὲν ἐξάγει ἐγκαίρως τὸ περιεχόμενον, τὸ ὁποῖον οὕτω σήπεται καὶ στέλλει δηλητήρια εἰς τὸ αἷμα Κατὰ τῆς ἀδρανείας τοῦ ἐντέρου ἐκτὸς τῆς ἀποφυγῆς τῆς διαρκοῦς πιέσεως μὲ τὸ ἐπὶ ὥρας συνεχὲς κάθισμα, καὶ τῆς ἀκινησίας, θὰ χρησιμοποιήσωμεν φυτικὴν τροφὴν καὶ ἰδίως ψωμὶ μὲ ὁλόκληρον τὸ πίτυρον. Ἡ χρῆσις καθαρσίων ἐπεδεινώνει τὴν ἀδράνειαν τοῦ ἐντέρου καὶ ἀδυνατίζει περισσότερον τὴν καρδίαν. Αἱ παθήσεις τῆς καρδίας ἐπηρεάζονται δυσμενῶς καὶ ἐκ τῆς ἀπωλείας τῆς εὐκινησίας τῶν πλευρῶν τοῦ στήθους.

Ἡ καρδία καθίσταται τότε τρόπον τινὰ αἰχμάλωτος τοῦ στήθους καὶ ἡ ἀναπνοὴ δὲν γίνεται ὅπως πρέπει. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἐνδείκνυνται ἀσκήσεις ἐκπνοῆς πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ δηλητηριώδους διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος καὶ διατήρησιν τῆς ἐλαστικότητος τοῦ στήθους. Ἄλλη πηγὴ δηλητηρίων εἶναι ἡ ὑπερκόπωσις εἴτε σωματικὴ εἴτε διανοητική. Ἡ ὑγιεινὴ τῆς μελέτης ἐπιβάλλει νὰ μὴ σκύπτωμεν διαρκῶς, ὥστε νὰ πιέζεται ἡ καρδιά ὑπὸ ἄλλων ὀργάνων. Ἡ ἀνάπαυσις πρέπει νὰ διακόπτῃ τὴν ἐργασίαν συχνὰ καὶ παντοῦ τὸ μέτρον.

Ἐκ τῶν δηλητηρίων, τὰ ὁποῖα εἰσάγει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ σῶμα, θὰ ἀναφέρω ἰδιαιτέρως τὴν νικοτίνην. Πολλοὶ ἄνθρωποι ἀπέθανον αἰφνιδίως ἐξ ὑπερβολικοῦ καπνίσματος. Ἐπίσης τὴν καφεΐνην. Καὶ τὰ πολλὰ ὑγρὰ κουράζουν τὴν καρδίαν. Ἐκ τῶν

τροφῶν βλάπτουν τὰ πολλὰ κρέατα, ἰδίως εἰς τό δεῖπνον. Καρδιακὰ νοσήματα προέρχονται καὶ ἐκ ψυχικῶν αἰτίων. Μὲ δύο λέξεις βλάπτουν τὴν καρδιὰν ἡ λύπη καὶ ὁ φόβος. Καὶ ἡ ψῦξις δὲν εἶναι καλή. Τὸ ψῦχος ἐπιτρέπεται νὰ περιφρονήσῃ, μόνον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει ἰσχυρὰν ἐσωτερικὴν καῦσιν. Ἡ ἐσωτερικὴ καῦσις δὲν εἶναι ζήτημα μόνον ὀξυγόνου, κινήσεως καὶ τροφῆς, ἀλλὰ τοῦ συνόλου τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἰδίως τοῦ ἐγκεφάλου. Ξεκούρασμα τοῦ ἐγκεφάλου ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα αὔξησιν τῆς ἐσωτερικῆς καύσεως. Εἰς τοὺς ἀνθρώπους μὲ ἀδύνατη ἢ νευρικὴ καρδιὰ παρατηρεῖται ἐλάττωσις τῆς ἐσωτερικῆς καύσεως. Οἱ ἔχοντες τοιαύτην καρδίαν πρέπει νὰ ἀποφεύγουν τὸ ψυχρὸν δωμάτιον, καθ᾽ ὕπνον καὶ ὅταν μένουν ἀκίνητοι. Τοὺς τοιούτους δὲν ὠφελεῖ τὸ περίφημον ἄνοιγμα τοῦ παραθύρου κατὰ τὸν ὕπνον. Θερμότης ὄχι ψῦχος.

Διὰ τὴν διάγνωσιν καὶ θεραπείαν τῶν καρδιακῶν νοσημάτων ἁρμόδιοι εἶναι οἱ ἰατροί. Ἡ θεραπεία εἶναι φανερὸν ὅτι θὰ κανονισθῇ ἀναλόγως τῆς αἰτίας. Ἀσχέτως ὅμως διαγνώσεως εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ πορεία, τὴν ὁποίαν θά ἀκολουθήσῃ πᾶς ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου ἔπαθε ὁπωσδήποτε ἡ καρδία, εἶναι ἡ αὐτή α) Ἀπομάκρυνσις τῶν δηλητηρίων ὅλων τῶν εἰδῶν β) Ἀνάπαυσις. Ἐλάττωσις τῶν ἀπαιτήσεων ὅλων τῶν ὀργάνων, συνεπῶς ἀποφυγὴ καὶ αὐτῆς τῆς ἀναγνώσεως.

Μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τὰ σπὸρ δίδουν ὑγείαν, πόσοι νέοι δὲν ὑποσκάπτουν τὴν δύναμιν τῆς καρδίας των. Τὰ σπὸρ δίδουν ὑγείαν, μόνον ὅταν ἐκτελοῦνται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον ἰατροῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τροφήν, δύναμιν, ὡς γνωστὸν, δίδουν οἱ ὑδατάνθρακες, τὸ ψωμὶ ἀπὸ ὁλόκληρον τὸ σιτάρι, ἡ πατάτα, οἱ σακχαροῦχοι καρποί κλπ, θεραπεύει δὲ ἡ ἄβραστος φυτικὴ τροφή, ἡ πλουσία εἰς βιταμίνας Β, ὅπως εἶναι τὰ πράσινα μέρη τῶν φυτῶν ἐν γένει. Ἐφ᾽ ὅσον τὸ ἐπιτρέπουν τὰ νεφρά, πολὺ καλὸς εἶναι ὁ ζωμὸς βραστοῦ κρέατος ψαχνοῦ ὄχι κεφαλῆς, ἐκτὸς ἐὰν ἀφηρέθῃ ὁ ἐγκέφαλος.

Οἱασδήποτε δυνάμεως καὶ ἂν εἶναι ἡ καρδία μας, τὴν Κυριακὴν ὀφείλομεν νὰ ἀφιερώνωμεν εἰς τὸν Κύριον καὶ εἰς ἀνά-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

παυσιν. Τὴν Κυριακὴν δὲν πρέπει νὰ κλεισθοῦμε εἰς τὸν ἀκάθαρτον ἀέρα τοῦ θεάτρου καί τοῦ κινηματογράφου οὔτε νὰ καταπονηθοῦμε μὲ μακρὰς καὶ ἀσκόπους ἐκδρομάς. Ἁπλῆ ἀνάπαυσις εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα μιᾶς ἐξοχῆς καὶ παιγνίδι ἐλαφρὸν καὶ εὔκολον χωρὶς κατανάλωσιν μεγάλων δυνάμεων.

Πολὺ συχνὰ ἀπαντᾷ σήμερον ἡ ἀδυναμία τῆς καρδιᾶς. Σημεῖα ἀδυνάτου καρδίας εἶναι τὰ ἑξῆς. Ἡ δυνατὴ καρδία ἐργάζεται καὶ μὲ ὀλίγον ὀξυγόνον. Ἀδύνατη εἶναι ἡ καρδία 1) ἐὰν ἡ μετάβασις εἰς συγκέντρωσιν ἐν κλειστῷ χώρῳ δυσχεραίνῃ τὴν ἀναπνοὴν 2) ἐὰν ἡ προσέγγισις εἰς θερμάστραν φέρει ἐξάψεις καὶ δυσφορὶαν 3) ἐὰν κουραζώμεθα γρήγορα 4) ἐὰν ὑποφέρωμεν ἀπὸ ἀϋπνίαν 5) ἐὰν δὲν ἀντέχωμεν εἰς ἑκουσίαν ἀϋπνίαν, εἰς τὸν ἀνήφορον, τὸ τρέξιμο, τὸ κάπνισμα, τὸν καφέν, τὸ οἰνόπνευμα, τὴν μελέτην 6) ἐὰν ἔχωμεν κτύπους καρδίας.

Ἡ διαπίστωσις ὅτι ἡ καρδία μας εἶναι ἀδύνατη δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐμβάλῃ εἰς ἀνησυχίας. Πρῶτον, διότι ἡ δύναμις τῆς καρδίας δὲν παραμένει σταθερά, ἀλλὰ διαρκῶς μεταβάλλεται παρακολουθοῦσα τὴν ποιότητα τοῦ αἵματος καὶ εἰς τὸ χέρι μας εἶναι νὰ αὐξήσωμεν τοὺς ἀτμοΐππους τοῦ κινητῆρος μας διὰ καταλλήλου τρόπου ζωῆς. Ἔπειτα ἔχομεν παραδείγματα πολλῶν ἀνθρώπων μὲ ἀδύνατη καρδιά, οἱ ὁποῖοι ἐξετὲλεσαν ἔργα ὑπέροχα καὶ ἀπέθανον εἰς βαθύτατον γῆρας καὶ ἀνθρώπων μὲ ἰσχυροτάτην καρδίαν, οἱ ὁποῖοι οὐδὲν ἔργον ἐξετέλεσαν ἢ ἐνωρὶς ἀπέθανον.

Ἀναπνοή. Διὰ τῆς ἀδυνατίσεως τῶν μυῶν, οἵτινες ἐκτελοῦν τὴν ἀναπνοήν, δὲν ἐκτελεῖται ὅπως πρέπει, ἡ θεμελιώδης αὕτη λειτουργία εἰς τὸν ἄνθρωπον τῶν πόλεων. Διακρίνομεν τρία εἴδη ἀναπνοῆς: Μὲ τὸ διάφραγμα, τὸ στῆθος καὶ τὰ πλάγια. Ἡ κανονικὴ ἀναπνοὴ εἰς τοὺς ἄνδρας εἶναι ἀναπνοὴ διαφράγματος. Τὸ ἰσχυρὸν διάφραγμα ὠφελεῖ καὶ ἄλλως μαλάσσον τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα, τὸν στόμαχον, τὸ ἧπαρ καὶ τὴν καρδίαν. Ὁ ἀὴρ πρέπει νὰ εἰσέρχεται διὰ τῆς ῥινός, ἵνα προθερμαίνεται καὶ καθαρίζεται. Διὰ τῶν ἀσκήσεων ἀναπνοῆς ἐκτελουμένων ἀβιάστως εἰς τὸ ὕπαιθρον **διὰ γεωργικῆς ἐργασίας** ἢ **ὀρειβασίας** δυνάμεθα νὰ αὐξήσωμεν τοὺς ἀτμοΐππους τῆς καρδίας μας καὶ νὰ ἰσχυροποιήσωμεν

ὁλόκληρον τὸ σῶμα. Ὁ ἄνθρωπος τῶν πόλεων ἔχει ὄχι μόνον ἀσθενῆ ἀναπνοὴν, ἀλλ' εὑρίσκεται καὶ ὑπὸ τὴν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς πόλεως. Ἡ φυσικὴ κατοικία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ ὕπαιθρον. Τὸ ἔδαφος πρέπει νὰ εἶναι σκεπασμένον μὲ χόρτον καὶ ὁ ἀναπνεύσιμος ἀὴρ ἀπηλλαγμένος ξένων οὐσιῶν καὶ δηλητηρίων. Ἐνῷ εἰς τὴν πόλιν βρίθει κονιορτοῦ, μικροβίων καὶ διαφόρων δηλητηρίων.

Δηλητήρια ἀπὸ τὴν πολυανθρωπίαν, ἀπό τὰς διαφόρους μηχανάς, ἀπὸ τὰ αὐτοκίνητα, τοὺς ὑπονόμους, τὰ ἀποχωρητήρια καὶ τὰς ἀποσυνθέσεις διαφόρων οὐσιῶν. Συχνὴ παραμονὴ εἰς κλειστοὺς χώρους, ὅπου εἶναι συγκεντρωμένοι πολλοί ἄνθρωποι, εἰς κινηματογράφους, καφενεῖα, θέατρα, σχολεῖα, ἐργοστάσια, πολυκατοικίας, μέσα συγκοινωνίας κλπ.

Καὶ ὅμως τοὺς ἀνθρώπους τραβᾷ διαρκῶς ἡ πόλις, ὅπως τὴν πεταλοῦδα τὸ φῶς, καὶ ἐκεῖ εὑρίσκουν τὰ νοσήματα καὶ τὸν θάνατον. Ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει κηρυχθεῖ κατὰ τῶν μεγάλων πόλεων (Ἀποκ. κεφ. 17 καὶ 18) Ἡ προσφιλὴς διαμονὴ τοῦ Κυρίου ἦτο εἰς τὸ βουνὸ καὶ τὴν θάλασσαν.

Εἰς ἐκείνους τοὺς λαοὺς ἀνήκει τὸ μέλλον, - οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὰς μικροτέρας καὶ ὀλιγωτέρας πόλεις καὶ τὸν περισσότερον πληθυσμὸν εἰς τὸ ὕπαιθρον. Διὰ τῆς διαμονῆς εἰς τὸ ὕπαιθρον αὐξάνεται ἡ ποσότης τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Τὴν καλυτέραν θεραπείαν τῆς ἀναιμίας ἀποτελεῖ **ἡ γεωργικὴ ἐργασία ἐν ὑπαίθρῳ**.

Βελτίωσιν τῆς ἀναπνοῆς δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ διὰ τοῦ ᾄσματος ἐν ὑπαίθρῳ. Τὸ ᾆσμα εἰς ἀκάθαρτον ἀέρα ἴσως βλάπτει περισσότερον. Μὲ ἑκάστην εἰσπνοὴν κατὰ τὸ ᾆσμα εἰσπνέονται 2 λίτρα ἀέρος περίπου, ἐνῷ κατὰ τὴν συνήθη ἀναπνοὴν μόνον 1)2 λίτρον. Ἆσμα λοιπὸν σημαίνει βαθεῖα εἰσπνοή. Ἰδιαιτέραν ἀξίαν ἔχει τὸ ᾆσμα καὶ διά τὸν ἀερισμόν τῶν κορυφῶν τῶν πνευμόνων, αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν συνήθη ἀναπνοὴν δὲν ἀερίζονται. Τὸ τοιοῦτον συμβαίνει ὡς ἑξῆς. Κατὰ τὸ ᾆσμα πρέπει νὰ νικηθῇ ἡ ἀντίστασις, τὴν ὁποίαν προβάλλει εἰς τὸν ἐκπνεόμενον ἀέρα τὸ κλείσιμον τῆς σχισμῆς τῶν φωνητικῶν χορδῶν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἵνα παραχθῇ ἡ ἀπαιτουμένη πρὸς τοῦτο πίεσις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ πνεύμονος συμπιέζονται ἰσχυρότατα τὰ κατώτατα μέρη τοῦ θώρακος, οὕτω ὅμως μετατοπίζεται ὁ ἀὴρ εἰς τὰς κορυφάς. Ἐκ τῶν ᾀσμάτων ὠφελιμώτερα εἶναι τὰ δημοτικὰ τραγούδια λόγῳ τῆς λίαν παρατεταμένης ἐκπνοῆς, τὴν ὁποίαν ἀπαιτοῦν παράδειγμα ὁ «Κατσαντώνης».

Ἡ σπουδαία λειτουργία τῆς ἀναπνοῆς δὲν ἐκτελεῖται, ὡς γνωστόν, μόνον μὲ τὸν πνεύμονα, ἀλλὰ μὲ ὁλόκληρον τὸ σῶμα. Τὴν αὐτὴν ἐργασίαν ἐκτελεῖ καὶ τὸ δέρμα. Τὰς δυνάμεις μας λοιπὸν δυνάμεθα νὰ αὐξήσωμεν καὶ διὰ τῆς περιποιήσεως τοῦ δέρματος. Διὰ νὰ διατηρήσωμεν τοὺς πόρους ἀνοικτούς, εἶναι ἀρκετὰ δύο λουτρὰ τὴν ἑβδομάδα. Ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ λουτὴρ διὰ κανονικὸν λουτρόν, μία λεκάνη καί ἕνα κύπελλον ἀρκοῦν διὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ σώματος. Ἐφ' ὅσον μᾶς τὸ ἐπιτρέπει τὸ κλῖμα καὶ ἡ ἐποχή, θὰ φροντίσωμεν καὶ δι' ἐλαφρὰν ἐνδυμασίαν.

Ὠφελιμώτατος εἶναι καὶ ὁ ἱδρὼς καθαρίζων τὸ σῶμα ἀπὸ δηλητήρια καὶ διὰ τοῦτο οὐδέποτε πρέπει νὰ τὸν ἐμποδίσωμεν διὰ φαρμάκων ἢ δι' ἀποφυγῆς τῆς κινήσεως.

Ἐπίσης ὁ ἀερισμὸς καὶ τὸ ἥλιασμα τοῦ δέρματος. Ὁ ἀερισμὸς ὠφελεῖ ὅλους, ὄχι ὅμως καὶ τὸ ἥλιασμα. Ὁ ἥλιος δὲν εἶναι μόνον ἰατρός, ἀλλὰ καὶ φονεύς. Ἐκτὸς τῆς ἡλιάσεως, αἱ θερμαντικαὶ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου εἶναι ἐπιβλαβεῖς εἰς ἄτομα εὐαίσθητα, ἰδίως μὲ ἀδύνατην καρδίαν (φθισικούς, νεφριτικοὺς καρδιακούς), διότι κάμνουν ἀποσυνθέσεις εἰς τὸ σῶμα καὶ γεννοῦν δηλητήρια. Ὠφέλιμοι εἶναι αἱ ὑπεριώδεις ἀκτῖνες καὶ ὄχι αἱ θερμαντικαί. Τὰς ὑπεριώδεις ἀκτῖνας εὑρίσκομεν ἀφθόνους εἰς τό ὕπαιθρον, ἰδίως τὸ βουνό. Συνδυασμὸν ἀερισμοῦ καὶ ἡλιάσματος κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον δυνάμεθα νά κάμωμεν τὰς πρωϊνὰς ὥρας, πρὶν ἀρχίσει ἡ ζέστη, εἰς ἀνοικτόν, ὑψηλόν μέρος ἐν ὀρθίᾳ στάσει. Εκθέτομεν εἰς τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ἡλίου ἀνὰ 5 λεπτὰ τὸ στῆθος, τὸ δεξιὸν πλευρόν, τὴν ράχιν καὶ τὸ ἀριστερὸν πλευρόν.

Κίνησις Ἐπὶ τῆς γυμνασικῆς καὶ τῶν σπόρ ἐπικρατεῖ ἡ ἐσφαλμένη ἀντίληψις ὅτι, ὅσον περισσότερον καταπονεῖται κανεὶς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τόσον περισσότερον δυναμώνει, ὡς ἐὰν ἡ κίνησις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν νὰ ἔδιδε δυνάμεις. Τὸ ἐναντίον εἶναι ἀληθές. Ὅσον περισσότερον καταπονεῖται κανείς, χωρὶς σύστημα καὶ ἔλεγχον, τόσον περισσότερον ἐκθέτει τὸν ἑαυτόν του εἰς βλάβην, ἡ δὲ κίνησις δὲν δίδει δυνάμεις ἀλλὰ καταναλίσκει τὰς ὑπαρχούσας. Ἐὰν ἡ κίνησις ἔδιδε δυνάμεις, τότε δὲν θὰ εἴχομεν ἀνάγκην τροφῆς. Τὰς δυνάμεις δίδει ἡ τροφή, ἡ δὲ κίνησις τὰς ἐξοδεύει καὶ πρέπει νὰ τὰς ἐξοδεύῃ, διότι παραμένουσαι τρόπον τινὰ μέσα εἰς τὸ σῶμα τὸ καταστρέφουν. Ἐξ αὐτοῦ ἔπεται ὅτι δὲν ὠφελεῖ πᾶσα κίνησις οὔτε ἀπεριορίστως διαρκοῦσα, ἀλλ' ὡρισμέναι μόνον κινήσεις καὶ ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον ἐκτελούμεναι. Προϋπόθεσις τῆς ἐπιδόσεως εἰς τὰ σπόρ καὶ τὴν γυμναστικὴν εἶναι καλὴ διατροφὴ καὶ γερὴ καρδιά. Κατὰ δεύτερον λόγον πρέπει νὰ εὑρίσκεται κανεὶς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καλοῦ γυμναστοῦ καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ἐξελέγχῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κινήσεως ὑπὸ ἰατροῦ, ἄλλως τυφλὴ ἐπίδοσις εἰς τὰ σπόρ, ἓν ἀποτέλεσμα δύναται νὰ ἔχῃ, τὴν βλάβην, καὶ δὴ τὴν βλάβην τῆς καρδίας. Μὲ αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους ὠφελεῖ ἡ γυμναστική, ὑγιεῖς καὶ πάσχοντας, διότι συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης μεταξὺ τῶν κυττάρων τοῦ ὀργανισμοῦ, καὶ διότι ὁ ἐργαζόμενος μῦς γίνεται ἰσχυρότερος λόγῳ τοῦ μεγαλυτέρου ἐμποτισμοῦ δι' αἵματος. Ἡ κανονικὴ καὶ ὀρθὴ ἄσκησις τῶν μυῶν ἐξασκεῖ εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ ὀργανισμοῦ, δίδει ὑγείαν εἰς ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ ὄργανα καὶ λειτουργίας.

Ἡ γυμνασικὴ ἐπὶ πλέον δίδει συμμετρίαν, ἁρμονίαν καὶ ἐλαστικότητα εἰς τὸ σῶμα. Τῆς γυμναστικῆς μεγαλυτέραν ἀνάγκην ἔχουν οἱ ἄνθρωποι τῶν πόλεων, διότι ὁ πολιτισμὸς μὲ τὰς εὐκολίας του καὶ μὲ τόν τρόπον ἐργασίας, τόν ὁποῖον ἐπιβάλλει εἰς τὸν ἄνθρωπον, καταδικάζει τὸ σῶμα εἰς ἀδράνειαν καὶ συνεπῶς εἰς ἀδυναμίαν καὶ νόσον. Ὅτι ἡ γυμναστικὴ εἶναι ὠφελιμωτάτη, οὐδεὶς ἔχει ἀντίρρησιν, ὅλοι ὅμως δὲν δύνανται νὰ ἐκτελοῦν τὰς αὐτὰς ἀσκήσεις οὔτε τῆς αὐτῆς διαρκείας. Ποία γυμναστικὴ ἁρμόζει εἰς τὸν καθένα, αὐτὸ δύναται νὰ ὁρίσῃ μόνον ὁ ἰατρὸς ἢ ὁ γυμναστής, ὅταν εἶναι συγχρόνως καὶ ἰατρός. Ἡ γυμναστικὴ ἐν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

γένει πρέπει νὰ εἶναι ἀτομική, ἀνάλογος πρὸς τὴν ὑγιεινὴν κατάστασιν τοῦ σώματος καὶ ἰδίως τῆς καρδίας, τὴν ἡλικίαν, τὸ φῦλον, τὴν ἐποχήν, τὸ κλῖμα, τὸ ἐπάγγελμα καὶ ἐν γένει τὸν τρόπον τῆς ζωῆς.

Διὰ τῆς γυμναστικῆς θὰ φροντίσωμεν νὰ φέρωμεν ἀντιστάθμισμα εἰς τὰς βλάβας τοῦ ἐπαγγέλματός μας καὶ ἐν γένει τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς μας. Θὰ ἀσκήσωμεν λοιπὸν περισσότερον τοὺς μῦς καὶ τὰ μέρη τοῦ σώματὸς μας, τὰ ὁποῖα μένουν ἀνάσκητα. Ὡρισμένας ὅμως ἀσκήσεις πρέπει νὰ ἐκτελοῦν ὅλοι λ.χ. ἀναπνευστικὰς ἀσκήσεις ὑπὸ μορφὴν δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ἀσκήσεις διαφράγματος, ἀσκήσεις ἐλαστικότητος πλευρῶν, ἀσκήσεις κοιλιακῶν μυῶν. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀσκήσεων θὰ προσέχωμεν νὰ μὴ ἐμποδίζεται ἡ ἀναπνοή, διότι ἄλλως ἔχομεν ἀντὶ ὠφελείας βλάβην ἐπιβαρύνοντες τὴν καρδίαν.

Κατὰ τὰς ἀσκήσεις δὲν πρέπει νὰ κρατοῦμεν ἀκίνητον τὸ στῆθος. Τὸ στῆθος πρέπει νὰ κινῆται ἐλευθέρως, σύμφωνα μὲ τὰς ἀνάγκας τῆς ἀναπνοῆς.

Καὶ ἡ κοιλιὰ δὲν πρέπει νὰ ἐκβιάζεται. Ὁ σχηματισμὸς τῆς κοιλιᾶς ὀφείλεται εἰς λόγους ἐσωτερικούς, χημείας τοῦ σώματος. Ἡ κοιλιά ἐσχηματίσθη, ἵνα προστατευθοῦν σπουδαῖα ἐσωτερικὰ ὄργανα.

Δὲν συμφέρει λοιπὸν νὰ τὴν καταπολεμήσωμεν κατ' ἄλλον τρόπον, παρὰ μόνον, ἐὰν διὰ μεταβολῆς τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς μας ἐπανέλθῃ ὁ χημισμὸς τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων εἰς τὸ κανονικόν καὶ οὕτω ὑποχωρήσῃ ἡ κοιλία ἀφ' ἑαυτῆς. Ὅποιος κατ' ἄλλον τρόπον πολεμεῖ τὴν κοιλιάν, δὲν ξέρει τί κάνει. Τὸ σῶμα εἶναι σοφώτερον ἀπὸ ἡμᾶς. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὸ πάχος. Τὸ πάχος ὀφείλεται εἰς τὸν χημισμὸν τοῦ σώματος. Ἐὰν δὲν ἀλλάξῃ ὁ χημισμὸς τοῦ σώματος ἀφ' ἑαυτοῦ διὰ τοῦ ὑγιεινοῦ βίου, δὲν συμφέρει νὰ θίξωμεν τὸ πάχος κατ' οὐδένα τρόπον, οὔτε διὰ φαρμάκων οὔτε δι' αὐστηρᾶς διαίτης, οὔτε διὰ καμμιᾶς ἄλλης ἐκβιαστικῆς μεθόδου, ὅπως εἶναι καὶ ἡ ἐγχείρησις. Τὸ σῶμα δὲν ἐκβιάζεται. Ὅσοι δὲν ὑπήκουσαν εἰς τοὺς συνετοὺς αὐτοὺς λόγους, ἔπαθον πτῶσιν τῶν ὀργάνων, ἀπὸ ὑγιεῖς ἔγιναν

ἄρρωστοι καὶ ἀναρρίθμητοι γυναῖκες ἐπλήρωσαν τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ πάχους καὶ μὲ τὴν ἰδικήν των ἐξαφάνισιν ἢ μὲ τὴν φυματίωσιν. Ἐὰν τυχὸν ὑπάρχῃ τρόπος ἀκινδύνου ἀπαλλαγῆς τοῦ πάχους διὰ τὴν ζωήν σας, αὐτὸ μπορεῖ νὰ σᾶς τὸ πῇ μόνον ἕνας καλὸς ἰατρὸς γνωρίζων καλὰ τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα. Τὸ σῶμα εἶναι σοφώτερον ἀπὸ ἡμᾶς.

Αἱ ἀσκήσεις γυμναστικῆς πρέπει νὰ γίνωνται εἰς τὸ ὕπαιθρον καὶ μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν ἐλαφρὰν ἐνδυμασίαν. Δυναταὶ ἀσκήσεις ὠφελοῦν μὲ πολὺ συχνὰς ἀναπαύσεις. Πρέπει νὰ ἀποφεύγωνται αἱ **ἀπότομοι** στροφαὶ καὶ κάμψεις. Πάντοτε δυνατὰ καὶ ἀργά. Πολύ καλὴ ἄσκησις εἶναι ὁ δρόμος μὲ συντόμους ἀναπαύσεις. Ἐπίσης ἡ ὀρειβασία κατὰ βαθμίδας.

Αἱ ἐπιδόσεις ἔχουν ἀξίαν μόνον, ὅταν εἶναι φυσικαί, καὶ ὄχιὅταν κερδίζωνται μὲ πᾶσαν θυσίαν καί δὴ τῆς ὑγείας. Γυμναζόμεθα, ἵνα προσπορισθῶμεν ὠφέλειαν καὶ ὄχι βλάβην. Τὸ κολύμβημα ἐπειδὴ ἀφαιρεῖ θερμότητα, εἶναι καλὴ ἄσκησις διὰ τοὺς ἔχοντας ἰσχυρὰν καῦσιν ἀλλ' ὄχι καὶ διὰ τοὺς ἔχοντας ἀδύνατην καρδία, ἐκτὸς ἐὰν διαρκῇ ὀλίγον, ὁπότε ὠφελεῖ ὅλους. Πολλοὶ ἐπλήρωσαν μὲ τὴν ζωήν των εἰσελθόντες εἰς τό ὕδωρ μὲ τὸν στόμαχον πλήρη.

Ἡ ἐκ τῆς κινήσεως ὠφέλεια, αὐξάνει, ὅταν ἡ κίνησις γίνεται μὲ προθυμίαν καὶ εὐχαρίστησιν, διότι τότε συμμετέχει ἁρμονικὰ ὁλὸκληρος ὁ ἄνθρωπος. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ὑπέροχος ἄσκησις εἶναι ὁ ἑλληνικὸς χορός.

Ὁ Ἱπποκράτης, ὁ μεγαλύτερος ἕλλην ἰατρὸς καὶ θεμελιωτὴς τῆς ἰατρικῆς, ἐγυμνάζετο καὶ ἐπεριποιεῖτο τὸ δέρμα του μέχρι βαθυτάτου γήρατος.

Τροφὴ Μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου τοῦ 1914 ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχε σαφῆ ἰδέαν τῆς ἀξίας καὶ τῆς δυνάμεως τῆς τροφῆς. Μάλιστα δι' ἀνεπαρκοῦς μελέτης τοῦ ζητήματος τῆς τροφῆς ὑπὸ τῆς χημείας ἔγινε αἰτία καταπτώσεως τῆς ζωτικότητος καὶ τῆς ὑγείας τῶν λαῶν τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ πολιτισμένος ἄνθρωπος ἀλλοιώσας τὴν τροφὴν διὰ τῆς νοθείας, τῆς βιομηχανοποιήσεως, τῆς μαγειρικῆς καὶ τῆς ὡραιοποιήσεως ὑπέσκαψε τὰ θεμέλια τῆς ὑγείας του, ηὔξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν νοσημάτων

καταπληκτικῶς. Μέγας ἀριθμὸς νοσημάτων ἔχουν τὴν αἰτίαν των ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν τροφὴν καὶ θεραπεύονται μόνον διὰ τῆς τροφῆς. Ἡ τροφὴ δὲν συντηρεῖ ἁπλῶς τὴν ζωήν, ἀλλὰ καὶ προφυλάσσει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ ἀσθενείας καί ὡρισμέναι ἀσθένειαι θεραπεύονται μόνον διὰ τῆς τροφῆς. Δὲν κάμνομεν μεγάλο λάθος, ἐὰν ἰσχυρισθοῦμε ὅτι τὸ καλλίτερον φάρμακον εἶναι ἡ κατάλληλος δι' ἕκαστον ἄνθρωπον τροφή.

Ἐγεννήθη τὸ ζήτημα ποία ἦτο ἡ ἀρχικὴ τροφὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἀρχικὴ τροφὴ τοῦ ἀνθρώπου ἦσαν κυρίως οἱ καρποὶ τῶν δένδρων, τά σπέρματα καὶ τὰ τρυφερὰ φύλλα καὶ οἱ βλαστοὶ τῶν φυτῶν, δηλαδὴ ἀποκλειστικῶς φυτικὴ τροφή, εἰς τὸν σημερινὸν ὅμως ἄνθρωπον τοῦ πολιτισμοῦ ἐπιβάλλεται μεικτὴ τροφή.

Καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα συνεζήτουν περὶ τροφῆς, ὄχι ὅμως διὰ λόγους ὑγείας ἀλλὰ θρησκευτικοὺς καὶ ἠθικούς. Ὡς εἰσηγητὴν τῆς ἀποκλειστικῆς φυτοφαγίας εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὸν μέγαν νοῦν, τὸν Πυθαγόραν. Αἱ ἰδέαι τοῦ Πυθαγόρα περὶ τροφῆς κυριαρχοῦν ἐπὶ 11 αἰῶνας, ἀπὸ τοῦ 6ου αἰῶνος πρό Χριστοῦ μέχρι τοῦ 5ου αἰῶνος Μ.Χ. Κυρίως ἀκολουθοῦν τὸν Πυθαγόραν οἱ ἐπιστήμονες τῆς ἐποχῆς ὀνομαζόμενοι τότε φιλόσοφοι καὶ δὴ οἱ Πυθαγόρειοι, οἱ Νεοπυθαγόρειοι καί οἱ Νεοπλατωνικοί. Περὶ αὐτῶν ἐλέγετο ὅτι ἠκολούθουν **Πυθαγόρειον τρόπον τοῦ βίου,** ἐνῷ περὶ τῶν κρεωφάγων, **ὁδὸν βίου Ὁμηρικήν.** Σημειωτέον ὅτι ἡ τροφὴ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων φυτοφάγων ἦτο τελείως σύμφωνος μὲ τὰ σημερινὰ πορίσματα τῆς χημείας τῶν τροφίμων. Ἔτρωγον πάντοτε φυτὰ ἀμαγείρευτα ἄνευ ποιοτικῆς μεταβολῆς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἀκριβῶς ὅπως παρέχονται ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀπεῖχον δὲ καὶ τοῦ μόνου οἰνοπνευματώδους ποτοῦ, ποὺ ὑπῆρχε τότε, τοῦ οἴνου. **Ἀπύροις σιτίοις χρῆσθαι καὶ ὑδροποσίαις** ἦτο τὸ σύνθημά των. Ἐκ τῶν ζωϊκῶν τροφῶν μετεχειρίζοντο μόνον τό μέλι διαλελυμένον ἐντός ὕδατος ὡς ὑδρόμελι, καὶ γάλα, ἐννοεῖται ἄβραστον. Ἀγαπητή τροφή τοῦ μεγάλου φιλοσόφου Πλά-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τωνος ἦσαν αἱ ἐλαῖαι καὶ τὰ σῦκα. Φυτοφάγος ἦτο καὶ ὁ πολυμαθέστατος φιλόσοφος Πλούταρχος.

Παρατηροῦμεν ὅτι παρὰ τῆς ἀρχαίοις κρεωφάγοι εἶναι οἱ ἥρωες τῆς Ἰλιάδος, πολεμισταί, οἱ ἄνθρωποι δηλαδοὶ οἱ ἔχοντες ἀνάγκην δυνάμεως καὶ ἀγριότητος, ἐνῷ φυτοφάγοι οἱ φιλόσοφοι, οἱ ἀδύνατοι δηλαδὴ ἄνθρωποι οἱ ἔχοντες ἀνάγκην τῆς γαλήνης, ἵνα σκέπτωνται ὀρθῶς. Καὶ πράγματι ἡ κρεωφαγία καθιστᾷ τόν ἄνθρωπον, ὅπως καὶ τὰ σαρκοφάγα ζῷα, ἄγριον καὶ ἐπιθετικόν, ἐνῷ ἡ φυτοφαγία ἥμερον καὶ φίλον τῆς εἰρήνης. Μεταξὺ τῶν κρεωφάγων καὶ φυτοφάγων τῆς ἀρχαιότητος ὑπῆρχε πόλεμος. Δριμὺ εἶναι τό κατηγορητήριον κατὰ τῆς κρεωφαγίας τοῦ φιλοσόφου Πλουτάρχου. Ὁ πόλεμος αὐτός μεταξὺ φυτοφάγων καί κρεωφάγων ἐπανῆλθε πάλιν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ πολιτισμοῦ κατόπιν τῆς διαπιστώσεως τῆς φθορᾶς, τὴν ὁποίαν ἐπέφερεν ὁ ὑλικός πολιτισμός. Οἱ φανατικοὶ ἐκ τῶν φυτοφάγων κηρύσσουν ἀμείλικτον πόλεμον κατὰ τοῦ κρέατος κυρίως, τό ὁποῖον θεωροῦν ὡς δηλητήριον. Ὡς ἀπόδειξιν μεταξὺ τῶν ἄλλων φέρουν καὶ τούς Κινέζους, οἱ ὁποῖοι τό πάλαι τοὺς καταδικασθέντας εἰς θάνατον ἐφόνευον ὑποχρεοῦντες αὐτοὺς νὰ τραφοῦν ἀποκλειστικῶς μὲ κρέας. Ὁ κατάδικος δὲν ἔζη περισσότερον τῶν τριάκοντα ἡμερῶν. Ὁ Γερμανός Walter Thiele «365 Tage Rohkost» συνέγραψε τό ὀψολόγιον τῶν 365 ἡμερῶν τοῦ ἔτους ἀποκλειστικῶς μὲ ὠμήν φυτικήν τροφήν. Ἡ ὠμή φυτική τροφή εἶναι ἀναμφιβόλως ὠφελιμωτάτη, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα εἶναι ὑπερβολαί. Οὐδεὶς λόγος ὑφίσταται νὰ τραφῇ ὁ ἄνθρωπος **ἀποκλειστικῶς** ἀπό τὰ φυτά.

Τό ζήτημα τῆς διατροφῆς τοῦ ἀνθρώπου καθώρισε κατὰ τόν καλύτερον τρόπον ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. Τό ἥμυσι τοῦ ἔτους διά τὴν ἀκρίβειαν 175 ἡμέρας ὥρισε διὰ φυτοφαγίαν καὶ τό ἄλλο ἥμυσι ἄφισε ἐλεύθερον. Τάς ἡμέρας φυτοφαγίας ὀνομάζει νηστείαν, ἀλλ' εἶναι προφανὲς ὅτι δὲν πρόκειται περὶ νηστείας, ἀλλά μόνον περὶ ἀλλαγῆς τροφῆς, Πραγματική νηστεία εἶναι ἡ νηστεία τοῦ Κυρίου, (Ματθ. 4,1-11) διαρκέσασα 40 ἡμέρας, ἐπίσης τό λεγόμενον τριήμερον, ὁπότε ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας δὲν τρώγει κανεὶς τί-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ποτε πίνων μόνον νερόν. Ἡ λεγομένη νηστεία εἶναι **συμβολικὴ νηστεία.** Ἡ ἐκκλησία δέχεται ὅτι ὁ Χριστιανός ἀρνούμενος νά φάγῃ κρέας καὶ ἄλλας θρεπτικάς τροφὰς ἐρεθιστικάς καὶ ἡδονικάς κατὰ τὰς ὡρισμένας ἡμέρας τῆς νηστείας ὅτι ἐνήστευσε, δὲν ἔφαγε δηλαδή καθόλου. Ἡ ὑπακοή εἰς τήν ἐντολήν ἔχει σημασίαν καὶ ὄχι νά μή φάγῃ κανείς. Διὰ τῆς θρησκευτικῆς νηστείας ἡ Ἐκκλησία ἔχει σκοπόν νὰ πλησιάσῃ τόν ἄνθρωπον περισσότερον πρός τὴν πνευματικήν κατάστασιν, τήν ἁγιότητα, διότι ὁ ἄνθρωπος **συμβολικῶς** ἀπέχων τῆς τροφῆς, ἡ ὁποία μετά τοῦ ἔρωτος χαρακτηρίζει τό ζῶον, πλησιάζει πρός τό πνευματικόν ὄν, τό ὁποῖον δὲν λαμβάνει τροφήν ὑλικήν. Ταὐτοχρόνως δεικνύει τήν πρός τόν Θεόν ἀγάπην διά τῆς θυσίας ἑνός πολυτίμου πράγματος. Ἡ τροφή εἶναι ἕνα ἀπό τά τρία πολύτιμα πράγματα τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, ὁποῖα εἶναι ἡ ζωή, ἡ τροφή καὶ ὁ ἔρως. Ἡ ἀγάπη μόνον διά τῆς θυσίας εἶναι νοητή. Δεύτερος λόγος εἶναι ἡ πνευματικὴ ἄσκησις. Διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ἡμερῶν νηστείας ἐνισχύετε ἡ βούλησις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ αὐτοκυριαρχία. Ὁ νηστεύων αὐξάνει τὴν δύναμίν του νὰ ἐπιβάλλεται εἰς τὸν ἑαυτόν του. Ὁ τρίτος λόγος εἶναι ὑγιεινός.

Ὁ νηστεύων καθαρίζει τὸ σῶμα του ἀπὸ τὰ ἅλατα, ἀπομακρύνει τὸ ἐπικίνδυνον λίπος καί πλουτίζει τὸ αἷμα του. Ὁπόσον ἐλαφρὸν εἶναι τὸ βάρος τῆς νηστείας, τὴν ὁποίαν καθιέρωσε ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἀποδεικνύει τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ 4)5 τῶν κατοίκων τῆς γῆς ἤτοι 1400 ἑκατομμύρια ἄνθρωποι εἶναι χορτοφάγοι. Κινέζοι, Ἰάπωνες, Ἰνδοὶ καὶ Ἀσιᾶται ἐν γένει εἶναι χορτοφάγοι. Ἡ Ἐκκλησία κατέχουσα τὴν ἀλήθειαν δὲν ἐτάχθη οὔτε ὑπὲρ τῶν κρεωφάγων οὔτε ὑπὲρ τῶν φυτοφάγων. Ἐπέτρεψε εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅλας τὰς τροφάς, διότι ὅλων τῶν τροφῶν ἔχει ἀνάγκην. Εἰς τὴν τροφὴν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ποικιλία καὶ ὄχι ἀποκλειστικότης. Ἡ ἀποκλειστικότης στερεῖ τὸν ὀργανισμὸν ὡρισμένων στοιχείων καὶ φέρει τὴν νόσον.

Κατὰ τὴν τήρησιν τῶν νηστειῶν ὅμως γίνονται μερικὰ λάθη, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ διορθώσωμεν. Ἐν πρώτοις λείπει

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἡ τέχνη τῆς παρασκευῆς τῶν νηστησίμων φαγητῶν, ὥστε νὰ μὴ χάνουν ταῦτα τὴν δύναμίν τους. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἡ ἐπιστήμη σήμερον ἔρριψε πλῆρες φῶς καὶ πρέπει νὰ ἐπωφεληθῶμεν τῶν διδαγμάτων τούτων.

Καθόλου ὑγιεινὰ δὲν εἶναι τὰ πολὺ ἁλμυρὰ φαγητά, τὰ ξιδᾶτα, τὰ πλέοντα μέσα εἰς λάδι κακῆς ποιότητος, μὲ πολὺ πιπέρι κλπ.

Ἄλλο λάθος εἶναι ἡ ἀπότομος πολυφαγία μετὰ τὴν νηστείαν ἰδίως κατὰ τό Πάσχα. Τὰ πεπτικὰ ὄργανα εἶναι προσηρμοσμένα εἰς ἐλαφρὰν ἐργασίαν καὶ ἀποτόμως καλοῦνται νὰ ἐκτελέσουν βαρυτάτην.

Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ νόσος. Τὴν πρώτην ἡμέραν μετὰ μακρὰν νηστείαν πρέπει νὰ φάγῃ κανεὶς ὀλίγον καὶ βαθμιαίως νὰ αὐξήσῃ τὴν δυνατὴν τροφήν.

«Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον» (Ματθ. 15,11). Ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Κυρίου πειθόμεθα ὅτι δέν πρέπει νὰ εἴμεθα φανατικοὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς νηστείας ἀξιοῦντες παρ' ὅλων τὴν αὐστηρὰν τήρησιν τῶν ἡμερῶν νηστείας. Ἡ νηστεία εἶναι ζήτημα ἀτομικόν. Ὑπάρχουν πολὺ ἄνθρωποι, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ τήρησις καὶ τῶν 175 ἡμερῶν τῆς νηστείας εἶναι βλαβερά. Ἐν πρώτοις οἱ πτωχοί. Οἱ πτωχοί δὲν ἔχουν τὸν πλοῦτον τῶν τροφῶν, τὸν ὁποῖον ἔχουν εἰς τὴν διάθεσίν τους οἱ εὔποροι. Οἱ πτωχοὶ πρέπει νὰ περιορίζωνται εἰς τὴν τήρησιν τῆς Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς μόνον, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας νηστείας νὰ κρατοῦν μίαν μόνον ἑβδομάδα πρὸ τῆς ἑορτῆς. Τὸ τοιοῦτον εἶναι ὑπεραρκετόν. Διὰ τὰ παραθαλάσσια μέρη εὔκολος εἶναι ἡ νηστεία τῶν Χριστουγέννων, διότι ἡ νηστεία αὕτη ἐπιτρέπει τὴν κατάλυσιν ἰχθύων. Διὰ τοὺς φυματικούς, τοὺς προφυματικούς, τοὺς ἀδυνάτους καὶ ἄλλους ἀσθενεῖς οὐδεὶς λόγος νηστείας δύναται νὰ γίνῃ. Τὴν διατροφὴν τούτων θὰ κανονίσῃ ὁ ἁρμόδιος ἰατρός. Διὰ τῆς νηστείας ἀποβλέπομεν εἰς τὴν τελειότητα καὶ κανονικὰ ἔχει τὴν θέσιν της ἡ νηστεία εἰς τοὺς ὑγιεῖς καὶ τούς εὐπόρους.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἐκτὸς τῆς θρησκευτικῆς νηστείας, τῆς ὁποίας ἡ ἀξία εἶναι κυρίως πνευματική, χρησιμοποιοῦν σήμερον τὴν νηστείαν καὶ οἱ ἰατροὶ διὰ σκοποὺς θεραπευτικούς, Ἡ θεραπευτικὴ νηστεία γίνεται ὑπὸ εἰδικῶν ἰατρῶν εἰς ἐπὶ τούτῳ ἰατρεῖα. Δύο ἡμέρας πρὸ τῆς νηστείας παρέχονται μόνον ὀπωρικὰ λ. χ. καλὰ γινωμένα μῆλα ἢ ἀχλάδια. Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς νηστείαν χορηγεῖται καθάρσιον, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ καλύτερον εἶναι 40 γραμμάρια θεϊκοῦ νατρίου εἰς 750 γραμμάρια θερμοῦ ὕδατος. Πίνεται εἰς 15 λεπτὰ τῆς ὥρας. Κατὰ τῆς δίψης, τὴν ὁποίαν θὰ φέρῃ τὸ καθάρσιον, χορηγεῖται ἀφέψημα μέντας μὲ ὀλίγην ζάχαριν. Ἀπὸ τῆς δευτέρας ἡμέρας κάθε πρωῒ κλύσμα ἑνὸς λίτρου, εἰς τὸ ὁποῖον προσθέτομεν καὶ 6 γραμμάρια θεϊκοῦ νατρίου, ἵνα μὴ ἀπορροφηθῇ τὸ νερὸ ἀπὸ τὸ ἔντερον. Τὸ κλύσμα ἐνεργεῖ ἐντὸς τριῶν λεπτῶν τῆς ὥρας. Ἐπὶ 20 λεπτὰ ἀνάπαυσις καὶ ἕνα κύπελλον ἀφεψήματος μέντας ἢ ἄλλου ἀρωματώδους φυτοῦ μὲ ὀλίγην ζάχαριν. Καὶ πρὸ μεσημβρίας καὶ μετὰ μεσημβρίαν συνιστᾶται μικρὸς περίπατος εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα, διότι οὕτω ἡ ἀναπνοὴ γίνεται καλλιτέρα. Ὁ κινούμενος (ἐννοεῖται ἐν μέτρῳ) εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα ἀντέχει καλύτερον εἰς τὴν νηστείαν ἀπὸ τὸν ἀκινητοῦντα ἐντελῶς εἰς τὸ δωμάτιον. Κατὰ τὸ βράδυ χορηγεῖται ὁ χυμὸς ἑνὸς ὀπωρικοῦ μέσα εἰς ἕνα ποτῆρι νερὸ ἢ λεμονάδα μὲ χυμὸν λεμονιοῦ καὶ ὀλίγην ζάχαριν. Ἡ νηστεία αὐξάνει τὰ ἀποτελέσματά της διὰ μιᾶς περιτυλίξεως Priebnitz κατὰ τὴν μεσημβρίαν ἐπὶ δίωρον. Εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἥπατος τυλίγομεν μιὰ φασκιὰ πλάτους 20 ἑκατοστομέτρων, τὴν ὁποίαν ἐβρέξαμεν καὶ ἐστραγγίσαμεν. Ἐπ' αὐτῆς τυλίγομεν ἕνα στεγνὸν μάλλινον καὶ ἐπὶ τοῦ ἥπατος καὶ τῶν ποδῶν ζέστα, τὸν χειμῶνα κεραμίδας ἢ φιάλας. Ἡ περιτύλιξις αὐτὴ ἐξαπολύει εἰς τὸ αἷμα πληθώραν δηλητηρίων καί γι' αὐτὸ φέρει ἀντίδρασιν. Κατὰ τὴν ἀνέγερσιν ἐκ τῆς ὑπτίας θέσεως σιγά-σιγά, διότι εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλθῃ λιποθυμία. Ἡ λιποθυμία περνᾷ χωρὶς φάρμακα, ἐὰν τοποθετήσωμεν τὸ κεφάλι χαμηλὰ καὶ τὰ πόδια ὑψηλά, ἵνα κατέλθῃ τό αἷμα εἰς τὸν ἐγκέφαλον. Οἱ εἰδικοὶ ἰατροὶ τῆς νηστείας ὑποβοηθοῦν τὸν ὀργανισμόν, ἵνα

βαστάση τὴν νηστείαν μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ διὰ διαφόρων φαρμάκων τῆς ὁμοιοπαθείας ἀναλόγως τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ νοσήματος. Ἐπίσης διὰ τῆς μεθόδου Röder, ἀλλὰ καὶ ἁπλῆ μάλαξις τοῦ βάθους τοῦ οὐρανίσκου μὲ τὸν δάκτυλον, εἰς τὸν ὁποῖον περιετυλίξαμεν βάμβακα ἐμπεποτισμένον μὲ ὕδωρ ὀξυγονοῦχον, εἶναι ὠφέλιμος. Τοὺς ρώθωνας ἀλείφομεν μὲ μεντόλ, εὐκάλυπτον ἢ παρόμοιον ἀρωματῶδες ἔλαιον. Μεγάλη προσοχὴ χρειάζεται κατὰ τὴν μετάβασιν εἰς τὴν τροφήν.

Κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τὴν μὲν πρωΐαν ἓν κύπελλον ξινόγαλον ἢ γάλα, τὸ ὁποῖον ἀφήσαμεν νὰ ξινίση, μέ δύο ξηρὰ σῦκα (μάσσημα καλό). Τὸ πρῶτο μεσημέρι ἕνα ὥριμο μῆλο ἢ ἀχλάδι μὲ σχολαστικὴν μάσσησιν. Τὸ βράδυ πατατόσουπα, εἰς τὴν ὁποίαν προσθέτομεν καὶ ἄλλα λαχανικὰ χωρὶς ἁλάτι. Κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας οὐδέ κόκκον ἅλατος. Κίνδυνος ἀνουρίας. Κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ψητὲς πατάτες μὲ λίγο λάδι καὶ λεμόνι καὶ ἐν γένει φυτικὴ τροφὴ χωρὶς ψωμί. Ψωμὶ ἀπὸ τῆς πέπμτης ἡμέρας σιταρίσιο περιέχον ὀλίγον ἅλας.

Ἐὰν παρουσιαστῆ δυσκοιλιότης, τὴν τρίτην ἡμέραν μικρὸν κλύσμα 100-200 κυβ. ἑκατ]τρων ψυχροῦ ὕδατος.

Ἡ θεραπευτικὴ νηστεία πρέπει νὰ γίνεται ὑπὸ ἐπίβλεψιν ἰατροῦ. Ἡ νηστεία δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς γέροντας καὶ εἰς τοὺς πάσχοντας ἀπὸ νοσήματα φθείροντα τὸν ὀργανισμόν, ὅπως ἡ φυματίωσις τῶν πνευμόνων, ὁ καρκῖνος, Basedow, ὑστερία, λίπανσις τῆς καρδίας κλπ. Ἐν γένει ἡ νηστεία προϋποθέτει γεροὺς πνεύμονας καὶ γερὴ καρδία. Καλὴ εἶναι ἡ νηστεία διὰ παχυσαρκίαν, ρευματισμοὺς καὶ ἀρθρῖτιν, προδιάθεσιν καρκίνου, δυσκοιλιότητα, ἀρτηριοσκλήρωσιν, πίεσιν αἵματος, στηθάγχην καὶ στενοκαρδίαν, ἄσθμα, δερματικά, λίθους, γαστρίτιδας καὶ ἐντερίτιδας, νεφρά κλπ.

Συνήθως ἡ θεραπευτικὴ νηστεία γίνεται ἐπὶ δύο ἕως τρεῖς ἑβδομάδας, ἀλλ' ὑπάρχουν πολλοὶ νηστεύσαντες ἐπὶ ἓξ ἑβδομάδας. Ὁ Παρισινὸς ἰατρὸς Δr Guelpa διακόπτει συχνὰ τὴν νηστείαν μὲ ἡμέρας τροφῆς. Ἄς προσέξουν ὅσοι θὰ νη-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

στεύσους μόνοι των, ἵνα μὴ προκαλέσουν ἀδυναμίαν τῆς καρδίας των.

Ἡ φυματίωσις τῶν πνευμόνων εἶναι νόσος λίαν διαδεδομένη καὶ πρέπει νὰ τὴν ὑποπτεύεται κανεὶς παντοῦ. Ἡ φυματίωσις δὲν κάνει διάκρισιν τάξεως καὶ ἡλικίας. Πολλοὺς προσβάλλει κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν, κυρίως ὅμως ἐκδηλοῦται κατὰ τὴν ἐφηβικήν. Ἡ ἔγκαιρος διάγνωσίς της γινομένη διὰ τῆς ἀκτινογραφίας εἶναι πολύτιμος, διότι τότε αἱ ἐλπίδες θεραπείας εἶναι πολλαί. Οἱ ἔφηβοι πρέπει νὰ ἀκτινογραφοῦνται, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν παρουσιάζουν καμμίαν ἀπολύτως ἐνόχλησιν. Μόλις ἡ διάγνωσις διαπιστώσῃ φυματίωσιν εἰς ἕνα ἄτομον, τὸ ἄτομον τοῦτο πρέπει νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς οἰκογενείας, διότι θὰ μολύνῃ καὶ τούς ἄλλους καὶ τὸ οἴκημα. Τὸν μεγαλύτερον κίνδυνον διατρέχουν τὰ βρέφη. Ὑπάρχει θεωρία ὅτι ἡ φυματίωσις ἐγκαθίσταται εἰς τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν καὶ ἐκδηλοῦται ἀργότερον καὶ κατὰ προτίμησιν κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν. Ἐσφαλμένη εἶναι ἡ ἀντίληψις ὅτι ἡ φυματίωσις θεραπεύεται μὲ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἀέρος κατὰ τὸν παραθερισμὸν εἰς κάποιο χωριό.

Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ μολυνθοῦν καὶ οἱ δυστυχεῖς χωρικοί. Ἡ θεραπεία τῆς φυματιώσεως εἶναι ζήτημα ὀργανισμοῦ (ὁ ὀργανισμὸς ἐθεράπευσε περιπτώσεις, διὰ τὰς ὁποίας οἱ ἰατροὶ εἶπον ὅτι οὐδεμία ἐλπὶς σωτηρίας ὑπάρχει. Διὰ τὸν ἐφημεριδοπώλην ἑνὸς σανατορίου λέγουν ὅτι εἶχεν ἀποτεθεῖ εἰς τὸν νεκροθάλαμον ὡς νεκρὸς καὶ σήμερον ὑγιὴς πωλεῖ τὰς ἐφημερίδας εἰς τὸ σανατόριον), ἐγκαίρου διαγνώσεως, ἀναπαύσεως καὶ καλῆς τροφῆς. Ἐπειδὴ τὰ σανατόρια εἶναι δι' ὀλίγους μόνον, τοὺς πλουσίους, εἰς δὲ τοὺς ἄλλους φέρνουν τὸν οἰκονομικὸν θάνατον τῆς οἰκογενείας, ἐξ ἴσου κακόν, ὅσον καὶ ὁ σωματικός, πρέπει νὰ κτισθοῦν πλησίον τῶν πόλεων οἰκήματα ὑγιεινὰ παρεχόμενα δωρεὰν εἰς τοὺς ἀπόρους, ἵνα περιθάλπουν μόνοι των τοὺς ἀσθενεῖς των διὰ τῶν νοσοκόμων. Εἰς τὸν φυματικὸν περισσότερον χρήσιμος εἶναι ὁ νοσοκόμος, ὁ ὁποῖος θὰ τὸν περιποιηθῇ καὶ θὰ τοῦ κρατήσῃ καθαριότητα, παρὰ ὁ ἰ-

ατρός. Ὁ ἰατρὸς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι διαρκῶς ἐπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του. Διὰ τὴν τροφὴν τῶν ἀσθενῶν αὐτῶν θὰ φροντίζῃ τὸ σπίτι του.

Ὁ φυματικὸς πρέπει νὰ φάγῃ ἐκλεκτὴν τροφὴν καὶ τὴν ἐκλεκτὴν τροφὴν καλύτερα θὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ σπίτι του,

Ἡ καταλληλότης τῆς τροφῆς ἐκρίνετο μέχρι τοῦδε ἀπὸ τὸν στόμαχον. Ἁρμόδιος ὅμως νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ καταλλήλου ἢ μὴ μιᾶς τροφῆς δὲν εἶναι ὁ στόμαχος, ἀλλ' ἡ κυκλοφορία καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης. Ἡ ἀξία τῆς τροφῆς φαίνεται ἀφοῦ περάσῃ τὰ τοιχώματα τοῦ στομάχου καὶ τῶν ἐντέρων.

Τό ζήτημα τῆς ἐπεξεργασίας τῆς τροφῆς εἶναι κυρίως ζήτημα χημείας τοῦ σώματος. Ἐφ' ὅσον τὰ χημικὰ ἐργοστάσια τοῦ σώματός μας εἶναι ἐν τάξει, θὰ εἶναι καὶ ἡ πέψις τῶν τροφῶν καλή. Ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως, ἐφ' ὅσον διὰ τῆς τροφῆς εἰσάγωμεν τὰς ἀπαραιτήτους πρώτας ὕλας, ὧν ἔχουν ἀνάγκην τὰ ἐργοστάσια, ἵνα παραγάγουν τὰ χημικά των προϊόντα, ὑπάρχει πιθανότης ὁ χημισμὸς τοῦ σώματος νὰ εἶναι ἐν τάξει. Συνήθως συμβαίνουν καί τὰ δύο, οὔτε τὰ ἐργοστάσια εἶναι ἐν τάξει, οὔτε εἰσαγωγὴ γίνεται τῶν πρώτων ὑλῶν· πού χρειάζονται. Τά ἐργοστάσια εἶναι οἱ πεπτικοὶ ἀδένες. Οἱ πεπτικοί ἀδένες, ἵνα ἐκκρίνουν τά πεπτικὰ ὑγρά, πρέπει νὰ ἐρεθισθοῦν καταλλήλως διὰ τῆς ὁράσεως, τῆς ὀσφρήσεως καὶ τῆς γεύσεως. Τὸ φαγητὸν λοιπὸν πρέπει νὰ εἶναι καλὰ παρασκευασμένον, χωρὶς ὅμως νὰ χρησιμοποιηθοῦν μέσα ἀνθυγιεινά, ὅπως εἶναι τὸ πολὺ ἁλάτι, πιπέρι, ξύδι, καὶ τὸ ἀκατάλληλο λίπος.

Ἰδοὺ τὶ παράγουν ἡμερησίως οἱ πεπτικοὶ ἀδένες, ἀλλ' ἡ ποιότης τῶν ὑγρῶν διαφέρει, ὅπως καὶ ἡ ποσότης ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον. Σίελον 1550 γραμ., στομαχικὸν ὑγρὸν 3000 γραμ., χολὴν 750 γραμ., παγκρεατικὸν ὑγρὸν 300 γραμ. καὶ ἐντερικὸν ὑγρόν 3400 γραμ.

Τὰ χημικὰ στοιχεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται τὸ σῶμα μας, εἶναι σχεδόν τελείως γνωστά, ἐν τούτοις δὲν δυνάμεθα νὰ τοῦ τὰ δώσωμεν ἀπ' εὐθείας καί, ἐὰν τοῦ τὰ δώσωμεν δὲν τὰ παίρνει. Τὰ χημικὰ στοιχεῖα παραλαμβάνει ὁ ὀργανισμὸς μό-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

νον ἐφ' ὅσον εἶναι δεμένα εἰς ὀργανικὰς ἑνώσεις. Τὰ ἐργοστάσια τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καθὼς καὶ τῶν ζῴων δύνανται νὰ ἐργασθοῦν, μόνον ἐφ' ὅσον παραλάβουν ἕτοιμα τὰ ὑλικὰ ἀπὸ τὰ φυτά. Χωρὶς τὰ φυτὰ δὲν δυνάμεθα νὰ ζήσωμεν. Ὁ θάνατος τῶν φυτῶν σημαίνει καὶ τὸν ἰδικόν μας θάνατον.

Ἀπὸ τὸ συνολικὸν βάρος ἐνήλικος ἀνθρώπου βάρους 70 κιλ. ἀντιστοιχοῦν περίπου: εἰς μῦς 30,6 κλ. ἢ 43,5%, εἰς ἐντόσθια 13,3 κιλ. ἢ 19%, εἰς δέρμα καὶ ὑποδόριον ἱστὸν 12,4 κιλ. ἢ 17,8%, εἰς ὀστᾶ 12,2 κιλ. ἢ 17,5% καὶ εἰς ἐγκεφαλικὴν οὐσίαν ἐν γένει 1,5 κιλ. ἢ 2,2%.

Εἰς χημικάς οὐσίας: ὕδωρ 45 κλ. ἢ 64%, λεύκωμα 14 κλ. ἢ 20%, λίπος 7 κλ. ἢ 10%, χημικὰ στοιχεῖα σχηματίζοντα βάσεις καὶ ὀξέα 3,3 κλ. ἢ 5%, σάκχαρον 0,7, κλ. ἢ 1%.

Ἐξ ὅλων τῶν ὑλικῶν ἀφθονώτερον εἶναι **τὸ ὕδωρ.** Χρησιμεύει ὡς διαλυτικὸν μέσον τῶν πολυαρίθμων χημικῶν οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι κυκλοφοροῦν εἰς τὸ σῶμα ἢ πρέπει νὰ ἀποβληθοῦν. Ἐφ' ὅσον δὲν διψῶμεν, δὲν πρέπει νὰ πίνωμεν, διότι τὰ τρόφιμα περιέχουν ἄφθονον ὕδωρ. Τὰ διάφορα πόσιμα ὕδατα δέν εἶναι τῆς αὐτῆς ποιότητος καὶ τὴν μεγαλυτέραν ἀξίαν ἔχουν πινόμενα ἐκ τῆς πηγῆς. Ἐξατμιζόμενον διὰ τῶν πνευμόνων καὶ τοῦ δέρματος τὸ ὕδωρ κανονίζει τὴν θερμοκρασίαν.

Μετὰ τὸ ὕδωρ ἔρχεται **τὸ λεύκωμα.** Τὰ κύτταρα καὶ ὅλα τὰ ὑγρὰ τοῦ σώματος περιέχουν λεύκωμα. Τὰ λευκώματα εἶναι πολύπλοκοι χημικαὶ ἑνώσεις. Καὶ τὰ ἁπλούστερα φυσικὰ λευκώματα περιέχουν χιλιάδας ἀτόμων εἰς τὸ μόριον. Ἡ κυρία μᾶζα τοῦ μορίου τοῦ λευκώματος συνίσταται ἀπὸ μέγαν ἀριθμὸν ἀμινοξέων. Τὰ ἀμινοξέα εἶναι οἱ οἰκοδομικοὶ λίθοι τοῦ λευκώματος. Ἕκαστον ὄν ἔχει τὰ ἰδιαίτερά του λευκώματα μάλιστα κάθε ὄργανον συνίσταται ἀπὸ ἄλλα λευκώματα. Εἰς τὰ φυσικὰ λευκώματα εἶναι γνωστὰ 18 μόνον ἀμινοξέα. Τὰ 18 ὅμως αὐτὰ ἀμινοξέα διὰ διαφόρου συνδυασμοῦ σχηματίζουν περισσότερα ἀπὸ 6 ἑκατομμύρια ἑκατομμυρίων λευκωμάτων. Ὁ ἄνθρωπος καὶ τά ζῷα δὲν εἶναι εἰς θέσιν νά κατασκευάσουν τά ἀμινοξέα καὶ πρέπει νά τὰ καταλάβουν ἕτοιμα διὰ τῆς τροφῆς. Ὅ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

λα τὰ λευκώματα δὲν περιέχουν καὶ τὰ 18 ἀμινοξέα. Ὅσα τὰ περιέχουν λέγονται τέλεια λευκώματα. Τέλεια λευκώματα εὑρίσκονται εἰς τὰ πράσινα μέρη τῶν φυτῶν, εἰς τὸ κρέας (ψαχνό), τὸ αἷμα, τὸ γάλα, τὸ τυρί, αὐγά, καρύδια, πατάτες, σιτάλευρον μὲ ὁλόκληρον τὸ πίτυρον. Τοὐναντίον τὸ ἄσπρο ψωμὶ καὶ οἱ κόνδυλοι καὶ αἱ ῥίζαι ἐκτὸς τῆς πατάτας παρέχουν ἀτελὲς λεύκωμα. Ὁσονδήποτε ἄσπρο ψωμὶ καὶ ἄν φᾶμε, δὲν δυνάμεθα νὰ ἱκανοποιήσωμεν τό σῶμα, διότι τὸ λεύκωμα αὐτὸ δὲν περιέχει ὅλους τοὺς οἰκοδομικοὺς λίθους, ὅλα δηλαδὴ τὰ ἀμινοξέα, καὶ τέλος θὰ ἀποθάνωμεν ἀπὸ πεῖναν λευκώματος.

Τὰ λευκώματα τῶν τροφῶν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν πεπτικῶν ὑγρῶν, διαλύονται εἰς τὰ συστατικά των, τὰ ἀμινοξέα, καὶ ἐξ αὐτῶν σχηματίζει ὁ ὀργανισμὸς πάλιν τά ἰδικά του λευκώματα. Ὅσοι ὀργανισμοὶ βλάπτονται ἀπὸ τὸ κρέας, δύνανται ἀξιόλογα νὰ παραλάβουν τὸ τέλειον λεύκωμα ἀπὸ ψωμί σιταρίσιο μὲ ὁλόκληρον τὸ πίτυρον, τὰ γεώμηλα, τὸ τυρί, τὸ γάλα, καὶ τὰ πράσινα μέρη τῶν φυτῶν.

Τὸ λίπος. Παραλαμβάνομεν ἀπὸ τὸ λίπος τῶν ζῴων, τὸ γάλα, τὸ βούτυρον καὶ ἀπὸ τὰ ἔλαια τῶν φυτῶν. Τὸ λίπος εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὸ περιεχόμενον τῶν κυττάρων καὶ διὰ τὸν ἐγκέφαλον, τὰ νεῦρα, τῶν μυελὸν τῶν ὀστῶν, τὴν συντήρησιν τοῦ δέρματος καὶ τῶν τριχῶν. Ἐκ τῶν ζωϊκῶν λιπῶν πολύτιμον εἶναι τὸ βούτυρον καὶ διὰ τὴν ἀφθονίαν τῆς βιταμίνης Α.

Ὑδατάνθρακες εἶναι τὰ σάκχαρα καὶ τὰ ἄμυλα. Εἰς τὰ ζῶα εὑρίσκομεν εἰς μικρὰς μόνον ποσότητας ἰδιαίτερον εἶδος ἀμύλου, τὸ γλυκογόνον, ὡς ἐφεδρικὴν τροφὴν ἀποθηκευμένον εἰς τοὺς μῦς καὶ ἰδίως εἰς τὸ ἧπαρ, ἐνῷ μικρὰ ποσότης, ἀναγκαία διὰ τὴν ζωὴν, σταφυλοσακχάρου κυκλοφορεῖ εἰς τὸ αἷμα. Οἱ ὑδατάνθρακες σχεδὸν δὲν χρησιμοποιοῦνται καθόλου ὡς οἰκοδομικὰ ὑλικά, μόνον εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ λευκώματος εἰσέρχεται ὀλίγον σάκχαρον. Οἱ ὑδατάνθρακες χρησιμοποιοῦνται πρὸς παραγωγὴν ἐνεργείας καὶ παραλαμβάνονται ὡς ἄμυλον ἢ σάκχαρον ἀπὸ τὰ σιτηρά, τὰ γεώμηλα, τοὺς καρποὺς καὶ τά χόρτα. **Οἱ ὑδατάνθρακες δηλαδὴ δίνουν τὴν δύνα-**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

μιν καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἐργάτης πρέπει νὰ τρώγῃ ἀρκετὸ καὶ κατάλληλο ψωμί, πατάτες κλπ.

Χημικὰ στοιχεῖα σχηματίζοντα **βάσεις** εὑρίσκονται πρὸ παντὸς εἰς πράσινα μέρη φυτῶν, ρίζας καὶ καρπούς. Τρόφιμα **μὲ ὑπεροχὴν βάσεων ἀπέναντι τῶν ὀξέων** εἶναι: τὸ γάλα, τὰ γεώμηλα, καρόττα, κοκινογούλια, κρεμμύδια, ἀγκουράκια, μαρούλια, τομάτες, μῆλα, ξηρά σῦκα, ξηρὰ δαμάσκηνα, λεμόνια. Ἡ τροφὴ πρέπει **ἐν τῷ συνόλῳ της νὰ ἔχῃ πλεόνασμα βάσεων.** Ὅταν πλεονάζουν αἱ βάσεις, γίνεται καλυτέρα ἐκμετάλλευσις τῶν τροφῶν, αὐξάνεται ἡ καῦσις καὶ ἐλαττοῦται ὁ σχηματισμὸς σκουριᾶς. Ἀποτέλεσμα τούτου εἶναι ἡ ἀποφυγή διαταραχῶν τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης, ἡ σκουριὰ ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ εὐκολώτερον, κερδίζομεν περισσοτέραν δύναμιν καὶ ὁ ὀργανισμὸς ζητεῖ ὀλιγώτερα τρόφιμα. Δι' ἄφθονον παροχὴν βάσεων πρέπει νὰ φροντίζωμεν ἡμεῖς, διότι τὰ ἀποθέματα τοῦ ὀργανισμοῦ δὲν εἶναι ἀνεξάντλητα.

Χημικὰ στοιχεῖα σχηματίζοντα **ὀξέα**, εὑρίσκονται εἰς τὶς κορφές, τὰ μπουμπούκια, τὰ φύτρα καὶ τοὺς σπόρους τῶν φυτῶν, ἰδίως εἰς τὰ λευκώματα. Τρόφιμα **μὲ ὑπεροχὴν ὀξέων ὑπὲρ τὰς βάσεις** εἶναι τὸ κρέας, τὰ αὐγά, τὸ ἄσπρο ψωμί, τὰ τὰ μακαρόνια, τὸ ρύζι. Ἡ ἄσπρη ζάχαρι στερεῖται ὅλως διόλου χημικῶν στοιχείων πρὸς σχηματισμὸν ὀξέων ἢ βάσεων. Ὅταν ἡ τροφὴ ἔχει ὑπεροχὴν ὀξέων, σχηματίζεται πολὺ σκουριά καὶ δύσκολα ἐξάγεται ἀπὸ τό σῶμα. Ἀποτέλεσμα τῆς σκουριᾶς ἀφ' ἑνός εἶναι μὲν ἀσθένειαι ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης (ἀρθριτισμός κλπ), ἀφ' ἑτέρου κερδίζομεν μικρὰς δυνάμεις ἀπό τὰς τροφὰς καὶ αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην περισσοτέρας τροφῆς.

Μέγα σφάλμα εἶναι κατὰ τὴν παρασκευὴν τῶν φαγητῶν τὸ πέταγμα τοῦ νεροῦ, ἐντός τοῦ ὁποίου ἐβράσαμεν τὰ λαχανικά, διότι τό νερό αὐτό ἔχει ἐν διαλύσει **τὰ χημικὰ στοιχεῖα.**

Ἡ ἔλλειψις τῶν ἀνωτέρω χημικῶν οὐσιῶν ἀπὸ τὴν τροφὴν προκαλεῖ σοβαρωτάτας ἀσθενείας. Λ.χ. ἡ ἔλλειψις τῆς ἐλαχίστης ποσότητος ἰωδίου, τὴν ὁποίαν χρειάζεται τό σῶμα μας διὰ τὸν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

θυρεοειδῆ ἀδένα, προκαλεῖ ἐκφυλισμὸν τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ὀργάνου, τὴν γνωστὴν ἀσθένειαν βρογχοκήλην. Ἐπίσης ὁ καρκίνος εἶναι ἀσθένεια τοῦ πολιτισμοῦ τὴν αἰτίαν ἔχων εἰς τὴν τροφήν, ὁ σακχαροδιαβήτης κλπ. Εἶναι σφάλμα νὰ παράσχωμεν τὰς ἀνωτέρω χημικὰς οὐσίας διὰ τοῦ ὕδατος ἢ φαρμάκων. Ὄχι μόνον δὲν δύναται ὁ ὀργανισμὸς κατ' αὐτὸν τόν τρόπον νὰ παραλάβῃ, ὅ,τι τοῦ χρειάζεται, ἀλλὰ καὶ θὰ κουρασθῇ καὶ ἡ καρδία εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ βγάλῃ πάλιν ἔξω τὰς οὐσίας αὐτάς.

Ἡ μεγάλη κατανάλωσις κρέατος φέρει ἀρτηριοσκλήρωσιν, βλάβην τοῦ κυκλοφοριακοῦ συστήματος, τῆς καρδίας, ἀρθριτισμόν κλπ.

Ἐπίσης βλάπτει τὸ πολὺ ἁλάτι ἰδίως τὰ νεφρά. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐπιληψίαν καὶ τὴν φυματίωσιν συνδέεται τὸ ἁλάτι. Ἔχει παρατηρηθῇ ὅτι ἡ μεγάλη διάδοσις τῆς φυματιώσεως χρονολογεῖται, ἀφ' ὅτου ὁ ἄνθρωπος ἤρχισε νὰ χρησιμοποιῇ τὰ ἁλμυρά. Τὸ ἁλάτι πρέπει νὰ χρησιμοποιῆται ἀκάθαρτον, νὰ ἔχῃ μαζί του δηλαδὴ καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα, ὅπως βγαίνει ἀπὸ τὴν θάλασσαν, νὰ μὴ βράζῃ μὲ τὸ φαγητόν, ἀλλὰ νὰ προστίθεται εἰς τὸ τέλος, καὶ τόσον ὀλίγον, ὥστε νὰ σχηματίζῃ τὴν διάλυσιν τοῦ θαλασσίου ὕδατος. Ἐπίσης ἡ πολὺ ζάχαρις ἐπιβαρύνει τὸν ὀργανισμόν. Ὡς ἄσπρη ζάχαρι δὲν ἔχει σχεδὸν καμμίαν ἀξίαν. Ὑπὸ μορφὴν καὶ ποσότητα ὠφέλιμον διὰ τὸν ὀργανισμὸν εὑρίσκεται εἰς τοὺς καρπούς.

Αἱ βιταμῖναι εἶναι οὐσίαι, τὰς ὁποίας ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ τροφή. Ὀνομάζονται μὲ τὰ ἀρχικὰ κεφαλαία γράμματα τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου A,B,C,D,E. Ἡ ἔλλειψίς των ἀπὸ τὴν τροφὴν προκαλεῖ σπουδαίας ἀσθενείας, τὰς ἀβιταμινώσεις. Κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε ἐρεύνας αἱ βιταμῖναι A ἔχουν σχέσιν μὲ τὸν θυρεοειδῆ καὶ τὸν πλακοῦντα, αἱ B πρὸς τὸν ἐμπρόσθιον λοβὸν τῆς ὑποφύσεως, ἡ C πρὸς τὸν φλοιὸν τῶν ἐπινεφριδίων, ἡ D πρὸς τοὺς παραθυροειδεῖς ἀδένας καί ἡ E πρὸς τὴν ὠοθήκην καὶ τὸν ὄρχιν.

Βιταμίνη Α. Ἀπαντᾷ ἀφθόνως εἰς τὰ κίτρινα ζωϊκὰ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

λίπη, βούτυρον, κρόκον ῳοῦ, μουρουνέλαιον, εἰς τὰ πράσινα φύλλα, καρόττα ντομάτες. Προάγει τὴν αὔξησιν, αὐξάνει τὴν ἀνθεκτικότητα κατά τῶν μολύνσεων, ἐξασφαλίζει τὴν κανονικὴν κατασκευὴν τῶν ὀστῶν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν σμηγματογόνων ἀδένων. Χάνεται σιγὰ σιγὰ εἰς τὸν ἀέρα. Ἀντέχει καλὰ εἰς τὴν θέρμανσιν. Ἔλλειψις τῆς βιταμίνης A ἐπιφέρει σταμάτημα τῆς αὐξήσεως ἢ ἴσχανσιν, ὀστεομαλάκυνσιν ξηροφθαλμίαν, καὶ ἀνεπαρκῆ ἀνθεκτικότητα κατά τῶν μολυσμάτων.

Βιταμῖναι B. Ἡ B1 ἀπαντᾷ σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ φυσικὰ τρόφιμα.

Λίαν εὐαίσθητος εἰς τὴν θέρμανσιν. Ἐξασφαλίζει τὴν κανονικὴν ἀναπνοὴν καὶ δι' αὐτῆς τὴν ζωὴν τῶν ἱστῶν. Ἔλλειψις τῆς B1 προκαλεῖ τὴν φοβερὰν ἀσθένειαν μπέρι-μπέρι.

Ἡ B2 σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ φυσικὰ τρόφιμα, εἰς τὸ πίτυρον τῶν σιτηρῶν. Δὲν παρουσιάζει εὐαισθησίαν εἰς βραχεῖαν θέρμανσιν. Προάγει τὴν αὔξησιν καὶ εὐνοεῖ τὴν ἔκκρισιν τῶν πεπτικῶν καὶ ἄλλων ἀδένων. Ἔληψις τῆς B2 μεταξὺ ἄλλων προκαλεῖ πελλάγραν.

Ἡ B3 σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ φυσικὰ τρόφιμα. Εὐαίσθητος εἰς τὴν θέρμανσιν, Ἐξασφαλίζει τὴν κανονικὴν λειτουργίαν ἐπὶ τῶν ὑδατανθράκων. Ἔλλειψις τῆς B3 ἐπιφέρει βαθμιαίαν ἐξασθένησιν τῶν μυῶν.

Βιταμίνη C. Ἀπαντᾷ ἀφθόνως εἰς πράσινα μέρη τῶν φυτῶν. Ἐκ τῶν καρπῶν ἰδίως εἰς τὰ λεμόνια καὶ τὰ πορτοκάλια. Ἔλλειψις τῆς C προκαλεῖ τὴν ἀσθένειαν σκορβοῦτον. Κάποιος ἰατρὸς θεραπεύει καὶ ἄλλα νοσήματα διὰ λεμονοθεραπείας, δι' ἀφθόνου δηλαδὴ παροχῆς τῆς βιταμίνης C.

Βιταμίνη D. Περιέχεται εἰς τὸ γάλα τῶν μητέρων, ἐφ' ὅσον τρέφονται μὲ τροφὰς βιταμινούχους, εἰς τὸ ἧπαρ καὶ τὸ μουρουνέλαιον, κρόκον ῳοῦ, εἰς τὰ πράσινα φύλλα, σχηματίζεται ἐπίσης εἰς τὸ δέρμα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὑπεριωδῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου. Ἔλλειψις τῆς D ἐπιφέρει ῥαχῖτιν. Ἡ D εἶναι ἀπαραίτητος κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Βιταμίνη Ε. Εἶναι ἡ γεννητικὴ βιταμίνη. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ φύτρα ἰδίως τοῦ ἀραβοσίτου καὶ τοῦ σίτου.

Τὸ ἄβραστο σπανάκι περιέχει ὅλας τὰς βιταμίνας ἐν ἀφθονίᾳ. Οἱ φυτρωμένοι σπόροι A, B, C ἐν ἀφθονία, τὸ μαροῦλι A, B, C, ἡ ἄσπρη φλοῦδα τοῦ πορτοκαλιοῦ A, B, C ἀφθόνως, ἡ ντομάτα ἐπίσης, τὸ ἧπαρ A, B, C, D ἀφθόνως. Τὸ ἧπαρ εἶναι καλὸ καὶ κατὰ τῆς ἀναιμίας. Τὰ νεφρὰ A. B, C ἀφθόνως, ἡ καρδία A, B ἀφθόνως, τὸ γάλα, ὅταν τὸ ζῷον τρώγῃ πράσινον χόρτον.

Ἡ καλὴ πέψις, ὁ κύριος συντελεστὴς τοῦ ἐμπλουτισμοῦ τοῦ αἵματος διὰ τοῦ ὑλικοῦ, τοῦ ὁποίου ἔχει ἀνάγκην, καθὼς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς καύσεως, ἐξαρτᾶται 1) ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς τροφῆς 2) ἀπὸ τὴν παρασκευὴν αὐτῆς καὶ ἐν γένει τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ φθάσῃ εἰς τὸν στόμαχον 3) ἀπὸ τὴν ποσότητα 4) ἀπὸ τὴν ποιότητα, τὴν ἀξίαν τῆς τροφῆς.

Ἀποτέλεσμα κακῆς πέψεως εἶναι ἡ παρουσία ἀφθόνων ἁλάτων εἰς τὸν ὀργανισμόν, ἡ ἀρτηριοσκλήρωσις, ἡ ἠλαττωμένη ἐσωτερικὴ καῦσις καὶ ἐν γένει τὰ λεγόμενα νοσήματα τῆς θρέψεως.

Πρῶτος ὅρος τῆς καλῆς πέψεως εἶναι ἡ καλὴ μάσσησις Ἡ καλὴ μάσσησις εἶναι ἀπαραίτητος ἰδίως διὰ τὰς φυτικὰς τροφάς. Τὸ ἄμυλον πρέπει νὰ ἀναμιχθῇ ἀφθόνως μὲ σίελον καὶ τοῦτο γίνεται εἰς τὸ στόμα. Διὰ μερικοὺς ἀνθρώπους δύναται νὰ λεχθῇ ὀρθῶς ὅτι σκάπτουν τὸν τάφον μὲ τὰ δόντια τους.

Ἡ ποσότης τῆς τροφῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ ἄτομον ἀλλ᾽ ὁ γενικὸς κανὼν εἶναι: ὀλιγώτερον καὶ ὄχι περισσότερον. Ἡ ὑπερβολικὴ ποσότης δύναται νὰ φέρῃ διάτασιν τοῦ στομάχου, ἀπώλειαν δηλαδὴ τῆς ἐλαστικότητός του, καὶ τότε ἡ πέψις θὰ εἶναι πάντοτε ἀτελής, διότι ὁ στόμαχος δὲν θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ κατεργασθῇ καλὰ τὸ περιεχόμενόν του Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γεύματος δύναται κανεὶς νὰ πίνῃ νερό ἄφοβα. Τὸ νερό, καθὼς καὶ τὰ ἄλλα ποτά, βλάπτουν τὴν πέψιν μετὰ τὸ φαγητό.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἡ ποιότης τῶν τροφῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλά. Τὸ ὄνομα δὲν ἀρκεῖ, ἵνα δηλώσῃ τὴν ἀξίαν τῆς τροφῆς. Εἶναι δυνατὸν ἕνα πεπόνι νὰ φονεύσῃ, καὶ ἄλλο πεπόνι νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φάρμακον. Ἓν ἄτομον ἐδηλητηριάσθη ἀπὸ πεπόνι, διότι ἡ πεπονιὰ ἀπερρόφησε δηλητήριον ἀπὸ τὸν ἀγρόν, ὅπου ἦτο φυτρωμένη. Τὸ πεπόνι ἐξαρτᾶται ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ σπόρου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἀγρόν. Ἄλλη εἶναι ἡ ποιότης, ὅταν τὸ ἔδαφος εἶναι βαλτῶδες, καὶ ἄλλη ὅταν εἶναι ξηρό.

Ἀλλ' ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ποιότητα τοῦ ἐδάφους ἐξαρτᾶται ἡ ποιότης τοῦ φυτικοῦ προϊόντος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον, τὰ νερὰ καὶ τὸν ἀέρα. Αἰσθητὴ ἡ διαφορὰ ποιότητος τῶν προϊόντων τῆς πεδιάδος καὶ τοῦ βουνοῦ. Ἡ διαφορὰ ὑπάρχει καὶ μεταξὺ τῶν προϊόντων δύο γειτονικῶν ἀγρῶν. Ἡ ποιότης ἐπηρεάζεται καὶ ἀπὸ τὰ λιπάσματα. Τὰ ἐκ χημικῶν λιπασμάτων φυτικὰ προϊόντα εἶναι ἐπιβλαβῶς αἰσθητὰ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς. Τὰ ἐκ ζωϊκῶν λιπασμάτων εἶναι καλύτερα καὶ ἄριστα τὰ ἄνευ λιπάσματος. Ἵνα κρίνωμεν λοιπὸν τὴν ἀξίαν τῶν φυτικῶν τροφῶν, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τὸν προέλευσίν των ἢ νὰ τὰς ἔχωμεν δοκιμάσει, **τὸ ὄνομα δὲν ἀρκεῖ.** Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς ζωϊκὰς τροφάς. Τεραστία εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων ζῴων τοῦ ἀγροῦ καὶ τῶν οἰκοσίτων. Ἡ ἀξία τῆς ζωϊκῆς τροφῆς, π. χ. τοῦ γάλακτος, ἐξαρτᾶται ὄχι μόνον ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ ζῴου, τῆς ὑγιεινῆς του καταστάσεως καὶ τοῦ εἴδους τῆς τροφῆς του, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἀγροῦ, ἐξ οὗ λαμβάνει τὴν τροφήν του. Τὰ ἴδια πρόβατα λ. χ. θὰ παραγάγουν διαφορετικὸν γάλα, καὶ διαφορετικὸν τυρὶ ἀναλόγως τοῦ λειμῶνος, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ βοσκήσουν. Τὸ γάλα τότε μόνον πρέπει νὰ πίνεται ἄβραστον, ὅταν τὸ ζῷον εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν κτηνιάτρου. Αἱ μὲν ἀγελάδες μεταδίδουν φυματίωσιν, αἱ δὲ αἶγες μελιταῖον πυρετόν.

Μερικὰ ἄτομα παρουσιάζουν ἀφυλαξίαν ἔναντι ὡρισμένων τροφῶν, δὲν ἀνέχονται δηλαδὴ τὰς τροφὰς αὐτάς.

Ἐκλεκτὴ τροφὴ εἶναι ὁ τυρός, ὅταν παρεσκευάσθη ἀπὸ ὁλόκληρον τὸ γάλα προβάτων, τὰ ὁποῖα βόσκουν ἐλεύθερα εἰς

λειμῶνας **ὡρισμένων** ὀρέων γνωστῶν διὰ τὸ ἐκλεκτὸν αὐτῶν χόρτον.

Τὸ μέλι οἱ ἀρχαῖοι ἔπινον ὡς ὑδρόμελι, διότι εἶχον παρατηρήσει ὅτι **πυκνόρρευστον** πειράζει τὸν στόμαχον.

Ἐκ τῶν ποτῶν προτιμότερος εἶναι ὁ οἶνος. Ἀλλ' οἶνος ἀπὸ οἶνον διαφέρει. Χιλιάδες εἶναι αἱ ποιότητες τοῦ οἴνου. Ὁ ὠφέλιμος οἶνος πρέπει νὰ εἶναι ἁγνός, νὰ μὴ περιέχῃ δηλαδὴ ξένας οὐσίας καὶ νὰ ἔχῃ παρασκευασθῇ ἀπό ἀρράντιστα καὶ ἐκλεκτὰ σταφύλια ἀγροῦ γνωστοῦ διὰ τὴν καταλληλότητα τῶν σταφυλιῶν. Ὁ οἶνος ὠφελεῖ **λαμβανόμενος ἀραιά, τοὐλάχιστον ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος**, εἰς μεγάλην ποσότητα καὶ ὑπὸ συνθήκας χαρᾶς, εὐθυμίας καὶ καλοῦ φαγητοῦ. Τότε εὐρύνει τὰ ἀγγεῖα καὶ συντελεῖ εἰς τὸν καθαρισμὸν τοῦ ὀργανισμοῦ. Καθημερινῶς λαμβανόμενος, **καὶ εἰς μικρὰς ἀκόμη ποσότητας,** βλάπτει **διότι παραλύει τὸ νευρικὸν σύστημα.** Ἡ Ἁγία Γραφή ἐπαινεῖ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἀπέχοντας ἐντελῶς τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν (τοὺς Ναζιραίους καὶ καταδικάζει τοὺς μεθύσους.

Τοῦ ἐλαίου ἡ ποιότης ἐξαρτᾶται ἀπὸ τήν ὀξύτητα καὶ ἀπὸ τήν περιεκτικότητα εἰς βιταμίνας. Ἔλαιον μεγάλης ὀξύτητος δύναται νὰ προκαλέσῃ ἕλκος τοῦ στομάχου. Ἐπίσης τό ἔλαιον δὲν πρέπει νὰ εἶναι ῥαφιναρισμένον, διότι τοῦτο στερεῖται βιταμινῶν.

Ἀπὸ ὅλας τὰς τροφὰς διὰ τόν λαὸν τὴν μεγαλυτέραν σημασίαν ἔχει ὁ ἄρτος, διότι εἶναι ἡ βάσις τῆς διατροφῆς του. Ὁ εὔπορος ἔχει ποικιλίαν τροφῶν καὶ ὁ ὀργανισμός του εὑρίσκει, ὅ,τι τοῦ χρειάζεται, εἰς τὴν ποικιλίαν τῆς τροφῆς. Δὲν δύναται ὅμως νὰ λεχθῇ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς πτωχούς, τῶν ὁποίων ἡ τροφὴ ὄχι μόνον εἶναι μονομερής, ἀλλ' εἶναι εὐτυχεῖς οὗτοι, ἐὰν ἔχουν ἐξασφαλίσει μόνον τὸν ἄρτον. Διὰ τούς ἀνθρώπους αὐτοὺς ὁ ἄρτος εἶναι κεφαλαιώδους σημασίας καὶ πρέπει νὰ εἶναι τροφὴ τελεία. Ἀλλ' εἶναι ὁ ἄρτος τροφὴ τελεία; Ὁ λευκὸς ὄχι. Ὁ λευκὸς ἄρτος φέρει τὸν ὑποσιτισμὸν καὶ ἐὰν τραφῇ κανεὶς ἀποκλειστικῶς ἀπὸ λευκὸν ἄρτον, θὰ ἀποθάνῃ, διότι ἀπὸ τὸ λεύκωμά

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

του λείπουν σπουδαῖα ἀμινοξέα, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς τό ἀφαιρεθὲν πίτυρον. Ὁ λαὸς ἵνα μὴ πάθη, πρέπει νὰ τρέφεται μὲ ἄρτον παρασκευασθέντα ἀπό πλῆρες ἄλευρον, ἄλευρον δηλαδὴ περιέχον ὁλόκληρον τό κόκκον τοῦ σίτου, χωρὶς νά ἀφαιρεθῇ τίποτε. Μεγάλην σημασίαν ἔχει τόν φύτρον, ὅπου περιέχεται περίφημος βιταμίνη Ε, ἡ γεννητικὴ βιταμίνη. Κάποιος ἀμερικανός ἰσχυρίζεται ὅτι εὑρῆκε τρόπον ἀλέσεως, διά τοῦ ὁποίου τό ἄλευρον διατηρεῖ ὅλας τὰς θαυμασίας ἰδιότητας τοῦ κόκκου τοῦ σίτου (βλέπε καὶ Ἐλεύθερον Βῆμα 6 Ἀπριλίου 1940). Ὁ λεγόμενος πλήρης ἄρτος μὲ τό σύνηθες ἄλευρον περιέχων ὅλον τό πίτυρον ἀρκεῖ, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑγείαν τοῦ λαοῦ. Τό σιταρίσιο ψωμὶ εἶναι καὶ τό καλύτερον φάρμακον κατά τῆς δυσκοιλιότητος. Μαζὶ μὲ τό σιτάρι καλόν εἶναι νά ἀναμιγνύεται καί ἕνα μέρος σικάλεως ἢ βρίζης, διότι τό δημητριακόν τοῦτο εἰς τόν φλοιόν του περιέχει φθόριον στοιχεῖον ἀπαραίτητον διὰ τήν ἀδαμαντίνην οὐσίαν τῶν ὀδόντων.

Νευρικὸν καὶ ἐνδοκρινικὸν σύστημα. Τρεῖς ἐπιστῆμαι ἐρευνοῦν τὰ σπουδαιότατα ταῦτα ὄργανα τοῦ ἀνθρώπου: ἡ νευρολογία, ἡ ἐνδοκρινολογία καὶ ἡ ψυχιατρική. Ἐνδοκρινεῖς ἀδένες εἶναι κυρίως τὰ ἑξῆς ὄργανα: Ἡ ὑπόφυσις καὶ τό κωνάριον κείμενα ἐντὸς τοῦ κρανίου, ὁ θυρεοειδής καὶ οἱ παραθυρεοειδεῖς εἰς τὸν λαιμὸν, ὁ θύμος, οἱ ἐπινεφρίδιοι καὶ τὸ πάγκρεας εἰς τόν κορμόν, καὶ ἐκ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων ἡ ᾠοθήκη καὶ ὁ πλακοῦς εἰς τήν γυναῖκα καὶ ὁ ὄρχις εἰς τόν ἄνδρα. Οἱ ἐνδοκρινεῖς ἀδένες εὑρίσκονται εἰς ἀλληλοεπίδρασιν ἀναμεταξύ των καὶ μετὰ τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ καὶ ἀπό τήν τροφήν ἐξαρτῶνται, διότι ἐκ τῆς τροφῆς προμηθεύονται τάς πρώτας ὕλας, ὧν ἔχουν ἀνάγκην. Ἐπὶ τῶν ἐνδοκρινῶν ἀδένων θά σημειώσωμεν ὀλίγα τινά.

Εἰς τὴν ὑπόφυσιν διακρίνομεν τρεῖς λοβοὺς παράγοντας 11 γνωστὰς ὁρμόνας. Ἐκ τοῦ προσθίου λοβοῦ παράγονται: Ὁρμόνη ὡριμάζουσα τὰ γρααφιανά θυλάκια τῆς ᾠοθήκης, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται τά ᾠὰ 2) ὁρμόνη σχηματίζουσα τὰ ὠχρὰ σωμάτια τῆς ᾠοθήκης, διὰ τῶν ὁποίων ἀσφαλίζεται ἡ ἐγκυμοσύνη

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμβρύου 3) ὁρμόνη παράγουσα τὸ γάλα εἰς τοὺς μαστοὺς 4) ὁρμόνη προάγουσα τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος 5) ὁρμόνη ἐπιδρῶσά εὐνοϊκῶς ἐπὶ τοῦ θυρεοειδοῦς 6) ἄλλη ἐπὶ τῶν ἐπινεφριδίων 7) καὶ ἄλλη ἐπὶ τῆς ἀνταλλάγῆς τῆς ὕλης. Ἐκ τοῦ μεσαίου καὶ ὀπισθίου λοβοῦ. 1) ὁρμόναι μὲ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πιέσεως τοῦ αἵματος, τῆς μήτρας καὶ ἄλλων ὀργάνων 2) ὁρμόνη ἐμποδίζουσα τὴν διούρησιν. **Ἀπὸ τὴν ἀπόφυσιν** λοιπὸν **ἐξαρτᾶται ὁλόκληρον τὸ γεννιτικὸν σύστημα τῆς γυναικὸς καὶ ὁ ἔρως**. Ἐὰν ἡ ὑπόφυσις παύσῃ νὰ στέλνῃ ὁρμόνας παύει νά ἐργάζεται ἡ ὠοθήκη καὶ μαζὶ μὲ τὴν ὠοθήκην ὄχι μόνον σταματᾶ ὁλόκληρον τό γεννητικὸν σύστημα τῆς γυναικὸς καὶ ἡ γυναῖκα γίνεται στεῖρα καὶ ψυχρά, ἀλλ' ὁ ἀντίκτυπος γίνεται αἰσθητὸς εἰς ὁλόκληρον τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τῆς γυναικός.

Ὁ θυρεοειδὴς ἐξασκεῖ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀνταλαγῆς τῆς ὕλης, ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἐπὶ τὴς ἀναπτύξεως καὶ αὐξήσεως ἰδίως τῶν ὀστῶν, ἐπὶ τῶν ἐπινεφριδίων, ἀλλά καὶ ἐπὶ τοῦ παγκρέατος καὶ τῆς ὑποφύσεως. Ἀντιστρόφως ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὑποφύσεως καὶ τῶν γεννητικῶν ἀδένων. Ὁ θυρεοειδὴς ἔχει στενὴν σχέσιν μὲ τάς πνευματικὰς ἰδιότητας τοῦ ἀνθρώπου. Ἀτροφία τοῦ θυρεοειδοῦς κατά τὴν παιδικὴν ἡλικίαν γεννᾷ τό μυξοίδημα χαρακτηριζόμενον ἀπό ἀλλοιώσεις τοῦ δέρματος, ὑποθερμίαν καὶ βραδὺν σφυγμόν, μικράν ἔκκρισιν ἱδρῶτος, πτῶσιν τριχῶν, ἀπάθειαν καὶ ἐπιβράδυνσιν διανοήσεως, ἀνάστημα νάνου καὶ βλακίαν. Πιθανὴ βελτίωσις τῆς καταστάσεωςδιά θυροξίνης. Ἡ εἰς νοσηρόν βαθμόν μεγένθυσις τοῦ θυρεοειδοῦς ἐμφανίζει: βρογχοκήλην, νόσον τοῦ Basedow, κρετινισμόν.

Πλαγίως καὶ ὄπισθεν τοῦ θυρεοειδοῦς εὑρίσκονται **οἱ τέσσαρες παραθυρεοειδεῖς**. Ἡ ὁρμόνη τῶν παραθυροειδῶν βοηθεῖ τό αἷμα εἰς τὴν πρόληψιν τοῦ ἀσβεστίου καὶ οὕτω ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν μυῶν, τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τῶν ὀστῶν. Εἰς ἀσθένειαν τῶν παραθυροειδῶν ὀφείλεται ἡ τετανία, νόσος διάφορος τοῦ τετάνου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Οἱ δύο ἐπινεφρίδιοι ἐπικάθηνται ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου πόλου τῶν νεφρῶν. Διακρίνομεν τόν φλοιόν καί τὴν μυελώδη οὐσίαν. Ἡ μυελώδης οὐσία ἐκκρίνει τὴν ἀδρεναλίνην. Διὰ τῆς ἀδρεναλίνης ἐξασκεῖται ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ συμπαθητηκοῦ νεύρου μὲ ἀποτέλεσμα τὴν αὔξησιν τῆς πιέσεως τοῦ αἵματος, ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ὑδατανθράκων, ἐπὶ τῆς ρυθμίσεως τῆς θερμοκρασίας ὁμοῦ μετά τοῦ θυρεοειδοῦς κλπ. Ὁ φλοιός τῶν ἐπινεφριδίων εἶναι ἀπαραίτητος διά τήν ζωήν. Ἡ ὁρμόνη του λέγεται κορτίνη, ἀλλ' ἡ λειτουργία του δὲν ἔχει διασαφηνησθῆ. Ἡ ἀτροφία καὶ πρό παντός ἡ καταστροφὴ τῶν ἐπινεφριδίων ὑπό τῆς φυματιώσεως δύναται νά ἔχῃ σοβαράς συνεπείας καὶ δὴ τήν νόσον τοῦ Adbison. Ὑπερπλασία ἢ νεοπλάσματα τοῦ φλοιοῦ τῶν ἐπινεφριδίων δύνανται νὰ ἔχουν ὡς συνέπειαν εἰς μὲν τοὺς ἄρρενας πρόωρον ἥβην ἢ ὑπεργενετισμὸν, ἐνῶ εἰς τάς γυναῖκας γυναικεῖον ψευδοερμαφροδιτισμόν διαφόρων βαθμῶν καί ἀνδρικά γνωρίσματα.

Τὸ πάγκρεας εἶναι ἀδὴν μὲ διπλῆν λειτουργίαν. Ὁ ἱστός τοῦ παγκρέατος ὁ ἐργαζόμενος ὡς ἐνδοκρινής ἀδήν ἀποτελεῖται ἀπό τὰ νησίδια τοῦ Langerhans συμποσούμενα περὶ τό ἑκατομμύριον. Ἡ ὁρμόνη τῶν νησιδίων λέγεται ἰνσουλίνη καὶ κανονίζει τό σάκχαρον τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἀνεπαρκής ἔκκρισις ἰνσουλίνης ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τόν σακχαροδιαβήτην.

Δι' ἐσφαλμένου τρόπου ζωῆς γεννᾷ ὁ ἄνθρωπος τάς περισσοτέρας νοσηράς καταστάσεις καὶ ἕνα μέγα μέρος αὐτῶν διὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Τό πολυτιμότερον μέρος τοῦ νευρικοῦ συστήματος εἶναι ὁ ἐγκέφαλος. Διά τόν ἐγκέφαλον λέγεται ὅτι τά κύτταρά του παραμένουν τά ἴδια μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ ἀνθρώπου. Βλάβην τοῦ ἐγκεφάλου δύναται νὰ πάθῃ ὁ ἄνθρωπος καὶ κατά τήν γέννησιν, ἐάν ἡ λεκάνη τῆς μητρὸς εἶναι λίαν στενή, τά δὲ τραύματα τοῦ ἐγκεφάλου δυσκόλως ἐπουλοῦνται. Συνήθως ὅμως ὁ ἄνθρωπος παραλαμβάνει διὰ τῆς γεννήσεως νευρικὸν σύστημα ἐν καλῇ καταστάσει και τό φθείρει ἀργότερον διὰ τῆς ζωῆς του. Ἡ νευρασθένεια εἶναι ἡ νόσος τῆς ἐποχῆς μας καὶ ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν μηχανοποιηθεῖσαν

ζωὴν τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ νευρασθένεια δὲν ὀφείλεται εἰς βλάβην τῶν νεύρων ἀλλ' εἰς **κακὴν ποιότητα τοῦ αἵματος**, τῆς τροφῆς τῶν νεύρων, ἢ **εἰς αἴτια ψυχικά**. Αἰτία τούτου εἶναι τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα καὶ ὁ τρόπος ζωῆς, καὶ ἐκεῖ πρέπει νὰ στρέψωμεν τήν προσοχή μας. Πραγματική βλάβη τῶν νεύρων ὑπάρχει ἐπὶ χρονίας δηλητηριάσεως ἢ μικροβίου ἐγκατεστημένου εἰς τά νεῦρα ἢ τραυματισμοῦ.

Μεταξύ τῶν πρώτων μαστίγων τοῦ νευρικοῦ συστήματος πρέπει νὰ συγκαταλέξωμεν τὸν αὐνανισμὸν τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Περὶ τοῦ αὐνανισμοῦ ἐπικρατοῦν ἐσφαλμέναι ἀντιλήψεις ὄχι μόνον μεταξὺ τοῦ πολλοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων. Ἐν πρώτοις δὲν πρέπει νὰ τὸν συσχετίσωμεν μὲ τὸ σπέρμα. Ὀρθὴν ἀντίληψιν σχηματίζομεν, ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν αὐνανισμὸν τῶν βρεφῶν καὶ τῶν γυναικῶν ὅπου δὲν ὑπάρχει σπέρμα. Ὁ αὐνανισμὸς εἶναι μία νοσηρὰ συνήθεια τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὸ χαρτοπαίγνιον καὶ τὸ κάπνισμα καὶ ἡ πόσις οἰνοπνεύματος καὶ ἄλλων δηλητηρίων καὶ μεθυστικῶν ὑλῶν. Ὑπάρχει περίπτωσις διετοῦς βρέφους κοριτσιοῦ, τὸ ὁποῖον ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὰς αὐνανιστικὰς κινήσεις καὶ ὑπέκυψεν εἰς τό μοιραῖον. Εὔκολον εἶναι νὰ διαγνώσῃ κανεὶς τό αὐνανιζόμενον βρέφος ἀπό τό πρόσωπον. Προσοχὴ χρειάζεται ἀπέναντι τῆς ἐγκληματικῆς συμπεριφορᾶς ἀμαθῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται νὰ ὑποφέρουν τὰς φωνὰς τοῦ βρέφους. Συνήθως τὸ ὀλέθριον ἐλάττωμα διδάσκεται εἰς τὸ σχολεῖον ἀπὸ τούς συμμαθητάς. Σπανίως καταφεύγει ὁ νέος μόνος εἰς τὸν αὐνανανισμὸν καὶ τότε ἀσφαλῶς ὑπάρχει καὶ ἄλλη αἰτία. Καθῆκον τῶν γονέων εἶναι νὰ φροντίσουν νὰ προλάβουν ἢ τοὐλάχιστον νὰ ἀναβάλουν ὅσον τὸ δυνατὸν ἀργότερον τὴν πτῶσιν τοῦ παιδιοῦ των εἰς τὸ ἐλάττωμα. Ὁ πρὸ τῆς ἥβης αὐνανισμὸς βλάπτει περισσότερον. Μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἥβης δὲν εἶναι τόσον ἐπίφοβος, ἐκτὸς ἐὰν ἔγινε μεγάλη κατάχρησις. Χωρὶς νὰ γινώμεθα ἀντιληπτοὶ θὰ παρακολουθοῦμεν καὶ τὸ παιδὶ καὶ τὸ κορίτσι, ἵνα μὴ ἡ ἐπέμβασις ἐπέλθῃ κατόπι ἑορτῆς. Ἐν πρώτοις

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

δὲν θὰ ἀφήσωμεν τὸ παιδὶ νὰ συναναστρέφεται παιδιὰ μεγαλυτέρας ἡλικίας οὔτε νὰ παίζουν μόνα των. Παιγνίδι πάντοτε εἰς τὰ ἀνοικτὰ καὶ ὄχι εἰς κλειστοὺς χώρους. Δὲν θὰ τὸ ἀφήνωμεν μόνον εἰς κλειστὸν χῶρον, ἰδίως θὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν κίνδυνον τοῦ ἀποχωρητηρίου. Θὰ κόψωμεν ὅλους τοὺς ἰσχυροὺς ἐρεθισμοὺς τοῦ νευρικοῦ καὶ γεννητικοῦ συστήματος. Ὄχι καφές, σοκολάτα, κακάο, τσάϊ. Ἀντὶ τούτων κατάλληλα καὶ ὥριμα ὀπωρικά μὲ προτίμησιν τοῦ καλοῦ μήλου καὶ ἀχλαδιοῦ. Ἐπίσης ὀλίγα ψάρια καὶ κρέας. Ἄφθονον τυρὶ μὲ ὅλον του τὸ βούτυρον ἀπὸ γάλα προβάτων, ποὺ βόσκουν ἐλεύθερα ἐπάνω στὰ βουνά. Πανταλόνια χωρὶς τσέπες. Ἀπαγόρευσις ἀναρριχήσεως καὶ πάσης κινήσεως, ποὺ φέρει τριβήν. Εἰς τά κορίτσια ἀπαγόρευσις τῆς μηχανῆς τοῦ ποδιοῦ καὶ τῆς ἱππασίας. Καὶ εἰς τὸν ὕπνον χρειάζεται προσοχή. Τὸ κρεββάτι τῶν νέων δὲν πρέπει νὰ εἶναι μαλθακὸν οὔτε πολὺ ζεστό. Εἰς τὸ κρεββάτι ὁ νέος θὰ παραμένῃ μόνον ἐφ' ὅσον κοιμᾶται. Εὐθὺς ὡς χορτάσῃ τὸν ὕπνον καὶ ἐξυπνήσῃ πρέπει νὰ σηκωθῇ.

Κατὰ τὴν ἀναπόφευκτον πτῶσιν ἡ συμπεριφορά μας πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀκόλουθος. Μὲ σοβαρὸν ὕφος θὰ τοῦ εἴπωμεν τὰ ἑξῆς ξηρὰ λόγια: «παιδί μου, αὐτό, ποὺ κάνεις, εἶναι βλαβερὸν εἰς τὴν ὑγείαν καὶ μεγάλη ἁμαρτία. Ὁ Θεὸς ρητῶς ἀπαγορεύει αὐτὴν τὴν πρᾶξιν».

Τίποτε ἄλλο οὔτε ξύλο οὔτε φοβέρες. Τὸ δεύτερον, ποὺ ἔχομεν νὰ κάμωμεν, εἶναι ἴσως νὰ ὁδηγήσωμεν τὸ παιδὶ εἰς τὸν δερματικὸν ἰατρόν, ἵνα διαγνώσῃ τὸ αἴτιον τοῦ αὐνανισμοῦ, διότι προέρχεται ἐκ πολλῶν αἰτίων. Λ. χ. τοπικὸν δερματικὸν νόσημα ὡς ἡ ψώρα, ἢ σκώληκες δύναται νὰ προκαλῇ ἰσχυρὰν φαγούραν, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας εἶναι ὁ ἐξαναγκασμὸς εἰς αὐνανισμόν. Καθῆκον μας εἶναι κατόπιν νὰ διδάξωμεν εἰς τὸ παιδὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ γεννητικοῦ συστήματος, καὶ ἂν ἡμεῖς δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν, νὰ ἀναθέσωμεν τὴν διδασκαλίαν εἰς κατάλληλον πρόσωπον ἀψόγου ἠθικῆς καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης μας. Πολλοὶ εἶναι ἐναντίον τοῦ λεγομένου τούτου διαφωτισμοῦ. Ἡ ἀντίρρησις ἔχει τὸν λόγον της, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει τὸ κατάλληλον πρόσωπον. Ἐν ἐλλεί-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ψει τοιούτου προσώπου, θὰ δώσωμεν εἰς τὸ παιδὶ ἕνα ἀπὸ τὰ βιβλία, τὰ γραφέντα σχετικῶς ἀπὸ ἀνεγνωρισμένους παιδαγωγούς, ὅπως εἶναι ὁ Ἀμερικανὸς πάστωρ Sylvanus Stall.

Ὁ δεύτερος κλονισμὸς τοῦ νευρικοῦ συστήματος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ σχολεῖον. Τὸ σχολεῖον δὲν κατορθώνει νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς σκοποὺς τοὺς ὁποίους ἐπιδιώκει. Ὑπάρχει πιθανότης νὰ βλάψῃ διὰ βραδείας, ἀλλ' ἀσφαλοῦς δηλητηριάσεως ἐκ τῆς ἀκαθάρτου ἐν γένει ἀτμοσφαίρας τῶν αἰθουσῶν. Ἐκ τοῦ συγχρωτισμοῦ ἀτόμων διαφόρου ὑγιεινῆς καταστάσεως. Ἐκ τοῦ θρανίου μὲ βλάβας τῆς σπονδυλικῆς στήλης, τοῦ στομάχου καὶ τοῦ παχέος ἐντέρου. Ἐκ τῆς μελέτης μὲ βλάβας τῶν ὀφθαλμῶν, τῆς καρδίας, τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ὁλοκλήρου τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ἐκ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ διὰ τοῦ φόβου τῆς ἐξετάσεως καὶ τῆς ἐντατικῆς ἐργασίας. Ἐπίσης ἐκ τοῦ ἀκαταλλήλου προγράμματος, τῆς συνεκπαιδεύσεως, τῶν διδασκάλων τοῦ ἑτέρου φύλου.

Καθῆκον ὅλων μας εἶναι νὰ παρακολουθοῦμεν τὸ παιδὶ καὶ νὰ συντελέσωμεν νὰ ἐλαττωθοῦν, ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον, αἱ ἐκ τοῦ σχολείου βλάβαι.

Ψυχικὴ πολιτική. Ὁλόκληρον τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ψυχῆς. Γενικῶς ὁ φόβος, ἡ λύπη, καὶ ἡ ἀπαισιοδοξία διὰ τῆς συσπάσεως τῶν νεύρων ἐπιφέρουν στένωσιν τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων, συσσώρευσιν δηλητηρίων, ἀτροφίαν τῶν ὀργάνων καὶ ἀσθένειαν. Ἀντιστρόφως ἡ χαρά, ἡ ἀφοβία καὶ ἡ αἰσιοδοξία διὰ τῆς εὐρύνσεως τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων ἐπιφέρουν ἀπομάκρυνσιν τῶν δηλητηρίων, καλὴν τροφοδοσίαν τῶν ὀργάνων, ὑγείαν, εὐρωστίαν.

Τὸ νευρικὸν σύστημα καταστρέφουν τὰ παντὸς εἴδους δηλητήρια τοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ τελευταῖον καὶ σπουδαιότερον αἴτιον πολλῶν νευρικῶν καὶ ψυχικῶν νοσημάτων εἶναι ἡ κληρονομικότης, ἀκόμη καὶ ἂν ταῦτα ἐμφανισθοῦν πολὺ ἀργὰ εἰς τὴν ζωὴν κατὰ τὴν τρίτην ἢ πέμπτην δεκαετηρίδα ἢ καὶ ἀργότερον, Εἶναι ἐσφαλμένη ἡ γνώμη ὅτι ὁ γάμος θεραπεύει τὰ νευρικὰ νοσήματα. Ἐπίσης ψευ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

δὴς εἶναι ἡ περὶ νευρώσεων θεωρία τῆς ψυχαναλύσεως. Τὸ ὅτι πολλαὶ νευρώσεις ἐμφανίζονται κατὰ τὴν ἥβην ἐπί τοῦ ἐρωτικοῦ πεδίου, δὲν θά πῇ ὅτι ἡ αἰτία τῆς νευρώσεως εἶναι ὁ ἔρως.

Ἐνίσχυσις τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ἡ ἐνίσχυσις τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ ἡ θεραπεία ἐν γένει τῶν νευρικῶν νοσημάτων εἶναι ἔργον τοῦ ἰατροῦ. Ἁπλοῦν φάρμακον εἶναι ἡ ἀνάπαυσις, ἡ ἡσυχία καὶ ἡ μόνωσις. Σπουδαῖον φάρμακον εἶναι ὁ ὕπνος. Ὁ ἐγκέφαλος μόνον διὰ τοῦ ὕπνου ξεκουράζεται. Ὁ ὕπνος ὅμως δὲν πρέπει νά προκαλῆται μέ φάρμακα. Μόνον εἰς σπανίας περιπτώσεις ὁ ἰατρὸς δύναται νὰ κάμῃ χρῆσιν φαρμάκου, ὅταν οὐκ ἔστιν ἄλλως γενέσθαι. Ὁ ὕπνος ἔρχεται μόνος, ὅταν ὑπάρχῃ ἀρκετόν ὀξυγόνον καὶ **δὲν ὑπάρχουν σκέψεις.** Συνήθως ὅμως ἡ ἀϋπνία ὀφείλεται **εἰς ἀκαθαρσίας κυκλοφορούσας εἰς τὸ αἷμα.**

Τὰ ἄλλα σπουδαῖα φάρμακα τοῦ νευρικοῦ συστήματος εἶναι ὁ γέλως, ἡ χαρὰ καὶ ἡ αἰσιοδοξία. Ἡ ἐκ τῆς διασκεδάσεως ὠφέλεια εἶναι μεγαλυτέρα, ὅταν αὕτη εἶναι ἐνεργητική. Τό θέατρον καὶ ὁ κινηματογράφος ἀποτελοῦν παθητικὴν διασκέδασιν. Εἰς τὸ θέατρον κυρίως διασκεδάζει ὁ ἠθοποιὸς καὶ ὄχι ὁ θεατὴς. Ἐπίσης τὸ γραμμόφωνον καὶ τὸ ραδιόφωνον παρέχουν παθητικὴν διασκέδασιν. Ἐνεργητική εἶναι ἡ διασκέδασις, ὅταν κάμῃ κανεὶς κάτι ἰδικόν του ἢ χορεύσῃ ἢ τραγουδήσῃ ἢ παίξῃ ἕνα μουσικὸν ὄργανον.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

8. Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Τὴν μεγαλυτέραν ψυχικὴν τρικυμίαν ἔφερεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἡ ἀνακίνησις τῆς δῆθεν ἐπιστημονικῆς μελέτης τοῦ ἔρωτος. Ἕνας μέγας βόρβορος ἀνεκινήθη καί ἄφθονοι δυσοσμίαι ἐξεπέμφθησαν. Ὅλος ὁ γήϊνος κόσμος ἔσπευσε νὰ ἐντρυφήσῃ εἰς τὴν ἐρωτικὴν σοφίαν καί νὰ μαθητεύσῃ εἰς τὸ νέον Πανεπιστήμιον τοῦ Φάουστ. Διά τὸν παλαιὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον ὁ ἔρως εἶναι τὸ πᾶν, τὸ ἰσχυρότερον δέλεαρ. «Ὅταν δὲν θὰ εἶμαι εἰς θέσιν νὰ ἐρωτεύωμαι, δὲν θέλω νὰ ζῶ», μοῦ ἔλεγε κάποτε νεαρὸς ἐρωτιδεὺς. Διὰ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ἡ ζωὴ εἶναι ὑπὸ τὸν ἔρωτα.

Ἕνεκα τοῦ μεγάλου κακοῦ, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ ἡ ἀπέραντος ἐρωτικὴ βιβλιογραφία, θὰ ἐξονυχίσωμεν ὅλα τά ζητήματα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὸν ἔρωτα. Ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ φῶς εἶναι ὁ καλύτερος ὁδηγὸς διὰ τὸν ἀσφαλῆ διάπλουν τῆς τρικυμίας, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ὁ ἔρως εἰς τὸ πέλαγος τῆς ζωῆς.

Ὁ ἔρως. Αἱ εἰς τὸν ἔρωτα ἀναφερόμεναι γνώσεις ἀπετέλεσαν σήμερον τὴν σεξουαλικὴν ἐπιστήμην, εἴδωλον τῆς ὁποίας εἶναι ὁ ὄρχις. Ἐπὶ ποίας σαθρᾶς βάσεως εἶναι οἰκοδομημένη ἡ λεγομένη αὕτη ἐπιστήμη, ἀποδεικνύει τὸ γεγονὸς ὅτι ἄνδρες, τῶν ὁποίων ἀπεκόπησαν οἱ ὄρχεις δι᾽ ἐγχειρήσεως, ἐξακολουθοῦν νά συνουσιάζωνται κανονικὰ ἐπὶ ἔτη. Μία τοιαύτη περίπτωσις παρακολουθεῖται σήμερον **ἐπὶ 18 ἔτη** μετὰ τήν ἀφαίρεσιν τῶν ὄρχεων. M. RalazzoliL impuissance sexuelle chez l' homme. Paris 1935).

Ἐὰν τώρα ἡ λεγομένη ἐπιστήμη παρέχῃ ἀβεβαίας γνώσεις πόσον σφαλεραὶ πρέπει νὰ εἶναι αἱ ἐπὶ τοῦ ἔρωτος γνώσεις τοῦ πολλοῦ κόσμου τοῦ ἀρυομένου τὰς σχετικὰς γνώσεις ἐξ ὑπόπτων πηγῶν ἢ ἐκ τῶν μυθιστοριογράφων καὶ τῶν ποιητῶν. Ἐπὶ τοῦ ἔρωτος ἔχομεν ἀνάγκην θετικῶν γνώσεων,

Ἀπὸ τοὺς ποιητὰς καὶ μυθιστοριογράφους μόνον ὕμνοι γράφονται εἰς τὸν ἔρωτα. Ἀλλ᾽ ὁ ἔρως δὲν εἶναι μόνον ἀγαθῶν πρόξενος. Ἀναρίθμητα κακὰ ἔχουν ὡς αἰτίαν τὸν ἔρωτα. Εἶναι

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ήτημα ἂν ἄλλη αἰτία προὐκάλεσε μεγαλυτέραν δυστυχίανεὶς τὸν ἄνθρωπον. Ὄχι μόνον ἀτόμων γίνεται αἰτία καταστροφῆς. ἀλ' λὰ καὶ δλοκλήρων λαῶν. Καὶ ὅμως τήν δύναμιν αὐτὴν ποὺ τόσον ἀποφασιστικὰ βαρύνει ἐπὶ τῆς τύχης μας, εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν ζεύξωμεν εἰς τό ἅρμα τῆς εὐτυχίας μας. Φαίνεται μάλιστα παράλογον ὁ ἔρως νὰ γίνεται αἰτία καταστροφῆς. Ὁ ἔρως δὲν ἐγεννήθη νὰ καταστρέφῃ, ἀλλὰ νὰ δημιουργῇ, καὶ ὁ πραγματικὸς ἔρως μόνον τοιοῦτος πρέπει νὰ εἶναι, ἀγαθὸς καὶ δημιουργός.

Πολλοὶ ἄνθρωποι κάμνουν σύγχυσιν τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἀγάπης, ὅσοι δὲ θέλουν νὰ κάμνουν τὸν σοφόν, παράγουν τὴν ἀγάπην ἀπὸ τὸν ἔρωτα. Οὐδὲν ψευδέστερον τούτου καθὼς καὶ ἡ περὶ μετουσιώσεως θεωρία τοῦ ἔρωτος. Ἔρως καὶ ἀγάπη ὁμοιάζουν ἐξωτερικῶς εἰς τὸ ὄνομα, καὶ πολλάκις ἀνταλλάσουν τὸ ὄνομα, ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἔρως λέγεται ἀγάπη, καὶ ἡ ἀγάπη λέγεται ἔρως, ἀλλ' ἐσωτερικῶς, εἰς τὴν οὐσίαν εἶναι τελείως διαφορετικὰ πράγματα. **Πατρὶς τοῦ ἔρωτος εἶναι ἡ γῆ.** Ὁ ἔρως ἔχει τὰς ρίζας του καὶ τροφοδοτεῖται ἀπὸ τὴν γῆν. **Πατρὶς τῆς ἀγάπης εἶναι ὁ οὐρανὸς.** Ἡ ἀγάπη ἔχει τὰς ρίζας εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἔρως εἶναι **πόθος ἑνὸς ἐρεθίζοντος σώματος**, ἐγωϊστής, πλεονέκτης, ἀχόρταγος (**τὰ θέλει ὅλα**) τύραννος ἐκείνου, τὸν ὁποῖον κατέχει. **Ἡ ἀγάπη δὲν ἔχει κανέναν πόθον**, ἀνιδιοτελής, φιλάλληλος εὐεργέτις τοῦ σύμπαντος. Ὁ ἔρως εἶναι βραχύβιος, εἰσάγει εἰς τὴν ζωὴν καὶ προσκολλημένος εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλοῦ ἐνωρίτερον καὶ ἀλλοῦ ἀργότερον ἐγκαταλείπει τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἀνωτέρα τοῦ ἔρωτος καὶ αἰωνία. Καὶ ἡ ζωὴ εἶναι ἀνωτέρα τοῦ ἔρωτος. Δυστυχῶς ὅμως πολλοὶ ἀνόητοι θυσιάζουν τὴν ζωὴν ἐξ αἰτίας τοῦ ἔρωτος. Ὁ χριστιανὸς καλεῖται νὰ νικήσῃ καί τὸν ἔρωτα ἐάν παραστῇ ἀνάγκη. Ὁ λόγος τοῦ θεοῦ εἶναι ἀνώτερος τοῦ ἔρωτος. **Τὰ αἰώνια δὲν δύνανται νὰ συγκριθοῦν μὲ τὰ ἐφήμερα οὔτε τὰ οὐράνια μὲ τὰ γήϊνα.** Ἔρως καὶ ἀγάπη εἶναι δυνατόν νὰ συνυπάρχουν καὶ τοιοῦτος πρέπει νὰ εἶναι ὁ Χριστιανικὸς γάμος. Ὁ ἔρως εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον σύνθετα φαινόμενα. Εἰς τὴν γένεσίν του συμμετέχει δλό-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

κληρος ὁ ἄνθρωπος, ψυχή, ἐγκέφαλος, νεῦρα, καρδία, ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα, οἱ ἐνδοκρινεῖς ἀδένες καὶ ὁ πνευματικὸς κόσμος. Εἶναι ἑπομένως ἡ συνισταμένη πολλῶν συνιστωσῶν.

Ἡ πρώτη συνιστῶσα τοῦ ἔρωτος προέρχεται **ἐκ τοῦ σώματος τοῦ ἐρῶντος** καὶ λέγεται ἀφροδισία. Ἄνευ ἀφροδισίας ὁ ἔρως εἶναι ἀδύνατος καὶ ὁ θεωρούμενος ὡς ὑπάρχων εἶναι ἀσθενὴς ἢ ψευδής.

Ἡ ἀφροδισία εἶναι καὶ αὐτὴ συνισταμένη ἄλλων συνιστωσῶν (Ἁπλᾶ φαινόμενα δὲν ὑπάρχουν. Τὰ πάντα εἶναι σύνθετα). Ἡ ἀφροδισία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κληρονομικότητος, ἐκ τοῦ τρόπου ζωῆς, ἐκ τῆς τροφῆς καὶ ἐκ τῶν ὁρμονῶν τοῦ σώματος. Τὰς ἐρωτικὰς ὁρμόνας δίδουν οἱ λεγόμενοι ἐνδοκρινεῖς ἀδένες συνεργαζόμενοι. Πρωτεύοντα ῥόλον **φαίνονται** ὅτι παίζουν οἱ γεννητικοὶ ἀδένες, πράγματι ὅμως συμμετέχει ὁλόκληρον τὸ σῶμα. Οὐδεμία λειτουργία εἶναι δυνατὸν νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸ ὅλον.

Ἡ δευτέρα συνιστῶσα τοῦ ἔρωτος εἶναι **ψυχολογική**. Τὴν ψυχολογικὴν συνιστῶσαν τροφοδοτοῦν αἱ ἰδέαι τοῦ ἐρῶντος, αἱ ὁποῖαι πάλιν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀγωγῆς, τὴν ὁποίαν ἔλαβε, τῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα ἀνέγνωσε, τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἰδικῆς του πνευματικῆς ἀξίας. Ὁ ἔρως λοιπὸν γεννᾶται συνεπείᾳ ὑποβολῆς καὶ αὐθυποβολῆς. Ἐὰν κανεὶς δίδῃ ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν ὑγείαν, ἔρωτα ἐμπνέει τὸ ἄτομον, περὶ τοῦ ὁποίου σχηματίζει κανεὶς τὴν γνώμην ὅτι εἶναι ὑγιὲς (ἡ περίπτωσις αὐτὴ εἶναι ἡ συχνοτέρα.) Ἐὰν δίδει σημασίαν εἰς ὡρισμένας ἰδιότητας τοῦ σώματος ὀφθαλμούς, ἀνάστημα, χρῶμα κλπ ἢ πνευματικὰ χαρίσματα κλπ. τὸν ἔρωτα θὰ ἐμπνεύσῃ ἕνα τοιοῦτον ἄτομον. Ἡ ψυχολογικὴ συνιστῶσα παίζει τὸν σπουδαιότερον ῥόλον εἰς τὴν γέννεσιν τοῦ ἔρωτος.

Ἐκ τῶν ἰδεῶν ἐξαρτᾶται ἐν γένει καὶ ἡ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία ἑκάστου. Ἡ δύναμις τῶν ἰδεῶν εἶναι καταπληκτικὴ καὶ διὰ τοῦτο μερικοὶ ἔφθασαν εἰς τὸ σημεῖον νὰ τὰς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

παραδεχθοῦν ὡς κάτι ἔχον ἰδίαν ὑπόστασιν, ὑλικήν. Δὲν ἐννοῶ τὸν φιλόσοφον Πλάτωνα μὲ τὴν περίφημον θεωρίαν του, ἀλλὰ νεωτέρους. Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις περὶ ἰδεῶν εἶναι ἐσφαλμένη. **Εὐτυχὴς ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τῶν ἰδεῶν ἔχει μόνον ὀρθὰς καὶ ὑγιεῖς ἰδέας.** Ὁ θησαυρὸς αὐτὸς εἶναι ὁ μεγαλύτερος τοῦ κόσμου, καὶ ὁ μόνος δυνάμενος νὰ κάμῃ τὸν ἄνθρωπον εὐτυχῆ.

Ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐξασκεῖ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ὁ κινηματογράφος, τὸ μυθιστόρημα καὶ ἡ ποίησις διά τοῦ σχηματισμοῦ ἰδεῶν φανταστικῶν, ἀπραγματοποιήτων καὶ νοσηρῶν.

Πολλοὶ παρασύρονται ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς τελειότητος. Ἐρωτεύονται ἕνα φανταστικὸν τύπον, τέλειον κατὰ τὴν γνώμην των καὶ τὸν τύπον αὐτὸν προσπαθοῦν νά εὕρουν εἰς τὴν πραγματικότητα. Ὁ τύπος ὅμως δὲν εὑρίσκεται καὶ ὁ ἔρως φεύγει καὶ τὰ ἔτη παρέρχονται. Ὅταν κάποτε ἡ ἀπάτη εἶναι ἀντιληπτή, εἶναι πλέον ἀργά.

Ἡ φαντασία ἔχει ἀνάγκην χαλιναγωγήσεως. Προμηθευθεῖτε ὑγιεῖς ἰδέας καὶ ἐκβιάσετε τὸν ἑαυτόν σας. Καὶ αὐτὴ ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν ἐκβιάζεται (Ματθ. 11.12).

Καὶ ὁ ἔρως δύναται νὰ χαλιναγωγηθῇ **μέχρις ἑνὸς ὡρισμένου βαθμοῦ,** ἀρκεῖ νὰ μείνῃ κανεὶς ἄκαμπτος καὶ νὰ κατευθύνῃ τὴν φαντασίαν πρὸς ἓν καὶ μόνον πρόσωπον μὴ ἐπιτρέπων νὰ δεσμεύσῃ τὴν σκέψιν του ἄλλο πρόσωπον μὲ οἱασδήποτε ἰδιότητας.

Ἔρωτος ὑπάρχουν πολλὰ εἴδη καὶ ποιότητες. Ἐνταῦθα πρόκειται μόνον περὶ τοῦ φυσιολογικοῦ καὶ νομίμου ἔρωτος ὡρίμου ἀνδρὸς καὶ γυναικός. **Ὁ ἔρως δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν δι' ὅλα τὰ ἄτομα. Ὁ τελείως ὑγιὴς δύναται νὰ ἐρωτευθῇ πολλὰ ἄτομα.** Αἱ λεπταὶ φύσεις καὶ τὰ ἀσθενοῦς ἐν γένει ἰδιοσυγκρασίας ἄτομα παρουσιάζουν ἐκλεκτικότητα εἰς τὸν ἔρωτα. Ἡ ἐκλεκτικότης ἴσως εἶναι μειονέκτημα, ἀλλ' εἰς αὐτὰ τὰ ἄτομα πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν, διότι ἄλλως δύναται νὰ προκύψῃ ἀνικανότης, ἢ ψυχρότης ἢ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

καὶ ἄλλα ἀκόμη χειρότερα, θάνατος ἢ αὐτοκτονία. **Σεβασθῆ τε τὸν ἔρωτα τοῦ εὐαισθήτου ἀνθρώπου.**

Ἐχθροὶ τοῦ ἔρωτος εἶναι πᾶσα ψυχικὴ ταραχή, ὁ φόβος καὶ ἡ δυσαρέσκεια ἐν γένει, **φίλοι του** δὲ ἡ ψυχικὴ σταθερότης τὸ θάρρος καὶ ἡ εὐχαρίστησις ἐν γένει. Ὅσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ εὐχαρίστησις, τόσον ἰσχυρότερος καὶ ὁ ἔρως. **Ἔρως θὰ πῇ πόθος καὶ ὁ πόθος γίνεται ἰσχυρότερος διὰ τοῦ ἐρεθισμοῦ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων αἰσθητηρίων ὀργάνων.** Κορύφωμα τοῦ ἐρεθισμοῦ εἶναι ἡ ἐρωτική μέθη, καπιν ἐρωτικῆς ἀνταποκρίσεως. Ἡ τέχνη τοῦ ἔρωτος συνίσταται εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ἐρεθισμοῦ.

Ὁ ξένος οὗτος ἐρεθισμὸς ὁ ἐκ τοῦ ἐρωμένου σώματος προερχόμενος ἀποτελεῖ **τὴν τρίτην συνιστῶσαν τοῦ ἔρωτος.** Αἱ δύο πρῶται συνιστῶσαι ἀποτελοῦσι **τὴν ὑποκειμενικὴν πλευράν.** ἡ τρίτη **τὴν ἀντικειμενικὴν πλευρὰν τοῦ ἔρωτος.** Ὁ ἔρως επομένως εἶναι ὑποκειμενικὸς ἅμα καὶ ἀντικεμεμένικός. Ὁ ἐρεθισμὸς ὀφείλει νὰ εἶναι φυσιολογικὸς ἀπαγορευομὲνου παντὸς μέσου βλάπτοντος τὴν ὑγείαν.

Ἡ ὅρασις ἐρεθίζει διὰ τοῦ αἰσθήματος τῆς ὑγείας. Αὐτὴ εἶναι ἡ βαθυτέρα ἔννοια τῆς καλλονῆς. Αἱ ὑπερβολαὶ τοῦ καλλωπισμοῦ μᾶλλον ἀντίθετον ἀποτέλεσμα φέρουν· καθὼς καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοῦ φύλου λ,χ. κοπὴ τῆς κόμης εἰς τὴν γυναῖκα καὶ ἡ ἀνδροποίησίς της ἐν γένει. **Ὅσον περισσότερον γυναῖκα εἶναι ἡ γυναῖκα, τόσον περισσότερον ἔρωτα ἔχει μέσα της. Ἡ ἀκοὴ** ἐρεθίζει διὰ τῶν καλῶν λόγων καὶ τοῦ ᾄσματος. **Ἡ ὄσφρησις** διὰ τῶν ἐκπεμπτομὲνων ἐκ τοῦ σώματος ὀσμῶν. Εἰς τὴν τεχνητὴν προσθήκην ἀρωμάτων χρειάζεται προσοχή μήπως φὲρουν ἀντίθετον ἀποτὲλεσμα.

Μεταξὺ ῥινὸς καὶ γεννητικῶν ὀργάνων ὑφίσταται σχὲσις W. Flieq Nasale Fernleiden 1926) **Ἡ γεῦσις** ἐρεθίζει διὰ τοῦ φιλήματος καὶ **ἡ ἀφὴ** διὰ τῆς χειραψίας, τοῦ χαϊδεύματος καὶ τοῦ ἐναγκαλισμοῦ.

Ἡ τετάρτη συνιστῶσα τοῦ ἔρωτος εἶναι **μεταψυχική.** Ὁ ἔρως ἐπὶ κακοῦ προκαλεῖται ἐνίοτε ὑπὸ τῶν δαιμόνων. **Αἱ**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τέσσαρες συνιστῶσαι ποικίλλουσι κατὰ τὴν ἔντασιν εἰς τὰ διάφορα ἄτομα.

Ὁ ἔρως δὲν ἐκβιάζεται, ἀλλὰ γεννᾶται εἰς ἄλλους ἀποτόμως καὶ εἰς ἄλλους βραδέως. Ἡ σύλληψις καὶ ὁ τοκετὸς τοῦ ἔρωτος γίνεται πάντοτε εἰς τὴν ψυχήν. Ἀπαραίτητοι ὅροι: **ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ ἐκτίμησις.** Ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ ἐκτίμησις ἀποκτῶνται σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς γνωριμίας, διὰ τοῦτο εἶναι **συχνοτάτη ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἔρωτος μετὰ τὸν γάμον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι δὲν ὑπάρχει κώλυμα ἄλλος ἔρως ἢ ἀντιπάθεια.** Ἡ ἀξία τῆς παρθενίας καὶ τῆς πίστεως ἑκατέρωθεν εἶναι ἀνυπολόγιστος.

Δυστυχῶς οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀκολουθοῦν πάντοτε τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ καὶ βυθισμένοι εἰς παντὸς εἴδους σφάλματα προσπαθοῦν διὰ φαρμάκων καὶ ἄλλων τεχνητῶν μέσων **νὰ ἐκβιάσουν τὸν ἔρωτα.** Ἐπλημμύρησε ἡ παγκόσμιος ἀγορὰ ἀπὸ παντὸς εἴδους ἀφροδισιακά. Ἡ λῆψις ἀφροδισιακοῦ εἶναι βαρὺ ἁμάρτημα καὶ πλῆγμα διὰ τὴν ὑγείαν. Ἡ συχνοτέρα ἀμοιβὴ εἶναι τὸ καρδιακὸν νόσημα ἢ κάτι ἄλλο χειρότερον. Τὰ ἄφθονα ἀφροδισιακά, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίησε κατὰ τὸν γάμον κάποιος, ἐπλήρωσε τὸ ἀθῶον κοριτσάκι του γεννηθὲν μὲ ὄγκον τοῦ ἐγκεφάλου. Τὸ καλύτερον ἀφροδισιακὸν εἶναι ἡ αὐθόρμητος πρόκλησις τῆς γυναικός, ἡ κατάλληλος τροφή, ἡ ἀνάπαυσις καὶ τὸ κατάλληλον τῆς ἡλικίας. **Κάθε πρᾶγμα εἰς τὸν καιρόν του. Ὁ ἔρως καὶ ὁ γάμος εἶναι διὰ τὴν τρίτην δεκαετηρίδα τοῦ βίου, μεταξὺ τοῦ 24ου καὶ 30οῦ ἔτους.** Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μεταμόσχευσιν εἶναι ἀληθινὸν στίγμα διὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ πρέπει νὰ αἰσχύνηται καὶ νὰ τὴν ὀνομάσῃ κανείς.

Ὁ ἔρως δὲν εἶναι καθολικὸν φαινόμενον καὶ ὄχι μόνον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν δημιουργίαν. Εἰς τὰς μελίσσας ὡς γνωστὸν μόνον ἡ βασίλισσα γνωρίζει τὸν ἔρωτα, ἐνῷ αἱ ἐργάτιδες μένουν παρθένοι διὰ βίου. Καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑπάρχουν κατὰ χιλιάδας **καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ ζήσουν βίον παρθενικόν,** διότι εἴτε

ἐγεννήθησαν εἴτε διὰ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς των **ἔκαμον τὸν ἑαυτὸν των ἀκατάλληλον διὰ τὸν ἔρωτα.**

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ θεωρήσουν τὸν ἑαυτόν των δυστυχῆ. **Τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου δέν μετρεῖ ὁ σαρκικὸς ἔρως,** ἀπεναντίας εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς ἡ ἔλλειψίς του **τὴν** αὐξάνει, διότι **ἡ κατανίκησις τοῦ ἔρωτος αὐξάνει τὴν ψυχικὴν δύναμιν, ὅπως κάθε ἐμπόδιον καὶ κάθε πόνος.** Ἕνας ἄλλος ἔρως τότε θὰ πλημμυρίσῃ τὴν ψυχήν των, ἔρως πρὸς **τὴν** θρησκείαν, τήν τέχνην, τὴν ἐπιστήμην, τὴν ἀνθρωπότητα. Τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς δὲν εὑρίσκει ὁ ἄνθρωπος μόνον εἰς τὴν σάρκα, οὔτε ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν γῆν. **Διὰ τήν γῆν ἐδημιουργήθη τὸ ζῶον.**

Ἕνα ἰδιαίτερον κίνδυνον ἐκ τῶν ἀφροδισιακῶν ὠφείλουν νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των οἱ νέοι. **Πρόσωπα ἐγκληματικὰ** μὲ συνείδησιν πεπωρωμένην χρησιμοποιοῦν ἰσχυρὰ ἀφροδισιακὰ ἢ ναρκωτικὰ διὰ τὰ ἐγκλήματά των καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ προσέχουν εἰς τὰ προσφερόμενα ποτά, γλυκίσματα, τὸ κάπνισμα ἢ τὰ ἀρώματα. **Τὸ μέ τόσην καλωσύνην προσφερόμενον σημαίνει ἴσως δι' αὐτοὺς δυστυχίαν διὰ βίου.**

Ἔρως δὲν δύναται νά γεννηθῇ, ὅταν λείπῃ ἡ ὑγεία, διότι ὁ ἔρως γεννᾶται ἀπὸ ὁλόκληρον τὸν ἄνθρωπον. Ἀπὸ τῆς ἐπόψεως αὐτῆς δυνάμεθα νὰ τὸν θεωρήσωμεν **καὶ ὡς κριτήριον τῆς ὑγείας.** Ἔλλειψις ἔρωτος εἶναι σημεῖον ὅτι κάτι ἢ **εἰς** τὴν ψυχὴν ἢ εἰς τὸ σῶμα δὲν εἶναι ἐν τάξει. Ἡ ἔρευνα πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἑξῆς ὁδόν: Ψυχή, ἰδίως ἰδέαι, ἐσωτερικὰ ὄργανα, γεννητικὰ ὄργανα.

Γνωρίσματα τοῦ γένους. Ὁ ἀνήρ καὶ ἡ γυνὴ παρουσιάζουν χαρακτηριστικὰς διαφορὰς ἀναμεταξὺ **των** σωματικάς, ψυχικὰς καὶ πνευματικάς. **Ἡ γυνή ὅμως δὲν εἶναι γυνή, διότι ἔχει ᾠοθήκην, ὅπως ἐπίστευον ἄλλοτε, ἀλλ' ἐπειδή εἶναι γυνή, ἔχει ᾠοθήκην.** Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὅτι ἕκαστον κύτταρον τῆς γυναικὸς διαφέρει ἀπὸ ἕκαστον κύτταρον τοῦ ἀνδρός. Τὰ χρωματόσωμα τοῦ γυναικείου κυττάρου εἶναι 48, ἐνῷ τοῦ ἀνδρικοῦ 47. Τὸ αἷμα τοῦ ἀνδρὸς διαφέρει τοῦ γυναικείου πο-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

σοτικῶς καὶ ποιοτικῶς λ.χ. τὸ ἀνδρικὸν αἷμα παρουσιάζει 5 ἑκατομμύρια αἱμοσφαίρια κατὰ κυβ. χιλιοστόμετρον, ἐνῷ τὸ γυναικεῖον 4,5 οὔτε περιέχουν ἀκριβῶς τὰς ἰδίας οὐσίας. Σφύξις ἀνδρὸς 72, γυναικὸς 80. Ἀνάστημα ἀντιστοίχως 168-158. Πάχος 10 %-25 %. Μυϊκὸν **σύστημα** ἰσχυρὸν-ἀδύνατον. Ἀναλογία ὕψους κοιλίας πρὸς τὰ σκέλη ἀνδρός: βραχὺ-μακρόν, γυναικός: μακρὸν]βραχύ. Ἀναλογία πλάτους ὤμων πρὸς λεκάνην, ἀνδρός: πλατὺ πρὸς στενόν, γυναικός: στενὸν πρὸς πλατύ. Κόμη κοντὴ-μακρὰ καὶ ἄφθονος. Τρίχωμα, γένειον καὶ μύσταξ εἰς τὸ πρόσωπον, ἄφθονον εἰς τὸ σῶμα ἐπὶ τοῦ ἀνδρός ἔλλειψις γενείου-χνοῦδι εἰς τὸ σῶμα ἐπὶ τῆς γυναικός. Φωνή, δυνατὴ βαρειά εἰς τὸν ἄνδρα, ὀξεῖα εἰς τὴν γυναῖκα. Ἐγκέφαλος, ἀνδρὸς κατὰ 150 γραμ. βαρύτερος. Καρδία, ἀνδρὸς μεγαλυτέρα. Ἀναπνοή, ὁ ἀνὴρ ἀναπνέει μὲ τὸ διάφραγμα πρὸς τὴν κοιλίαν, ἡ γυνὴ μᾶλλον μέ τὸ στῆθος. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ βάδισμα ὑπάρχει διαφορὰ καὶ εἰς τὸ γράψιμον καὶ γενικῶς παντοῦ. Ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ καὶ ψυχικοῦ πεδίου, τὸν ἄνδρα χαρακτηρίζει ἡ διανόησις καὶ ἡ δρᾶσις, Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὅλαι αἱ ἐφευρέσεις, οἱ νεωτερισμοὶ καὶ ὁ πολιτισμὸς εἶναι ἔργα τῶν ἀνδρῶν. **Τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀγωγῆς, ἀλλὰ φύσεως, κατασκευῆς.** Βἰς δρᾶσιν ἐξαναγκάζεται ὁ ἄνδρας ἀπὸ τὴν ὁρμὴν πρὸς ἐπίθεσιν. **Ὁ ἀληθινὸς ἄνδρας ἀγαπᾶ φύσει τὴν ἐπίθεσιν καὶ τὴν νίκην.** Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐπίθεσις καὶ ἡ νίκη δὲν πρέπει νὰ ληφθοῦν μόνον μὲ τὴν ἀρχικὴν σημασίαν εἰς τὸν πόλεμον. **Κάθε νίκη εἶναι μέσα εἰς τὸ ἀνδρικὸν στοιχεῖον.**

Αἱ ὀλίγαι αὐταὶ γραμμαὶ μᾶς δείχνουν σαφῶς **ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀγωγή τῶν παιδιῶν καὶ πόσον ἄσκοπος εἶναι ἡ συνεκπαίδευσις τῶν δύο φίλων καὶ μάλιστα μὲ τὸ αὐτὸ πρόγραμμα.** Τὸ παιδὶ ὀφείλομεν νὰ ἀναθρέψωμεν μὲ πρόγραμμα τὴν σκληροτητα, τὴν δρᾶσιν, τὴν ἐπίθεσιν, καὶ τὴν χαρὰν εἰς τὴν νίκην. **Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,** ὅπως λέγεται εἰς τὴν Ἰλιάδα (Ζ 208). Τοὐναντίον γυνὴ εἶναι στοιχεῖον παθητικὸν καὶ προσπαθεῖ διὰ τῶν θελγήτρων τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος νὰ δελεάσῃ τὸν ἄνδρα καὶ γί-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

νη σύζυγος καὶ μητέρα. Ὅλαι αἱ πράξεις καὶ οἱ λόγοι τῆς γυναικὸς ἀσυναισθήτως εἰς αὐτὸ ἀποβλέπουν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνεται σαφῶς πόσον ἀνόητος εἶναι ὁ λεγόμενος ἀγὼν περὶ χειραφετήσεως τῆς γυναικός καὶ ἰσότητος τῶν δύο φύλων. Ὁ Θεὸς ὥρισεν εἰς τὴν γυναῖκα ἕνα σαφῆ προορισμόν, νὰ παρουσιάσῃ δηλαδὴ καὶ ἀναθρέψῃ τὴν νέαν γεννεάν. Τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι μέγα καὶ ἀρκετὸν νὰ πληρώσῃ τὴν ζωήν της. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἡ γυναῖκα συντελεῖ εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνδρός, ὅπως καὶ ἀντιστρόφως, κάμνει τὴν ζωὴν ὡραίαν καὶ ἐμμέσως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν δημιουργεῖ τὸν πολιτισμόν.

Γεννητικοὶ ἀδένες Εἶναι ὁ ὄρχις καὶ ἡ ᾠοθήκη. Οἱ ἀδένες οὗτοι εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ὀργάνων, τὰ ὁποῖα ἔχομεν, ἀληθινὰ θησαυροφυλάκια, καὶ φαίνονται σὰν νὰ περικλείουν μέσα τους, τοὺς προγόνους διὰ τῆς κληρονομικότητος, τὴν ὁποίαν μεταδίδουν, ἡμᾶς τοὺς ἰδίους διὰ τῆς σπουδαίας συμβουλῆς, τήν ὁποίαν φαίνονται νὰ ἐξασκοῦν εἰς τὴν διάπλασιν ὁλοκλήρου τοῦ σώματος, καὶ τὰς μελλούσας γεννεάς, διότι εἶναι τὰ κύρια ὄργανα τῆς ἀναπαραγωγῆς.

Ἡ ἔρευνα τῶν συμβαινόντων εἰς τὴν ὄρχιν εἶναι δυσκολωτάτη. Συνήθως ἀποδίδονται εἰς τὸ ὄργανον τοῦτο σπουδαιότάται λειτουργίαι ὡσὰν νὰ ἦτο κάτι ἐντελῶς ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Τὸ ὀρθότερον εἶναι νὰ λέγωμεν ὅτι ὁλόκληρος ὁ ἄνθρωπος **φαίνεται** νά ἐκτελῇ τὰς λειτουργίας ταύτας διὰ **τοῦ** ὄρχεως. Οὐδὲν ἀπολύτως ὀργανὸν ζῇ ἐκτὸς τοῦ ὀργανισμοῦ. Τὰ σχετικὰ πειράματα ἀποτελοῦν ἀπάτην. Καὶ ὄχι μόνον ὀργανὰ δὲν δυνάμεθα νὰ χωρίσωμεν, ἀλλ' οὔτε τὸν ἄνθρωπον ὁλόκληρον. **Ἡ ὀρθὴ ἀντίληψις τῶν συμβαινόντων εἶναι ἡ δημιουργία ὡς σύνολον ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἐνεργείᾳ καὶ δυνάμει,** πρᾶγμα διὰ τὸν ἄνθρωπον **ἀδύνατον καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ θετική ἐπιστήμη εἶναι οὐτοπία.**

Οἱ ὄρχεις εἶναι δύο περιεχόμεναι εἰς τὸ ὄσχεον. Ἀρχικῶς εὑρίσκονται ἐντὸς τῆς κοιλιακῆς κοιλότητος παρά τὸν ἀρχικὸν νεφρὸν καὶ κατὰ τὸν ὄγδοον μῆνα τῆς ἐγκυμοσύνης, σπανίως βραδύτερον, μετανάστεύουν καὶ κατέρχονται διὰ τοῦ βουβωνικοῦ πό-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ρου εἰς τὴν τελικήν των θέσιν, τὸ ὄσχεον· Ἡ κάθοδος αὕτη τῶν ὄρχεων εἶναι ἀναγκαία διὰ τὸν ἄνθρωπον, διότι, φαίνεται, ἡ θερμότης τῆς κοιλίας βλάπτει τὸν ἀνθρώπινον ὄρχιν καὶ δὲν τόν ἀφήνει νὰ παραγάγῃ τό σπέρμα. Τὰ ἄτομα, τῶν ὁποίων οἱ ὄρχεις δὲν κατῆλθον εἰς τὸ ὄσχεον, λέγονται κρυπτόρχεις. Ἀλλ' ἐνῷ τοιοῦτον τι συμβαίνει εἰς τόν ἄνθρωπον, εἰς πολλὰ ζῶα ὁ κρυπτορχισμὸς οὐδεμίαν βλάβην προκαλεῖ καὶ ἀποτελεῖ τὴν φυσικὴν κατάστασιν. Οὕτω λ.χ. ὅλα τὰ πτηνὰ εἶναι κρυπτόρχεις, ἐπίσης ὁ ἐλέφας, ἡ φάλαινα καὶ τὰ μονοτρήματα. Εἰς μερικὰ ζῷα φαίνεται νὰ κατέρχωνται οἱ ὄρχεις εἰς τὸ ὄσχεον μόνον κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ὀργασμοῦ. Σχετικῶς μὲ τὸ σῶμα ὁ ἄνθρωπος ἔχει μικροὺς ὄρχεις, τοὐναντίον μεγάλους τὰ πτηνὰ καὶ τὰ τρωκτικά. Εἰς τὰ πτηνά καὶ τοὺς ἰχθεῖς τὸ μέγεθος ἐξαρτᾶται πολὺ ἀπὸ τήν ἐποχὴν τοῦ ὀργασμοῦ Τὸν ὄγκον τῶν ὄρχεων δύνανται νὰ αὐξήσουν νοσηρῶς καὶ ἀσθένειαι, ὡς ἡ ὑδροκήλη, ὄγκοι, φλόγωσις Αἱ ἀσθένειαι καὶ τὸ γῆρας ἐπιφέρουν καὶ ἀτροφίαν τῶν ὄρχεων χαρακτηριζομένην ὄχι μόνον ἀποσμίκρυνσιν τοῦ μεγέθους, ἀλλὰ καὶ ἐλάττωσιν τῆς παραγῆς τοῦ σπέρματος. **Ἡ ὑγιεινὴ τοῦ ὄρχεως ἀποτελεῖ τὰς πολυτιμοτέρας γνώσεις διὰ τὴν ὀρθήν ἀγγήν τῶν παιδιῶν καὶ τήν ἐξασφάλισιν ὑγιοῦς νέας γεννεᾶς.**

Τὸ ὄσχεον τὸ περιβάλλον ἐξωτερικῶς τοὺς δύο ὄρχεις εἶναι θυλάκιον τοῦ δέρματος ἐκ λείων μυϊκῶν ἰνῶν χωρισμένων εἰς δύο διαμερίσματα καὶ ἔχον μεταξὺ τῶν ἄλλων πολύτιμον ἰδιότητα νά κανονίζῃ τὴν θερμοκρασίαν τὴν κατάλληλον διὰ τοὺς ὄρχεις.

Ὁ ὄρχις ἔχει μέγεθος ᾠοῦ περιστερᾶς καὶ βάρος 15-20 γραμ. Διὰ συνδετικοῦ ἱστοῦ ἕκαστος ὄρχις εἶναι χωρισμένος εἰς 100-200 πυραμιδοειδῆ λοβία, ἐντὸς ἑκάστου τῶν ὁποίων εὑρίσκονται δύο ἕως 6 σπερματικὰ σωληνάρια πάχους λεπτῆς τριχός.

Ἐν ὅλῳ περιέχονται περὶ τὰ 800-1000 σπερματικὰ σωληνάρια μήκους 50-175 ἑκατοστομέτρων ἑκάστου, ἑπομένως τὸ μῆκος ὅλων τῶν σωληναρίων περιστρέφεται περὶ τὰ 1000 μέτρα. Εἰς τὸ βάθος ἑκάστου λοβίου τὰ σπερματικὰ σωληνάρια εἶναι ἐσπειραμένα (λαβύρινθος τοῦ ὄρχεως), καθὼς δὲ προχωροῦν πρὸς τὴν κορυφὴν συνενοῦνται εἰς βραχύτατα εὐθέα, ἅτινα εἰσδύουν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

σι εἰς τό σῶμά τοῦ Χάϊμορ καί σχηματίζουσι τὸ δίκτυον τοῦ ὄρχεως, ἕνα πυκνὸν πλέγμα σωληναρίων. Διὰ δώδεκα πὸρων συνεχίζεται τὸ δίκτυον εἰς τὴν ἐπιδιδυμίδα. Εἰς τὸ μεταξὺ τῶν σωληναρίων διάστημα ὑπάρχουν αἱμοφόρα καὶ λυμφατικὰ ἀγγεῖα, καὶ νεῦρα, συνδετικὸς ἱστὸς καὶ κύτταρα τοῦ Λάϊντιχ(Leydig)

Τὰ κύτταρα τοῦ Λάϊντιχ ἔχουν γίνει ἀντικείμενον πολλῶν συζητήσεων, διότι θεωροῦνται ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ἐρευνητῶν ὅτι εἶναι τὰ κύτταρα τὰ παράγοντα τὴν ἀνδρικὴν ὁρμόνην. Ὑπό ἄλλων ἐρευνητῶν πάλιν ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ ὁρμόνη παράγεται ἐντός τῶν σπερματικῶν σωληναρίων. Μέσα εἰς τὰ σωληνάρια διακρίνομεν δύο εἰδῶν κύτταρα, τὰ κύττάρα τοῦ Σερτόλι «Sertoli» καὶ τὰ σπερμιογόνα, τὰ μητρικὰ κύτταρα, ἐξ ὧν παράγονται διὰ δύο ἀλλεπαλλήλων διαιρέσεων τὰ σπέρμια, τὰ κύτταρα τῆς ἀναπαραγωγῆς. Ἐντὸς τοῦ κενοῦ τοῦ σπερματικοῦ σωληναρίου τὰ σπέρμια κρέμανται ἀπὸ τὸ ἄκρον τῶν κυττὰρων τοῦ Σερτόλι ἐν εἴδει ἐγχέλεων. Τοῦτο ὅμως συμβαίνει ἀπὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὴν ἥβην. Κατὰ τὰ προηγούμενα 14 περίπου ἔτη τὸ σωληνάριον ἠρεμεῖ καὶ περιέχει μόνον σπερμιογόνα καὶ κύτταρα τοῦ Σερτόλι.

Ὡς ἀποθήκη τῶν σπερμίων χρησιμεύει καὶ ἡ ἐπικαθημένη τοῦ ὄρχεως ἐπιδιδυμίς. Τὸ σπέρμα σχηματίζεται κατὰ τὴν ἀποσπερμάτισιν διὰ τῆς συμμετοχῆς καί ἄλλων ἀδένων, τὸ κύριον ὅμως συστατικόν του ἀποτελοῦν τὰ σπέρμια.

Ὁρμόνας δὲν παράγουν οἱ γεννητικοὶ ἀδένες ὅλων τῶν ζῴων λ.χ. τῶν ἐντόμων.

Ἡ ἀφαίρεσις τῶν ὄρχεων εἶναι γνωστὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐκτομὴ τῶν ὄρχεων ἐγίνετο τῶν αἰχμαλωτιζομένων ἐχθρῶν καὶ τῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα προωρίζοντο πρὸς πώλησιν ἵνα χρησιμεύσουν ὡς φύλακες τῶν γυναικῶν (εὐνοῦχοι).

Διὰ θρησκευτικοὺς λόγους κατὰ τὸν ἱερὸν χορὸν ὑπὸ τῶν ἱερέων τῆς Θεᾶς Κυβέλης. Ἐκ παρερμηνείας τοῦ Εὐαγγελικοῦ χωρίου (Ματθ. 19-12), ὑπὸ αἱρετικῶν Χριστιανῶν, ὡς εἶναι καὶ οἱ σκόψα εἰς τὴν Ρουμανίαν. Σήμερον χρησιμοποιεῖται ὁ εὐνουχισμὸς ὑπὸ τῆς ἐγκληματολογίας κατὰ τῶν ἐγκληματιῶν εἰς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

μερικὰ κράτη, καὶ ὑπὸ τῆς ἰατρικῆς δι' ὡρισμένους θεραπευτικοὺς σκοπούς. Τὶ ἀποτελέσματα φέρει ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ὁ εὐνουχισμὸς δύναται νὰ ἴδῃ κανεὶς καὶ ἐκ τῆς μελέτης περὶ τῶν Σκόψα τοῦ W. Koch Verôffentlichungen ans der Kriegs =und Konstitutions pathologe Iena 1921

Τὰ ἀποτελέσματα εἶναι διάφορα, εἶναι διάφορα, καθ' ὅσον ὁ εὐνουχισμὸς ἔγινε πρὸ τῆς ἥβης ἢ μετά τὴν ἥβην. Ὁ πρὸ τῆς ἥβης εὐνουχισμὸς μεταξὺ τῶν ἄλλων προκαλεῖ ὑψηλὸν ἀνάστημα, ὁ μετὰ τὴν ἥβην παχυσαρκίαν. Ἐν γένει ὁ εὐνουχισμὸς ἐλαττώνει τὴν ἐνέργειαν καθολικῶς.

Οἱ παρουσιάζοντες ἐκ γενετῆς τὰ γνωρίσματα τῶν εὐνούχων, λέγονται εὐνουχοειδεῖς καὶ διακρίνονται εἰς 4 τύπαυς 1) καθαρὸς, αἰτία ὄρχεις 2) γεροδερμικός. ὑποπλασία ὄρχεων, θυρεοειδοῦς καὶ ὑποφύσεως 3) ἀκρομεγαλίας, αἰτία ὑπόφυσις 4) θηλυπρεπής, πιθανῶς αἰτία θηλυκή ὁρμόνη.

Ἡ ὁρμόνη τοῦ ὄρχεως ἐξασκεῖ διπλῆν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ Α) Γενικὴν ἐπίδρασιν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ ὀργανισμοῦ μὴ ἀναγνωριζομένην ὅμως ὑφ' ὅλων τῶν ἐρευνητῶν 1) ἐπὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἀερίων δι' ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς καύσεως καὶ τῆς ἀναπνοῆς 2) Ἐπί τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ λίπους 3) ἐπὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ὑδατανθράκων 4) ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ σώματος.

Κυρὶαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν διαμόρφωσιν **τῶν δευτερεύοντων ἀνδρικῶν γνωρισμάτων** τοῦ γένους (πρωτεῦον εἶναι ὁ ὄρχις) δηλαδὴ τοῦ γενείου καί μύστακος, κοντῆς κόμης, βαρειᾶς φωνῆς, τριχωτοῦ δέρματος κλπ. Σημειωτέον ὅτι πρὸς πλήρη ἀνάπτυξιν τῶν γνωρισμάτων τοῦ γένους εἶναι ἀρκετὸν ἀκόμη καὶ κάτι ὀλιγώτερον τοῦ 1% τοῦ βάρους ἀμφοτὲρων τῶν ὄρχεων.

Ἡ κανονικὴ παραγωγή σπὲρματος εἶναι ἕνα σημεῖον καλὸν περὶ τῆς ὑγείας τοῦ ὄρχεως. Ἐκ τῶν τριῶν εἰδῶν κυττάρων, τὰ πλὲον ἀνθεκτικὰ εἶναι τὰ κὺτταρα τοῦ Λάϊντιχ κεὶμενα ὡς γνωστὸν ἐκτὸς τῶν σωληναρίων. Ἐτὸς τῶν σωληναρίων τὰ κύτταρα τοῦ Σερτὸλι ὑστεροῦν εἰς ἀντοχὴν καὶ τὰ εὐπαθὲστερα ὅλων εἶναι τὰ κύτταρα τοῦ σπὲρματος.

Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ὑγεία τοῦ ὄρχεως παρακο-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

λουθεῖ τὴν ὑγείαν τοῦ ὅλου ὀργανισμοῦ. Ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει γερὴ καρδιά, ἀρτηρίαι ἐν τάξει καὶ καλὸν αἷμα, νευρικὸν σύστημα ὑγιές, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ὄρχις γερός. Ἰδιαιτέρως βλάπτουν τὸν ὄρχιν τὰ ἑξῆς: 1) κτυπήματα ἐπὶ τοῦ ὄρχεως. Διὰ κτυπημάτων ἐπὶ τοῦ ὄρχεως εὐνουχίζουν οἱ χωρικοὶ τοὺς νεαροὺς ταύρους καὶ ὀνομάζουν τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ εὐνουχισμοῦ «τσουκάνισμα». Παρομοίαν ἐνέργειαν ἐξασκεῖ καὶ ὁ αὐνανισμός. Δι' αὐνανιστικῆς ἐνεργείας τῆς ἱππασίας εἶχον γίνει πολλὰ ἄτομα εὐνουχοειδῆ εἰς τοὺς ἀρχαίους Σκύθας. 2) Τραύματα εἰς ἕνα ἄλλο μέρος τοῦ σώματος 3) Δηλητήρια ἐν γένει καὶ μάλιστα κατ' ἐξοχὴν τὸ δηλητήριον τοῦ καπνοῦ. Πολλαὶ ἀνικανότητες παύουν μόλις διακοπῇ τὸ κάπνισμα. 4) Δηλητήρια τοῦ ἐντέρου καὶ πίεσις τοῦ ὑπογαστρίου διά καθιστικοῦ βίου. 5) ὁ καφές, ἀλλὰ καὶ ἡ σοκολάτα, κακάο τέϊον διὰ μικρὰ ἀγόρια καὶ κορίτσια μὲ τοὺς γεννητικοὺς ἀδένας ὑπὸ ἀνάπτυξιν. 6) Ἰώδιον καὶ τὰ παρά γωγά του. 7) Μόλυβδος 8) Οἰνόπνευμα. Οἱ σύζυγοι δὲν πρέπει νὰ πλησιάζουν ἀλλήλους, ὅταν ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο εἶναι μεθυσμένος. Οὕτω γεννῶνται οἱ ἔκφυλοι. 9) Αἱ τοξῖναι τῶν ἀσθενειῶν, ἰδίως συφιλίδος, διφθερίτιδος, πνευμονίας, ὀστρακιᾶς, Ἡ βλάβη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διαρκείας τῆς ἀσθενείας καὶ ἐκ τῆς θρέψεως τοῦ ὀργανισμοῦ. 10) Σωματικὴ ὑπερκόπωσις (ἀνικανότης ἀθλητῶν). 11) Δηλητήρια τῆς ψυχῆς. Τὸν ὄρχιν τρέφει ὁ ἡρωϊσμὸς καὶ ἡ αἰσιοδοξία. 12) Ὁ ὑπερσιτισμὸς καὶ ἰδίως τὸ πολὺ λεύκωμα. Τό τοιοῦτον ἀπεδείχθη διά πειραμάτων καὶ ἀρσενικῶν χηνῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ πεῖνα βλάπτει, ὁ ὑποσιτισμός. 13) Ἔλλειψις βιταμινῶν εἰς τὴν τροφήν, 14) Μεγάλη θερμότης καὶ μέγα ψῦχος. 15) Ἀκτῖνες Ρέντγιεν καὶ ἀκτῖνες ραδίου. Προσοχὴ εἰς ἀριθμὸν καὶ διάρκειαν ραδιούχων λουτρῶν. 16) Πᾶσα συνουσία ἀναγκαστική. 17) Ἡ διακοπτομένη συνουσία προκαλοῦσα νεύρωσιν τῆς καρδίας ἀμφοτέρων τῶν συζύγων. καὶ 18) Ἡ ὁρμόνη τοῦ ὄρχεως λαμβανομένη ὡς φάρμακον. Ἢ φέρει στείρωσιν ἢ τὸ συνειθέστερον δηλητηρίασιν ἢ βλάβην τῆς καρδίας. Βλέπε καὶ K. Sand-Die Rhysiologie des Hodens. Handbuch der inneren Sekretion uon M. Hirsch Band II, 2 Lieferûng 10),

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὴν μεγάλην του συνεργασίαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν καὶ ἰσχυροποίησιν τοῦ ὀργανισμοῦ προσφέρει ὁ ὄρχις κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη, ὁπότε καὶ δὲν χρησιμοποιεῖται ἐρωτικῶς. Εἰς τοῦ παιδιοῦ λοιπὸν τὸν ὄρχιν ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν ἐστραμμένην τὴν προσοχήν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς ἀνωτέρω βλαβερὰς ἐπιδράσεις, καὶ ὄχι τοῦ ἀνδρός. Τὸ ὅτι διὰ τὸν διαμορφωθέντα ἄνθρωπον δὲν παίζει πλέον στόσον σπουδαῖον ῥόλον ἀποδεικνύει ἡ ἀνικανότης τῶν ἀθλητῶν, αἱ βαρύταται ἐργασίαι, τὰς ὁποίας ἐκτελεῖ ὁ εὐνουχισμένος ἵππος καὶ βοῦς, καὶ ἀκόμη πειστικώτερον τὸ παράδειγμα, τὸ ὁποῖον ἀνεφέραμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κεφαλαίου. Δυστυχῶς οἱ ἄνθρωποι φθείροντες τὸν ὄρχιν διὰ βίου ἀνθυγιεινοῦ ἢ ἐπιβαρυμένοι ἀπὸ τὴν κληρονομικότητα ἀποδίδουν τὰ νοσήματά των εἰς τὴν ἐγκράτειαν. Μεγαλύτερον ψεῦδος τούτου δέν ὑπάρχει. **Ὁ ὄρχις ὅ,τι ἔχει νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἀτόμου, θὰ τὸ προσφέρῃ, εἴτε χρησιμοποιηθῇ ἐρωτικῶς εἴτε μή.** Ἡ μόνη βλάβη τὴν ὁποίαν δύναται νὰ φέρῃ ἐγκράτεια μακρά, εἶναι ἡ ἐλάττωσις ἢ παῦσις παραγωγῆς στέρματος, ἀνδρικὴν ὁρμόνην ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ παράγῃ ὁ ὄρχις μέχρι τῆς τελευταίας πνοῆς. Τρανωτάτη ἀπόδειξις τούτου εἶναι ἡ ὕπαρξις τοῦ γενείου καὶ τῶν λοιπῶν ἀνδρικῶν γνωρισμάτων. Οὐδὲν παράδειγμα εἶναι γνωστὸν ὅτι διὰ τῆς ἐγκρατείας ἔπαυσε νὰ παράγεται γένειον ἢ ὁπωσδήποτε νὰ ἀλλοιωθοῦν τὰ ἀνδρικὰ χαρακτηριστικά. Ἡ φαλάκρα εἶναι ὑπὲρ καὶ ὄχι κατὰ τοῦ ἀνδρισμοῦ. Ὄχι μόνον δὲν ἐπηρεάζεται διὰ τῆς ἐγκρατείας ἡ παραγωγὴ ἀνδρικῆς ὁρμόνης, ἀλλ' ἴσως αὐξάνει, ἐὰν παράγουν τὴν ὁρμόνην τὰ κύτταρα τοῦ Λάϊντιχ. Εἰς ζωντανὰ παραδείγματα δύναται νὰ ἴδῃ κανεὶς τὰ ἀνωτέρω ἐπὶ τῶν ἀσκητῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος ζήσας βίον παρθενικὸν μέχρι τοῦ θανάτου του κατῆλθε πεζῇ ἀπὸ τὸ ἐρημιτήριόν του μέχρι Ἀλεξανδρείας εἰς ἡλικίαν 101 ἐτῶν. Καὶ εἰς τὰς εἰκονογραφίας οἱ Ὀρθόδοξοι ἅγιοι ἔχουν αὐστηρῶς ἀνδρικὰ χαρακτηριστικά μέ μακροτάτην γενειάδα. Εἰς μάτην ὅμως φωνάζει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ ὁλόκηρος ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὑπὲρ τῆς ἐγκρατείας. Πολλοὶ ὀλίγοι ἀκού-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ουν τὴν φωνήν των. Ὁ Κύριος τὴν διὰ βίου ἐγκράτειαν χαρακτηρίζει μεταφορικῶς ὡς ἑκούσιον εὐνουχισμόν (Ματθ. 19.12).

Ἡ ἐγκράτεια ἀποτελεῖ μεγάλην θυσίαν τὴν ὁποίαν ὅμως μὲ χαρὰν ἀποδέχεται ὁ Χριστιανός, ἀφοῦ εἶναι ἀποφασισμένος καὶ βλάβην τοῦ σώματός του νὰ ὑποστῇ καί τὴν ζωήν του νὰ προσφέρῃ, ὅταν παραστῇ ἀνάγκη, χάριν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Τὰ οὐράνια δέν δύνανται νὰ συγκριθοῦν μὲ τὰ ἐπίγεια.

Διαφορετικὴν στάσιν θὰ τηρήσῃ ὁ Χριστιανός, ὁ ὁποῖος εἶναι κατάλληλος διὰ τὸν γάμον καὶ ἔχει ἀποφασίσει νὰ νυμφευθῇ. Ἐπειδὴ εἶναι θετικὸν γεγονός ὅτι ἡ μακρὰ ἐγκράτεια βλάπτει τὰ σπερματικὰ σωληνάρια, ὀφείλει νὰ νυμφευθῇ μεταξύ τοῦ 24ου καὶ 30οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας. Ἡ τρίτη δεκαετηρίς τοῦ βίου εἶναι κατάλληλος διά τὸν γάμον. Ἀλλὰ καὶ ἀργότερον γάμος ἐπιτρέπεται ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι περιεσώθη τὸ 1% τῶν σωληναρίων. Ἡ ἐρωτικὴ ἱκανότης ποικίλει τεραστίως ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον. Ὁ ἔρως ἀναπλάττει τὰ σωληνάρια ἐκ τῶν περισωθέντων εἰς διάστημα ἑνὸς ἔτους.

Εἰς τὸν ἔφηβον καὶ τὸν ἐγκρατεύοντα ἄνδρα τὸ πλεονάζον σπέρμα ἐξέρχεται κατὰ τὴν νύκτα φυσιολογικὰ διὰ τῶν ὀνειρώξεων. Εἶναι δυνατὸν ὅμως αἱ ὀνυρώξεις νὰ εἶναι πολὺ συχναὶ καὶ νὰ ἐξαντλοῦν τὸν ὀργανισμὸν τοῦ νέου. Συνήθης αἰτία εἶναι ηὐξημένοι ἐρωτικοὶ ἐρεθισμοὶ ἢ καὶ ἄλλοι ἐρεθισμοὶ τῶν νεύρων. Βάσις τῶν ἀβλαβῶν ὀνυρώξεων εἶναι ἡ θέλησις τοῦ νέου νὰ ζήσῃ ἁγνά. Τὸ πρῶτον λοιπὸν ποὺ ἔχομεν νὰ κάμωμεν, εἶναι νά πείσωμεν τὸν νέον νὰ ζήσῃ ἁγνὰ ἀποφεύγων ἐρωτικὰ μυθιστορήματα καὶ περιοδικά, ἐρωτικὰς εἰκόνας, ἐλαφρὸν θέατρον καὶ κινηματογράφον, συχνὴν ὁμιλίαν μὲ ὡραίας γυναῖκας ἀλλὰ καὶ κλίνην λίαν θερμήν. Τὸ δεύτερον εἶναι ζήτημα τροφῆς καὶ ποτῶν. Ἀποφυγὴν πολλῶν ᾠῶν, ἰχθύων καὶ πολλῶν κρεάτων, οἰνοπνευμάτων, καφέ, καπνοῦ.

Ὁ γεννητικὸς ἀδὴν τῆς γυναικός εἶναι αἱ δύο ᾠοθῆκαι, καλούμεναι ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ, οἱ ὄρχεις τῆς θηλείας. Ἀλλ ἐνῷ οἱ ὄρχεις τοῦ ἀνδρὸς δύνανται νὰ παράγουν σπέρμα μέχρι τοῦ θανάτου, ἡ παραγωγὴ ᾠῶν ὑπὸ τῶν ᾠοθηκῶν εἰς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τὸ ἥμισυ τῶν γυναικῶν παύει μεταξὺ 45—50 ἔτους, εἰς 18% μετὰ τό 50ον, εἰς 13% πρὸ τοῦ 40οῦ καὶ εἰς 5% πρὸ τοῦ 30οῦ ἔτους. Ἡ ᾠοθήκη, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀρχίσῃ νὰ ἀποστέλλῃ ᾠὰ πρὸς γονιμοποίησιν (εἰς τὰς Ἑλληνίδας μεταξὺ τοῦ 12-13 ἔτους), δίδει ἕνα ρυθμόν, ἕνα σαφῆ κυματισμὸν εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν ζωὴν τῆς γυναικὸς μὲ περίοδον 28 ἡμερῶν. Ὄχι μόνον ἡ ᾠοθήκη καὶ ἡ μήτρα, ἀλλ' ὁλόκληρος ἡ γυναῖκα, σφυγμός, πίεσις τοῦ αἵματος, θερμοκρασία, μυϊκὴ δύναμις, χωρητικότης τῶν πνευμόνων, ψυχικὴ κατάστασις, δεικνύει σαφῶς τὸ κῦμα μὲ τὸ ὄρος του καὶ τὴν κοιλάδα. Τὸ ᾠὸν συνήθως γονιμοποιεῖται εἰς τὴν σάλπιγγα καὶ κατερχόμενον ἐμφωλεύει εἰς τὸν βλενογόνον τῆς μήτρας, ἡ ὁποία τὸν προετοίμασε καταλλήλως, ἵνα ὑποδεχθῇ καὶ ἀναπτύξῃ τὸ ἔμβρυον. Καθ' ἣν περίπτωσιν δὲν γίνῃ γονιμοποίησις, τὸ ᾠὸν ἀποβάλλεται ἔξω, ὁπότε καὶ ἡ μήτρα καταστρέφει τὸν προετοιμασθέντα βλενογόνον καὶ τὸν ἀποβάλλει ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν ἐμμήνων. Ἡ ᾠοθήκη ὡριμάζει καί ἀποστέλλει 13 ᾠὰ κατ' ἔτος καὶ ἰσάριθμοι ἐμμηνορρυσίαι συμβαίνουν, καθ' ἣν περίπτωσιν δὲν γίνει γονιμοποίησις. Ἡ παῦσις τῶν ἐμμήνων εἶναι δεῖγμα ἐγκυμοσύνης. Ἡ ἐγκυμοσύνη πρέπει νὰ καταστραφῇ δι' ἐγχειρήσεως, καθ' ἣν περίπτωσιν (σπανιώτατα) τὸ γονιμοποιηθὲν ᾠὸν δὲν κατέλθῃ εἰς τὴν μήτραν ἀλλὰ προσκολληθῇ εἰς τὴν σάλπιγγα. Ἐπίσης πρέπει νὰ καταστραφῇ δι' ἐγχειρήσεως, ὅταν τὸ ᾠὸν πέσῃ εἰς τὴν κοιλίαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐμμηνορρυσίας πρέπει νὰ ἀποφεύγωνται ψύξεις, λουτρά, πλύσεις κτλ. πρὸς ἀποφυγὴν ἀσθενειῶν τοῦ ὑπογαστρίου.

Παρθένοι ὀφείλουν νὰ προσέλθουν εἰς τὸν γάμον καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή, ἡ παρθενία ὅμως τῆς γυναικὸς εἶναι πολυτιμοτέρα λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς της σημασίας, διὰ τὴν ἀξίαν καὶ καθαρότητα τῆς φυλῆς. Ἡ **παρθενία ἔχει ἀντικειμενικὴν ἀξίαν καὶ ὄχι κατὰ συνθήκην**, ὅπως ἠθέλησαν νὰ παραστήσουν οἱ ψευτοεπιστήμονες καὶ οἱ ἀνήθικοι. Τὸ τοιοῦτον ἀπεδείχθη τετραγωνικότατα διὰ τῆς τηλεγονίας καὶ εἰς τὰ ζῷα καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Οἱ κτηνοτρόφοι γνωρίζουν ὅτι ἐὰν φορβὰς ἐκ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

λεκτῆς φυλῆς ἑνωθῇ μὲ ἵππον κακῆς φυλῆς, εἶναι ἀδύνατον ἀργότερον νὰ παράγωμεν ἐκλεκτοὺς ἵππους. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τόν ἀλέκτορα καὶ μὲ τάς ὄρνιθας καὶ ἄλλα ζῶα. Παράδειγμα τηλεγονίας εἰς τόν ἄνθρωπον ἀναγιγνώσκομεν εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ Λονδίνου The Lancet, I τόμος τοῦ 1884, σελὶς 703 τεῦχος τῆς 19 Ἀπριλίου «The hereditary transmission of hypospadias and its transmission by indirect atavism» by Alfred Lingara Μία γυναῖκα ἐκ τοῦ πρώτου γάμου μετὰ ὑποσπαδιακοῦ ἀνδρὸς ἐγέννησε τρεῖς υἱοὺς ἐπίσης ὑποσπαδιακούς. Μετὰ 1 1)2 ἐτῶν χηρείαν συνάπτει δεύτερον γάμον μετ' ἀνδὸς κανονικοῦ μὴ παρουσιάζοντος ὑποσπαδίασιν εἰς τὸ γενεαλογικόν του δένδρον. Ἐκ τοῦ ὑγιοῦς τούτου ἀνδρὸς ἔτεκε τέσσαρας υἱοὺς καὶ τοὺς τέσσαρας ὑποσπαδιακούς. Δεύτερον παράδειμα ὀλιγώτερον σαφές. Ἡ ἑλληνὶς Ἑλένη Μ. ἐξ Ἰωαννίνων μετὰ 2 1)2 ἐτῶν συμβίωσιν ἔχασε τὸν πρῶτον της ἄνδρα ἡλικίας 37 ἐτῶν ἐκ μηνιγγίτιδος χωρὶς νὰ ἀποκτήσῃ ἐξ αὐτοῦ τέκνα. Μετὰ ἕν ἔτος ἦλθεν εἰς δεύτερον γάμον. Ὁ ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου υἱός της Νικόλαος ἀπέθανε ἐπίσης ἐκ μηνιγγίτιδος εἰς ἡλικίαν 34 ἐτῶν. Ἐντεῦθεν συνάγωμεν τὰ ἑξῆς: 1) Ὅτι ἡ ἀπορρόφησις σπέρματος ὑπό τῆς παρθένου ἐπιφέρει ριζικὴν μεταβολὴν εἰς ὁλόκληρον τὸ σῶμα της. Τὸ σῶμα τῆς γυναικὸς καὶ ὅλα τὰ ὠά της φέρουν τὴν σφραγῖδα πλέον τοῦ πρώτου ἀνδρός, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισε. 2) Ἡ γονιμοποίησις δὲν εἶναι γνωστὴ εἰς τὴν ἐπιστήμην καθ' ὅλην της τὴν ἔκτασιν 3) Ὅτι ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἀποτελοῦν μίαν σάρκα πλέον, ὅπως λέγει ἡ Ἁγία Γραφή.

Ἡ παρθενία ἔχει σπουδαίαν σημασίαν διὰ τὴν καθαρότητα τῆς φυλῆς καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀξία μιᾶς κόρης εὑρίσκεται εἰς τὴν παρθενίαν της. Τὴν παρθενίαν καὶ τὴν ἁγνότητα ἐκτιμᾷ ἰδιαιτέρως ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τιμῶσα πρώτην μεταξὺ τῶν ἁγίων τὴν Θεοτόκον Παρθένον.

Ὅπως εἰς τὸν ἄνδρα ἡ διὰ βίου ἐγκράτεια οὐδὲν νόσημα γεννᾷ οὕτω καὶ εἰς τὴν γυναῖκα ἡ διὰ βίου παρθενία ἐφ' ὅσον δὲν ποθεῖται ὁ ἔρως καὶ ὁ γάμος. Ἡ ψυχικὴ ἀσθένεια ἡ γνωστὴ ὡς γεροντοκορισμός δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς παρ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

θενίας, ἀλλὰ τῆς διαρκοῦς λύπης, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ἡ γυναῖκα ἡ στερουμένη τοῦ ἔρωτος καὶ τοῦ γάμου. Ὄχι ὀλίγον συντελεῖ καὶ ὁ ἀνθυγειινὸς βίος καὶ ἰδίως τὸ διαρκὲς κλείσιμον εἰς τό σπίτι καὶ ἡ ἔλλειψις ἄλλης χαρᾶς. Τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς δὲν τὴν προσφέρει μόνον ἡ σάρξ. Ἡ παρθενία φέρει εὐτυχίαν, ὅταν ὁ ζῶν τὸν παρθενικὸν βίον ἀντιλαμβάνεται τὴν ζωὴν ἡρωϊκῶς καὶ ἔχει ἀποδιώξει ἀπὸ τὴν ψυχήν του πάντα φόβον καὶ πᾶσαν λύπην, συνεπῶς καὶ πάντα πόθον, διότι ἡ μὴ ἐκπλήρωσις τοῦ πόθου γεννᾷ λύπην.

Φεύγετε τὴν πορνείαν (Α. Κορινθ. 6,18) φωνάζει μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς του ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Χριστιανὸς καὶ ἀπόλαυσις τοῦ ἔρωτος ἐκτὸς τοῦ γάμου εἶναι κάτι ἐντελῶς ἀκατανόητον, πολὺ περισσότερον ὅμως μετ' ἀτόμων βυθισμένων εἰς τὴν πορνείαν. Ὁ κόσμος τῆς πορνείας εἶναι φορεὺς τοῦ δαιμονισμοῦ, ἐνῷ ὁ Χριστιανὸς φορεὺς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ ἀντίθεσις τοῦ πνευματικοῦ φορτίου, ἂν ὁμιλήσωμεν εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς ἠλεκτρολογίας, κατ' ἀρχὰς ἐμποδίζει τὴν βέβηλον ἕνωσιν δι' ἀνικανότητος. Ἀλλ' ὁ ἀνόητος Χριστιανὸς ἐπιμένει, δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν αἰτίαν τῆς εὐεργετικῆς ἀνικανότητος, καὶ καταφεύγει εἰς τοὺς ἰατροὺς ζητῶν τὴν βοήθειάν των. Ὁ μισθὸς τοῦ Χριστιανοῦ αὐτοῦ εἶναι ὡρισμένος: ἀφροδίσια νοσήματα, δερματικά, ψυχικὴ διαστροφή, φυματίωσις. Γνώσεις περὶ τῶν ἀφροδισίων νοσημάτων πρέπει νὰ ἔχουν ὅλοι σήμερον, διότι ἡ διάδοσίς των μετὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν, πόλεμον τοῦ 1914 εἶναι πολὺ μεγάλη.

Τὰ κυρίως ἀφροδίσια νοσήματα εἶναι τρία: ἡ βλενόρροια, τὸ μαλακὸν ἕλκος καὶ ἡ σύφιλις.

Ἡ βλενόρροια εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, τὸ μικρόβιόν της ὅμως, ὁ γονόκκοκος, ἀνεκαλύφθη τὸ 1879 ὑπὸ τοῦ Νάϊσερ (Neisser). Εἶναι νόσος μεταδοτική. Ἡ μετάδοσις γίνεται συνήθως διὰ τῆς συνουσίας μολυσμένου ἀτόμου, ἀλλὰ καὶ ἄνευ συνουσίας μετὰ μολυσμένων δακτύλων ἢ ἄλλων μολυσμένων ἀντικειμένων. Συνήθως εἶναι νόσημα τοπικὸν τοῦ βλενογόνου τῆς οὐρήθρας καὶ τῶν πλησίον τῆς οὐρήθρας

ὀργάνων. Πολὺ συχνὰ ὅμως ἰδίως εἰς τὰς γυναῖκας τὸ ἐκκρέον πῦον προσβάλλει καὶ τὸ ἀπευθυσμένον. Διὰ τῶν μολυσμένων δακτύλων εἶναι δυνατὸν νὰ μεταδοθῇ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ νὰ προκαλέσῃ βλενορροιακὴν ὀφθαλμίαν, ἡ ὁποία ἐὰν δὲν τύχῃ ἀμέσου θεραπείας, φέρει τύφλωσιν. Πολλοὶ τῶν ἐκ γενετῆς τυφλῶν χρεωστοῦν τὴν τύφλωσίν των εἰς τὴν βλενορροιακὴν μόλυνσιν τῆς μητρός των. Ἀφ' ὅτου καθιερώθη ἐνστάλαξις εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν νεογενήτων 1 % διαλύσεως νιτρικοῦ ἀργύρου δὲν ἔχομεν τυφλοὺς ἐκ γενετῆς συνεπείᾳ βλενορροίας. Ἐὰν παραμεληθῇ ἡ θεραπεία τῆς βλενορρίας ὁ γονόκοκος ἀπὸ τῆς οὐρήθρας εἰσδύει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ προσβάλλει τὴν κύστιν, τὸν προστάτην καὶ τοὺς ὄρχεις. Εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν ἐὰν προσβληθοῦν καὶ αἱ δύο ὄρχεις ὁ ἀνὴρ καθίσταται στεῖρος. Αἱ περισσότεραι περιπτώσεις ἀτένκνων γάμων ἔχουν ὡς αἰτίαν τὴν πρὸ τοῦ γάμου βλενόρροιαν Εἰς τὴν γυναῖκα προσβάλλει ἐκτὸς τῆς κύστεως καὶ τὴν μήτραν καί τοὺς φαγωγούς, ὁπότε κάμνει καὶ τὴν γυναῖκα στεῖραν, καὶ ἄλλα ὄργανα. Ἐὰν τὸ μικρόβιον εἰσέλθῃ εἰς τὸ αἷμα, εὐτυχῶς σπανίως, τότε ἡ μόλυνσις γίνεται γενικὴ καὶ δύναται νὰ προκαλέσῃ καὶ τὸν θάνατον. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν προκαλεῖ τὴν βλενορροιακὴν ἀρθρῖτιν, ἥτις, ἂν δὲν θεραπευθῇ ἐγκαίρως, δύναται νὰ καταστήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἄχρηστον πρὸς ἐργασίαν. Καὶ εἰς μὲν τὸν ἄνδρα εἶναι πάντοτε αἰσθητὴ ἡ βλενόρροια λόγῳ τῶν πόνων, τοῦ ἐκκρέοντος πύου καὶ τῶν λοιπῶν ἐνοχλήσεων, δὲν συμβαίνει ὅμως πάντοτε τὸ αὐτό καὶ εἰς τὰς γυναῖκας. Εἶναι δυνατὸν μία γυναῖκα νὰ ἔχῃ βλενόρροιαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ νὰ μὴν τὸ γνωρίζῃ. Τὸ πρώτιστον καθῆκον παντὸς προσβληθέντος ὑπὸ τοῦ γονοκόκκου εἶναι νὰ ὑποβληθῇ εἰς θεραπείαν παρ' ἐπιστήμονος εἰδικοῦ ἰατροῦ μέχρι τελείας ἰάσεως, ἀπαραιτήτως δὲ πρὸ τοῦ γάμου δι' ἐπανειλημμένων αὐστηρῶν ἐξετάσεων νὰ βεβαιωθῇ ἂν ὑπάρχῃ γονόκοκκος εἰς τὸ σῶμα του, διότι ἄλλως εἶναι ἐνδεχόμενον διὰ τοῦ γάμου καμμιὰ κρυμμένη φωλεὰ γονοκόκκων ὑπὸ καταλλήλους συνθήκας νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ μολύνῃ τὴν σύζυγον.

Τὸ μαλακὸν ἕλκος. Εἶναι ἐπίσης μεταδοτικὸν τοπικὸν νό-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

σημα. Τὸ μικρόβιόν του ἀνεκαλύφθη τὸ 1889 ὑπὸ τοῦ Ducrey Τὸ μαλακὸν ἕλκος θεραπεύεται ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν καὶ δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὸ σκληρὸν ἕλκος, τὴν σύφιλιν.

Τὸ μικρόβιον τῆς συφιλίδος, ἡ ὠχρὰ σπειροχαίτη, ἀνεκαλύφθη τό 1905 ὑπὸ τῶν Schaudiun καί Hoffmaun. Λέγουν ὅτι τὸ μικρόβιον τῆς συφιλίδος ὑπῆρχε ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον, δὲν εὕρισκεν ὅμως τὰς εὐνοϊκὸς ἐκείνας συνθήκας, ὥστε νὰ διαδοθῇ. Ὅπως καί ἂν ἔχῃ τὸ ζήτημα, ἡ σημερινὴ σύφιλις τῆς Εὐρώπης φαίνεται ὅτι προέρχεται ἐξ Ἀμερικῆς μεταφερθεῖσα εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἐκ τῆς νήσου Ἀϊτῆς, ὅπου ἦτο νόσος ἐνδημική. Ὁ Ἱσπανὸς ἰατρὸς Ντίαθ ντὲ Ἴσλα (Diaz de Isla) ἀναφέρει ὅτι διέγνωσε τὴν νόσον εἰς 6 ναύτας τοῦ πληρώματος τοῦ Κολόμβου, ὅταν οὗτος ἐπέστρεψεν ἐξ Ἀϊτῆς τὴν 4ην Μαρτίου 1493. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Νεαπόλεως τὸ 1495 μετεδόθη τὸ μόλυσμα ἀπὸ τοὺς Ἱσπανοὺς σρατιώτας εἰς τὸν Γαλλικὸν στρατὸν καὶ ὠνομάσθη, ἀπὸ μὲν τοὺς Ἰταλοὺς Γαλλικὴ ἀσθένεια, ἀπὸ δὲ τοὺς Γάλλους ἀσθένεια τῆς Νεαπόλεως. Ἀπὸ τὴν ἑστίαν τῆς Νεαπόλεως μετεδόθη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Τὸ ὄνομα σύφιλις προέρχεται ἀπὸ τὸ ὁμώνυμον λατινικὸν ποίημα τοῦ Ἰταλοῦ ἰατροῦ καὶ ποιητοῦ Φρακαστόρο (Fracastoro) ὁ ὁποῖος τὸ 1530 ἐδημοσίευσε ποίημα περὶ τῆς Γαλλικῆς νόσου εἰς τρία βιβλία ἐπιγραφόμενον σύφιλις, δηλαδὴ ποίησις (κατὰ τὸ Αἰνειάς) ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἥρωος τοῦ ποιήματος, ὁ ὁποῖος λέγεται Σύφιλος, Ἡ σύφιλις ἐπὶ 400 ἔτη ἦτο ἡ μάστιξ τῆς Εὐρώπης μὲ ἄγνωστον τὴν αἰτίαν καὶ χωρὶς ἀποτελεσματικὴν θεραπείαν. Μόλις τὸ 1905 εὑρέθη τὸ μικρόβιόν της καὶ τὸ 1909 τὸ πρῶτον ἀποτελεσματικὸν φάρμακον, τὸ 606, ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Ἔρλιχ (Ehrlich.) Σχεδὸν δὲν ὑπάρχει κανεὶς ἐκ τῶν σημερινῶν Εὐρωπαίων, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ ἀριθμῇ μεταξὺ τῶν ἀπὸ τοῦ 1500 καὶ ἐντεῦθεν προγόνων του καὶ συφιλιδικούς. Ἡ σύφιλις θεραπεύεται σήμερον, ἀλλὰ πρέπει ὁ προσβληθεὶς νὰ ὑποβληθῇ εἰς μακρὰν καὶ συνεχῆ θεραπείαν παρ' εἰδικοῦ ἐπιστήμονος ἰατροῦ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἀντιθέτως πρὸς τὰ δύο ἄλλα νοσήματα ἡ σύφιλις εἶναι νόσος γενική. Διὰ τοῦ αἵματος μεταδίδεται καὶ προσβάλλει ὁλόκληρον τὸν ὀργανισμόν. Δὲν ἀφήνει τίποτε ἀπολύτως, αἷμα, δέρμα, ἐσωτερικὰ ὄργανα, ἀδένας, ὀστᾶ, νευρικὸν σύστημα. Εἶναι λίαν μεταδοτικὴ καὶ συχνοτάτη ἡ μόλυνσις ἄνευ συνουσίας, ἕνεκα τοῦ ὁποίου μερικοὶ δὲν τήν συγκαταλέγουν εἰς τὰ ἀφροδίσια νοσήματα. Ἀπὸ κάθε ἀμυχὴν τοῦ δέρματος, ἀόρατον πολλάκις, εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸ σῶμα ἡ ὠχρὰ σπειροχαίτη, καὶ ὄχι μόνον ἐξ ἐπαφῆς, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀποστάσεως. Λ.χ. οἱ εἰδικοὶ ἰατροὶ πίπτουν κάποτε θύματα τοῦ ἐπαγγέλματός των μὲ συφιλιδικὴν προσβολὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ δι ἐκσφενδονίσεως μολυσμένων σταγονιδίων ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἀσθενοῦς. Ἕνα χαρτονόμισμα, τὸ ὁποῖον ἐκράτησε κάποιος ἀνοήτως εἰς τὰ χείλη του, ἤρκεσε νὰ τὸν μολύνῃ. Μόλυνσις εἰς τὸ κουρεῖον μὲ τὸ ξυράφι. Εἰς τὸ ἑστιατόριον μὲ τὰ μαχαιροπήρουνα ἢ τὰ πιάτα ἢ τὰ ποτήρια. Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον μὲ τὰ κλινοσκεπάσματα, ἐὰν ἀσυνειδήτως δὲν ἔγινε ἀλλαγή. Εἰς τὸ λουτρόν. Εἰς τὸ δημόσιον ἀποχωρητήριον μὲ τὸ κάθισμα ἢ μὲ κάποιαν λαβήν. Χίλιες δυὸ περιπτώσεις ὑπάρχουν νὰ μολυνθῇ κανεὶς. Μὲ τὸ φίλημα ἡ μόλυνσις εἶναι συχνοτάτη, ἀλλ' ἡ συχνοτέρα ὅλων καὶ συνήθης μόλυνσις εἶναι διὰ τῆς συνουσίας. Ἡ σύφιλις ἐμφανίζεται συνήθως 15—30 ἡμέρας μετὰ τὴν ὕποπτον συνουσίαν. Ἕνα μικρὸ σπειράκι κατ' ἀρχάς, τὸ συφιλιδικὸν ἕλκος, εἰς τὸ σημεῖον εἰσόδου τῆς ὠχρᾶς σπειροχαίτης, ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον της στάδιον. Ἐὰν δὲν γίνῃ διάγνωσις, πολὺ ταχέως ἐπέρχεται μόλυνσις ὁλοκλήρου τοῦ ὀργανισμοῦ μὲ συμπτώματα δερματικά, εἶναι τὸ δεύτερον στάδιον. Ἐὰν δὲν γίνῃ καὶ τώρα θεραπεία, προχωρεῖ εἰς τὸ τρίτον στάδιον, τὴν προσβολὴν τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων, Ἀλλ' εἶναι δυνατὸν τὸ μικρόβιον νὰ ἐγκατασταθῇ κατὰ προτίμησιν εἰς τὸ νευρικὸν σύστημα καὶ νὰ προκαλέσῃ 1) προϊοῦσαν παράλυσιν, 2) σύφιλιν τοῦ ἐγκεφάλου, 3) φυματίωσιν τοῦ νωτιαίου μυελοῦ 4) συγχρόνως προϊοῦσαν παράλυσιν καὶ φυματίωσιν τοῦ νωτιαίου μυελοῦ.

Οἱοσδήποτε ἐμολύνθη ἅπαξ ὑπὸ τῆς συφιλίδος διατρέχει

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τὸν κίνδυνον νὰ προσβληθῇ ὑπὸ ἑνὸς τῶν ἀνωτέρω νοσημάτων Σχεδὸν τὰ 50% τῶν φρενοπαθῶν εἶναι συφιλιδικοί. Μετὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον τοῦ 1914 λόγῳ τῶν στρατευμάτων, τῆς ἀθλιότητος καὶ τῆς ἐκλύσεως τῶν ἠθῶν, ἡ σύφιλις ἔλαβε μεγάκην διάδοσιν. Ἡ σύφιλις ἀπειλεῖ αὐτὰς ταύτας τὰς ῥίζας τῆς φυλῆς, καὶ ἕνεκα τούτου καθῆκον ὅλων εἶναι νὰ συντρέχουν εἰς τὴν καταπολέμησίν της.

Ἡ Οἰκογένεια. Ἕνα μικρὸν μέρος τῶν ἀνθρώπων κατορθώνει νὰ ἱδρύσῃ οἰκογένειαν. Καὶ ἐξ αὐτῶν ὅμως, ὅσοι ἱδρύουν οἰκογένειαν, ἕνα μέγα μέρος ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἐκτός Δὲν εἶναι ἄξιοι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ ἱδρύσουν οἰκογένειαν ἀλλ' οὔτε καὶ πρέπει. Ἡ οἰκογένεια ἀπορροφᾷ δυνάμεις καὶ ὑπάρχουν περιπτώσεις, κατά τὰς ὁποίας ὅλαι αἱ δυνάμεις ἑνὸς. πολυτίμου ἀτόμου πρέπει νὰ ῥιφθοῦν εἰς τὴν πραγματοποίησιν ἑνὸς ὑψηλοῦ ἔργου. Τοὺς ἱδρύοντας οἰκογένειαν δηλαδὴ τοὺς εἰσερχομένους εἰς γάμον οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον τελείους. Καὶ πράγματι ὁ γάμος συνήθως ἀποτελεῖ μίαν φυσικὴν ἐκκαθάρισιν. Ἄνθρωποι στερούμενοι ὑγείας σώματος, ψυχῆς καὶ νοῦ, ὑλισταί ἐγωϊσταὶ καὶ φιλήδονοι συνήθως οἰκειοθελῶς ἀποφεύγουν τὸν γάμον καὶ εἶναι καλὸν αὐτὸ διὰ τὸ σύνολον, διὰ τὴν κοινωνίαν. Ὁ προτρέπων εἰς γάμον τοιούτους ἀνθρώπους ἐγκληματεῖ. Ὁ εἰσερχόμενος εἰς γάμον κανονικὰ εἶναι ἰδεολόγος, διότι ἔχει συνείδησιν ὅτι γάμος σημαίνει θυσίαν, ἄρσιν βαρῶν, πάλην. Ὁ εἰσερχόμενος εἰς γάμον θυσιάζει ἕνα μέρος τῆς ἐλευθερίας του, δὲν εἶναι πλέον ἐντελῶς ἐλεύθερος, μοιράζει τὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα ἀποκτᾷ. μὲ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τὴν ὁποίαν ἱδρύει, καὶ παλαίει διαρκῶς διὰ τὴν εὐημερίαν καὶ εὐτυχίαν ὅλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Ἥρως πραγματικὸς εἶναι ὁ πολύτεκνος. Ὁ γάμος εἶναι τὸ κύτταρον τῆς κοινωνίας. Εκ τοῦ ὑγιοῦς γάμου ἐξαρτᾶται ἡ ὑγιὴς κοινωνία καὶ τοιοῦτος εἶναι ὁ Χριστιανικός.

Ὁ Χριστιανισμὸς ἐστερέωσε, ἐξύψωσε καὶ ἡγίασε τὸν γάμον, διὰ τῆς ἐξυψώσεως τῆς γυναικὸς εἰς πρόσωπον ἰσότιμον καὶ ἰσάξιον τοῦ ἀνδρός.

Οἱ νέοι καὶ οἱ ἀφελεῖς εὑρίσκουν ἁπλῆν τὴν λύσιν τοῦ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

προβλήματος τοῦ γάμου. Τὸν γάμον στηρίζουν εἰς τὸν ἔρωτα. Ἡ ἁπλῆ λύσις θὰ ἦτο ὀρθή, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος πράγματι οὐδεμίαν διαφορὰν παρουσίαζε ἀπὸ τὸ ζῶον. Τὸ ζῶον κυβερνᾶ δεσποτικῶς ὁ πανίσχυρος βασιλεὺς ἔρως. Αλλ' ὁ ἄνθρωπος εὐτυχῶς δέν σταματᾶ εἰς τὴν βαθμίδα τοῦ ζώου. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ γίνῃ πνευματικὸν ὄν καὶ τὸν δρόμον τοῦτο ἀκολουθῶν ὁ ἄνθρωπος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ δὴ ἡ τελειοτέρα του μορφή, ὁ Χριστιανὸς δὲν ἀκολουθεῖ τὴν φύσιν τυφλῶς.

Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος δὲν ἀφήνει τὰς φυσικὰς ὁρμὰς ἀχαλινώτους, ἀλλὰ τὰς περιορίζει. Δὲν τρώγει ὅ,τι τύχῃ, καὶ ὅπου τύχῃ καὶ ὅποτε τύχῃ, Ἐπίσης εἰς τὸν ὕπνον, τὴν ἀνάπαυσιν κλπ. Ἐξαίρεσιν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κάμῃ εἰς τὸν ἔρωτα. Ὁ ἔρως στηρίζεται ἐπὶ ὁρμῆς τυφλῆς καὶ ἔχει ἀνάγκην τῆς ὁδηγίας τοῦ νοῦ, ἄλλως ὁδηγεῖ εἰς τὴν καταστροφήν. Οἱ νέοι ταυτίζουν τὸν ἔρωτα μὲ τὴν εὐτυχίαν. Ὅτι ὁ ἔρως θὰ φέρῃ καὶ εὐτυχίαν οὐδεμία ἐγγύησις ὑπάρχει.

Ἔρως θὰ πῆ πόθος, ἐνῷ ἡ εὐτυχία εἶναι ἄλλον πρᾶγμα ἐξαρτώμενον ἀπὸ πολλοὺς παράγοντας, **ὑγείαν, ταυτότητα ἰδεῶν καὶ χαρακτήρων, οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν, ἐλευθερίαν, τιμήν, ἀφροδισιακήν ἱκανοποίησιν**, κλπ. Τήν ἀφροδισιακὴν ἱκανοποίησιν δὲν τὴν δίδει πάντοτε τὸ ἄτομον, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὸν ἰσχυρότερον ἔρωτα. Ἔστω ὅτι ὁ ἐρῶν σφοδρῶς ἐνυμφεύθη τὸ ἄτομον τῶν ὀνείρων του καὶ τυχαίνει ὁ κόλπος νὰ εἶναι ἐκ φύσεως εὐρὺς καὶ ψυχρός. Ὁ ἔρως κινδυνεύει νὰ κλονισθῇ ἐκ θεμελίων.

Ἄλλο σφάλμα τῶν πολλῶν εἶναι νὰ ἐξαρτοῦν τὴν ποιότητα τῶν τέκνων ἐκ τῆς σφοδρότητος τοῦ ἔρωτος. Ἐὰν αὐτό ἦτο ἀληθές, τότε ὁ ἔρως θὰ ἦτο ἀνεκτιμήτου ἀξίας. Τοιοῦτον τι ὅμως δὲν συμβαίνει. Εἶναι δυνατὸν ἀπὸ μίαν ἐντελῶς ψυχροτάτην ἕνωσιν νὰ γεννηθῇ ἕνα θαυμάσιον παιδί. Ἀπόδειξις καὶ ἡ τερατώδης γονιμοποίησις δι' ἐνέσεως σπέρματος. Ἡ ποιότης τοῦ παιδιοῦ μικρὰν σχέσιν ἔχει μέ τὸν ἔρωτα. Ἡ ποιότης τοῦ παιδιοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν τῶν δύο κυττάρων τῆς ἀναπαραγωγῆς, τοῦ σπερμίου καὶ τοῦ ὠαρίου, εἶναι δηλαδὴ κυ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ρίως ζήτημα κληρονομικότητος καὶ κατὰ δεύτερον λόγον διατροφῆς καὶ ἀγωγῆς ἐν γένει.

Ἂς ὑποθέσωμεν τώρα ὅτι τὸ πρόσωπον τὸ ἐμπνέον τὸν ἔρωτα ἱκανοποιεῖ πλήρως ἀφροδισιακῶς, ἀλλ' εἶναι ἀνήθικον, κακόλογον, ὀκνηρόν, ἀκάθαρτον καὶ ἐν γένει μὲ ψυχικὰ ἐλαττώματα. Ποίαν ἀξίαν ἔχει ὁ ἔρως; Δὲν εἶναι χιλιάκις προτιμοτέρα μία καλὴ ψυχὴ καὶ ἂς ἐμπνέῃ ὀλιγώτερον ἔρωτα;

Καὶ εἰς μίαν ἄλλην περίπτωσιν δὲν συμφέρει ὁ ἔρως. Εἰς τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ παραγάγωσι πνευματικῶς, ἐπιστήμονας, καλλιτέχνας κλπ. Ὁ ἔρως ἐξαντλεῖ τὸν ἐγκέφαλον. Τὶ διαγνώσεις θὰ κάμῃ ἕνας ἰατρός, ὅταν ὁ ἴδιος εἶναι ἀκόλαστος ἢ ἔχει γυναῖκα συντελοῦσαν εἰς τοῦτο; Ὁ τοιοῦτος ἰατρὸς ἀσφαλῶς θὰ ἀκούσῃ τὸν τρίτον στῖχον τῆς Ἰλιάδος.

Γενικῶς θεμέλιον τοῦ γάμου δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ **ἀποκλειστικῶς** ὁ ἔρως. Ἕνα τέτοιος γάμος εἶναι στηριγμένος ἐπὶ τῆς ἄμμου. Ἐν πρώτοις τὰ σωματικὰ θέλγητρα τὰ ὁποῖα τροφοδοτοῦν τόν ἔρωτα δὲν εἶναι ἀσφαλῆ. Ἄλλοτε ἀτυχήματα, ἄλλοτε νόσοι καὶ ἄλλοτε ὁ χρόνος τὰ καταστρέφουν καὶ μετ' αὐτῶν σβύνει καὶ ὁ ἔρως. Τὶ θὰ γίνῃ αὐτὸς ὁ γάμος; Ἐκτὸς τούτου εἶναι ἀδύνατον νὰ μή εὑρεθῇ ἀργότερον ἄλλο πρόσωπον προκαλοῦν μεγαλύτερον ἐρεθισμόν. Ἐφ' ὅσον κίνητρον τοῦ γάμου ἦτο ὁ ἔρως, ὁ γάμος αὐτός πρέπει νὰ διαλυθῇ, ἵνα συναφθῇ ὁ νέος γάμος καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Τό τοοῦτον ἐπαληθεύεται πράγματι ἀπό τὴν πρᾶξιν. Πόσαι γυναῖκες δὲν ἐγκαταλείπουν σύζυγον καὶ τέκνα, ἵνα ἀκολουθήσουν τόν νέον ἄνδρα τόν ἔχοντα τόν μεγαλύτερον ἐρεθισμόν, καὶ πόσον ἄνδρες δὲν τρέχουν ὀπίσω ἀπό ἄλλας γυναῖκας.

Διαφέρει τό πρᾶγμα, ὅταν δὲν πρόκηται περὶ καθαρῶς σαρκικοῦ ἔρωτος, ἀλλ' ἀνωτέρου ἔρωτος τροφοδοτουμένου περισσότερον ἀπό τὰ ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ χαρὶσματα τοῦ ἐμπνεύοντος τόν ἔρωτα προσώπου. Ὁ ἔρως αὐτός ἔχει ἀξίαν καὶ τοιοῦτος εἶναι ὁ ἔρως τῶν ἐκλεκτῶν. Ἐπίσης τοιοῦτος γίνεται ὁ ἔρως μετὰ τόν γάμον, ὅταν οἱ σύζυγοι γνωρισθῶσι κατὰ βάθος ὁπότε θὰ ἐκτιμήσουν ἀμοιβαίως οὐχὶ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον διαρ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

κῶς θὰ φθίνῃ, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν τοῦ συντρόφου των. Ὁ ἔρως, **ὁ ὁποῖος ἔχει τὰς ῥίζας εἰς τὴν ψυχήν, ἔχει πολὺ βαθείας ῥίζας καὶ εἶναι ἀνεκρίζωτος.**

Ἀλλ' ἐὰν ὁ ἔρως εἶναι κάτι τι τὸ κατώτερον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ὅλον γάμον, εἶναι συγχρόνως ὅμως καὶ κάτι τὸ ἀπαραίτητον. Ἡ ἕλξις αὕτη καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ποίησις ὁπλίζουν τὴν ψυχήν τοῦ ἐρῶντος μέ τὸ θάρρος καὶ τὴν αἰσιοδοξίαν νὰ ἐλπίζῃ ἐπὶ τήν νίκην εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς καὶ νὰ μή δειλιᾷ πρὸ τῶν θυσιῶν καὶ τῶν βαρῶν τοῦ γάμου. Ὁ ἔρως εἶναι διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὅτι τὸ ἄνθος διὰ τὴν μέλισσαν. Ὁ προσερχόμενος εἰς γάμον πρέπει τὸ ὀλιγώτερον νὰ εἶναι ἐφωδιασμένος μὲ τὴν πρώτην συνιστῶσαν τοῦ ἔρωτος, τὴν ἀφροδισίαν. Ἐκεῖ ὅπου ἀπουσιάζει ἡ ἀφροδισία, λαμβάνει τὴν θέσιν της ἢ τὸ ἀφροδισιακὸν ἢ ἡ μοιχεία ἢ τὸ ἔγκλημα. Ὀλίγοι εἶναι οἱ ἐκλεκτοὶ οἱ δυνάμενοι νὰ περιφρονήσουν τὸ δέλεαρ τῆς ἀφροδισιακῆς ἡδονῆς Ἀλλ' ὅ,τι ἐπιθυμεῖ κανείς, δὲν τὸ εὑρίσκει πάντοτε εἰς τὴν ζωήν Πολλοὶ ἐπιθυμοῦν τὸν πλοῦτον, ἀλλ' ὀλίγοι τὸν ἀπολαμβάνουν,

Ἄλλοι ἐπεθύμησαν γνώσεις, ὑγείαν, δόξαν, ἐλευθερίαν, δύναμιν, κάλλος, καὶ ὅμως δὲν ἀπέκτησαν αὐτό, ποὺ ἐπόθησαν. Τὸ αὐτό συμβαίνει καὶ μὲ τὸν ἔρωτα. Πολλοὶ τὸν ἐπιθυμοῦν ἀλλ' ὀλίγοι τὸν ἔχουν. Ἡ στέρησις τοῦ ἔρωτος ἀφήνει ἀδιαφόρους τοὺς δυνατοὺς καὶ τοὺς ἀναισθήτους. Ἡ στέρησις τοῦ ἔρωτος γίνεται αἰσθητὴ εἰς τοὺς ἀδυνάτους καὶ εἰς τοὺς ἔχοντας λεπτὴν ψυχήν. Ὁ ἔρως ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὸν ἀδύνατον καὶ τὸν ὡραιοπαθῆ, τὸν συγγενῆ τοῦ ἀδυνάτου. Δι' ὅλους ὅμως εἶναι καλὸν νὰ μὴ ἔχουν ἕνα μέτωπον μέσα στὴν ψυχήν τους μὲ ἀντίπαλον τὸν ἔρωτα. Ἀντὶ νὰ εἶναι ἀντίπαλός μας ὁ ἔρως συμφερώτερον εἶναι νὰ εἶναι νὰ νὰ εἶναι σύμμαχός μας καὶ διὰ τοῦτο ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ προσέξωμεν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ συντρόφου τῆς ζωῆς μας.

Ἐὰν ἐκ τῶν δύο μελῶν τοῦ γάμου πρόκηται τὸ ἕν μόνον νὰ εἶναι ἐρωτευμένον, τὸ πρόσωπον αὐτό πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἀνήρ. Ὁ ῥόλος τῆς γυναικός εἶναι παθητικός. Ἡ γυνή λαμβάνει.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Είς τὸν ἔρωτα πρέπει νὰ ὑπάρχη ἀμοιβαία προθυμία καὶ συγκατάθεσις. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς ἠλίθιον ἐκεῖνον, ποὺ ἀδίκως ὑποφέρει καὶ κάποτε αὐτοκτονεῖ δι' ἕν πρόσωπον, τό ὁποῖον ἀποκρούει τόν ἔρωτά του. Ἀνόητος εἶναι ἐπίσης καὶ ἐκεῖνος, ποὺ ἐπιμένει ὁπωσδήποτε νὰ κερδίσῃ τὸν ἔρωτα ἑνός ἄλλου προσώπου, τό ὁποῖον τόν ἀποκρούει. Κυριολεκτικῶς ὁ τοιοῦτος δὲν γνωρίζει τὶ τοῦ γίνεται. Δὲν γνωρὶζει ὅτι ἡ συγκατάθεσις ἑνός τοιούτου ἀνθρώπου ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν ἰδικήν του καταδίκην.

Ὁ πνευματικός ἄνθρωπος δέν θὰ ἀφήσῃ νὰ τόν σύρῃ τυφλῶς ὁ ἔρως. Ὁ ἔρως ἐκ φύσεως εἶναι ἐγωϊστής, βίαιος, ἅρπαξ καὶ ἄδικος. Ὁ πνευματικός ἄνθρωπος θὰ ἀναγκάσῃ τόν ἄδικον ἔρωτα νὰ γίνῃ δίκαιος καὶ ἄς χάσῃ ὀλίγον τήν δύναμίν του. Ἰδοὺ ἕνα παράδειγμα ἐγωϊσμοῦ ταὶ ἐρωτικῆς ἀδικίας: ἕνας ἄσχημος καὶ μεγάλος στήν ἡλικία ἄνδρας ἐρωτεύεται καὶ παίρνει σύζυγον ἕνα ὡραῖον καὶ νεαρὸν κορὶτσι μέ μεγάλην διαφορὰν ἡλικὶας. Πιθανόν τό κορὶτσι αὐτό μὲ τό στόμα νὰ μή λέγῃ τὶποτε ἀλα' ἡ καρδιά του διαρκῶς ἐπαναστατεῖ καὶ χὶλια δυό τεχνάσματα προσπαθεῖ νὰ εὕρῃ, ἵνα τήν καθησυχάσῃ. Μήν τὰ θέλεις ὅλα δικά σου. Κυττάξου λιγάκι στόν καθρέφτη, ζύγισε τάς δυνάμεις σου, ἐξέτασε ποιός εἶσαι καὶ κατόπιν πρόβαλε ἀξιώσεις. Καλύτερα μικροτέρα ἡδονή καὶ περισσοτέρα δικαιοσύνη. Πράγματι εἶναι ὀρεκτικό τό τρυφερό αὐτὸ πλασματάκι, ἀλλὰ δὲν εἶναι γιὰ τὰ δόντια σου. Γιὰ σένα ταιριάζει αὐτή ἡ ἡλικιωμένη. Ἄς εἶχε μυαλὸ νὰ ἀπεφάσιζες τότε, ὅταν ἦσο νεώτερος. Ὅλα δὲν πρέπει νὰ τὰ θέλῃς. Λάβε ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ τελειότης δέν ὑπάρχει. Προσπάθησε τοὐλάχιστον νὰ μή λείπῃ τὸ σπουδαιότερον, καὶ τό σπουδαιότερον εἶναι ἡ ψυχή, ἡ πίστις καὶ ἡ τιμιότης δηλαδή. **Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει γενικὴ ὑγεία καὶ ἐρωτικὴ ὑγεία, συνηθίζει κανεὶς εἰς τὴν συμβίωσιν μὲ οἱονδήποτε ἄτομον. Δικαιοσύνη εἰς τὸν ἔρωτα.** Χάριν τῆς δικαιοσύνης καλόν εἶναι νὰ μή εὑρὶσκῃ κανεὶς μόνος του τόν σύντροφον τοῦ βὶου του, ἀλλὰ νὰ συμβουλεύεται τοὺς ἡλικιωμένους καὶ πεπειραμένους συγγενεῖς του, προπαντός τοὺς γονεῖς του, ἐφ' ὅσον εἶναι δὶκαιοι καὶ εἰλικρινεῖς σύμβουλοι,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

διότι αὐτοὶ κρίνουν καλλίτερον. Δυστυχῶς ὅμως πολλάκις οἱ γονεῖς ἤ οἱ ἀδελφοὶ σκέπτονται ἐγωϊστικὰ καὶ ἐννοοῦν νὰ ἐπιβάλλουν τὰς ἀντιλήψεις των, ὡς ἐὰν τό τέκνον των ἤ ὁ ἀδελφός των ἦτο κτῆμα των ἀνόητον καὶ ἄβουλον. Λησμονοῦν ὅτι τό παιδὶ των ἤ ὁ ἀδελφός των ἀνήκει πρῶτα εἰς τόν Θεὸν καὶ ἔπειτα εἰς τήν οἰκογένειαν. Εἶναι δυστύχημα μέγα ἡ ἀσυμφωνὶα καὶ ἡ ἔλλειψις εἰλικρινεὶας μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων. Τὰ τέκνα ὀφείλουν νὰ ἐπωφεληθοῦν τῆς πολυτίμου πείρας τῶν γονέων, ἰδίως αἱ θυγατέρες ἀλλὰ καί οἱ γονεῖς νὰ μή θελήσουν νὰ ἐμποδίσουν τόν γάμον τόν ἐπιθυμούμενον ὑπὸ τῶν τέκνων, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει κώλυμα Χριστιανικόν ἤ ἄλλο τι σπουδαῖον. Ἀναρίθμητοι εἶναι οἱ δυστυχεῖς γάμοι, τοὺς ὁποίους ἔκαμον οἱ γονεῖς μὲ τό ἔτσι θέλω, ἀλλ ὄχι ὀλίγοι καὶ οἱ γὰμοι, τοὺς ὁποίους συνῆψαν τὰ τέκνα μόνα των **λόγῳ τῆς συχνῆς ἀπάτης τοῦ ἔρωτος**. Οἱ ἐξασκοῦντες βίαν ἰδίως εἰς τὰς γυναῖκας, γονεῖς, ἀδελφοὶ ἤ συγγενεῖς, ἄς λάβουν ὑπ' ὄψιν ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ κάμουν δύο ἀνθρώπους δυστυχεῖς διὰ τῆς ἐμφανὶσεως ἀνικανότητος εἰς τόν ἄνδρα ἤ ψυχρότητος εἰς τήν γυναῖκα. Εἶναι μέγα ἔγκλημα ὁ ἐκβιασμός πρός τόν γάμον ἤ ἡ παρεμπόδισις γάμου, διὰ τόν ὁποῖον ὑπάρχει μέγας ἔρως. Η βία πραγματική καί ψυχολογική, ἦτο ἄλλοτε καθεστὼς εἰς τὰ ζητήματα τοῦ γάμου.

Ὁ Χριστιανικός γάμος δέν στηρὶζεται ἐπὶ τοῦ ἔρωτος, **ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἁγιότητος τοῦ βίου**. Ὁ ἔρως ὑποτίθεται ὑπάρχων ἕνεκα τῆς δικαιοσύνης. «Ὅ οὖν ὁ Θεός συνέζευξεν, ἄνθρωπος μή χωριζέτω» (Ματθ. 19.6). Ὁ Θεός ἑνώνει οὐχὶ διὰ τοῦ ἔρωτος, ἀλλὰ διὰ τῆς ἁγιότητος, διὰ τῆς ὑποσχέσεως, τήν ὁποὶαν δίδουν οἱ μέλλοντες σύζυγοι ἐνώπιον τοῦ ἀντιπροσωπεύοντος Αὐτόν ἱερέως κατά τό μυστήριον τοῦ γάμου, ὅτι θὰ μείνουν πιστοί καὶ θὰ ἀγαποῦν ἀλλήλους ἐφ' ὅσον θὰ εὑρὶσκωνται ἐν τῇ ζωῇ. Ὁ Χριστιανικός γάμος εἶναι **δεσμὸς ἰσόβιος** καί διὰ τοῦτο **ἀδυάλυτος**. Ὁ γάμος εἶναι ἀδυάλυτος, ὑφ' οἱασδήποτε συνθήκας καὶ ἄν ἐτελέσθη, ἀκόμη καὶ κατόπιν ἀπάτης. Οὔτε ἀνικανότης τοῦ περὶ τὴν τέλεσιν τῶν συζυγικῶν καθηκόντων οὔτε ἄλλη βαρεῖα ἀσθένεια ἤ ἀχρήστευσις τοῦ ἑνός μέλους διαλύει τόν χριστιανικόν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

γάμον μέχρι τοῦ θανάτου. **Μόνον ἡ ἀπιστία διαλύει τὸν γάμον,** ἀλλὰ καὶ τότε οἱ διεζευγμένοι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συνάψουν ἄλλον γάμον, ἐφ' ὅσον ζῇ ὁ πρώην σύζυγος. Ὁ γάμος εἶναι ἀδιάλυτος, διότι κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου ὑπεσχέθησαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἀμφότερα τὰ μέλη ὅτι θὰ ἀγαπῶνται ἀμοιβαίως καὶ πιστῶς μέχρι θανάτου, διὰ δὲ τῆς ἐπακολουθησάσης συμβιώσεως ἀπετέλεσαν μίαν σάρκαν.

Παρ' ἡμῖν συμβαίνει τὸ ἑξῆς ἄτοπον μὲ τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου. Ἐνῷ ἀναγνωρίζεται ὁ γάμος ὡς μυστήριον καὶ ἡ σύναψις αὐτοῦ γίνεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ διάλυσις παραδόξως γίνεται ὑπὸ τῆς πολιτείας. Τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως, ὅπως καὶ τῆς συνάψεως ἀνήκει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς αὐτήν.

Σχετικῶς μὲ τὸν γάμον βλέπε καὶ τὰ λεχθέντα ἐν τέλει τοῦ 6ου κεφαλαίου περὶ κληρονομικότητος. Μὲ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν τοῦ γάμου ἀποκλείονται οἱ μὴ ὑγιεῖς καὶ οἱ μὴ Χριστιανοί, οἱ ὑλισταί, οἱ ἄθεοι, οἱ μασῶνοι, καθὼς καὶ πάντες οἱ ἀνήκοντες εἰς συλλόγους ἀντιχριστιανικούς, οἱ κακοποιοί, οἱ πόται, οἱ χαρτοπαῖκται, οἱ ὀκνηροὶ καὶ ἐν γένει οἱ ἐστερημένοι χαρακτῆρος, **ἐκτὸς ἐὰν ἐν γνώσει καὶ ἐν συνειδήσει** ἀναλαμβάνει κανεὶς τὸ βαρὺ ἔργον νὰ κάμῃ Χριστιανὸν τὸν μέλλοντα σύντροφόν του. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζῃ ἐκ τῶν προτέρων ὅτι θὰ εἰσέλθῃ εἰς μίαν βαρεῖαν δοκιμασίαν.

Ἐὰν δύναται νὰ ἐκλέξῃ κανεὶς τὸν σύντροφον τοῦ βίου; δὲν δύναμαι νὰ εἴπω. Αἱ παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμα σχετικῶς, παρουσιάζουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος συχνὰ δὲν λαμβάνει τὸν σύντροφον, ὅπως τὸν ἐπιθυμεῖ. Ἄλλα ἐπιθυμεῖ καὶ ἄλλα εὑρίσκει, ἐνίοτε τὰ ἀντίθετα τῶν ὅσων ἐπιθυμεῖ. Δὲν δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὴν κατωτερότητα τῶν παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα παρηκολούθησα ἢ εἰς ὑπερφυσικοὺς παράγοντας. Ἡ λογικὴ λέγει ὅτι πρέπει νὰ δεχθῇ κανεὶς καὶ τὸν Θεὸν ἔχοντα βούλησιν καὶ τὴν δημιουργίαν εἰς χεῖρας του. Ὡρισμέναι περιπτώσεις πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν εἰς τόν Θεόν, τουλάχιστον τῶν εὐσεβῶν, οἱ ὁποῖοι διά τῆς προσευχῆς των Τοῦ ἀνέθεσαν τὴν εὕρεσιν τοῦ μέλλοντος συντρό-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

φου τοῦ βίου των.

Ἐκτὸς τούτου **ἡ ἐκλογὴ εἶναι δύσκολος λόγῳ τῆς συχνῆς ἀπάτης, εἰς τὴν ὁποίαν περιπίπτει ὁ ἄνθρωπος.** Ὁ πλούσιος, ὁ δυνατός, ὁ σοφός, καὶ ἐν γένει ὁ ἐξαιρετικὸς ἄνθρωπος προσελκύει πλῆθος μέγα καὶ κινδυνεύει νὰ πέσῃ θῦμα τῆς ὑποκρισίας. Ἔπειτα ὁ ἄνθρωπος κρίνει ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, τό ὁποῖον ὅμως οὐδεμία ἐγγύησις εἶναι διὰ τὰ ἄλλα. Ἐφ' ὅσον εἶναι εἰς τὸ χέρι τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἐκλογή, δὲν πρέπει κανεὶς νὰ βιασθῇ. Ἡ βία οὐδέποτε ἔφερε καλόν. Πρέπει νὰ βεβαιωθῇ πρῶτον ὅτι ἐγνώρισεν καλὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ κατόπιν νὰ εἴπῃ τὸ ναί. Νὰ μὴ διστάσῃ κανεὶς νὰ προβῇ εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν, ἡ ὁποία θὰ τὸν πείσῃ ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ προσώπου, **τὸ ὁποῖον τοῦ ταιριάζει**, χωρὶς νὰ φοβηθῇ ὅτι ἐκ τῆς ἐνεργείας ταύτης θὰ ματαιωθῇ τὸ συνοικέσιον. **Εἶναι προτιμοτέρα ἡ ματαίωσις ἀπὸ τὴν δέσμευσιν μὲ ἀνεπιθύμητον πρόσωπον.**

Ὡς φυσικὸν θὰ ἤρχετο ἡ ἐλευθέρα συναναστροφὴ ἐπί τι χρονικὸν διάστημα πρὸς ἀμοιβαίαν γνωριμίαν, ἀλλὰ μία καλὴ οἰκογένεια οὐδέποτε θ' ἀφήσῃ τὸ κορίτσι ἐλεύθερον. Ἀποτέλεσμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ κοριτσιοῦ εἶναι τὸ ὀλιγώτερον ἡ ψυχική του διαφθορά. Χιλιάδες κορίτσια κατεστράφησαν ἀνεπανορθώτως διὰ τῆς ἐλευθερίας. **Ἔτσι γίνονται αἱ μιξοπάρθενοι καὶ αἱ πόρναι.** Κανένα κορίτσι δὲν εἶναι εἰς θέσιν οὔτε ἔχει τὴν δύναμιν νὰ προφυλάξῃ τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὴν πονηρίαν καὶ τὰ τεχνάσματα τοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος ἔλαβε ἀπόφασιν νὰ τὸ βλάψῃ. Ἀλλοῦ λοιπὸν πρέπει νὰ βασισθῇ κανεὶς καὶ ὄχι εἰς τὴν προσωπικὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν συναναστροφήν.

Ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ νὰ ζητῇ κανεὶς τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον τοῦ **ταιριάζει** καὶ ὄχι τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον **δύναται** νὰ συζευχθῇ. Ὅταν πεισθῇ ὅτι τὸ εὗρε νὰ μὴ διστάσῃ νὰ κάμῃ τὴν πρότασιν ἐξ ἐγωϊσμοῦ ἢ φόβου ἀπορρίψεως. Ἡ ἀπόρριψις εἶναι σημεῖον ὅτι τὸ ἐν λόγῳ πρόσωπον δὲν εἶναι τὸ κατάλληλον, Μερικοὶ ἀνόητοι μισοῦν τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἀπέρριψε τὴν πρότασίν των. Πᾶσα πρότασις γάμου ὁποθενδή-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ποτε προερχομένη εἶναι τιμή, διότι ὑποθέτει ἐκτίμησιν τοῦ προσώπου, πρὸς ὅ γίνεται, καὶ συνεπῶς πρέπει νὰ προκαλῇ χαράν. Μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς προτάσεως πρέπει νὰ μείνῃ κανεὶς σταθερὸς εἰς τὸν λόγον, τὸν ὁποῖον ἔδωκε. Ὁ λόγος τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς ὅρκον, διότι ὁ Χριστιανὸς οὐδέποτε ὁρκίζεται «ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὒ οὔ» (Ματθ. 5,37) Πιθανὸν διὰ τοῦ λόγου τὸν ὁποῖον ἔδωκε, νὰ διέπραξε σφάλμα. Πρέπει νὰ βαστάξῃ τὸ βάρος τῶν σφαλμάτων του.

Ὁ ταιριαστὸς γάμος δὲν παρουσιάζει μεγάλας διαφοράς, τοὐλάχιστον **ἐσωτερικάς**. Βεβαίως τὸν ἰδεώδη σύντροφον οὐδεὶς εὑρίσκει, καὶ γάμος σημαίνει ἄρσις βαρῶν, ἀμοιβαία ὑποχώρησις καὶ σεβασμός, ἐξομάλυνσις διαφορῶν, **αἱ διαφοραὶ ὅμως αὗται δέν πρέπει νὰ εἶναι μεγάλαι.** Εἶναι δὺσκολος ὁ γάμος μεταξὺ δύο ἀλλοδαπῶν ἤ ἀνηκόντων εἰς δύο φυλὰς διαφόρους ἢ εἰς δύο κοινωνικὰς τάξεις ἀπεχούσας ἤ μεγάλην διαφορὰν ἡλικίας ἢ μορφώσεως. Ἐκτὸς τούτου ἡ γυναῖκα δὲν πρέπει νὰ συνάπτῃ γάμον πρὸ τοῦ 24ου ἔτους λόγῳ τῆς κρίσεως εἰς τὴν ὁποίαν διέρχεται μέχρι τοῦ ἔτους τούτου. Ἡ κατάλληλος πρὸς γάμον γυναῖκα κρίνεται **μετὰ τὸ 24ον ἔτος**. Ὁ καθένας πρέπει νὰ ζητήσῃ τὸν ὅμοιόν του, εἰ δυνατὸν καθ᾿ ὅλα, **πρὸ παντὸς εἰς τὰς ἰδέας καὶ συνηθείας**. Βεβαίως ὁ πραγματικὸς Χριστιανὸς εἶναι ἀνώτερος ἄνθρωπος καὶ πολὺ πιθανὸν ὁ Θεὸς νὰ τὸν προορίζῃ νὰ ζῇ μὲ ἕνα ἄτομον διεστραμμένου χαρακτῆρος ἤ ἀσθενικόν. Δὲν θὰ δυσανασχετήσῃ διὰ τοῦτο, ἀλλ᾿ ἐφ᾿ ὅσον εἶναι εἰς τὸ χέρι του ἡ ἐκλογή, θὰ ἀποφύγῃ ἐπιμελῶς νὰ δημιουργήσῃ **διπλοῦν μέτωπον**, ἐσωτερικόν, **μέσα εἰς τὴν οἰκογένειαν**, καὶ ἐξωτερικόν **τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς**. Τὸ ἐσωτερικὸν μέτωπον πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ μὴ ὑπάρχῃ, ἀλλὰ τοὐναντίον νὰ βασιλεύῃ ὁ ἔρως καὶ ἡ χαρά, ὡς μία ἀκένωτος πηγὴ δυνάμεων διὰ τὸν ἄνδρα τὸν βαστάζοντα τὸ ἐξωτερικὸν μέτωπον.

Μερικοὶ περιμένουν διὰ τοῦ γάμου νὰ λύσουν ὅλα τὰ προβλήματα, ποὺ τοὺς ἀπασχολοῦν, ἀνάπαυσιν, ἡσυχίαν, καὶ κατάπαυσιν τοῦ ἀγῶνος τῆς ζωῆς. **Ἡ ἰδέα αὐτὴ εἶναι ἀπατηλή**. Οἱονδήποτε γάμον καὶ ἄν κάμῃ κανεὶς καὶ οἱανδήποτε ἐκλογήν, ὁ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἀγών τῆς ζωῆς δὲν πρόκειται νὰ καταπαύσῃ ἀλλ' ἀσφαλῶς νὰ αὐξήσῃ, καὶ διὰ τοῦτο, ὅποιος δὲν ἔχει μαζί του τὸν ἡρωϊσμόν καὶ δὲν ἀντέχει εἰς τὴν πάλην, καλὰ θὰ κάμῃ νὰ μείνῃ μακρὰν τοῦ γάμου.

Ἡ καθολίκευσις τοῦ γάμου εἶναι ἀνοησία, διότι πολλὰ ἄτομα ἢ ἐγεννήθησαν ἢ διὰ τῆς ζωῆς ἔγιναν ἀκατάλληλα πρὸς γάμον. Τερατώδης εἶναι ἡ ἀντίληψις μερικῶν ὅτι ὁ γάμος θεραπεύει τὰ νευρικὰ νοσήματα. Διὰ τοιούτου γάμου κοντὰ στὸν ἕναν γίνονται καὶ ἄλλοι δυστυχεῖς.

Εἰς γάμον πρέπει νὰ προσέλθῃ κανεὶς κατὰ τὴν τρίτην δεκαετηρίδα τοῦ βίου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 24ου καὶ 30οῦ. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν εἶναι δι' ὅλους δυνατόν. Τὸ μεγαλύτερον ἐμπόδιον εἶναι τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα. Βεβαίως ἵνα συνάψῃ κανεὶς γάμον, πρέπει νὰ ἐξασφαλίσῃ κάποιαν οἰκονομικὴν βάσιν, ἀπὸ τοῦ σημείου ὅμως αὐτοῦ μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐμπορευθῇ τὸν γάμον, ὑπάρχει τεραστία διαφορά. **Ἡ ἐμπορία τοῦ γάμου** εἶναι ἀνήθικος καὶ ἀντιχριστιανική. Εἰς τὸν Χριστιανικόν γάμον **βαρύνει τὸ πρόσωπον** καὶ ὄχι ἡ προίξ ἢ ἡ μόρφωσις ἢ ὅτι δήποτε ἄλλο ἀγαθόν.

«Πᾶς οἶκος μοναρχεῖται, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης. Διὰ νὰ ὑπάρξῃ τοιαύτη ἰσόβιος κοινωνία δύο προσώπων, πρέπει φυσικὰ τό ἕτερον νὰ ἔχῃ τὴν νικῶσαν ψῆφον, τοιοῦτον δὲ εἶναι τὸ πνευματικῶς καὶ σωματικῶς ἰσχυρότερον, ἤτοι ὁ ἀνήρ. Δῆλον ὅμως ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς διεύθυνσις τοῦ οἴκου δὲν πρέπει νὰ καταστῇ τυραννία τῆς συζύγου, ὡς συμβαίνει πολλαχοῦ σήμερον. Διότι εἰ καὶ ἡ γυνὴ ἀπὸ κτήματος κατ' ἀρχάς καὶ εἶτα δούλης ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ ἐξυψώθη ἀπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς πρόσωπον ἰσότιμον καὶ ἰσάξιον τοῦ ἀνδρός, οὐδὲν ἧττον τὸ ἰσάξιον τοῦτο παραμένει πολλαχοῦ ἰδανικόν, εἰς ὅ ἢ οὐδαμῶς ἢ ἐλάχιστα ἀνταποκρίνεται ἡ πραγματικότης. Ὁ ἀνὴρ καταχρώμενος τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ ἰσχύν, ἀγόμενος δὲ καὶ ὑπὸ τῆς ὀξυθύμου φύσεως καθίσταται πολλάκις τοὐτ' αὐτὸ δεσπότης καὶ τύραννος τοῦ οἴκου. Δῆλον ὅμως ὅτι ἡ ὀρθὴ σχέσις ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς εἶναι αὐτὸς μὲν νὰ διευθύνῃ καθόλου τὸν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

οἶκον, ν' ἀπονέμη ὅμως τῇ γυναικί τὴν προσήκουσαυ τιμήν συμβουλευόμενος καὶ συνεννοούμενος μετ' αὐτῆς περὶ πάντων, μηδεμίαν δὲ παραλείπων εὐκαιρίαν, ὅπως δεικνύει αὐτῇ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ. Ἔτσι ἀτοπώτερον εἶναι τὸ ἄλλο κακόν, τὸ ἐν καὶ νονικῷ μὲν γάμῳ σπανίζον, ἀλλ' ἐν τοῖς νεωτέροις κατὰ συνθήκην γάμοις συνηθέστατον, καθ' ὅ ἄρχει ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τοῦ οἴκου» (Χρήστου Ἀνδρούτσου Σύστημα Ἠθικῆς σελ. 305.)

Διὰ τὴν πρώτην νύκτα τοῦ γάμου οἱ περισσότεροι φαντάζονται ὄργια καὶ καταφεύγουν εἰς τεχνητά μέσα πρὸς βλάβην τῶν γεννητικῶν ἀδένων, τῶν νεύρων καὶ τῆς καρδίας. Πολλαὶ γυναῖκες ἔπαθον ψυχικῶς ἀπό μίαν κακομεταχείρησιν κατὰ τὴν πρώτην νύκτα. Ὁ γάμος κατ' οὐδένα τρόπον δὲν πρέπει νὰ νοηθῇ ὡς σαρκικὴ ἀπόλαυσις μόνον. **Πολὺ περισσότερον εἶναι δεσμὸς πνευματικός.** Πρὸς συνουσίαν νὰ μὴ ἐξασκῆται οὐδεὶς ἐξαναγκασμὸς καὶ ἡ ἀνάπαυσις νὰ εἶναι συχνή. Ἀμέσως μετὰ τὸ φαγητὸν εἶναι ἐπιβλαβὴς διὰ τὴν καρδίαν, διότι ἡ πέψις ἔχει ἤδη συγκεντρώσει τὸ αἷμα διὰ τὸν ἑαυτόν της. Τὴν συχνότητα κανονίζει ἡ ἰδιοσυγκρασία, ἡ ἡλικία, ἡ τροφή, τὸ κλῖμα καὶ ἡ ἐργασία. Ἀσθενοῦς ἰδιοσυγκρασίας ἄτομα νὰ μὴ διστάσουν νὰ φθάσουν καὶ εἰς τὸ δὶς ἢ ἅπαξ τοῦ μηνός.

Κατὰ τὴν πρώτην νύκτα δύνανται νὰ γὶνουν μεγάλαι παρεξηγήσεις ἐκ τοῦ παρθενικοῦ ὑμένος καὶ τοῦ κόλπου. Ὁ παρθενικὸς ὑμὴν (φέρων ὀπήν, ἵνα ἐξέρχεται τὸ αἷμα τῆς ἐμμηνορρυσίας) παρουσιάζει διάφορα σχήματα, κυκλικὸν ἢ ἡμισεληνοειδές, ἐν εἴδει γεφύρας ἢ μὲ πολλὰς ὀπάς κλπ. Τελείως κλειστὸς ἀποτελεῖ ἀνωμαλίαν, διότι ἐμποδίζει τὴν ἔξοδον τοῦ αἵματος. Συνήθως εἶναι ὑμενώδης καὶ θραύεται εὐκόλως κατὰ τὴν διακόρευσιν μὲ μικρὰν αἱμοραγίαν. Σπανίως εἶναι σαρκώδης καὶ τότε δυσκολεύει τὴν διακόρευσιν. Ὑπάρχουσι καὶ ὑμένες μεγάλης ἐλαστικότητος. Οἱ ὑμένες οὗτοι χωρὶς νὰ ἐμποδίζουν τὴν συνουσίαν δὲν ρήγνυνται εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀμφισβητηθῇ καμμιὰ φορὰ ἡ παρθενία τῆς γυναικός.

Κατὰ τὴν πρώτην συνουσίαν (σπανιώτατα) εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρηθῇ καὶ κολπισμὸς ἢ αἰχμαλωσία τοῦ πέους, ὅταν ἡ γυναῖκα φοβᾶται τὴν συνουσίαν ἢ ἕνεκα ὑπερευεσθησίας συνεπείᾳ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τοπικῆς φλογώσεως.

Ἡ πλύσις τοῦ κόλπου πρέπει νὰ γίνεται μὲ χλιαρὸ νερό. Τὸ ξίδι καὶ τὰ φάρμακα ἐν γένει δύνανται νὰ καυτηριάσουν τὸν βλενογόνον, νὰ προκαλέση στένωσιν καὶ οὕτω νὰ δυσχεραίνῃ τοκετὸν καὶ συνουσίαν.

Ὁ κόλπος εἰς ἄλλας γυναῖκας εἶναι εὐρύτερος καὶ ἄλλας στενώτερος, ἐπίσης εἰς ἄλλας κεῖται περισσότερον πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ εἰς ἄλλας περισσότερον πρὸς τὰ ἐμπρός.

Ἐκ μέρους τῶν κρατῶν μὲ πολεμικοὺς σκοποὺς ἐπιζητοῦνται ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερα τέκνα διὰ τὸν ἀχόρταγον Ἄρην ἢ διότι ἔχουν τὴν ἰδέαν ὅτι μόνον ἡ ἰδικὴ των φυλὴ πρέπει νὰ κατοικῇ ἐπὶ τῆς γῆς. Πρὸς διατήρησιν τοῦ πληθυσμοῦ ἀπαιτοῦνται τέσσαρα ἕως 5 τέκνα. Ἀλλ' ἡ ἀπαίτησις ἀπὸ ὅλους πολυαρίθμων τέκνων εἶναι ἄδικος καὶ ἀσύμφορος.

Ἐμποδισμὸς τῆς συλλήψεως διὰ τεχνητῶν μέσων οὐδέποτε πρέπει νὰ γίνῃ. Ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ χρησιμοποιούμενα μέσα εἶναι βλαβερὰ διὰ τὴν ὑγείαν καὶ τῶν δύο συζύγων. **Κάθε συνουσία εἶναι βλαβερά, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι τελεία, φυσικὴ καὶ νόμιμος.** Ὡς ἀντιστάθμισμα τῶν καταναλωθεισῶν δυνάμεων ἀπορροφῶνται ἑκατέρωθεν χημικαὶ οὐσίαι εἰς ἐλαχίστας ποσότητας ἀλλὰ δραστικαί. Ὁ ἐμποδισμὸς τῆς συλλήψεως πρέπει νὰ γίνηται διὰ τῶν ἡμερῶν ἐλαχίστης πιθανότητος. Ἐὰν ἀριθμοῦμεν τὰς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐμμήνων ἀπὸ τῆς 6ης μέχρι 14ης ἡμέρας ἡ πιθανότης τῆς συλλήψεως εἶναι 40—50%, ἐνῶ ἀπὸ τῆς 22ας μέχρι τῆς 27ης ἡμέρας σχετικῶς μικρά. Δηλαδὴ μία ἑβδομὰς πρὸ τῶν ἐμμήνων παρουσιάζει τὴν ἐλαχίστην πιθανότητα συλλήψεως, ἀλλ' ἀσφάλειαν οὐδεμίαν.

Εἰς τὴν γυναῖκα του ὁ Χριστιανὸς ὀφείλῃ νὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνην, ἐφ' ὅσον ἔχει ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Θεόν, καὶ νὰ μὴ ζηλοτυπῇ οὔτε νὰ φοβῆται, πρέπει ὅμως καὶ νὰ τὴν προφυλάσσῃ. **Εἶναι ἀφάνταστος ἡ πονηρία καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἐπιτιθεμένου ἀνδρός, ἡ δὲ γυναῖκα εἶναι πάντοτε πλάσμα ἀσθενές.**

Ἡ μεγαλυτέρα συζυγικὴ ἀρετὴ εἶναι ἡ πίστις. **Ἄτομα**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ὡραιότερα καὶ καλὺτερα ἀπὸ τὸν σύντροφόν μας θὰ συναντήσωμεν πολλὰ εἰς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς μας, ἡμᾶς ὅμως θὰ ἑνώνῃ ἀρρήκτως ἡ πίστις.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

9. ΤΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Ὁ πόθος ἑκάστου εὐσεβοῦς Χριστιανοῦ εἶναι τὸ Χριστιανικὸν Κράτος. Ὁ πραγματικὸς Χριστιανὸς μόνον μέσα εἰς τὸ Χριστιανικὸν κράτος ὑπάρχει πιθανότης νὰ εὐτυχήσῃ, διότι μόνον ἐκεῖ λείπουν αἱ ἀντιθέσεις, αἱ ὁποῖαι ὁδηγοῦν εἰς τὴν σύγκρουσιν, τόν πειρασμόν». «Ἐλθέτω ἡ Βασιλεία Σου.......καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.»

Τὸ Χριστιανικὸν Κράτος εἶναι προωρισμένον ὑπό τοῦ Θεοῦ νὰ διανύσῃ τρεῖς περιόδους, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη ἤδη ἀνήκει εἰς τό παρελθόν.

Ὡς πρῶτον ἐργάτην τοῦ Χριστιανικοῦ Κράτους δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τόν Ἀθηναῖον Ἰσοκράτην μὲ τὴν μετάθεσιν τοῦ κέντρου βάρους ἀπό τοῦ αἵματος εἰς τό πνεῦμα· Εἶναι ἀθάνατα ἐκεῖνα τά λόγια, τὰ ὁποῖα εἶπεν ὁ Ἰσοκράτης εἰς τόν Πανηγυρικόν του (§ 50) (Ἰδέ ἡμετέραν ἔκδοσιν τοῦ Ἐθνικοῦ Ὕμνου, Τρίκκη 1940).

Δεύτερος ἐργάτης τοῦ Χριστιάνικοῦ Κράτους εἶναι ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν Παῦλος μὲ τὴν ἀνεκτιμήτου ἀξίας φράσιν του «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρρεν καὶ θῆλυ. Πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.» (Γαλατ. 3,28). Μέσα σ' ἕνα στίχον ὁ ἀθάνατος Παῦλος κατήργησε τόν ἐθνισμόν (Ἰουδαῖος-Ἕλλην), τόν ταξισμόν (δοῦλος-ἐλεύθερος) καὶ τό φῦλον (ἄνδρας-γυναῖκα.

Τρίτος ἐργάτης τοῦ Χριστιανικοῦ Κράτους εἶναι ὁ Βασιλεὺς Ἀπόστολος, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.

Ἡ πρώτη περίοδος τοῦ Χριστιανικοῦ Κράτους, γνωστὴ ὡς Βυζάντιον διήρκεσε χίλια ἔτη ἀπὸ τοῦ 330—1204 καὶ ἀπὸ τοῦ 1261—1453. Ἡ πρώτη αὕτη περίοδος ἦτο ἑπόμενον νὰ παρουσιάσῃ πολλὰς ἀτελείας καὶ τό ἔργον της ἦτο κυρίως νὰ ἐφαρμόσῃ τό τῆς Ἀποκαλύψεως «ὃ ἔχετε κρατήσατε ἄχρι οὗ ἂν ἥξω». (Ἀποκάλ. 2,25). Τό Βυζάντιον χαρακτηρίζει κυρίως ἡ ἐξωτερικὴ ὁμολογία τῆς Πίσεως καὶ ἡ τυπολατρεία.

Χριστιανικόν λέγεται τό κράτος, τοῦ ὁποίου ἡ ἔννοια τῆς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Πατρίδος εἶναι πνευματική. Εἰς τό Κκάτος αὐτό πατρὶς δὲν εἶναι τὰ χωράφια καὶ τὰ ἐργοστάσια ἀλλ' ὁ Χριστιανισμός.

Μὲ τόν πνευματικόν αὐτόν ὁρισμόν τῆς πατρίδος καταργεῖται ὁ πόλεμος, τόν ὁποῖον ἐγέννησαν πρῶτον ἡ διῃρημένη Ἐκκλησία καὶ δεύτερον τὸ Ἐθνικὸν κράτος.

Δευτέρα περίοδος τοῦ Χριστιανικοῦ Κράτους εἶναι ἡ χιλιετὴς βασιλεία τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ἡ Ἀποκάλυψις.

Καὶ τρίτη περίοδος τοῦ Χριστιανικοῦ κράτους εἶναι ἡ αἰώνιος βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν πνευματικόν κόσμον, ἐρχομένη μετὰ τὴν χιλιετῆ βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ περί τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ πάλιν ἡ Ἀποκάλυψις. (Ἰδὲ ἡμετέραν ἔκδοσιν τῆς Ἀποκαλύψεως, Μετάφρασις εἰς τὴν σύγχρονον γλῶσσαν μετ' ἀναλύσεως καὶ ἑρμηνείας. Χριστιανικαὶ Μελέται Τόμ. Β'.). (Δέν ἐξεδόθη)

3001001020208240071503001070501501203008200510

Τρίκκη Βυζ....

(ἡ ἀκολουθία ἐσ' κλάθεσ)

Ἐτυπώθη κρυφά ἐπί Ἰταλικῆς κατοχῆς τό 1941 καί ἐξεδόθη τό ἔτος ἀπελευθερώσεως τό 1940.—

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπολίτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ. ....

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ἀφιέρωσις.

Πρόλογος.

Κεφ. 1. **Ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν**. Ὁρατὴ καὶ ἀόρατος Ἐκκλησία Ἀληθὴς Χριστιανισμός. Ψυχικὴ ἐλευθερία Ἡρωισμός. Ἀγάπη. Νέος ἄνθρωπος. Ἀθανασία.

Κεφ. 2. **Ἡ ἐξ ἀνθρώπων Γνῶσις**. Σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ σοφία τῶν ἀνθρώπων. Φυσικαὶ ἐπιστῆμαι. Ἀνθρωπογνωσία. Ἀποκρυφολογία. Λόγος τοῦΘεοῦ.

Κεφ. 3. **Ὁ Δαιμονισμός**. Δαίμονες καὶ πραγματικότης. Ἀπάτη. Σημερινὴ μορφὴ τοῦ δαιμονισμοῦ. Ἀποδείξεις ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς Μεσμερισμός. Ἁγιασμός.

Κεφ 4 **Ὁ Πολιτισμός**. Φθορὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀξία τοῦ ἀνθρώπου. Χριστιανικὸς πολιτισμός. Ἔννοια τοῦ ἀγαθοῦ.

Κεφ. 5. **Ἡ Νόσος**. Νόσος καὶ ἰατρική. Πηγαὶ τῶν νοσημάτων. Παθολογία. Χειρουργική. Φυσιοθεραπεία. Νόσος καὶ Χριστιανισμός.

Κεφ. 6. **Ἡ κληρονομικότης**. Μενδελισμός. Εὐγονισμός. Ἡ πνευματικὴ Σπάρτη.

Κεφ. 7. **Τὸ Σῶμα.** Καρδία. Ἀναπνοή. Κίνησις. Τροφή. Ἐνδοκρινεῖς ἀδένες καὶ νευρικὸν σύστημα.

Κεφ. 8. **Ἡ Χριστιανικὴ Οἰκογένεια** Ὁ ἔρως. Ἔρως καὶ ἀγάπη. Συνιστῶσαι τοῦ ἔρωτος. Γνωρίσματα τοῦ γένους. Ἀγωγή. Γεννητικοὶ ἀδένες 1) Ὁ ὄρχις. Εὐνουχισμός. Ὁρμόνη. Ὑγιεινὴ τοῦ ὄρχεως Ἀξία τοῦ ὄρχεως. Ἐγκράτεια. Ὀνειρώξεις. Ἡ φοθήκη. Ἀξία τῆς παρθενίας. Τηλεγονία. Ἀφροδίσια νοσήματα. Ἡ οἰκογένεια Ἡ εὐτυχία. Ὁ γάμος. Ὁ Χριστιανικὸς γάμος.

Κεφ. 9. **Τὸ Χριστιανικὸν Κράτος**.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπολίτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ